KOLEDAR

DRUŽBE SV

MOHORJA

LETO 1955

VSEBINA

ČLANKI

Koledarski del (kalendarij) 5
Sončni in lunini mrki v letu 1955 28
Vremenski prerok 28
Družina mohorjanov. (Dr. J. Hornböck) . . . 29
Odpustki, podeljeni mohorjanom 33
Svetnik Marijinega leta — sv. Pij X. (A. Z.) . . 34
Baragovanje v Ameriki pred 25 leti. („Ameriški Slovenec") 38
V enem letu — okoli po svetu. (Dr. M. Š.) . . 46
Naša lepa govorica. (Dr. V. Z.) 55
„Strup, jaz te preženem . . ." (Starogorski) . . 59
Zemljica pod Matajurjem in njeni ljudje. (Riko Lavrin) 63
Svatovska glasba in pesem pri koroških Slovencih. (Dr. P. Zablatnik) 66
Med severnoameriškimi Indijanci pred sto leti. (Fr. Erjavec) 74
Ob 900-letnici vzhodnega cerkvenega razkola 1054—1954. (-drš-) 85
Stavke, njih upravičenost in pomen. (L. N.) . 89
Vera — misticizem 93

*

Njiva. (Janko Polanc) 95
Pomlad. (Stanko Janežič) 97
Mati čaka. (Janko Polanc) 100
Dogodivščini dveh ameriških misijonarjev. (Pater Peregrin) 103
Meta. (J. K-č) 105
Na valovih življenja in ljubezni. (Z. Piščančeva) 108
Amerikanska — pa zares! (P. B. A.) 123
Kako sem svinjsko mast prodal in zajčje olje kupil? (Po P. Roseggerju) 126
Kikinjanski zdravnik. (Po J. Roumanille) . . 129
Brezdomci 131
Avtomobilska nesreča 133
Možje med pridigo 134
Dobra pridiga 135
Resnična zgodba izza železne zavese 136
Sveti Anton hitro pomaga. (Hercegovka) . . 137
Denar — žena — dobra dela. (Po L. Tolstoju) . 137

*

Pri naših izseljencih v Zap. Evropi. (P. J.) . . 138
Spomnimo se naših velikih mož! (M. Jevnikar) . 141
Skrivnosti narave. (T. P.) 147
Nočni geometri. (Milič) 149
Za naše kmetovalce 151
„Karnika" — plemenska čebela. (Msgr. Val. Podgorc) 155
Našim gospodinjam 157
Zlatomašnik Ivan Serajnik. (Ksav. Meško) . . 160

PESMI

Poletna noč na Krasu. (Bršljanski) 99
Naša pesem. (Ljubka Šorli) 102
Ziljski dolini. (Sventožižnec) 102
Taborišče. (Marijan Jakopič) 112
Nedelja v taborišču. (M. Jakopič) 120
Molk popoldneva. (Gorazd Gosposvetski) . . 125
Dolomiti. (Stanko Janežič) 128
Pismo moji materi. (Limbarski) 130
Prava sreča. (Limbarski) 130
Goriški motiv. (Ljubka Šorli) 130
Jezušček ji je pomagal. (Vrhovčan) 132
Sveta noč na Krasu. (Bršljanski) 132
Na pokopališču. (Ljubka Šorli) 136
Uspavanka. (Tugomer) 137
Simonu Gregorčiču. (Esen) 146

KOLEDAR

DRUŽBE SV. MOHORJA

ZA NAVADNO LETO

1955

Izdala in založila: Družba sv. Mohorja v Celovcu
Tisk: Tiskarna Družbe sv. Mohorja v Celovcu

Printed in Austria

Milostna podoba Matere božje na Brezjah

Marija, pomagaj nam sleherni čas,
na Tebe ozira se vsak izmed nas.

Marija, pomagaj in vodi nas Ti,
da Bogu in Tebi vsi bomo zvesti.

Marija, pomagaj rodovom zemljé,
da v božji ljubezni in miru živé.

LETO 1955

je navadno leto, ki se začne in konča s soboto in ima 365 dni ali 52 tednov in 1 dan

Letni vladar je Venera.

ZAČETEK LETA

Cerkveno leto se začne prvo adventno nedeljo.
Občno in državno leto se začne 1. januarja.

ZAČETEK ŠTIRIH LETNIH ČASOV

Pomlad se začne 21. marca ob 10. uri in 36 minut.
Poletje se začne 22. junija ob 5. uri in 32 minut.
Jesen se začne 23. septembra ob 20. uri in 42 minut.
Zima se začne 22. decembra ob 16. uri in 12 minut.

PREMAKLJIVI PRAZNIKI

To so oni prazniki, ki se ravnajo po velikonočni nedelji. Cerkveni zbor v Niceji je leta 325. določil, naj se velika noč praznuje 1. nedeljo po prvi pomladanski polni luni. Tako je velika noč lahko najpreje 22. marca, najkasneje pa 25. aprila: pride torej lahko v tem času na 35 različnih dni. — Po veliki noči se ravnajo vsi ostali premakljivi prazniki.

Letos so premakljivi prazniki oz. dnevi razvrščeni takole: sedemdesetnica (septuagesima) 6. februarja, pepelnica 23. februarja, velika noč 10. aprila, križev teden 16., 17. in 18. maja, vnebohod 19. maja, binkošti 29. maja, sv. Rešnje Telo 9. junija, presv. Srce Jezusovo 17. junija, prva adventna nedelja 27. novembra. — Od božiča do pepelnice je 60 dni, to je 8 tednov in 4 dni. Pust traja 47 dni, to je 6 tednov in 5 dni. — Nedelje po razglašenju Gospodovem so 4, po binkoštih 25. Začetek posta je 23. februarja, konec pa 9. aprila.

ZAPOVEDANI PRAZNIKI

Poleg nedelj so zapovedani sledeči prazniki: Novo leto (1. jan.); sv. Trije kralji ali razglašenje Gospodovo (6. jan.); sv. Jožef (19. marca); vnebohod (19. maja); presv. Rešnje Telo (9. junija); sv. Peter in Pavel (29. junija); vnebovzetje Marijino (15. avgusta); vsi sveti (1. nov.); brezm. spočetje Device Marije (8. dec.); božič (25. dec.). — Sv. Jožef in sv. Peter in Pavel nista več zapovedana praznika v Avstriji, ker jih država ne praznuje in jih zato tudi delavci in državni nastavljenci ne morejo praznovati. Praznujejo pa jih šole in tudi drugi verniki, v kolikor niso službeno zadržani. — Poleg omenjenih praznikov praznuje država še velikonočni in binkoštni ponedeljek, praznik sv. Štefana in 1. maj. Cerkveno ti prazniki niso zapovedani.

NEZAPOVEDANI PRAZNIKI

Svečnica (darovanje Device Marije) (2. febr.); oznanjenje Marije Device (25. marca); velikonočni ponedeljek (11. apr.); binkoštni ponedeljek (30. maja); rojstvo Mar. Dev. (8. sept.); sv. Štefan (26. dec.).

DEŽELNI PATRONI

Patron Avstrije je sv. Leopold (15. nov.), avstrijski knez. — Patron Dunaja, Nižje in Gornje Avstrije je istotako sv. Leopold. — Patron Solnograške je sv. Rupert (24. sept.), škof v Solnogradu. — Patron Koroške, Štajerske in Tirolske je sv. Jožef (19. marca). — Patron Gradiščanske je sv. Martin (11. nov.), škof v mestu Tours v Franciji. — Patron Predarlske je sv. Gebhard (27. avg.), škof v Konstancu.

Ti prazniki niso ne cerkveno (razen sv. Jožefa) ne državno zapovedani.

ZNAKI ZA LUNINE SPREMEMBE

Mlaj . . . . . Ščip ali polna luna
Prvi krajec . . . Zadnji krajec . .

KVATRNI TEDNI

Pomladne (postne) kvatre so 2., 4. in 5. marca. — **Poletne** (binkoštne) kvatre so 1., 3. in 4. junija. — **Jesenske** kvatre so 21., 23. in 25. septembra. — **Zimske** (adventne) kvatre so 14., 16. in 17. decembra.

POSTI IN ZDRŽKI

Ob dnevih zgolj zdržka ne smemo uživati mesa, smemo se pa večkrat najesti do sitega.

Dnevi zdržka in posta, t. j. dnevi strogega posta (ne smemo uživati mesa in se smemo le enkrat na dan najesti do sitega) imajo v koledarju znamenje ††.

Za krško škofijo so dnevi zdržka vsi petki v letu. Dnevi strogega posta pa so: pepelnica, véliki petek, vélika sobota (do 11. ure dop.) in sveti večer (do 11. ure dop.). — Za druge škofije veljajo drugi postni predpisi.

NEBESNA ZNAMENJA

Pomlad:		Jesen:	
oven		tehtnica	
bik		škorpijon	
dvojčka		strelec	
Poletje:		**Zima:**	
rak		kozel	
lev		vodnar	
devica		ribi	

SONČNI IN LUNINI MRKI

Glej stran 28

GODOVINSKO ŠTEVILO

Zlato število	18	Rimska številka	8
Epakta	VI	Nedeljska črka	B
Sončni krog	4		

PROSINEC - JANUAR

1	S	**Novo leto; Obrezovanje Gosp.**	☽
2	N	**Ned. po Novem letu; Ime Jezusovo**	
3	P	Osmina Jan. Ev.; Genovefa, devica	
4	T	Tit, škof; Angela Folinjska, vdova	
5	S	Bedenji dan pred razgl.; Telesfor	
6	Č	**Sv. Trije kralji (Razgl. Gospodovo)**	
7	P	Valentin (Zdravko), šk.; Lucijan, m.	
8	S	Severin, opat; Teofil, mučenec	♉
9	N	**1. po razgl.; Sv. družina; Peter, škof**	
10	P	Viljem, škof; Gregor X., papež	
11	T	Higin, papež; Pavlin Oglejski, škof	
12	S	Alfred, opat; Arkadij, mučenec	
13	Č	Osmina razgl.; Veronika Milan., dev.	
14	P	Hilarij, cerk. uč.; Feliks (Srečko) Nol.	
15	S	Pavel, puščavnik; Maver, opat	♌
16	N	**2. po razgl.; Marcél, p.; Berárd in t.**	
17	P	**Anton**, puščavnik; Marijan, muč.	
18	T	Stol sv. Petra v Rimu; Priska, devica	
19	S	Marij in tov., muč.; Knut, kralj	
20	Č	Fabijan in Sebastijan, mučenca	
21	P	Neža (Janja), devica, muč.; Hilda	
22	S	Vincencij in Anastazij, m.; Viktor	
23	N	**3. po razgl.; Zar. D. Mar.; Rajmund**	
24	P	Timotej, škof; Evgenij, muč.	♍
25	T	Spreobrnjenje sv. Pavla; Ananija, m.	
26	S	Polikarp, škof; Pavla, vdova	
27	Č	Janez Zlatousti, cerkv. uč. in škof	
28	P	Peter Nolask, sp.; Prikazanje Neže	
29	S	Frančišek Saleški, cerkv. učenik, šk.	
30	N	**4. po razgl.; Martina, d., m.; Hiacinta**	
31	P	Janez Bosko, spoznavalec	☽

2. In dali so mu ime Jezus. (Lk 2, 21)
9. Dvanajstletni Jezus v templju. (Lk 2, 42–52)
16. O ženitnini v Kani galilejski. (Jan 2, 1–11)
23. Jezus ozdravi stotnikovega hlapca. (Mt 8, 1–13)
30. Jezus pomiri vihar na morju. (Mt 8, 23–27)

Sonce stopi v znamenje **vodnarja** 20. jan. ob 21. uri 3 min.

ČLOVEK IMA PRED SABO ŽIVLJENJE IN SMRT:
KAR HOČE, MU BO DANO. (Sv. pismo.)

ZAPISKI ZA JANUAR

☽	1. jan. ob 21.29	Dan zraste za 1 uro in 1 min. (: od 8 ur 24 min. na 9 ur 25 min.). Zemlja najbliže soncu 4., ob 13. uri.
♍	8. jan. ob 13.44	
☾	15. jan. ob 23.13	
♒	24. jan. ob 2.06	
☽	31. jan. ob 6.05	

BODI SAM PRIDEN,
IN TI NE BO TREBA BITI ZAVIDEN!

SVEČAN - FEBRUAR

1	T	Ignacij, škof, muč.; Brigita, devica
2	S	Svečnica (Darovanje Gosp.); Kornelij
3	Č	**Blaž,** škof, mučenec; Oskar, škof
4	P	Andrej Korsini, škof; Janez Brit., m.
5	S	Agata, dev., mučenka; Albuin, škof
6	N	**1. predpostna;** Doroteja, d.m.; Tit, šk.
7	P	Romuald, o.; Teodor, m.; Julijana
8	T	Janez iz Mate, spozn.; Juvencij, škof
9	S	Ciril Aleksandrij., c. uč.; Apolonija
10	Č	Sholastika, dev.; Sotéra, dev., m.
11	P	Lurška M. božja; Adolf, šk..; Teodora
12	S	Benedikt, spozn.; Evlalija, mučenka
13	N	**2. predp.;** Albuin, š.; Katarina R., d.
14	P	**Valentin** (Zdravko), m.; Ivana V.
15	T	Favstin in Jovita, muč.; Jordan, sp.
16	S	Julijana, muč., dev.; Onezim, šk., m.
17	Č	Frančišek Klé, m.; Gregorij X., p.
18	P	Simeon, škof; Flavijan, škof
19	S	Konrad, pušč.; Julijan, m.; Leonid
20	N	**3. predpostna;** Elevterij, škof
21	P	Feliks, šk.; Irena, d.; Eleonora, d.
22	T	P u s t; Sv. Petra stol v Antiohiji ●
23	S	†† **Pepelnica;** Peter Damijan, c. uč.
24	Č	Matija (Bogdan), ap.; Sergij, muč.
25	P	Valburga, dev.; Viktorin in tov., m.
26	S	Andrej, š.; Viktor, sp.; Aleksander
27	N	**1. postna;** Gabrijel Žal. Matere b., sp.
28	P	Roman, op.; Antonija F., vd.

6. O delavcih v vinogradu. (Mt 20, 1–15)
13. Prilika o sejavcu in semenu. (Lk 8, 4–15)
20. Jezus ozdravi slepca. (Lk 18, 31–43)
27. Hudobni duh skuša Jezusa. (Mt 4, 1–11)

Sonce stopi v znamenje **rib** 19. febr. ob 11. uri 20 minut

NE, DA SOVRAŽIM – DA LJUBIM, SEM NA ZEMLJI! (Sofokles.)
NESREČA SPOMNI ČLOVEKA NA VERO. (T. Livij.)

ZAPISKI ZA FEBRUAR

♈ 7. febr. ob 2.43	Dan zraste za 1 uro in 27
♎ 14. febr. ob 20.40	minut (: od 9 ur in 27 mi-
♍ 22. febr. ob 16.54	nut na 10 ur in 54 minut).

NEZVESTI PRIJATELJI SO KO SONČNE URE V DEŽJU.
JEJ DOMA, KAR IMAŠ, DRUGOD PA, KAR DOBIŠ.

SUŠEC – MAREC

1	T	Albin, šk.; Antonina, m.; Feliks, p.	☽
2	S	**Kv.sr.;** Neža Praška, d.; Pavel, m.	
3	Č	Kunigunda, c.; Agapa	
4	P	**Kv. p.;** Kazimir, sp.; Lucij, p., muč.	
5	S	**Kv. sob.;** Janez Jožef od Kr., sp.	
6	**N**	**2. post. (kvat.);** Perpetua in Felicita	
7	P	Tomaž Akvinski, c. učenik; Teofil, š.	
8	T	Janez od Boga, spoz.; Julijan, škof	♉
9	S	Frančiška Rimska, vd.; Gregorij, šk.	
10	Č	**40 mučencev;** Makarij, škof	
11	P	Sofronij, š.; Kandid in tov., muč.,	
12	S	Gregorij V., p.; Obletn. kr. Pija XII.	
13	**N**	**3. postna;** Teodora, m.; Kristina, d.	
14	P	Matilda, kralj.; Pavlina; Leon	
15	T	Klemen Mar. Dvoř., s.; Ludovika M.	
16	S	Hilarij in Tacijan, m.; Herbert	♌
17	Č	Patricij, škof, spoz.; Jedert, devica	
18	P	Ciril Jeruzalem., c. uč.; Edvard, kr.	
19	**S**	**Jožef, ženin Marije Device,** Ida	
20	**N**	**4. post. (sredp.);** Feliks, Larg, Dionizij	
21	P	Benedikt, opat; Serápion, škof	
22	T	Caharija, p.; Lea, vd.; Vasilij, muč.	
23	S	Jožef Oriol, maš.; Pelagija, muč.	
24	Č	Gabrijel, nadang., Simon, deč., m.	♍
25	**P**	**Oznanjenje Marije Device;** Dizma	
26	S	Emanuel, mučenec; Máksima, muč.	
27	**N**	**5. postna (tiha);** Janez Dam.; Rupert	
28	P	**Praznik Božje glave;** Janez Kap. sp.;	
29	T	Ciril, diak., muč.; Bertold, spozn.	
30	S	Janez Klimak, opat; Kvirin, muč.	☽
31	Č	Modest, krški škof; Benjamin, muč.	

6. Jezus se na gori izpremeni. (Mt 17, 1–9)
13. Jezus izžene hudiča iz mutca. (Lk 11, 14–28)
20. Jezus nasiti pet tisoč mož. (Jan 6, 1–15)
27. Judje hočejo Jezusa kamenjati. (Jan 8, 46–59)

Sonce stopi v znamenje **ovna** 21. marca ob 10. uri 36 min.

OBRNIMO SE H GOSPODU,
KER JE DOBROTLJIV IN MILOSTLJIV!

21

ZAPISKI ZA MAREC

☽ 1. mar. ob 13.40	Dan zraste za 1 uro in 47 minut (: od 10 ur in 58 minut na 12 ur in 45 minut). — **Začetek pomladi**
☿ 8. mar. ob 16.41	
☾ 16. mar. ob 17.36	
☍ 24. mar. ob 4.42	
☽ 30. mar. ob 21.10	

HITRO ZAČETO JE DVAKRAT PRIJETO.
BOLJŠI ČRN KOS KRUHA KOT PRAZNA TORBA.

24

28

M. TRAVEN - APRIL

1	P	**Marija 7 žal.**; Venancij, škof, muč.	
2	S	Frančišek Pavelski; Leopold Gaj.	
3	**N**	**6. postna (cvet.)**; Rihard, š.; Sikst, p.	
4	P	Izidor Sev., c. uč.; Benedikt N., sp.	
5	T	Vincencij Fer., sp.; Irena, dev., muč.	
6	S	Sikst I., papež; Krescencija, devica	
7	Č	**Vel. četrtek**; Herman Jožef; Lotar	
8	P	†† **Vel. petek**; Albert, šk.; Julija Bil.	
9	S	†† **Vel. sobota**; Marija Kleof.; Tomaž	
10	**N**	**Velika noč, Vstajenje Gospodovo**	
11	P	Velikon. poned.; Leon Vel., p., c. uč.	
12	T	Julij I., p.; Lazar, tržaški mučenik	
13	S	Hermenegild, spozn.; Ida, devica	
14	Č	Justin, m.; Valerijan, m.; Tiburcij	
15	P	Anastazija, muč.; Helena, kraljica	
16	S	Benedikt Jožef Lab., spoznavalec	
17	**N**	**1. povel. (bela) ned.**; Anicet; Rudolf	
18	P	Apolonij, muč.; Matilda; Antija, m.	
19	T	Leon IX., p.; Konrad Askulski	
20	S	Konrad Parzhamski, sp.; Neža Mont.	
21	Č	Anzelm, c. učenik; Simeon, škof	
22	P	Soter in Gaj, m.; Leonida, muč.	
23	S	Vojteh (Adalbert), šk.; Egidij Asiški	
24	**N**	**2. povel. (ned. dobr. Past.)**; Jurij, m.	
25	P	**Marko**, evangelist; Ervin, mučenec	
26	T	Klet, Marcelin; M. b. dobrega sveta	
27	S	**Varstvo sv. Jožefa**; Peter Kan.; Cita	
28	Č	Pavel od Križa, spozn.; Vital, muč.	
29	P	Peter, m.; Robert, op.; Hugo, o.	
30	S	Katarina Sienska, dev.; Jožef Kotol.	

3. Jezus jezdi v Jeruzalem. (Mt 21, 1–9)
10. Jezus vstane od mrtvih. (Mr 16, 1–7)
17. Jezus se prikaže ob zaprtih durih. (Jan 20, 19–31)
24. Jezus – dobri pastir. (Jan 10, 11–16)

Sonce stopi v znamenje **bika** 20. aprila ob 21. uri 58 min.

VEMO, DA JE V RESNICI OD MRTVIH VSTAL
KRISTUS, KRALJ IN ZMAGALEC. ALELUJA.

ZAPISKI ZA APRIL

☽	7. apr. ob 7.35	Dan zraste za 1 uro in 38 minut (: od 12 ur in 48 minut na 14 ur in 26 minut).
☾	15. apr. ob 12.00	
●	22. apr. ob 14.06	
☽	29. apr. ob 5.23	

KASNO VSTATI IN RANO JESTI NI MOGOČE.
PRIDNOST IMA ZLATA TLA.

VELIKI TRAVEN - MAJ

1	N	**3. povel.; Filipov in Jakob;** Drž. praz.
2	P	Atanazij, c. uč.; Saturnin; Longin
3	T	Najdenje sv. križa; Aleksander, p., m.
4	S	**Florijan** (Cvetko), muč.; Monika, vd.
5	Č	Pij V., p.; Irenej, š.; Irena, m.
6	P	Janez Ev. pr. later. vrati; Judita
7	S	Stanislav, šk., m.; Dujam, šk.; Gizela
8	N	**4. povel.; Prikaz. Mihaela n.; Mat. d.**
9	P	Gregorij Nacijanški, šk.; Herma
10	T	Antonin, škof; Janez Avilski
11	S	Sigismund, kr., m.; Gandolf, spozn.
12	Č	Pankracij in tov., muč.; Nerej, m.
13	P	Servacij, šk.; Robert Belarmin, c. uč.
14	S	Bonifacij, muč.; Justa in tov., muč.
15	N	**5. povel.; Izidor, k., sp.; Zofija, m.**
16	P	Janez Nep., muč.; Ubald
17	T	Pashal Bajl., op.; Bruno, šk.
18	S	Venancij, šk.; Erik, kralj
19	Č	**Vneboh. Gosp.;** Peter Cel. p.; Ivo, sp.
20	P	Bernardin Sienski, spozn.; Plavtila
21	S	Feliks Kanatališki, s.; Andrej Bob.
22	N	**6. povel. (križeva);** Emil, m.; Renata
23	P	Janez de Rossi, sp.; Deziderij, m.
24	T	**Marija Pomoč. kristjanov;** Servul, m.
25	S	Gregorij VII., p.; Urban I., p.
26	Č	Filip Nerij, sp.; Elevterij, papež
27	P	Beda Čast., c. uč.; Janez I., p.
28	S	Avguštin, škof; Viljem, opat
29	N	**Binkošti, Prihod Sv. Duha**
30	P	Bink. poned.; Feliks I., p.; Ivana O.
31	T	Angela, d.; Kancijan (Kocijan), m.

Križev teden

1. Jezus napoveduje svoj odhod. (Jan 16, 16–22)
8. Jezus obeta učencem Sv. Duha. (Jan 16, 23–30)
15. Jezus govori o moči molitve. (Jan 16, 23–30)
22. Opričevanju Sv. Duha. (Jan 15, 26–27; 16, 1–4)
29. Jezus govori o Sv. Duhu in ljubezni. (Jan 14, 23–31)

Sonce stopi v znamenje **dvojčkov** 21. maja ob 21. uri 25 min.

O DA BI NAS PO MARIJI, MAJNIŠKI KRALJICI, OBISKAL GOSPOD S SVOJO MILOSTJO IN RAZSVETLJENJEM!

ZAPISKI ZA MAJ

- ♈ 6. maja ob 23.14
- ♌ 15. maja ob 2.42
- ♍ 21. maja ob 21.58
- ☽ 28. maja ob 15.01

Dan zraste za 1 uro in 16 minut (: od 14 ur in 30 minut na 15 ur in 46 minut).

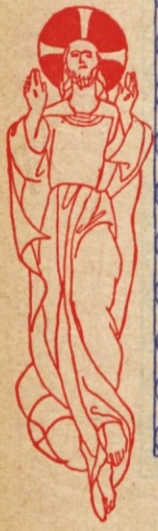

KDOR MATER TEPE, MU ROKA USAHNE. – KDOR MATERIN JEZIK ZANIČUJE, TUDI MATERE NE SPOŠTUJE.

ROŽNIK - JUNIJ

1	S	**Kvat. sr.;** Fortunat, s.; Feliks (Srečko)
2	Č	Marcelin, m.; Peter, m.; Erazem m.
3	P	**Kvat. pet.;** Klotilda, kralj.; Pavla, d.
4	S	**Kvat. sob.;** Frančišek Kar., sp.; Kvirin
5	N	**1. pob.; Presv. Trojica;** Bonifacij
6	P	Norbert, sp.; Bertrand, škof
7	T	Robert, opat; Baptista Varani, dev.
8	S	Medard, šk.; Viktorin, šk.; Viljem, š.
9	Č	**Presv. Reš. Telo;** Primož in Felicijan
10	P	Marjeta, kraljica; Bogomil, škof
11	S	Barnaba, ap.; Feliks
12	N	**2. pobink.;** Janez Fak.; Leon III., p.
13	P	Anton Pad., c. uč.; Akvilina, dev.
14	T	Bazilij Vel., cerk. uč.; Elizej, prerok
15	S	Vid in tovariši, muč.; Germana, dev.
16	Č	Frančišek Reg., sp.; Jošt, op.; Beno
17	P	**Presv. Srce Jez.;** Adolf, škof; Lavra
18	S	Efrem Sir., c. uč.; Marko in Marcelin
19	N	**3. pobink.;** Gervazij in Protazij, m.
20	P	Silverij, papež; Florentina, devica
21	T	Alojzij (Vekoslav) Gonz.; Demetrija
22	S	Pavlin Nolanski, sp.; Ahacij, muč.
23	Č	Agripina, dev., m.; Edeltruda, kralj.
24	P	**Rojstvo Janeza Krstnika,** (Kres)
25	S	Viljem, opat; Henrik, škof
26	N	**4. pobink.;** Janez in Pavel, m.; Vigilij
27	P	**Ema (Hema) Krška,** vd.; Ladislav
28	T	Irenej, škof in muč.; Leon II., papež
29	S	**Peter in Pavel,** apostola prvaka
30	Č	Spomin sv. Pavla, ap.; Lucina, devica

5. „Meni je dana vsa oblast." (Mt 28, 18–20)
12. Prilika o veliki večerji. (Lk 14, 16–24)
19. Prilika o izgubljeni ovci in denarju. (Lk 15, 1–10)
26. Čudežni ribji lov. (Lk 5, 1–11)

Sonce stopi v znamenje **raka** 22. junija ob 5. uri 32 min.

POSVETI IN OČISTI, O GOSPOD, NAŠA SRCA
Z RAZSVETLJENJEM SVETEGA DUHA!

21

29

24

ZAPISKI ZA JUNIJ

♍ 5. jun. ob 15.08	Dan zraste do 21. za 19 min.; do konca jun. se spet skrči za 3 min. — Najdaljši dan (21. VI.) dolg 16 ur in 7 min. - **Začetek poletja.**
♎ 13. jun. ob 13.37	
♏ 20. jun. ob 5.12	
♑ 27. jun. ob 2.44	

NAJUČENEJŠI JE TA, KI SEBE SPOZNA.
SAM SEBI JE VSAKDO MIL SODNIK.

MALI SRPAN - JULIJ

2

12

5

16

1 P **Presv. Rešnja Kri;** Teobald, puščav.
2 S **Obisk. Marije Dev.;** Martinijan, m.

3 N 5. pobink. Leon II. p.; Bernardin R.

4 P Urh, škof; Berta, devica
5 T Ciril in Metod, slovanska apostola
6 S Izaija, pr.; Bogomila, m.; Dominika
7 Č **Ciril in Metod** (v krški šk.); Vilibald
8 P Evgenij III., p.; Elizabeta, kraljica
9 S Nikolaj in tovariši, gorkumski muč.

10 N 6. pobink.; Amalija, d.; Veronika J.

11 P Pij I., p.; Olga, kneg.; Savin, muč.
12 T **Mohor in Fortunat,** m.; Janez G.
13 S Anaklet, papež, muč.; Evgenij, škof
14 Č Bonaventura, š., c. uč.; Frančišek Sol.
15 P Henrik II., cesar; Vladimir, kralj
16 S **Karmel. Mati božja;** Marija Postel

17 N 7. pobink.; Aleš, sp.; Marcelina, dev.

18 P Kamil Lelijski; Friderik (Miroslav)
19 T Vincencij Pavelski; Avrea (Zlata)
20 S Marjeta, d.; Hieronim Emilijan., sp.
21 Č Prakseda, d.; Angelina, vd.; Danijel
22 P Marija Magdalena; Lavrencij Brind.
23 S Apolinarij, škof, muč.; Liborij škof

24 N 8. pobink.; Kunigunda, d.; Kristina

25 P **Jakob** (Rado), apostol; Krištof, muč.
26 T **Ana,** mati Dev. Mar.; Valent, škof
27 S Pantaleon, m.; Rudolf in tov., muč.
28 Č Nazarij in tov.; Viktor I. (Zmagoslav)
29 P Marta, dev.; Feliks II., p., mučenec
30 S Abdon in Senen, muč.; Julita, muč.

31 N 9. pobink.; Ignacij (Ognjeslav) Loj.

3. O grehu v misli in besedi. (Mt 5, 20–24)
10. Jezus nasiti štiri tisoč mož. (Mr 8, 1–9)
17. O lažnivih prerokih. (Mt 7, 15–21)
24. O krivičnem oskrbniku. (Lk 16, 1–9)
31. Jezus joka nad Jeruzalemom. (Lk 19, 41–47)

Sonce stopi v znamenje leva 23. julija ob 16. uri 25 min.

USLIŠI, O BOG, KMETU PROŠNJE VSAKDANJE:
GLEJ, V SOLZAH SEJAL JE – V RADOSTI NAJ ŽANJE

ZAPISKI ZA JULIJ

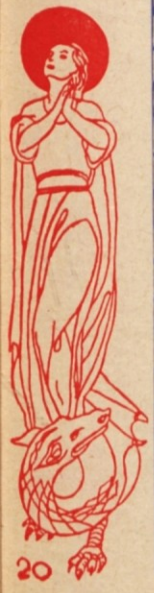

☽	5. jul. ob	6.28
☾	12. jul. ob	21.31
●	19. jul. ob	12.34
☽	26. jul. ob	16.59

Dan se skrči za 56 minut (: od 16 ur in 4 min. na 15 ur in 8 min.). **Začetek pasjih dni.** Zemlja najbolj daleč od sonca 4. (ob 23. uri).

PO SVETEM EVANGELIJU JE PRIŠLA SLOVANOM
PRVA PROSVETA.

VEL. SRPAN – AVGUST

1	P	Vezi sv. Petra, ap.; Makabejski bratje	
2	T	**Porcijunkula;** Alfonz Ligv., c. uč.	
3	S	Najdenje Štefana, m.; Lidija, vd.	
4	Č	Dominik (Vladimil), spoz.; Perpetua	
5	P	**Marija Snežna;** Ožbalt, kr.; Kasijan	
6	S	**Gosp. spremenjenje;** Ksist II., papež	
7	N	**10. pobink.;** Kajetan, sp.; Donat, m.	
8	P	Cirijak, Larg in Smaragd, mučenci	
9	T	Janez M. Vianej, sp.; Roman, muč.	
10	S	Lavrencij, mučenec; Pavla, dev., m.	
11	Č	Tiburcij, muč.; Suzana, devica, m.	
12	P	Klara, devica; Hilarija, mučenica	
13	S	Hipolit in Kasijan, m.; Janez Berh.	
14	N	**11. pob.;** Evzebij, sp.; Atanazija	
15	P	**Vnebovzetje Mar. Device (Vel. Gosp.)**	
16	T	Joahim, oče Dev. Marije; Rok, sp.	
17	S	Hijacint, spoz.; Julijana, dev., m.	
18	Č	Helena (Jelena) ces.; Agapit; Klara	
19	P	Janez Eudes, spozn.; Ludovik, škof	
20	S	Bernard, opat; Samuel, prerok	
21	N	**12. pobink.;** Ivana Frančiška Š., vd.	
22	P	**Brezm. Srce Marijino;** Timotej, m.	
23	T	Filip Benicij, spozn.; Viktor, škof	
24	S	**Jernej,** apostol; Ptolomej, škof	
25	Č	Ludovik, kralj; Patricija, devica	
26	P	Ceferin, p., muč.; Bernard Of., sp.,	
27	S	Jožef Kalasancij, sp.; Antuza, muč.	
28	N	**13. pobink.;** Avguštin, cerkv. učenik	
29	P	**Obglav. Janeza Krstnika;** Sabina	
30	T	Roza iz Lime, d.; Feliks in Adavkt	
31	S	Rajmund (Rajko), sp.; Pavlin, škof	

7. Prilika o farizeju in cestninarju. (Lk 18, 9–14)
14. Jezus ozdravi gluhonemega. (Mr 7, 31–37)
21. Prilika o usmiljenem Samarijanu. (Lk 10, 23–37)
28. Jezus ozdravi deset gobavih. (Lk 17, 11–19)

Sonce stopi v znamenje **device** 23. avg. ob 23. uri 20 min.

VERA V POMOČ BOŽJO DELA ČUDOVITE STVARI.
VERA JE KLJUČ DO PRAVE OMIKE IN PROSVETE.

ZAPISKI ZA AVGUST

☿ 3. avg. ob 20.30
☾ 11. avg. ob 3.33
● 17. avg. ob 20.58
☽ 25. avg. ob 9.51

Dan se skrči za 1 uro in 34 minut (: od 15 ur in 5 minut na 13 ur in 31 minut).
Konec pasjih dni.

LEPOTA BREZ PAMETI JE PUSTA.
LJUBEZEN IMA ŠTIRI OČI, PA JE VENDAR SLEPA.

KIMAVEC – SEPTEMBER

1 Č Egidij (Ilij), opat; Verena, devica
2 P Štefan, kralj; Maksima, mučenica
3 S Evfemija, Doroteja in tovarišice, dev.
4 N 14. pob. (angelska); Rozalija (Zalka)
5 P Lavrencij Justinijan, škof
6 T Caharija, pr.; Petronij, šk.; Magnus
7 S Marko in tovariši, mučenci; Regina
8 Č Rojstvo Marije Dev.; Hadrijan, muč.
9 P Gorgonij, muč.; Peter Klaver, sp.
10 S Nikolaj Tolentinski, sp.; Pulherija
11 N 15. pobink.; Prot in Hijacint, muč.
12 P **Ime Marijino;** Gvido, spoznavalec
13 T Notburga, d.; Filip, m.; Frančišek K.
14 S **Povišanje sv. križa;** Ciprijan, škof
15 Č **Marija 7 žalosti;** Nikomed, mučenec
16 P Kornelij, papež, m.; Ciprijan, šk.
17 S Frančiškove rane; Lambert, škof
18 N 16. pobink.; Jožef Kup., sp.; Zofija
19 P Januarij, škof, in tov.; Konstancija
20 T Evstahij in tovariši, m.; Janez Kor.
21 S **Kvat. sr.; Matej,** ap. in evang.; Jona
22 Č Tomaž Vilanovski, sp.; Mavricij, m.
23 P **Kvat. pet.;** Lin, m.; Tekla, dev., muč
24 S **Kvat. sob.;** Marija Dev. reš. ujet.
25 N 17. pobink. (kvat.); Nikolaj iz Flüe
26 P Ciprijan in Justina, m.; Vigilij, š.
27 T Kozma in Damijan, mučenca
28 S Venceslav, kralj; Lioba (Ljuba), op.
29 Č Mihael, nadangel; Evtihij, mučenec
30 P Hijeronim (Jerko), c. učenik; Zofija

4. O božji previdnosti. (Mt 6, 24–33)
11. Jezus obudi mladeniča iz Naima. (Lk 7, 11–16)
18. Jezus ozdravi vodeničnega. (Lk 14, 1–11)
25. O največji zapovedi. (Mt 22, 34–46)

Sonce stopi v znamenje **tehtnice** 23. sept. ob 20. uri 42 min.

ČE PRAVICA NE POMAGA, KRIVICA NE BO!
TUDI ZLATA VERIGA NE DA SVOBODE.

ZAPISKI ZA SEPTEMBER

☽	2. sept. ob	8.59
☾	9. sept. ob	8.59
☽	16. sept. ob	7.19
☽	24. sept. ob	4.40

Dan se skrči za 1 uro in 41 minut (: od 13 ur in 28 minut na 11 ur in 47 minut. — **Začetek jeseni.**

KAR SEZIDAJO DOBRI STARŠI,
RAZDENEJO SLABI TOVARŠ'I.

VINOTOK – OKTOBER

1	S	Remigij, šk.; Janez Duklanski	
2	N	**18. pob. (rožnoven.)** Angeli varuhi	
3	P	Terezija Det. Jez.; Kandid, m.	
4	T	Frančišek Asiški, spozn.; Edvin, kralj	
5	S	Placid in tov., muč.; Flavija, devica	
6	Č	Brunon, sp.; Marija Frančiška, dev.	
7	P	**Marija, Kraljica rož. venca;** Justina	
8	S	Brigita, v.; Simeon, starček, spoz.	
9	N	**19. pob. (žegnanjska);** Janez Leon., s.	
10	P	Frančišek Borgia, sp.; Danijel in tov.	
11	T	Materinstvo Matere božje; Nikazij	
12	S	Maksimilijan, škof; Serafin, spozn.	
13	Č	**Posvečenje cerkvá** (v kr. šk.); Edvard	
14	P	Kalist, p., muč.; Just, škof; Nedeljko	
15	S	Terezija, devica; Avrelija, devica	
16	N	**20. pobink.;** Hedviga, vojv.; Gal, op.	
17	P	Marjeta Marija Alakok, devica	
18	T	**Luka,** evangelist; Julijan, puščavnik	
19	S	Peter Alkantarski, spozn.; Etbin, op.	
20	Č	Janez Kancij, sp.; Felicijan; Irena, d.	
21	P	Uršula in tov., muč.; Hilarijon, opat	
22	S	Kordula, muč.; Marija Sal.; Filip, šk.	
23	N	**21.pob. (misijonska);** Klotilda, muč.	
24	P	Rafael, nadangel; Kristina, dev.	
25	T	Krizant in Darija, m.; Krispin, muč.	
26	S	Evarist, papež; Bonaventura Pot.	
27	Č	Frumencij, škof; Antonija, devica	
28	P	Simon in Juda, apostola; Cirila, dev.	
29	S	Narcis, škof; Ida, dev.; Donat, spoz.	
30	N	**22. pob.; Kristus Kralj;** Alfonz Rod.	
31	P	Volbenk, škof; Krištof	

2. Jezus ozdravi mrtvoudnega. (Mt 9, 1–8)
9. Prilika o kraljevi ženitnini. (Mt 22, 1–14)
16. Jezus ozdravi sina kralj. uradnika. (Jan 4, 46–53)
23. Prilika o neusmiljenem hlapcu. (Mt 18, 23–35)
– 30. O božjem kraljestvu. (Jan 18, 33–37)

Sonce stopi v znamenje **škorpijona** 24. okt. ob 5. uri 44 min.

PRIZANESI, GOSPOD, SVOJEMU LJUDSTVU
IN NE DAJ, DA BI NAS STISKALE NADLOGE!

18

21

NEDELJA MISIJONSKA

28

ZAPISKI ZA OKTOBER

1. okt. ob 20.17
8. okt. ob 15.04
15. okt. ob 20.32
24. okt. ob 0.04
31. okt. ob 7.04

Dan se skrči za 1 uro in 42 minut (: od 11 ur in 44 minut na 10 ur in 2 minuti).

DOMAČEGA TATU SE JE TEŽKO UBRANITI.
BREZ GNOJA NI PROSA.

LISTOPAD – NOVEMBER

1	**T**	**Vsi sveti**
2	S	**Spomin vernih duš**; Just, mučenec
3	Č	Viktorin, škof; Hubert, spoznavalec
4	P	Karel Bor., šk.; Vital; Modesta, dev.
5	S	Caharija in Elizabeta; Emerik, spoz.
6	**N**	**23. pobink.; Lenart; Sevér, škof**
7	P	Janez Gabrijel P., m.; Engelbert, šk.
8	T	Osmina vseh svetih; Bogomir, škof
9	S	Teodor (Božidar), muč.; Orest, muč.
10	Č	Andrej Avelinski, sp.; Trifon, muč.
11	P	Martin (Davorin), šk.; Menas, muč.
12	S	Martin, papež, muč.; Avrelij, škof
13	**N**	**24. pobink.; Stanislav Kostka; Didak**
14	P	Jozafat Kuncevič; Nikolaj Tav.
15	T	Leopold, sp.; Albert Veliki, cerk. uč.
16	S	Jedert, d.; Otmar, op.; Neža Asiška
17	Č	Gregorij Čudodel., šk.; Saloma, dev.
18	P	Posv. bazilike sv. Petra; Odon, op.
19	S	Elizabeta, kralj., vd.; Poncijan, papež
20	**N**	**25. pobink.; Feliks Val., sp.; Edmund**
21	P	Darovanje Dev. Marije; Kolumban
22	T	Cecilija, dev., muč.; Filemon, m.
23	S	Klemen I. (Milivoj), p.; Felicita, muč.
24	Č	Janez od Križa, sp.; Hrizogon, muč.
25	P	Katarina, dev., muč.; Mojzes, muč.
26	S	Silvester, opat; Peter Aleks., šk. muč.
27	**N**	**1. advent.; Virgilij, šk., ap. Koroške**
28	P	Gregorij III.; Jakob iz Marke, spoz.
29	T	Saturnin, škof, muč.; Gelazij, p.
30	S	**Andrej** (Hrabroslav), apost.; Justina

6. Jezus obudi Jairovo hčer. (Mt 9, 18–26)
13. Prilika o gorčičnem zrnu. (Mt 13, 31–35)
20. O razdejanju Jeruzalema. (Mt 24, 15–35)
27. O poslednji sodbi. (Lk 21, 25–33)

Sonce stopi v znamenje **strelca** 23. nov. ob 3. uri 2 min.

IN BOG BO OBRISAL VSE SOLZE Z NJIH OČI
IN SMRTI NE BO VEČ. (Raz 21, 4.)

ZAPISKI ZA NOVEMBER

☾ 6. nov. ob 22.56	Dan se skrči za 1 uro in 18
● 14. nov. ob 13.01	minut (: od 9 ur in 59 mi-
☽ 22. nov. ob 18.29	nut na 8 ur in 41 minut).
○ 29. nov. ob 17.50	

JEZUS, NAJ DOBROTA TVOJA ZLA ME REŠI,
DA POKOJA!

GRUDEN – DECEMBER

1	Č	Marijan; Edmund in tov.; Natalija	
2	P	Bibijana, d., m.; Herta; Pavlina, m.	
3	S	Frančišek Ksav., sp.; Sofonija, pr.	
4	N	2. advent.; Peter Kriz., c. uč.; Barbara	
5	P	Saba, opat; Krispin, mučenec	
6	T	Nikolaj (Miklavž), škof; Apolinar	
7	S	Ambrozij, škof in c. uč.; Urban, škof	
8	Č	**Brezmadežno spočetje Device Marije**	
9	P	Peter Furjé, sp.; Valerija, mučenka	
10	S	Melkijad, p.; Loretska Mati božja	
11	N	3. advent.; Damaz, p.; Sabin; Hugolin	
12	P	Aleksander, m.; Dionizija, mučenka	
13	T	Lucija, dev., mučenka; Otilija, muč.	
14	S	**Kvat. sr.:** Konrad, s.; Spiridion, o.	
15	Č	Kristina, dev.; Valerijan, škof	
16	P	**Kvat. p.;** Evzebij, škof; Albina, dev.	
17	S	**Kvat. so.;** Lazar, škof; Vivina, devica	
18	N	4. adv. (kvatrna); Gracijan; Teotim	
19	P	Urban V., papež; Favsta, vdova	
20	T	Evgenij in Makarij, m.; Julij, muč.	
21	S	Tomaž, apostol; Severin, škof	
22	Č	Demetrij, mučenec; Flor, mučenec	
23	P	Viktorija (Zmagoslava), devica, muč.	
24	S	††**Sv. večer;** Adam in Eva; Hermina	
25	N	**Božič, Rojstvo Gosp.;** Anastazija	
26	P	Štefan, prvi mučenec; Marin, muč.	
27	T	**Janez Evangelist,** ap.; Fabiola; Zoila	
28	S	**Nedolžni otročiči;** Kastor, mučenec	
29	Č	Tomaž, škof, muč.; David, kralj	
30	P	Evgenij, škof; Liberij, škof; Nicefor	
31	S	Silvester, p.; Melanija; Katarina Lab.	

4. Janez Krst. pošlje svoja učen. k Jezusu (Mt 11, 2-10)
11. Janez Krstnik pričuje o Kristusu. (Jan 1, 19–28)
18. Janez Krstnik oznanjuje pokoro. (Lk 3, 1–6)
25. Rojstvo Jezusovo. (Lk 2, 1–14)

Sonce stopi v znamenje **kozla** 22. dec. ob 16. uri 12 min.

V BETLEHEMU JE ZASIJALA LUČ,
KI JE PRINESLA SVETLOBO NEŠTETIM DUŠAM.

25

ZAPISKI ZA DECEMBER

☾	6. dec.	ob 9.35
○	14. dec.	ob 8.07
☽	22. dec.	ob 10.39
●	29. dec.	ob 4.44

Dan se skrči do 22. dec. za 21 min.; do konca dec. zraste za 4 min. Najkrajši dan (22. dec.) dolg 8 ur in 19 minut. — **Začetek zime.**

26

27

28

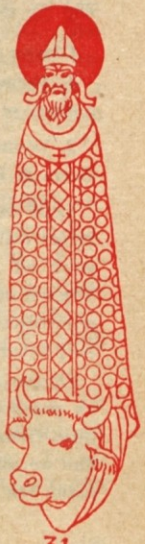

31

JE BOG DAL KRAVICO, BO DAL TUDI TRAVICO.
DEVET UMITIH OTROK – ENAJST SREČ.

Sončni in lunini mrki v letu 1955

V letu 1955 bosta dva sončna in en lunin mrk. Pri nas v Avstriji bo viden le zadnji.

I. **Popolni sončni mrk 20. junija.** — Začetek delnega mrka ob 2.33, začetek popolne zatemnitve ob 3.28, konec popolne zatemnitve ob 6.52, konec mrka ob 7.47. — Mrk bo viden v vzhodnem delu Afrike, v južni Arabiji, v južni Aziji, na Sundskih otokih, v severovzhodnem delu Avstralije, na Indijskem oceanu in na zahodnem delu Tihega oceana. Pas vidnosti popolnega mrka bo šel preko Ceylona, nad Zadnjo Indijo, Filipini in nad Tihim oceanom.

II. **Delni lunin mrk 29. novembra.** — Začetek bo ob 17. uri 21. min., največja zatemnitev ob 17. uri 59 min., konec mrka ob 18. uri 37 minut. — Senca Zemlje bo pokrila Luno ob ščipu v njenem spodnjem delu le do osmine njenega premera. Mrk bo viden v **Evropi**, Afriki, Aziji, Avstraliji, na Indijskem in zapadnem Tihem morju.

III. **Obročasti sončni mrk 14. decembra.** — Začetek delnega mrka ob 5.01, začetek obročastega mrka ob 6.14, konec obročastega mrka ob 9.50, konec delnega mrka ob 11.02. — Mrk bo viden v vzhodnem delu Evrope in Afrike, v Aziji (razen severovzhodnih predelov), na Indijskem oceanu in zahodnem delu Tihega morja.

(**Opomba:** Vse gornje ure so računane po **srednjeevropskem času!**)

Pojasnilo. — Popolni (ali delni) sončni mrk nastane tedaj, kadar pride Luna med Zemljo in Sonce ter nam na ta način zakriva celoten (ali delen) pogled na Sonce; nastopi pa lahko samo ob luninem mlaju. **Sončni mrk** je viden le na nekaterih predelih Zemlje. Potek in trajanje je v različnih krajih različno. — **Lunin mrk** nastopi le ob polni luni (ob ščipu), če pade nanjo senca Zemlje. Vidimo ga povsod tam, kjer je Luna ob času mrka nad obzorjem.

Vremenski prerok

Vsi učenjaki in vremenoslovci so si edini v tem, da se jim do sedaj še ni posrečilo dognati, kako bi bilo mogoče vreme vsaj približno določiti vnaprej. Niti vsa stoletna vremenska opazovanja niso mogla iznajti vsaj nekoliko bolj zanesljivih vremenskih prerokovanj.

Vendar pa je precej zanesljiv vremenski ključ, ki napoveduje vreme iz luninih sprememb. Zato letos zopet prinašamo Herschlov vremenski ključ, s katerim lahko vsak — vsaj približno — — vnaprej ugotovi vreme, ako le vé, kdaj se izpremeni luna (t. j. ob kateri uri nastopi prvi krajec ☽, ščip ☊, zadnji krajec ☾ in mlaj ●).

Glavno vremensko pravilo se glasi:

1. Vreme bo tem bolj zanesljivo lepo, čim bliže polnoči se luna spremeni.

2. Vreme bo tem bolj gotovo grdo, čim bliže poldneva se luna spremeni.

Lepo bo torej, če se spremeni luna od 22. uré zvečer do 2. ure zjutraj, grdo pa, če se luna spremeni od 10. ure dopoldne do 14. ure popoldne. Vmesne ure (med 2. in 10. ter med 14. in 22.) malo pomenijo; takrat vplivajo na vreme drugi vzroki bolj kakor luna.

Opozarjamo tudi na staro rimsko in naše kmečko pravilo o vremenu, ki res presenetljivo napoveduje vreme. Kako? Rimljani so rekli: prvi in drugi dan po mlaju ne pomenita nič; tretji in četrti dan malo; kar pa peti dan pravi, za vso luno (t. j. za nadaljnjih 24 dni) vreme postavi. Naši predniki pa so trdili: Stota ura odloči! Izračunaj torej točno stoto uro po mlaju in poglej vreme: vetrove (ali burja ali zapadnik ali južni veter), jasno in suho, južno in megleno. Do ščipa bodo prevladovali vetrovi in vreme te stote ure; pogosto pa tudi še do mlaja.

Herschlov ključ pravi: Če se luna spremeni:

ob uri	bo poleti (16. 4. do 15. 10.)	bo pozimi (16. 10. do 15. 4.)
od 24. do 2.	lepo	mrzlo, če ni jugozapadnik
od 2. do 4.	mrzlo in dež	sneg in vihar
od 4. do 6.	dež	sneg in vihar
od 6. do 10.	spremenljivo	dež ob severoza padniku, sneg ob vzhodniku
od 10. do 12.	veliko dežja	mrzlo in mrzel veter
od 12. do 14.	veliko dežja	sneg in dež
od 14. do 16.	spremenljivo	lepo in prijetno
od 16. do 18.	lepo	lepo
od 18. do 22.	lepo ob severu ali zapadniku, dež ob jugu ali jugozapadniku	sneg in dež ob jugu ali jugozapadniku
od 22. do 24.	lepo	lepo

Družina mohorjanov

Lepo je v družini, kjer se vsi člani razumejo. Radi sedejo skupaj in se pogovorijo in pomenijo o vseh skupnih zadevah. Drug drugega breme nosijo in drug drugemu pomagajo.

Tudi mohorjani smo med seboj družina. Desettisočglava družina smo, razkropljena po vsem svetu. Nikdar se ne moremo zbrati ob skupni družinski mizi, si pogledati v oči, se pomeniti in pogovoriti. Preveč nas je in predaleč smo narazen.

Čim večja pa je družina in čim bolj so otroci razkropljeni po svetu, tem večje so skrbi družinskega očeta. Naj bi bil „Mohorjev koledar" kakor družinski oče, ki nas bo povezal in združil ob naši že dobrih sto let stari družinski tradiciji zvestobe veri in narodu. Skozi vesele in žalostne dneve leta nas bo spremljal, kot je že eno stoletje spremljal naše verne prednike. Povezaval nas bo v desettisočglavo družino udov Družbe sv. Mohorja: Korošce in Goričane, Beneške Slovence in Tržačane, vse raztresene drobce našega naroda po francoskih in belgijskih rudnikih, na Holandskem in v Nemčiji, po vseh državah Evrope in prostrane Amerike in še vse one, ki so v Afriki, Avstraliji in Aziji. V nas vseh bo utrdil voljo, da ohranimo zvestobo katoliški veri in slovenskemu narodu sredi vseh viharjev današnjih dni.

OČETOVSKI OPOMIN

Povezani smo v močno družino po cerkveni bratovščini. Ne pozabimo nikdar, da nam je Slomšek ustanovil in zapustil Mohorjevo družbo kot cerkveno bratovščino. Zato naj bo prvi očetovski opomin Koledarja vsem udom tale: Molite vsak dan svoje bratovske molitve! Pravila velevajo mohorjanom, da naj molijo vsak dan za ohranitev katoliške vere med Slovenci en očenaš in zdravamarijo s pristavkom: Sv. Mohor, prosi za nas!

Kdo ne bo uvidel, kako nam je taka molitvena zveza ravno danes potrebna? Od raznih strani nam je ogrožena naša največja narodna svetinja, sveta katoliška vera.

Brez dvoma je danes naš največji narodni problem, da ohranimo zvestobo katoliški veri in svojemu narodu. Nevarnosti preté ne le v domovini, ampak tudi vsem onim, ki so izven domovine.

Poslužujmo se odpustkov, ki jih nam nudi bratovščina. Z njimi bomo pomagali tudi rajnim mohorjanom.

NAŠA SLOVENSKA ZALOŽBA

Na sto in stotisoče dobrih knjig je Družba sv. Mohorja poslala v svoji stoletni zgodovini v slovenske družine. Da je naš narod na tako visoki kulturni stopnji, je v glavnem njena zasluga. Vsled delovanja Mohorjeve družbe se slovenska kultura v Celovcu in na Koroškem nikdar ne bo dala utajiti. Mohorjeva družba je vedno bila naša slovenska ljudska založba.

Tudi na novo poživljena Družba sv. Mohorja v Celovcu je na najboljši poti, da spet postane centralna založba za vse Slovence izven domovine. Lepo število knjig je že izšlo v založbi Družbe sv. Mohorja v zadnjih letih.

V jeseni leta 1947 je Družba v Celovcu spet pričela s svojim delom. Izšel je Koledar za leto 1948 v nakladi 5.000 in pa večernice „Vsem, ki so trpeli", tudi v nakladi 5.000 izvodov.

Leta 1948 izide Koledar za leto 1949 v nakladi 8.000 in večernice „Slovensko berilo" v nakladi 7.000. „Slovensko berilo" je dobilo tudi odobritev avstrijskih šolskih oblasti in ga uporabljajo v šolah z dvojezičnim poukom kot pomožno učno knjigo.

Jeseni 1949 je Mohorjeva izdala Koledar za leto 1950 v nakladi 10.000, večernice „Puntar Matjaž", spisal Karel Mauser, v nakladi 6.000 in „Molitvenik otroka božjega" v nakladi 5.000. Založila je tudi učno knjigo „Slovensko-nemška vadnica" (3.000 izvodov).

Naslednje leto je izšel Koledar za leto 1951, ki je bil posvečen stoletnici Družbe, v nakladi 10.000, večernice „Zemlja", spisal Karel Mauser, v nakladi 6.000

in pa molitvenik z velikim tiskom „Jezus, dobri pastir", spisal dr. Franc Jaklič, v nakladi 5.000.

Vse te knjige je Mohorjeva tiskala v tiskarni Carinthia v Celovcu. Leta 1951 je — ob stoletnici — začela ponovno obratovati Mohorjeva tiskarna. Knjižni dar za leto 1952 je bil že tiskan v lastni tiskarni. Izšel je Koledar za leto 1952 v nakladi 10.000, večernice „Mlin ob potoku", spisal Stanko Janežič, v nakladi 6.000, zbornik slovenskih pisateljev v Argentini „N'mav čez izaro" v nakladi 5.000 in pa Evangelij po Mateju v nakladi 7.000.

*

Zelo se je razvilo založniško delo Mohorjeve v letu 1952. Izdala je delo msgr. dr. Jagodica „Nadškof Jeglič" v nakladi 2.500, molitvenik dr. Metoda Turnška „Mali misal" v nakladi 12.000 (:polovica naklade je na najfinejšem papirju in se dobi v različnih lepih vezavah) in pa knjigo duhovnega svetnika Antona Merkuna „Cirilmetodijska ideja" v nakladi 1.200 ter še nekaj drugih knjižic istega avtorja. Tukaj je treba pohvalno omeniti tudi prizadevanje omenjenih avtorjev, ki so na razne načine pomagali, da je Družba sv. Mohorja zmogla tako finančno obremenitev.

Za leto 1953 je izšel Koledar v nakladi 10.000, večernice „Deseti brat" (Jos. Jurčič), ponatis nekdanje ilustrirane izdaje Mohorjeve družbe, v nakladi 7.000, povest o Mariji Goretti „Lilija nad močvirjem" (Hünermann - Nemec) v nakladi 6.000 in zbirka pesmic naše koroške pesnice Milke Hartmanove „Moje grede" v nakladi 3.000.

V letu 1953 je družba založila delo Jožeta Vovka „Cerkvena poezija", prevod vseh psalmov, slavospevov in himen, v nakladi 2.000. Tudi to je bilo mogoče le v tesnem sodelovanju z avtorjem. V tem letu je izšla v založbi Družbe tudi Družinska pratika v nakladi 3.000 ob sodelovanju preč. g. Zdravka Revna. Kot knjižni dar je izšel Koledar za leto 1954 v nakladi 10.000, večernice „Sveti molk" v nakladi 6.000, 6. popravljeni ponatis knjige Kneipp-Podgorc: „Domači zdravnik" v nakladi 5.000, 1. del Suenens - Vodeb: „Junakinja apostolata" v nakladi 4.000 in pa okusno opremljena knjižica „Dnevnik duhovnega življenja" v nakladi 1.200.

Letos je Mohorjeva družba izdala „Sveto pismo nove zaveze" (štiri evangelije in Apostolska dela v enem zvezku), žepni format, v nakladi 8.000. Knjiga se dobi tudi na najfinejšem papirju in v raznih vezavah. Kot knjižni dar za leto 1955 izide Koledar v nakladi 10.000, večernice „Tonče s Sloma", spisal p. Bernard Ambrožič, v nakladi 5.000, Suenens-Vodeb: „Junakinja apostolata", 2. zvezek, v nakladi 4.000 — knjiga se dobi tudi vezana, oba zvezka skupaj —, in delo misijonarja Janeza Kopača „Na nepremagljivi skali" v nakladi 4.000. V drugem ponatisu je izšla „Slovensko-nemška vadnica" (3.000 izvodov). Izdali smo tudi „Družinsko pratiko" za l. 1955 v nakladi 5.000.

*

To bi bilo torej založniško delovanje Mohorjeve družbe v Celovcu v letih po drugi svetovni vojni, odkar je v letu 1947 pod takratnim predsedništvom mil. g. prelata Valentina Podgorca, ki je največ moči svojega življenja posvetil Mohorjevi družbi, na novo zaživela. Častna bilanca izkazuje 210.700 slovenskih knjig v dobi zadnjih sedem let. S tem je Mohorjeva v Celovcu postala brez dvoma naša največja slovenska založba izven Jugoslavije.

Poudariti je zlasti treba, da v tej kratki in težki dobi ni založila le nad sto tisoč poljudnih knjig, ampak tudi velika dela, kot so to Mali misal, Nadškof Jeglič in Cerkvena poezija ter Sveto pismo novega zakona, 1. zvezek (:evangeliji in Dejanja apostolov).

Letošnji „Mohorjev koledar" se veseli, da more mohorjanom poročati o takih uspehih. Vsem pisateljem in kulturnim delavcem, ki so svoja dela in svojo podporo nudili Družbi, pa gre zahvala mohorjevega odbora in vseh mohorjanov.

Del knjig, časopisov in publikacij, ki jih je izdala oziroma tiskala Mohorjeva družba (tiskarna) v teh par letih njene obnovitve.

POVABILO PISATELJEM

Kot založba zamore Mohorjeva družba obstajati le v tesni povezanosti s slovenskimi pisatelji, pesniki in kulturnimi delavci. Nekdanja finančno močna celovška Mohorjeva družba je bila trdna opora slovenskim pisateljem. Objavljala je njih dela in jih tudi honorirala. V tem pogledu so njene zasluge velike.

Razume se, da sedanja Mohorjeva družba v Celovcu slovenskim pisateljem in kulturnim delavcem ne more nuditi take finančne podpore. Odbor Družbe pa je pripravljen razmeram primerno, čeprav bolj skromno, honorirati in založiti vsako delo naših, po svetu razkropljenih pisateljev in kulturnih delavcev.

Pozivamo in vabimo torej vse slovenske pisatelje, pesnike in kulturne delavce, da se zberejo okrog Mohorjeve družbe v Celovcu! Le ob taki povezanosti z vsemi našimi pisatelji bo Družba zamogla sedanjim razmeram primerno nadaljevati svojo stoletno tradicijo. Ideal naj bo, da pisatelji podprejo Družbo. Mohorjeva družba pa bo omogočila pisateljem izdajo njihovih del. Tako bo raslo ob združenih močeh kulturno ustvarjanje Slovencev izven domovine.

Za knjižni dar 1956 iščemo večerniško povest, ki naj obsega 150 do 200 tipkanih strani. Za najboljšo povest razpisujemo nagrado 1.500.– šilingov. Rokopise je treba poslati na tajništvo Družbe v Celovcu najkasneje do 1. maja 1955. Še ljubše pa je nam, če dobimo rokopise prej.

Da bo Mohorjev koledar v resnici očetovski prijatelj vsej desettisočglavi družini po vseh delih sveta raztresenih Slovencev-mohorjanov, je potrebno, da prinaša članke iz življenja vseh. Zato vabimo k sodelovanju vse ude Družbe, ki bivajo po širnem svetu. Le tedaj bo Koledar vsakemu nekaj nudil, če jih bo čim več sodelovalo. Pošljite uredništvu koledarja kratke črtice, pesmice, zanimivosti, članke vseh vrst kakor tudi koristne nasvete. Pripravljeni smo nuditi zmeren honorar.

Po pravilih imajo udje Družbe dolžnost in pravico, dajati odboru nasvete in navodila glede književnega programa in delovanja. Poslužujte se te pravice!

NEKDAJ IN SEDAJ ...

V Celju je izšla knjiga: Janko Moder, „Iz zdravih korenin močno drevo". Iz zgodovine Družbe sv. Mohorja, 1. zvezek. V tej knjigi beremo na strani 104 sledeče:

„Preden sklenem ... hočem vam še povedati, kaj da kmeti in drugi preprosti ljudje o Društvu sv. Mohorja mislijo ... V nekem kraju, ki ga nočem imenovati, pride kmetinja A. k svoji sosedi B. ter jo takole nagovori:

A.: Ali ne boš tudi ti pristopila k Društvu sv. Mohorja, ki so ga gospod fajmošter v cerkvi tako živo priporočili? Saj imaš že precej odraščene hčere, ki slovenske bukve rade berejo.

B.: Bog obvaruj! Tega pa ne.

A.: Zakaj pa ne?

B.: Zato, ker bodo vse taiste bukve od antikrista izdane.

A.: Kako pa je to mogoče, ker je največ udov tega društva izmed duhovnikov, dà, sami škofi se ga udeležujejo in priporočajo. Tudi slišim, da bodo le dobre knjige izhajale, na primer Življenje svetnikov itd.

B.: Vem, da bodo v začetku dobre, da bodo tako ljudi oslepili, potem bodo pa ves čas hujše izhajale. Tako sem slišala praviti, je tudi verjeti.

A. molči ter misli sama pri sebi: ‚Ne vem, ali sem jaz pri tebi huje naletela ali pa ti, ki kaj takega verjameš.' — Nato gre A. k fajmoštru ter za svoje vnuke k društvu pristopi."

*

Ob prebiranju te Modrove knjige spoznavamo, s katerimi težavami se je moral takratni odbor Društva sv. Mohorja boriti. Dejstvo je, da so nasprotovanja, nerazumevanja in zlonamerna podtikavanja prihajala tudi od strani, od katerih jih škof Slomšek in takratni odborniki niso pričakovali.

Tudi danes so se o Mohorjevi družbi in zlasti o Mohorjevi tiskarni razpisali skoraj vsi slovenski listi, komunistični in tudi nekomunistični.

Velike podpore je bila Mohorjeva družba in tiskarna deležna od strani slovenskih listov. To hvalevredno dejstvo je treba po-

udariti. Žal pa mora Koledar povedati tudi to, da je bila Mohorjeva družba in zlasti še tiskarna večkrat po krivici napadena in obrekovana. Leta 1852 in 1853 so pisali in govorili, da bodo mohorske knjige pisane od antikrista. Od leta 1951 do 1954 pa pišejo in govorijo, da je Mohorjeva družba in tiskarna v komunističnih rokah, da zaposluje delavce in nastavljence, ki so komunisti. Kakor je bilo zunaj stoječim težko razumeti v takratnih časih marsikateri članek, tako bo za marsikaterega Slovenca in zvestega mohorjana po širnem svetu težko razumljiv ta ali oni članek slovenskih listov, ki v teh zadnjih letih povsem nepoklicano in nestvarno pišejo o Družbi in njeni tiskarni.

Družba ima tudi sedaj po pravilih izvoljen odbor, ki Družbo vodi v smislu njenih pravil. Družba sv. Mohorja je bila že sto let neodvisna od vsake politične struje in tudi od vsake prosvetne ali kulturne organizacije. Odbor je odločen, da bo Družbo v tem pravcu vodil tudi naprej. Trdna volja mohorjanov po vseh krajih je, da Družba ostane to, kar je že sto let bila: popolnoma neodvisna bratovščina sv. Mohorja. Tako je Družbo zasnoval in jo nam kot dragoceno dediščino zapustil naš véliki škof Anton Martin Slomšek.

POZIV POVERJENIKOM IN TOPLA ZAHVALA

Koledar se hoče prav toplo zahvaliti tudi vsem zvestim poverjenikom Družbe, ki iz idealizma vršijo veliko delo. Poverjeniki so stebri Družbe. V imenu odbora vsem prav prisrčna zahvala!

Poverjenikom je tudi zanaprej izročena usoda in bodočnost Družbe. Čim bolj so agilni poverjeniki, tem večje je število mohorjanov. Prisrčno prosimo vse poverjenike širom svetá: Ostanite Družbi zvesti, podprite Družbo z nabiranjem udov in z rednim odpošiljanjem udnine. Družba potrebuje finančno podporo vseh udov in idealizem vseh poverjenikov. Ob skupnem ustvarjanju, skupnem požrtvovalnem delu in skupni molitvi bomo ustvarili še marsikatero delo v korist veri in narodu.

Mohorjeva tiskarna se trudi in je tehnično na višku. Knjige, ki smo jih izdali, o tem pričajo. Tudi pisarna ima težko delo. Ni lahko pošiljati knjige po vsem svetu in brez vsake pritožbe ustreči vsem željam tako raztresene družine mohorjanov. Koledar vam lahko zagotovi, da imamo vsi dobro voljo, da se trudimo, da storimo največ ko moremo.

Če pa kateri želji nismo mogli tako ustreči, kot bi bili radi, nas ne sodite preostro, nam oprostite in nam pomagajte. S skupnim idealizmom smo Družbo sv. Mohorja v Celovcu iz nič ustvarili, s skupnim idealizmom jo bomo še bolj izgradili in izpopolnili v veselje in srečo vseh udov naše desettisočglave družine.

Dr. Janez Hornböck,
tajnik Družbe sv. Mohorja

— — — —

ODPUSTKI, PODELJENI MOHORJANOM

Dne 18. maja 1860 je papež Pij IX. podelil udom Družbe sv. Mohorja sledeče odpustke:

Popolni odpustek zadobijo udje:

1. ob vstopu v Družbo po prejemu sv. zakramentov;
2. v vsaki neposredni smrtni nevarnosti istotako po prejemu sv. zakramentov. Če pa to ni več mogoče, naj skesano kličejo Jezusovo ime, če morejo, ustno, sicer pa vsaj v srcu.
3. na praznik sv. Mohorja in Fortunata (12. julija) ali pa na kak drug dan v osmini tega praznika, če prejmejo sv. zakramente in molijo po namenu sv. očeta en očenaš, zdravamarijo in Čast bodi.

Nepopolni odpustki:

1. odpustek sedem let in sedem kvadragen štirikrat na leto zadobi, kdor obišče s skesanim srcem svojo župnijsko cerkev in v njej moli.

Nadalje našteva zgoraj omenjeno pismo še več drugih nepopolnih odpustkov. —

Vsi odpustki se lahko darujejo tudi v korist vernim dušam v vicah.

Za vse žive in rajne mohorjane se bere vsako nedeljo ena sv. maša.

Svetnik Marijinega leta - sv. Pij X.

Božja Previdnost je naklonila ravno v Marijinem letu Kristusovi Cerkvi **novega svetnika — velikega marijanskega papeža Pija X.** Če smemo današnji čas imenovati čas velikih odločitev v božjem kraljestvu na zemlji, je pripravljal obnovo Cerkve in cerkvenega življenja novi svetnik papež Pij X.

Za Pijem IX., ki je s slovesno dogmatizacijo verske resnice o brezmadežnem spočetju Device Marije odprl svetišče marijanske zgradbe v življenju Kristusove Cerkve, je Leon XIII. okrasil to svetišče s poglobitvijo marijanske pobožnosti zlasti z okrožnicami o molitvi sv. rožnega venca.

Sv. Pij X. pa je **postavil v središče Marijinega svetišča obnovljeni oltar,** na katerem se obnavlja **Kristusova daritev** in se po njej prenavlja svet v Kristusu. Pravo Marijino češčenje nas vodi k središču, ki je Kristus-vogelni kamen. Vzdignil je zaprašene in pozabljene bisere božjega oltarja, iz katerih naj bi verniki z globokim razumevanjem sv. liturgije in z aktivnim sodelovanjem zajemali milost iz virov Odrešenikovih za rast božjega življenja.

Marija je živela v skromnih razmerah. Nazareška družina je postala pravzor vsake krščanske družine, ki ni zidana na bogastvu tega sveta, temveč je postavljena v nadnaravni svet božje milosti. Božja Previdnost je izbrala Pija X. iz revne delavske družine. Zato ga Pij XII. imenuje „prečisti cvet najnižjih plasti ljudstva".

Otroška leta

Pij X. je bil rojen 2. junija 1835 v kraju Riese v škofiji Treviso (Sev. Italija). Revnim, pa vernim in poštenim staršem Janezu in Marjeti Sarto je dal Bog deset otrok. — Bodoči Pij X., s krstnim imenom Jožef Melhior, je bil najstarejši. Starši so otroke vzgojevali v duhu Kristusovem. Posebno je pobožna mati bila svojim otrokom nadvse skrbna vzgojiteljica. Ubogi so bili na zemeljskih dobrinah, bogati pa nadnaravnega božjega življenja. Mladi Jožef je bil plemenitega značaja, vesel, živahen, otroško iskreno pobožen. Že v prvem letu osnovne šole se je pokazalo, da je zelo nadarjen in marljiv. Za nadaljnjo izobrazbo v srednji šoli pa je primanjkovalo sredstev.

Da je mogel obiskovati gimnazijo, je moral dolgo hoditi dnevno po 12 kilometrov v Castelfranco v gimnazijo. Da je varčeval s čevlji, je hodil navadno bos. Mnogokrat ni imel kosa kruha s seboj na poti. Po zaupni molitvi družine se je izpolnila želja mladega študenta in matere, da je bil leta 1850 sprejet v semenišče v Padovi.

Leta 1852 je umrl dobri oče, vsa skrb za številno ubogo družino je bila v rokah dobre, toda tako težko preizkušene matere. Junaško je nosila križ in kot vdova skrbela po svojih močeh za otroke; najmlajši je bil v prvem letu starosti.

Jožef je bil materi v veliko tolažbo. Oba revna sta si dajala med seboj poguma v trdnem zaupanju v božjo Previdnost. V semenišču je dobro napredoval v vedi in čednosti. Bil je srčno pobožen, skromen, zadovoljen in hvaležen. Vodstvo semenišča mu je napravilo najboljše spričevalo, tako da je treviški škof šele 23 let starega Jožefa Sarto dne 18. 9. 1858 posvetil v mašnika.

Kakšna nepopisna sreča za njegovo mater, brate in sestre, ko so smeli sprejeti novomašniški blagoslov iz rok dobrega ‚Bepija'! Vaščani so tekmovali v pripravi za novo mašo v domači župniji. **Prvič je stal novomašnik Jožef Sarto ob božjem oltarju v Marijinem letu 1858** in obnovil daritev Kristusovo. Istega leta se je prikazala Brezmadežna preprosti, ponižni in revni Bernardki v Lourdesu (Lurd). Čudovita so pota božje Previdnosti! Po revni deklici govori Marija svetu, revnega mladeniča iz delavske družine pa kliče v svetišče, da bi po Mariji vse obnovil v Kristusu kot naslednik sv. Petra.

Kaplan in župnik

Že meseca novembra leta 1858 je vstopil v dušnopastirsko službo, najprej kot kaplan v župniji Tombolo. Mladi duhovnik je začel z vso vnemo dušnopastirsko delo v vinogradu Gospodovem. Bil je vsem vse, da bi vse pridobil za Kristusa. Vzljubil ga je do-

bri in bolehni župnik, vzljubili so ga farani, med njimi posebno mladina in ubogi. Vsem je rad pomagal, potrebnim in bolnikom je bil oče in bi jim dal vse, kar je imel. Z veliko vnemo in uspehom je oznanjeval blagovest Kristusovo. Devet let je bil kaplan na prvem mestu duhovniškega delovanja.

Nadpastir je poklical gorečega in že izkušenega Jožefa Sarto leta 1867 za župnika v župniji Salzano. Začel je kot pastir v župniji vse prenavljati v Kristusu. Neumorno je delal na vseh področjih dušnega pastirstva. Vodila ga je ljubezen do Boga in do neumrljivih duš, da bi jih pripeljal k Bogu. Leta 1873 je razsajala v župniji grozna kuga. Takrat se je pokazala vsa njegova ljubezen dobrega pastirja, ki žrtvuje vse za svojo čredo; če treba, dá tudi življenje za njo.

Po desetih letih plodonosnega delovanja v Salzano je škof klical gorečega in izkušenega duhovnika v svojo bližino, da bi po-

magal pri vodstvu. Postal je kanonik v Trevisu, vodil škofijsko pisarno in bil obenem duhovni vodja (spiritual) škofijskega semeništča. Kakor prej je tudi na tem mestu posvetil vse svoje moči odgovornemu delu. Pridobil si je pri tem novih izkušenj za nadaljnje delo v vinogradu Gospodovem.

Škof in kardinal

Papež Leon XIII. ga je imenoval l. 1884 za škofa v Mantovi. V svoji ponižnosti je prosil, naj mu prizanesejo in mu ne nalagajo odgovornosti škofovske službe. Na opetovano željo sv. očeta se je vdal, ker je gledal v tem voljo božjo. Zaupal je v pomoč božje milosti. Z isto gorečnostjo kakor v prvih službah je začel svoje delovanje kot škof v Mantovi. Versko življenje je bilo zelo pomanjkljivo.

Vedel je, da bo mogel škofijo prenoviti v Kristusu le z dobrimi duhovniki po božjem Srcu. Zato je posvetil vso svojo skrb vzgoji duhovniškega naraščaja. Preuredil je vzgojo v semenišču, sam je poučeval bogoslovce nekatere važne predmete za dušno pastirstvo. Črpal je pri tem iz svoje bogate izkušnje dolgoletnega dušnopastirskega dela. Bolj kot drugi profesorji je znal vzgojiti mlade duhovnike za prave dušne pastirje, ki imajo odprte oči za vse potrebe ljudstva, predvsem mladine in ubogih. Skrbel je za obnovljenje božje službe. Vedel je, da novi čas potrebuje novih načinov pastirstva. **Zato je vnemal dušne pastirje, naj ustanovijo po župnijah katoliške organizacije,** ki se bodo mogle uspešno upirati materialističnemu duhu časa in tako reševati pereče socialno vprašanje, pomagati delavskim slojem in jih ohranjati v zvestobi in ljubezni do Kristusa in Cerkve.

Papež Leon XIII. je postal pozoren na delo mantovskega škofa in ga stavil drugim v zgled. Leta 1893 ga je imenoval za kardinala in nato za nadškofa in patriarha pri sv. Marku v Benetkah. Tudi tam so ga čakale nove težke razmere, ki jih je premagal s svojo ponižnostjo in nepremagljivo vero, iz katere so izvirala dela ljubezni. Tudi kot patriarh in kardinal je živel preprosto, sprejemal je uboge in jim pomagal.

Papež in Kristusov namestnik

Dne 20. julija 1903 je zatisnil oči k večnemu počitku slavni papež Leon XIII. Skli-

cani so bili kardinali sv. katoliške Cerkve k volitvi novega papeža. Kardinal Sarto je moral odpotovati v Rim. Benečani so mu klicali v slovo: Pridite nazaj! On je odgovarjal: Pridem nazaj in bom vedno med vami. Začel se je konklave. Zbrani kardinali molijo v sv. daritvi k Bogu Sv. Duhu za razsvetljenje in pomoč pri volitvi novega papeža. Duh božji, ki vodi Cerkev Kristusovo, je pokazal kardinalom, koga naj volijo. Ko so se glasovi vedno bolj obračali na beneškega kardinala Jožefa Sarto, je ta kleče in s solzami prosil, naj ga ne izvolijo. Toda božja volja je bila: v 5 dneh zasedanja je bil izvoljen dne 4. 8. 1903 za papeža: **Nekdaj ubogi kmečki fant je postal naslednik sv. Petra, oče velike družine 400 milijonov katoličanov po vseh delih sveta.**

V odločilni uri je govoril Pij X.: „Gospod, naj gre ta kelih mimo mene, pa ne moja, ampak tvoja volja naj se zgodi." — **V brezmejnem zaupanju na pomoč božjo in Marije, Srednice milosti,** je začel delo na prestolu sv. Petra: „Omnia instaurare in Christo — **vse obnoviti v Kristusu.**" Stopil je kot pastir pred svet, ki je večinoma odklanjal nadnaravno življenje. Kljub svoji krepostni skromnosti in ponižnosti je nastopil kot veliki obnovitelj Cerkve in sveta v Kristusu. Skrbel je za čisti nauk Cerkve. Obnavljal je neustrašeno vsa področja cerkvenega življenja. Treba je bilo urediti cerkveno pravo. Do njegove smrti je bilo delo dovršeno: **katoliška Cerkev je dobila nov cerkveni zakonik,** ki ga občudujejo strokovnjaki vseh narodov.

Cerkvena glasba je bila posvetna in često ni spremljala bogoslužja. **Pij X. je dal nove postave za cerkveno glasbo,** ki naj bo kakor v prvih stoletjih krščanstva strogo cerkvena, **naj spremlja sv. dejanje na oltarju.** Priporoča in obnovi častitljivo koralno petje v cerkvi. Vprašajmo se: Ali smo mi že izpeljali ta navodila Pija X. pri naših božjih službah? Veliko je zamujenega in pomanjkljivega. Pojdimo na delo. Po vseh naših župnijah naj bo cerkveno petje zares vedno bolj v duhu Cerkve, zborno in skupno ljudsko petje naj se goji in pomaga vernikom k dejanski soudeležbi sv. daritve.

„Vse obnoviti v Kristusu!"

Leta 1905 je izdal Pij X. **prvi dekret o pogostem in dnevnem sv. obhajilu vernikov.** S tem je odprl vrelec vseh milosti, ki je od zdaj spet tako lahko dostopen vsem katoličanom. Kakor v prvih stoletjih krščanstva, tako naj bi tudi danes katoličani bili deležni daritvenega obeda sv. obhajila. S tem je odpravil necerkvene navade, ki so otežkočale in zabranjevale zgodnje in pogostno sv. obhajilo v veliko škodo rasti božjega življenja duš. Novo pomladansko življenje je vzrastlo v Cerkvi. Ta dekret je dopolnil z odlokom iz leta 1910 **o pogojih zgodnjega sv. obhajila otrok.** Ko doraščajoči otrok zna ločiti sv. obhajilo od navadne hrane in je poučen v glavnih resnicah sv. vere, sme pristopiti k mizi Gospodovi. Velika milost je pogostno, dnevno sv. obhajilo. Vsak katoličan sme dnevno sprejeti sv. obhajilo, če je v stanju posvečujoče milosti in ima pravi namen sprejeti Zveličarja v svoje srce.

Veliko je število vernikov po vseh delih sveta iz vseh stanov, ki so se odzvali milostnemu klicu Pija X. Mnogo pa jih je še danes, ki tega klica ne razumejo. V janzenističnem duhu se zadovoljujejo z enkratnim ali parkratnim sv. obhajilom v letu. Kako velika škoda za rast življenja milosti — v dušah!

Marijino leto in proglasitev Pija X. svetnikom naj nas vse — **duhovnike in vernike — ogreje za apostolsko delo med nami, da bomo vedno bolj znali ceniti milost pogostnega, dnevnega sv. obhajila vernikov in zgodnjega sv. obhajila otrok.**

Veliko važnost je Pij X. polagal na **vzgojo duhovniškega naraščaja.** Preosnoval je semenišča, dal nova navodila in smernice voditeljem semenišč. **Vedel je, da bo mogel vse obnoviti v Kristusu le z duhovniki, ki so utrjeni v duhovnem življenju,** ki skrbijo za lastno posvečenje in so tudi temeljito izobraženi za oznanjevanje blagovesti Kristusove. Ko je obhajal 50-letnico mašništva, je napisal duhovnikom okrožnico, v kateri jim daje za duhovniško življenje in delovanje z dolgoletno izkušnjo potrjena navodila, ki so še danes za vsakega duhovnika kažipot.

Skrbel je tudi za **pouk krščanskega ljudstva.** Vedel je, kako potrebno je, da so verniki prav in temeljito poučeni o naukih sv. vere.

Kakor je v dušnem pastirstvu dolga leta neumorno učil otroke in odrasle, tako je tudi **še kot papež ob nedeljah zbiral rimske otroke in odrasle** na vatikanskem vrtu in **jih učil krščanski nauk** tako privlačno, toplo in temeljito, da je bila zmeraj obilna udeležba. Da bi enotno v vsej Cerkvi bili verniki prav poučeni, je izdal posebni katekizem, ki naj bi bil vpeljan po vsej katoliški Cerkvi.

„Oče ubogih"

„Očeta ubogih" so imenovali Pija X. že kot dušnega pastirja. To je ostal do svoje smrti. V svoji oporoki je zapisal:

„Ubog sem bil rojen, ubog sem živel, želim ubog umreti!"

Ljubezen do uboštva in do ubogih je bilo značilno življenjsko znamenje Pija X. Z rodno družino je z veseljem nosil breme uboštva. Nikdar ni bil nejevoljen, ko je v letih študija primanjkovalo najpotrebnejših sredstev za hrano in obleko. Kot kaplan, župnik in škof je razdal ubogim često prav vse, kar je imel. Ko je postal papež, je bilo njegovo prvo delo, da je nakazal večjo vsoto za uboge v Rimu in v Benetkah. Častil je sv. Frančiška Asiškega in bil član 3. reda, posebno zaradi evangeljske čednosti duhá uboštva. Vedno je imel tudi kot papež odprto srce in odprte roke v pomoč vsem potrebnim.

Božja Previdnost je dopustila, da je ob koncu svojega življenja doživel začetek svetovne vojne. On, papež miru, ki je vse svoje moči posvetil, da bi svet prenovil in obnovil v Kristusu, je videl, da ga vladajoči krogi niso poslušali in niso izpolnili njegove vroče prošnje, da naj uresničijo pravico in ljubezen v medsebojnih odnošajih držav in narodov.

Pij X. — blažen in svetnik

Umrl je kot žrtev božjega usmiljenja za človeštvo, ki je zapustilo pot resnice in pravice. **Odšel je v večnost v osmini praznika Marijinega vnebovzetja, 20. 8. 1914.** Marija je poklicala svojega zvestega služabnika, ki je gorel za njeno čast in prenavljal svet v Kristusu.

Več čudežev je izpričano že izza njegovega življenja. Po smrti pa mnogoštevilni častilci niso nehali klicati njega v stiskah za pomoč. Mnogi so bili čudežno uslišani. Sv. Cerkev ga je 3. 6. 1951 proglasila blaženim. Novi čudeži so se godili na priprošnjo blaženega Pija X. Škofje in verniki iz vseh delov sveta so prosili, da bi ga prišteli svetnikom. **Višek Marijinega leta je bil, ko je Pij XII. dne 29. maja 1954 proglasil svojega prednika papeža Pija X. svetnikom.**

Z velikim zaupanjem se bomo tudi mi obračali do sv. Pija X., ki je bil na zemlji prijatelj in zagovornik vseh ubogih in stiskanih. Naj nam izprosi pravi mir v Kristusu! Truditi pa se hočemo, da bomo posnemali njegov zgled. Skrbeti hočemo za edino potrebno, t. j. za ohranitev in rast božjega življenja v naši lastni duši in v dušah bližnjih. Delovali bomo po svojih močeh, da se obnovi svet v Kristusu po Mariji! A. Z.

Baragovanje v Ameriki pred 25 leti

(Pripoveduje „Amerikanski Slovenec".)

NAJ SE PREDSTAVIM

Živim še, saj bi drugače ne mogel pripovedovati. Sem pa drugačen in moj dom je drugje. Že nekaj let izhajam po enkrat na teden v Clevelandu in imam poleg svojega imena „Amerikanski Slovenec" napisan tudi priimek: Glasilo K.S.K. Jednote. Kot takega me pozna vsaj vsa slovenska Amerika, če ne tudi vsa Slovenija, dandanes raztresena po vseh delih sveta.

Pred 25 leti je bila stvar z menoj drugačna. Takrat je bil moj dom v Chicagu, moj rednik ali urednik Mr. John Jerich, moji prijatelji pa domala vsi katoliški Slovenci v Ameriki. Iz raznih razlogov sem kakih 15 let pozneje pričel drugačno življenje.

Kakšen sem bil takrat, je najbolj razvidno iz mojih tedanjih letnikov, ki so trdo vezani spravljeni v frančiškanski knjižnici v Lemontu. 31 letnikov je tam spravljenih, nekateri tako veliki in težki, da ima srednje močan mož vsakega kar dovolj nesti. Zato me tam tudi redkokdaj kdo moti. Tako nekako se zdim sam sebi kot kakšna egiptovska piramida. Oči že še mečejo ljudje po njej, v notranjost se ji pa spuščajo kvečjemu razni zgodovinski radovedneži.

Bliža se 25-letnica BARAGOVE ZVEZE. Prišlo mi je v moji samoti na uho, da bi nekateri radi kaj napisali za to priliko. Nekdo je dejal, tako sem slišal, da je treba povedati njeno zgodovino. To se menda pravi, da je treba začeti z njenim početkom, to je: kako je pravzaprav do ustanovitve Baragove zveze prišlo. Tako nekako, če sem prav razumel. Ponudil sem se, da to reč povem, zakaj zdi se mi, da tisti početek ni nikjer drugje tako „zgodovinsko" popisan kot na mojih straneh iz leta 1929 in 1930. Pomigal sem nekemu tipkarju, ki se je ravno smukal po knjižnici blizu moje police. Pošepnil sem mu na uho, naj prinese pisalni stroj in nekaj papirja, pa sva začela: jaz sem pripovedoval, on je tipkal.

*

Toliko za uvod, da se razumemo.

Zdaj pa začnimo in bomo ob koncu videli, kaj utegne iz tega priti. V naglici naj pa še to povem, da se je v prvih dneh julija 1929 vršil v Lemontu pri slovenskih frančiškanih vseslovenski katoliški shod. Baragovanje tistega leta in vse do danes je v tesni zvezi s tem shodom. Zato moram vse svoje pripovedovanje prav tesno nasloniti na ta shod.

O BESEDI „BARAGOVANJE"

Tudi ta beseda je „zgodovinska". V naših dneh je menda prišla že iz veljave. V časih, o katerih pišem, je bila zelo navadna.

Kako je nastala in kdaj? Brskal sem po spominu in stikal po svojih straneh iz tistih dni. Najbrž se ne motim, če zapišem to: V tisku se je ta beseda prvič brala dne 4. julija 1930. Tisti dan sem jaz prinesel uvodnik z naslovom: „V znamenju Baragovih

proslav". Lep in zanimiv uvodnik! Kot kaže podpis ob koncu, ga je napisal neki „-ka". Samo malo premisleka mi je bilo treba, pa sem se zavedel, da bi bil ves podpis: JAKA. Tako se je podpisoval tedanji župnik v Sheboyganu, Wis., Rev. Jakob Černe (včasih Cherne).

V tistem uvodniku zasledim besede:

„Brez dvojbe se bodo javile še druge naselbine. Že nam je prišlo na uho, da se za september pripravlja Sheboygan, ki misli ‚BARAGOVATI' v svoji Zeleni dolini."

Od ‚baragovati' do ‚baragovanja' ni bilo daleč. Beseda se je prijela in jo v takratnem tisku odslej pogosto najdemo.

Beseda krije vse, kar naj bi bilo v zvezi z zanimanjem za svetniškega škofa Bárago. Tako je razumel besedo njen početnik, tako jo razumem jaz, ki pripovedujem o baragovanju med ameriškimi Slovenci pred 25 leti.

PRIPRAVE NA VSESLOVENSKI SHOD IN BARAGOVANJE

Ne smete misliti, da se ameriška Slovenija ni kar nič brigala za Barago pred tem shodom oziroma, preden se je sprožila misel o katoliškem shodu. O, to nikakor ne! Baraga je bil ameriškim Slovencem znan že poprej. Lepo število člankov in razprav je bilo brati o njem v njihovem tisku. To že leta in leta poprej. Tudi kakšno društvo se je našlo, ki je nosilo ime po njem. Verjetno je pa najbolj vzbudil zanimanje za Barago rajni **p. Hugo Bren,** frančiškan, ki se je pojavil v slovenski Ameriki in njenem tisku kmalu po letu 1920. Objavljal je med drugim Baragova pisma. Na drugi strani bo pa verjetno držalo, če rečem, da se kaj „organiziranega" ni napravilo za Barago pred letom 1929, to je pred katoliškim shodom v Lemontu.

Priprave za vseslovenski katoliški shod so se vršile zlasti v prvi polovici leta 1929. Koliko je pravzaprav misel na Barago igrala svojo vlogo pri zasnovanju katoliškega shoda, se iz mojih strani ne dá dognati. Čeprav so moje strani več mesecev objavljale propagando za shod in to izpod zelo različnih peres, se mi zdi zanimivo ugotoviti tole: Mnogo prej ko v besedi se je prikazal Baraga na mojih straneh v zvezi s shodom — v sliki. V petek, 24. maja 1929, so mi namreč dali objaviti letak, ki vabi na shod. Ta letak je zavzel eno celo stran v moji številki tistega dne. Nič nisem obvestil ljudi, kdo ga je bil napravil. Izvedel sem pa od drugod, da ga je naslikal frančiškanski slikar **p. Blaž Farčnik.** Jaz sem ga objavil samo v črni tiskarski barvi, v resnici je pa bil

Dvajset let poteče 22. septembra 1955, odkar je bil odkrit ta Baragov spomenik v „Slovenskem kulturnem vrtu" v Clevelandu.

narejen v lepih svetlih barvah in tak je bil razposlan po slovenskih naselbinah.

Kakšen je bil ta letak? Poleg primernih napisov je bil na njem mogočen Indijanec, ki vihti v desni roki ameriško zastavo, v levi pa slovensko. Pod slovensko zastavo stojita sveta brata Ciril in Metod, sredi med njima, nekoliko niže, pa — škof BARAGA. Ta letak je bil, tako se zdi, prvi javni znak, da pripravljalni odbor za shod misli v zvezi s shodom na — Barago. V besedi, namreč tiskani, pa ga niti eden od dopisnikov in propagandistov do tistega dne in še potem dolgo ni omenil na ta ali oni način.

Šele dober mesec pozneje, dne 27. junija, je predsednik pripravljalnega odbora, sedanji kanonik msgr. John J. Oman, napisal članek: „Lovrenc Lavtižar in katoliški shod". Najprej opisuje, kako je ta slovenski indijanski misijonar zmrznil v severni Minnesoti, nato pa zaključuje:

„Dragi Slovenci po širni Ameriki! Tako je umrl sin slovenske matere in daroval svoje življenje na oltarju ljubezni do bližnjega. Ali ni čudno, da ravno v tej deželi, kamor so prišli naši pionirji, kakor BARAGA, Lavtižar Pirc, Buh, Trobec in drugi, da pripeljejo divje narode do spoznanja Boga — ali ni čudno, sem rekel, da prav tukaj naši lastni rojaki, ki so prišli sem dobro poučeni v verskih resnicah, te resnice in vero izgubljajo ter umirajo brez zakramentov in naravnost s sovraštvom do Boga?"

Rev. Oman je torej prvi, ki je vpletel BARAGOVO ime v zvezo s shodom. Pa kako narahlo in le bolj mimogrede, vsakdo lahko vidi.

Takoj naslednji dan sem pa objavil izpod peresa **p. Bernarda Ambrožiča**, takratnega župnika v Detroitu, njegov 15. uvodnik pod skupnim naslovom: „K programu vseslovenskega katoliškega shoda". Ta uvodnik, zadnji v vrsti, se je v celoti bavil — z BARAGO. Toda takoj poudarim, da se tudi ta uvodnik ni niti od daleč dotaknil zadeve, ki nam je danes tako pri srcu — Baragove beatifikacije! Govoril je samo o Baragovem „katoliškem duhu", ki naj ga med nami poživi bližnji shod. Še najbliže je prišel stvari z naslednjimi besedami:

„Druga velika in pomenljiva reč je pa ta, da se bliža stoletnica **Baragovega prihoda v Ameriko.** Baraga! Prvi slovenski škof v Ameriki! Slavni misijonar med Indijanci! Ustanovitelj nove škofije v Marquette, Mich. Baraga, junak globoke vere in plemenite ljubezni do bližnjega. **Naš svetnik!"**

*

Dne 6. julija, torej prav za prvi dan tega katoliškega shoda, je izšla moja slavnostna številka. Prva stran je bila obrobljena s slovenskimi barvami, besedilo je bilo tiskano v modri barvi. Objavljenih je bilo nekako osem člankov in dve pesmi od različnih prispevateljev. BARAGO omenjata samo obe pesmi, v člankih njegovega imena ni najti.

Prvo pesem je spletel rajni **p. Branko Kavčič**, frančiškan. Baraga je omenjen v prvi kitici:

> Minulo let je sto, ko prvič stopil
> v Ameriko je naš slovenski sin,
> to bil služabnik božji Baraga je,
> bil sin dolenjskih rodnih je ravnin.
> In s križem v roki hrabro med divjaki
> znanilo širil rajskih je višin.

Druga pesem je iz pesniške ‚kovačnice' **Fr. Rožnika:** Slovenski rod na tujem. Pod naslovom beremo v oklepaju: V proslavo stoletnice vladike škofa Baraga. Pesem se glasi:

> Pod prapor se zbira
> slovenski naš rod:
> Dom, narod in vera
> nas kliče na pot.
>
> Zdaj, bratje, vstanimo,
> ko kliče nas dan:
> pod prapor hitimo
> čez hribe in plan!
>
> Ne kličejo trombe
> na bojni nas grom,
> mi stopamo v vrste
> za vero in dom .
>
> Prepevamo pesmi
> slovenske glasno,
> akordi slovesni
> doné pod nebo.
>
> Ne zabi, Slovenec,
> da slave si sin,
> in pleti si venec
> za časten spomin.
>
> Stoletnega dela
> poganja nam cvet,
> kar slava dospela
> na novi je svet.
>
> Na tujem se zbira
> slovenski naš rod,
> ko pot se odpira
> življenja mu tod.
>
> Da sonce svobode
> nam s'jalo vse dni,
> ker zabljen ne bode,
> naj narod živi!

Objavil sem pač teh dvoje „pesmi", ker boljših nisem imel. Barago pa le omenjata!

To je pa tudi vse, kar je bilo v tisku omenjeno o Baragi skozi vse dolge mesece ši-

rokopotezne propagandne akcije. Katoliški shod je bil tik pred durmi, pa še ni kar nič kazalo, da naj bi bil eden njegovih poglavitnih uspehov – pričetek dela za Baragovo beatifikacijo!

POTEK SHODA IN BARAGOVANJA

Skoraj nič bolje ni odrezal Baraga na shodu samem. V mojih številkah je bil popisan ves potek, deloma sem objavil govore in razprave v celoti, deloma sta jih objavila mesečnik „Ave Maria" in naslednji letnik njenega Koledarja, ki so ju tiskali v isti tiskarni, kot so tiskali mene. Na ta način sem imel čeden vpogled tudi v vsebino omenjenih dveh publikacij. Zato lahko pričam, da sta samo dva govornika na shodu omenjala Barago.

Prvi je bil zopet **p. Bernard Ambrožič,** ki je imel pridigo o katoliškem tisku. Bilo je torej tudi to le bolj slučajno, da je pri stvari pokazal na Barago. Nikjer se ni dotaknil kakšne misli o Baragovi svetniški „kandidaturi". V uvodu pridige je dejal:

„Vseslovenski katoliški shod v Ameriki je sklican ravno pred pragom prve stoletnice, odkar je prišel sem naš veliki misijonar in apostol, poznejši škof Friderik Irenej Baraga. Ta naš mož je tako velik, da bi katoliški shod lahko trajal ves teden, razpravljal samo o Baragi in proslavljal njegove neizmerne zasluge, pa bi vendar ne bilo še nič v primeri s tem, kar Baraga v resnici pomeni za katoliško slovenstvo in katoliško amerikanstvo.

Toda naš shod ima odmerjen le kratek čas za zborovanja in bo mogel velikemu škofu Baragi posvetiti le malo pozornosti. Prepričan sem pa, da bo dal ta naš prvi katoliški shod vsaj živo pobudo, da se bomo katoliški ameriški Slovenci vse bolj zainteresirali za tega velikega moža, ki je bil kri naše krvi, srce našega srca, ki je zapustil rodno grudo ter prišel v to deželo med Indijance, gnan od ognja in duha apostola narodov, sv. Pavla."

Vkljub tem navdušenim besedam pa še zmerom ni bilo veliko upanja, da se bo stvar kaj prida premaknila naprej.

Drugi, ki je v svojem govoru omenil Barago, je bil **dr. John Seliškar,** bogoslovni profesor v St. Paulu, Minn. Njegov govor je imel naslov: O katoliški izobrazbi. Zaključil je svoj govor takole:

„Slovenci smemo biti ponosni na lepo število sorojakov, ki so se posvetili duhovskemu poklicu. Tudi v tej deželi so bili naši pionirji – duhovniki. Začelo se je z BARAGO, sledila je pa dolga vrsta škofov, misijonarjev in duhovnikov, ki so delovali in še delujejo v vinogradu Gospodovem za zveličanje duš. Molite, slovenski očetje in slovenske matere, da bi taka sreča obiskala tudi vaš dom in vašo družino! Dajte priložnost sinovom in hčeram, da se izobrazijo in sledé poklicu, kamorkoli jih Bog vabi in kliče.

Cenjeni zborovalci! Prvi slovenski katoliški shod je že dosegel nepričakovan uspeh. Gotovo je to dosedaj največje, kar se je kdaj doseglo med nami. V duhu, ki nas je danes zbral skupaj, delujemo vsi, duhovščina in ljudstvo, v lepi slogi in edinosti za dušni in telesni blagor nas vseh. Iz nebeških višav gleda danes naš BARAGA na to ogromno množico zbranega ljudstva in prosi Vsemogočnega, da bi njegovi Slovenci vedno ostali zvesti veri pradedov, da bi luč vere razsvetljevala vsa njihova življenjska pota, da bi jim bil Bog prva postava življenja. Tem molitvam naj se pridruži prošnja in želja celokupne množice, ki tvori danes ta prvi katoliški shod v ameriški Sloveniji."

Da bi bilo na shodu samem še kaj več govorjeno o Baragi, se iz tedanjih objav ne da dokazati. Kvečjemu nasprotno. Baraga je prišel na svoj račun šele, ko je v nedeljo proti večeru, tik ob zaključku nedeljskega programa, rajni dekan **Matija Šavs** prebral resolucije. Videti je, da so bile sprejete brez debate dobesedno tako, kot so bile pripravljene. Deveta in zadnja se je glasila:

„PRVI VSESLOVENSKI KATOLIŠKI SHOD, VRŠEČ SE O PRILIKI STOLETNICE PRIHODA PRVEGA SLOVENSKEGA MISIJONARJA – ŠKOFA FRIDERIKA BARAGE, KI JE UMRL V SLUHU SVETOSTI, SRČNO ŽELI, DA SE ČIMPREJ PRIČNE AKCIJA ZA NJEGOVO PROGLAŠENJE BLAŽENIM. V TA NAMEN ZAPROSI GLAVNI ODBOR KATOLIŠKEGA SHODA MARKETSKEGA GOSPODA ŠKOFA, DA PODVZAME ZA TO POTREBNE KORAKE."

VPRAŠANJA V ZVEZI Z GORNJO RESOLUCIJO

Po vsem, kar sem povedal o baragovanju med pripravami za shod, mora ta nenadna resolucija vzbuditi začudenje. Hočeš nočeš se vprašaš:

Kdaj in kako je prišlo do sestave te resolucije?

Zakaj so jo postavili med devetimi šele na zadnje mesto?

Če je bila z drugimi vred pripravljena že vnaprej, zakaj ni bilo na programu shoda posebnega govora o Báragi?

Zakaj ni ta resolucija, čeprav na zadnjem mestu prebrana, vzbudila večje pozornosti kot ostale, ki so bile prebrane pred njo?

Ker se je program shoda nadaljeval še v ponedeljek ves dan, kako to, da tudi tedaj ni prišlo do kakšne omembe, kaj šele debate o tej resoluciji?

Gornja vprašanja so zanimiva morda res šele po 25 letih, ko je med nami omemba poskusov za Baragovo beatifikacijo skoraj na dnevnem redu. Zato se mi je zdelo vredno, da se pri tej zadevi pomudim. Toda iz zapiskov tedanjih dni v mojih kolonah in drugem katoliškem tisku od takrat zastonj iščem odgovorov. Kljub temu pa je in ostane res, da se je delo za Baragovo beatifikacijo vsaj sprožilo v Ameriki o priliki tega shoda. Verjetno bi niti doma v Sloveniji ne bilo prišlo do tega brez katoliškega shoda in njegove resolucije v Lemontu. O tem vprašanju bi se dala napisati posebna razprava, za katero bi moje strani iz tistih let po shodu mogle marsikaj prispevati.

Glede Baragove resolucije še to: Mnogi, ki so imeli v rokah notranjo pripravo za shod, so medtem umrli. Tisti, ki še živé v bližini, so verjetno pozabili, kako je takrat bilo. Glavni tajnik pripravljalnega odbora **p. Salezij Glavnik** je v rojstni domovini. Morda se bo kdo od njih ob branju tega tipkanja mogel kaj spomniti in bo ob drugi priliki napisal svoje spomine. Na vsak način bi bilo zanimivo ugotoviti, komu je padla v glavo misel na BARAGOVO BEATIFIKACIJO, ki jo v zvezi s shodom prinaša na dan samo resolucija in nobena druga tiskana beseda. Vse okoliščine kažejo na to, da je bila ta domislica nekaj bolj slučajnega in morda v zadnjem hipu vržena na papir. In vendar se je zgodilo, da po 25 letih skoraj nimamo pokazati na kaj drugega v smislu trajnih uspehov vsesl. katoliškega shoda kot ravno na – delo za Baragovo beatifikacijo!

Besedilo, ki sledi resolucijam, dodaja naslednjo vrstico:

„Prosvetna zveza ima nalogo, da izvede v dejanju te resolucije prvega vseslovenskega katoliškega shoda."

Toda v besedilu 9. točke resolucije je bila njena izvedba poverjena glavnemu odboru shoda! Tudi ta okoliščina kaže na neko naglico pri sestavljenju devete resolucije.

Zgodilo se je pa, da se je „glavni odbor" po shodu razšel. Prosvetna zveza je bila na shodu ustanovljena skoraj zgolj na papirju in na papirju tudi ostala. Mesečnik „Ave Maria" je postal njeno glasilo in tedanji frančiškanski komisar **p. Benigen Snoj** je nekaj časa podjetno skušal Prosvetno zvezo spraviti v življenje. Počasi je omagal in opustil brezuspešno delo. Skoraj ni bilo pričakovati kaj drugega, kot da bo tudi Baragova resolucija doživela enako usodo . . .

BARAGOVANJE PO KATOLIŠKEM SHODU

Zadnji dan shoda, v ponedeljek, je bilo sklenjeno, da bom jaz, to je dnevnik „Amerikanski Slovenec" (ne pozabite, kdo vam vse to pripoveduje!) vsako soboto objavljal „odmeve" katoliškega shoda pod posebno glavo: SVETILNIK KATOLIŠKEGA SHODA. Uredništvo tega je bilo poverjeno **p. Bernardu Ambrožiču,** tedanjemu župniku v Detroitu (ki pa je kmalu po shodu prišel v Chicago in pozneje v Lemont.) ‚SVETILNIK' je pričel izhajati takoj prvo soboto po shodu in je bolj ali manj redno izhajal poldrugo leto. Potem se je spremenil v ‚BARAGOV SVETILNIK'.

Kakšne „uspehe" je doživljal „Svetilnik", je morda najbolj razvidno iz njegovega ‚novoletnega premišljevanja', ki je objavljeno v moji številki z dne 4. januarja 1930. Le nekaj odstavkov navedemo tu:

„Ker se nihče ni oglasil s kako mislijo, kako naj bi se delalo za uresničenje te ali one resolucije katoliškega shoda, se je urednik „Svetilnika" sam lotil ene in sicer deve-

te resolucije. To se pravi, stavil je konkretne predloge glede **romanja na Baragov grob.** Skozi ves mesec je ‚kašljal' nad to resolucijo in jo ‚prežvekoval'. Čakal je, da se bo kdo od kod oglasil in kaj svojega dodal. A ni bilo nobenega in ga še vedno ni. Deveta resolucija katoliškega shoda je pa le bila okoli petkrat tiskana. Naš Baraga bo lahko v grobu zapel ob svoji stoletnici z Vodnikom:

„Ne hčere ne sina
po meni ne bo!
Dovolj je spomina:
me resolucije pojo!"[1]

Dva meseca po tem dnevu je „Svetilnik" molčal o Baragi. Medtem se je bavil z drugimi resolucijami. Kazalo je, da je že vrgel ‚puško v koruzo'. V soboto prvega marca 1930 pa je poročal:

„V Glasilu KSK Jednote z dne 4. februarja je priobčen zapisnik polletnega zborovanja Jednote v Jolietu. V njem je najti tudi naslednji odstavek: Nato pride v zborovalno dvorano Rev. B. Ambrožič, katerega predstavi brat glavni predsednik. Rev. Ambrožič v jako lepih besedah pojasni namen svojega današnjega obiska in predloži idejo praznovanja stoletnice prihoda škofa Friderika Baraga. Govornik pojasni pomen te ideje in prosi, da bi tudi edina katoliška Jednota v Ameriki podvzela primerne korake, da bi se ta blaga stvar izpeljala kolikor mogoče slavnostno in pomenljivo. Vsa zbornica vzame to idejo na znanje, kar pričajo podani izrazi. O tej zadevi govorijo brat glavni predsednik **Grdina,** dalje brat **Zalar** in brat **Dečman.** Zbornica soglasno imenuje v ožji pripravljalni odbor te proslave glavnega predsednika, gl. tajnika in duhovnega vodjo. Rev. Ambrožič se lepo zahvali zbornici za obljubljeno sodelovanje."

„Svetilnik" h gornji objavi v „Glasilu" dostavlja:

„Zapisnik samo v splošnem omenja namen mojega prihoda v Joliet. Pove, da je šlo za proslavo Baragove stoletnice. Toda je šlo tudi za način te proslave. Ta naj bi obstajal za katoliške ameriške Slovence najprej v tem, da enkrat poleti **poromamo na Baragov grob."**

Od tega dne pa vse do 10. maja je „Svetilnik" sploh — molčal. Jaz sam — in gotovo še kdo z menoj — sem se čudil in mu z nejevoljo želel večni mir in pokoj. Z nejevoljo zato, ker bi bilo pričakovati, da mu je dala lepa obljuba za sodelovanje od strani Jednote mnogo novega poguma. Zakaj je umolknil, jaz seveda ne vem povedati.

Po dveh mesecih je torej spet oživel in prinesel povabilo za sejo pripravljalnega odbora za romanje na Baragov grob. Odslej se je ‚Svetilnik' spet redno oglašal. V naslednji številki je poročal ne samo o tem, da romanje na Baragov grob BO, ampak celó to, da je bil narejen sklep: VSA DRUGA POLOVICA LETOŠNJEGA LETA NAJ BI BILA KOLIKOR MOGOČE POSVEČENA BARAGI!

Ta sklep se je izkazal za nekaj jako pomembnega. Sprožil je celo vrsto Baragovih proslav po slovenskih naselbinah. Na drugi strani je pa nekako zasenčil ‚Svetilnikovo' centralno zamisel: **romanje na Baragov grob v Marquette.** Bilo se je bati, da bo ta reč ostala na programu kvečjemu le še kot ENA IZMED MNOGIH Baragovih proslav. Zlasti še zato, ker ‚Svetilnik' še zmerom ni poudarjal tistega jedra, ki naj bi dalo zgodovinski pomen temu romanju: PROŠNJE MARQUETTSKEMU ŠKOFU ZA BEATIFIKACIJO BARAGE v smislu devete resolucije katoliškega shoda.

Sicer je res, da je omenjeni list to storil že 8. oktobra 1929, ko je zapisal:

„Glavni odbor katoliškega shoda naj nese tozadevno spomenico marquettskemu škofu (v smislu devete resolucije), obenem naj se pa organizira **prvo romanje ameriških Slovencev na Baragov grob."**

Pozneje je poudarjal samo „romanje", spomenice pa ni več omenil. Morda zato ne, ker se je medtem glavni odbor razšel in se ni več sestajal. Kdo naj torej nese tisto prošnjo v Marquette? Na oktobrski poziv „Svetilnika" se nihče ni javil, da bi sprožil kako misel.

BARAGOVANJA PO NASELBINAH

V smislu chicaške seje je Baragovo proslavo najprej priredila — „jubilejno" —

[1] Pesnik Valentin Vodnik je bil nekaj časa celó Báragov profesor.

KSK Jednota na Evelethu, Minn., in sicer že 29. junija. Tisoči so se je udeležili. ‚Svetilnik' jo samo omenja, podrobneje pa se ni bavil ž njo. Sprožila je pa dosti zanimanja in pisanja o njej na mojih straneh (še zmerom pripoveduje „Amerikanski Slovenec"!) od raznih dopisnikov. Moj uvodnik z dne 4. julija pravi:

„Nedavno je izrekel ‚Svetilnik' željo, da bi bila druga polovica letošnjega leta skozi in skozi posvečena spominu na velikega Barago in praznovanju njegove stoletnice. Zdi se, da bo SVETILNIKOVI želji vsestransko ustreženo. Še preden se je ‚leto prelomilo' čez polovico, se je vršila Baragova proslava na Evelethu v Severni Minnesoti."

Vse tiste tedne je pa ‚Svetilnik' nadaljeval propagando za romanje na Baragov grob, obenem pa pozival na udeležbo proslave v Lemontu. Oznanjal je poleg drugih točk tudi **Baragovo misijonsko razstavo** in **indijanski bazar.**

Do tega časa so stvari že toliko dozorele, da se je propaganda za „baragovanja" v drugi polovici leta vodila vse bolj poleg in izven ‚Svetilnika'. Ta pa se je bolj in bolj omejeval na svojo prvotno zamisel: Romanje na Baragov grob. Toda o tem še posebno poglavje.

Naselbina Steelton v Pennsylvaniji je imela svoje baragovanje v nedeljo, 31. avgusta.

Kmalu potem, na Labor Day, ki je takrat padel na 1. september, so slovenske naselbine v državi Wisconsin proslavile Barago na prelepem griču „Holy Hill" v bližini mesta Milwaukee.

Clevelandske slovenske župnije so napravile isto dne 12. oktobra. Baragovale so ob lurški votlini v Providence Heights.

Naselbina Sheboygan v državi Wisconsin je imela — poleg skupne proslave na Holy Hill — še posebno baragovanje na zahvalni dan 27. novembra.

Zadnji dan leta, na Silvestrov večer, so lepo baragovali slovenski Newyorčani. Zanimivo je to, da se v vabilu na to proslavo bere med drugim tudi to: Med cerkvenim opravilom je kolekta **za Baragov sklad.** Na nobeni drugi proslavi se do tistega večera ni — „kolektalo".

Te proslave so močno dvignile med ameriškimi Slovenci pomen imena BARAGA. Jaz („Amerikanski Slovenec") sem jih v tem pripovedovanju le na kratko omenil. Takrat sem pa vsaki posebej posvetil vse zanimanje, jih napovedoval in pozneje na široko poročal o njihovem poteku. Razume se, da je isto delal po svojih močeh ostali naš katoliški tisk.

OSREDNJA PROSLAVA: NA BARAGOVEM GROBU

Ta ideja se je med oktobrom 1929 in julijem 1930 toliko izkristalizirala, da je mogel ‚Svetilnik' 12. julija poročati: **Sobota, 9. avgusta je določena za Marquette,** nedelja potem za Calumet, najbližjo slovensko naselbino v okolici.

Na Calumetu je že deloval krajevni pripravljalni odbor, ki je o svojih pripravah obširno poročal v mojih kolonah.

Kar nas dandanes najbolj zanima, je to, da je ‚Svetilnik' pod istim datumom vedel poročati: „Med sv. mašo slovenska in angleška pridiga. Po maši IZROČITEV SPOMENICE ŠKOFU, s katero se v smislu resolucije lanskega katoliškega shoda obračamo nanj, da bi podvzel akcijo za BARAGOVO PROGLAŠENJE ZA SVETNIKA".

Dva tedna pozneje, dne 26. julija, samo dva tedna pred dogodkom, se je prvič bralo, da bo spomenico škofu izročil Slovenec msgr. **Anton Režek.**

Ime tega moža dotlej pri vsem „baragovanju" ni igralo vloge. V vseh poročilih o vseslovenskemu katoliškemu shodu in Baragovih proslavah zastonj iščemo to ime. S tem ni rečeno, da msgr. Režek med Slovenci ni bil znan. Ne samo zanj osebno, tudi za njegova dela so vedeli. Bil pa je župnik na neslovenski župniji v kraju Houghton, Mich. (na poti iz Marquetta na Calumet) in se pač ni dosti udejstvoval med Slovenci.

Zakaj je bil ravno ta mož izbran za veliko nalogo, da predá škofu Nussbaumu v Marquettu prošnjo Slovencev za beatifikacijski postopek v prilog Baragi?

Stvar skoraj ni mogla biti bolj naravna, kot je bila. Msgr. Režek je namreč v svojih mlajših letih napisal zgodovino škofije Marquette v dveh velikih zvezkih. Obenem je hočeš nočeš postal tudi eden najboljših

Baragovih življenjepiscev. Saj sta Baraga in marquettska škofija neločljivo združena.

Msgr. Režek je bil duhovnik te škofije in sicer eden najodličnejših, a tudi eden najstarejših. Njegovo bivanje v škofiji je seglo daleč nazaj, domala v Baragove čase. Bil je tudi zraven, ko so prvič odprli rakev, v kateri je počival Baraga. Bolj primernega moža po vsem tem res ni bilo mogoče najti.

Zastonj pa brskam po svojih zapiskih (jaz „Amerikanski Slovenec"), da bi dognal, kako in kdaj je prišlo do izbire tega moža za to lepo nalogo. Tu bi rekel, da stojim pred podobno uganko, kot sem stal prej, ko sem ugibal, kdo je sestavil deveto resolucijo (o Baragi) za vseslovenski katoliški shod eno leto poprej. Zanimivo in celo važno bi bilo, da bi tudi to reč dognali. Prepuščam rešitev bralcem tega tipkanja, če se bo kdo med njimi našel, da nam o stvari pove.

Nobenega dvoma pa ni, da je msgr. Režek besedilo prošnje sestavil sam. Razume se, da je bil original v angleškem jeziku. Tu naj pa bo natipkano v slovenskem prevodu z debelimi črkami, ker to v polni meri zasluži:

„P r e v z v i š e n i !

Zares — ako dvignete danes oči in se ozrete po svoji stolnici, opazite nenavaden prizor. Možje in žene so prišli od daleč, da počaste današnjo slovesnost. Omnes isti congregati sunt, venerunt tibi. Velika misel jih je združila, da so se odpravili na dolgo potovanje, prišli Vas pozdravit in položit v Vaše roke prošnjo, da bi se proglasil za blaženega eden Vaših prednikov.

Če izvzamemo morda en sam primer, moramo reči, da še noben ameriški škof ni bil tako počeščen. Lansko leto, ko so ameriški Slovenci zborovali v Lemontu, so izglasovali naslednjo resolucijo: Katoliški Slovenci Združenih držav, zbrani na prvem vseslovenskem katoliškem shodu ob prvi stoletnici prihoda Baragovega, ki je umrl v sluhu svetosti, srčno želé, da se prične delo za njegovo beatifikacijo. Zato ta katoliški shod najvdaneje prosi presvetlega marquettskega škofa, da podvzame za izpolnitev te želje primerne korake.

Prevzvišeni! Danes so priromali sinovi in hčere tega žilavega katoliškega naroda, iz katerega je izšel Friderik Baraga, v Vaše škofovsko mesto in na grob, kjer počivajo zemeljski ostanki škofa Barage. Doli v kripti, prav pod oltarjem, na katerem ste pravkar darovali presveto daritev v njegov spomin, počiva med svojimi škofovskimi tovariši prvi škof te škofije. Tako vzvišene so bile njegove čednosti, da stoletna doba ni mogla izbrisati njegovega imena iz spomina človeštva. Da, od njegove smrti sem, skozi 62 let, ga je rod za rodom ohranjal v pobožnem spominu kot svetnika božjega.

Da je Baraga svetnik, o tem prav nič ne dvomimo. Toda prišli smo sem z namenom, da poprosimo Gospoda Boga, naj bi očitno razodel svoje dopadenje nad njim in povzdignil Friderika Barago na oltar v svojo čast in v čast svoje Cerkve. In Vam, Prevzvišeni, ki ste četrti naslednik Baragov na tem škofovskem sedežu, se zaupno prepuščamo v vodstvo, dokler ne bo izpolnjena naša iskrena želja."

Taka je bila ta prošnja. Ko je msgr. Režek končal branje, je izročil škofu tipkan izvod besedila. Škof Nussbaum je v svojem odgovoru toplo priporočil, naj bi vsi častili Barago in se mu v svojih zasebnih molitvah priporočali za posredovanje pri Bogu.

Jaz sem poročal o tej proslavi v več številkah. Moj poročevalec je k škofovemu govoru kar zmagoslavno pristavil naslednje besede, ki so bile z debelimi črkami natisnjene:

„To je bilo prvič, da je odličen cerkveni predstavnik pozival verne katoličane, naj v svojih privatnih verskih vajah gojé pobožnost do Barage in se zatekajo k njemu za priprošnjo pri Bogu."

Menda se ne dá dokazati, da je moj poročevalec trdil preveč.

NOVE SKRBI ‚SVETILNIKA'

Kmalu po baragovanju v Marquettu in Calumetu je ‚Svetilnik' kar prenehal. Kot že omenjeno, so se med Baragovimi proslavami v drugi polovici leta 1930 oglašali k stvari razni drugi dopisniki in poročevalci. Morda je ‚Svetilnik' nalašč prepustil besedo njim, jaz seveda pravega vzroka ne vem. Prišel pa je na dan spet prve dni novembra.

Kar je imel povedati, bi se dalo izraziti s kratkim vprašanjem: Baragove proslave so

po večini za nami. Kam pa od tu naprej? Ne smemo zaspati!

Pa kdo bo odgovoren za to, da vsaj misel na Baragovo beatifikacijo ne zaspi? Kakšnega odbora ni bilo v ta namen, še manj kakšne širše organizacije...

Že v naslednji številki, dne 8. novembra, je ‚Svetilnik' stopil na plan s predlogom: BARAGOVA ZVEZA!

Odslej je teden za tednom pisal o tem. In res! Prav zadnje dni leta 1930 je bila BARAGOVA ZVEZA ustanovljena. Še dva meseca nista minila, odkar je bila prvič omenjena v njem.

Zdi se mi pa, da je to novo in prav posebno poglavje v zgodovini ameriško-slovenskih baragovanj pred 25 leti. Zato bom nadaljevanje o tem dal tipkati za ta Koledar prihodnje leto ali pa morda za objavo kje drugje.

*

Za danes zaključujem in se vračam v svojo pozabljenost v lemontski frančiškanski knjižnici. Pa drugič spet na svidenje, če Bog da!

V enem letu – okoli po svetu

Kratek pregled svetovnih dogodkov

Daljni vzhod

V lanskem koledarju MD sem končal politični pregled po svetu z ugotovitvijo, da so v Aziji danes štiri fronte: ena na Koreji, druga v Indokini, tretja na Malaji in četrta med Formozo in kitajsko celino.

Na **korejski fronti** je grmenje topov sicer potihnilo, a prizadevanja za uspešno sklenitev miru so zaman. Združeni narodi na eni in komunistični blok na drugi strani ne najdeta trdne osnove, na kateri bi mogla urediti korejski spor. Zapadni blok hoče konkretno razpravljati o sporu, komunisti pa hočejo skupaj povezati vse probleme Daljnega vzhoda.

V francoski **Indokini** vojna s komunisti v Vietminu traja že skoraj osem let. Ho-Ši-Minh (vodja uporniikov, ki je v zelo dobrih odnosih s komunistično Kitajsko in Sovjetsko zvezo) je zavzel trdnjavo Dien Ben Phu in grozi Kambodži in Laosu. Ho-Ši-Minh se že bori dolga leta proti belcem. Ko so ga Francozi preganjali, je našel zatočišče v Rusiji. Med vojno se je boril z ameriškim orožjem proti cesarju Bao Daju, ki je sodeloval z Japonci. Po vojni je skušal doseči s Francozi sporazum o ustanovitvi svobodne državne zveze v okviru francoske državne skupnosti. Podpisana pogodba je ostala le na papirju. Ho-Ši-Minh je zgrabil za orožje, kitajski Mao in Sovjeti so ga podprli, saj je bil njegov upor naperjen proti evropskemu Zapadu. Francija je žrtvovala že težke milijarde in svoj ugled. — 21. julija so v Ženevi končno vendar podpisali premirje, ki pa je na žalost bolj v korist komunistično usmerjenemu Ho-Ši-Minhu kot pa zakonitim vietnamskim oblastem oz. miroljubnemu narodu.

Mir v Indokini. — „Umazana vojna", kot so imenovali Francozi vojno v Indokini, je po dolgih 8 letih končana. Dne 21. julija so torej podpisali v Ženevi mir, ki določa:

a) konec sovražnosti v Vietnamu, Laosu in Kambodži;

b) neodvisnost Laosa in Kambodže ter umik komunističnih in francoskih čet s tega področja;

c) razdelitev Vietnama na dve coni po 17. vzporedniku;

č) volitve v Vietnamu pred julijem 1956.

Tudi to premirje je bilo — podobno kot ono glede Koreje skoraj točno pred enim letom — sklenjeno za ceno precejšnjih žrtev. Sovražnosti so sicer končane, a začenja se trpljenje ljudstva na onem ozemlju, ki je bilo prepuščeno rdečim.

Zakaj tudi tu se je pojavilo nadvse žalostno vprašanje tisočev in tisočev beguncev, ki so mogli vzeti s seboj le najnujnejše od svojega, že itak večinoma skromnega imetja in so se podali v južni del vietnamske države, ker pač predobro poznajo življenje v komunističnem „rdečem raju..."

Mir je kompromisen, kot je bil kompromisen mir v Münchenu leta 1938, ko so žrtvovali Češkoslovaško. Pod komunističnim bičem je sedaj vsa azijska obala severno od 17. vzporednika, kar daje ZDA resno misliti. Politična karta Vzhodne Azije je doživela po vojni preveč nenadnih sprememb. Najprej je padla Kitajska pod komunistični jarem in Čangkajšek se je umaknil na Formozo. Nato so nastale Združene države Indonezije, ki le še rahlo priznavajo Nizozemsko. Potem je nastal spor na Koreji. — Kolonialni imperiji v Aziji gredo v zaton. Na njih mesto stopajo nove državne tvorbe. Tam, kjer so pravočasno dali svobodo, se je demokracija ohranila, kjer pa so to zamudili, je nastal upor pod vodstvom komunistov, ki so prav v borbi za neodvisnost našli primerna tla, da so mogli ribariti v kalnem.

Oslabitev francoskega položaja v Aziji je ojunačila domače prebivalstvo **portugalske kolonije Goa,** kjer so se prav tako začeli nemiri, katere zasleduje velika indijska država s precejšnjimi simpatijami.

Afrika

Ker je Anglija morala priznati neodvisnost večjemu delu svojih posesti v Aziji, se trudi in upira, da bi vsaj v Afriki zadržala nagel časovni razvoj.

Sudan in **Egipt** sta bila trdno povezana, dokler sta bila pod britanskim gospodstvom. Toda sedaj Anglija podpira v Sudanu nacionalne težnje, da s tem škoduje Egiptu. Istočasno pa Anglija zavira in s silo duši narodno prebujenje v Keniji in Ugandi. Ostra borba proti Angležem v **Keniji,** pod vodstvom tajne organizacije Mau-Mau, je zahtevala že na obeh straneh krvave žrtve. Nečloveško ravnanje Angležev je povzročilo javen protest vseh krščanskih Cerkva v Nairobiju, ki med drugim pravi: „. . . kljub navideznemu izzivanju se ne zatekajte k nasilju, zlorabi oblasti. Vi ste kristjani in tako početje ni krščansko."

Podobne težave kot Angleži v Srednji in Južni Afriki doživljajo Francozi v **Severni Afriki.** Danes moreta obe, Anglija in Francija, samo še s silo uveljavljati svoj prav. V Afriki so siti raznih francoskih komisarjev in rezidentov. Zato zahtevajo, da kalif v Tetuanu postane politični in duhovni poglavar. Tudi Španija, ki je solastnica dela Maroka, je obsodila francosko ravnanje v Afriki in se seveda s tem zamerila Franciji.

Komaj je francoski ministrski predsednik končal pogajanja v Ženevi za Azijo, se je moral posvetiti francoski politiki v Afriki, kjer so neprestani atentati opozarjali svet, da se tudi v Afriki pripravlja upor. Najpreje se je Mendès-France posvetil Tunisu. Obljubil mu je notranjo avtonomijo. Francija pa bo jamčila za njegovo varnost in zunanjo politiko. Sporazum v Tunisu je opogumil Alžir in Maroko, ki prav tako hočeta svoje svoboščine. Le modra državniška sposobnost bo rešila francoski imperij v Afriki. Tunis se je pomiril, dočim v ostalih pokrajinah pod francosko oblastjo še naprej „vre".

Evropski Vzhod za ‚železno zaveso'

Temne sile še vedno dušijo vse vidnejše predstavnike svobodne misli in besede. Največjo oviro pri boljševizaciji **Poljske** vidijo v katoliški Cerkvi in njenih predstavnikih. Proces gre pri vseh komunističnih režimih isto pot, pa naj bo to na Madžarskem, Češkem, Romuniji ali na Poljskem itd. Izsiljena priznanja postajajo naravnost smešna. Čudno, vsi predstavniki duhovščine se pred boljševiškim režimom sami ‚obtožujejo', da so prežeti s protidemokratičnim strupom, da so se tega strupa in miselnosti navzeli od svojih učiteljev na katoliških univerzah, kjer so se naučili sovražiti delavce in sejati mednje razkol. Drugi in največji krivec je vedno Vatikan. Obsojenemu poljskemu kardinalu Višinskemu je sledil škof Kačmarek, obsojen na 12 let ječe. Položaj katoličanov na Poljskem je iz dneva v dan slabši. Država si hoče Cerkev popolnoma podrediti.

Vsakodnevni pobegi posameznikov izpričujejo, da je onstran ‚železne zavese' ena sama velika ječa. Kdor le more, izbere svobodo, naj bo še po tako čudni poti in naj ima še tako lep diplomatski položaj.

Sovjetska zveza

Kaj se godi v Sovjetski zvezi po Stalinovi smrti, nihče točno ne vé. To je skrivnost,

za katero vedó le najvišje glave, ki „imajo vedno prav". Odstranitev vsemogočnega policijskega šefa B e r i j e, ki je dušil dolga leta vsak protikomunistični odpor v Sovjetski zvezi in v satelitskih deželah, seveda ne pomeni izboljšanje položaja v Rusiji, ampak le gigantsko notranjo borbo za oblast. Obtožba Berije je bila kratka in običajna. Izrabljal je svoj položaj, organiziral skupino zarotnikov in sovražnikov države proti komunistični partiji in vladi s pomočjo tujega kapitala. Hotel se je polastiti oblasti, odstraniti sovjetski vladni sistem delavcev in kmetov ter ga nadomestiti s kapitalističnim redom buržuazije. Z Berijo so padli v nemilost in bili ob življenje še: M e r k u l o v, član centralnega komiteja K. P., ki je dal streljati Moskovčane, še preden je prišel Berija v Moskvo na mesto notranjega ministra. — D e k a n o z o v, Armenec, bivši poslanik v Berlinu. Po Stalinovi smrti je postal notranji minister v Georgiji. — K o b u l o v, Azerbejdžanec, član central. komiteja K. P. — G o g l i d z e, Georgijec, ki je bil ob Stalinovi smrti goreč Berijin pristaš. — M e s c i k, Jud, notranji minister Ukrajine. — M e l n i k o v, poslanik v Bukarešti. — V l o d z i m i r s k y, Poljak, ki je pregledal proces proti 15 zdravnikom (večinoma Judom) in odkril izsiljene izjave.

Obtožnica proti Beriji in naštetim zarotnikom obtožuje krivce, da so hoteli odpraviti kolhozni sistem, povzročiti prehranbeno krizo in da so ovirali izpolnitev strankinih ukazov. Pravi zločini Berije in pomagačev, ki so krivi milijonov nedolžnih žrtev, v komunistični „pravici" niso zločini. Gotovo je, da je Berija hotel postati novi ‚duce' komunizma. Če bi mu uspelo, bi z lahkoto obdolžil Malenkova in druge istih napak, kot so oni njega.

Zakon džungle je glavna sila komunističnih prvakov. Ljudstvo morda pri vsej tej igri uživa. A eno je čudno in otipljivo. Proces ni bil javen. Vodila ga je vojaška struja in sodil je maršal Konjev, ki je bil na listi žrtev, ki so jo pripravili zdravniki, katere je Berija osvobodil.

Vojaška linija, ki je Malenkovu pomagala odstraniti najhujšega tekmeca Berijo, gotovo še ni pozabila, da sta bila po obsodbi maršala Tuhačevskega leta 1937 dva njegovih sodnikov že čez par mesecev ustreljena.

Poleg hude tekme za oblast stoji Sovjetska zveza danes pred težkim agrarnim problemom. Žitni pridelek in živinoreja zdaleka ne zadoščata notranji potrošnji. Vse to je posledica prevelikega zagona v težko industrijo. Da si partija zopet pridobi simpatije, so opustili kolektivizacijo zemlje in so zmanjšali obvezne oddaje pridelkov. Da so te olajšave izrabili za propagando, je šlo na deželo na tisoče aktivistov, ki so hvalili modrost državne politike.

Zapadna obramba

Da se evropski Zapad in ZDA resno prizadevajo, da se postavijo v brk prodirajočemu in nasilnemu komunizmu, vidimo iz tega, da so prvič v zgodovini skovali sporazum za medsebojno obrambo med **Španijo** in Združenimi državami Amerike.

Položaj Španije je bil izjemen. Po ustanovitvi Organizacije združenih narodov Španije niso sprejeli v to družbo, ker je pač takrat v tej organizaciji vladal duh ljubezni in občudovanja do Sovjetske zveze, dočim je Španija s komunizmom pometla že leta 1939 in celó prevzela izplačilo dolgov, ki jih je napravila rdeča španska vlada.

Krepko protikomunistično stališče kljub težavnemu gospodarskemu stanju je vzbudilo simpatije v svobodnem svetu. Tako demokratska kot pozneje zmagovita republikanska stranka v Ameriki je želela s Španijo urediti odnose. Proti temu se je naravno uprl komunistični blok in obsodil Madrid, da pripravlja novo vojno.

Amerika nudi na osnovi novega sporazuma Španiji gospodarsko in vojaško pomoč. Španija pa bo dala na razpolago za skupno obrambo vojna oporišča, ki pa ostanejo pod špansko vrhovno oblastjo.

Tako se je Španija priključila posredno v atlantsko skupnost. Položaj generala Franca se je utrdil. Španci mislijo sedaj dalje: kako rešiti še problem **Gibraltarja,** katerega hočejo odvzeti Angležem, češ da ti nimajo pravice do njega.

Združena Evropa

Lansko leto je bilo leto velikih prizadevanj, a z malo uspehi za Združeno Evropo. Omahovanje Italije, Francije in Anglije je krivo, da do zaželene skupnosti ni mogoče priti.

Odločilna preizkušnja za združitev Evrope je evropska obrambna skupnost. Nemogoča je enotna vojska brez skupne vlade. Nemci predstavljajo enotno željo po novi Združeni Evropi. Francozi, ki so prvi dali zamisel o preureditvi Evrope, so med seboj mozaično razdeljeni. Anglija pa je po nemških volitvah združenju Evrope bolj naklonjena.

Vsi se zavedajo, da je novi Evropi nemška vojska potrebna, obenem pa se bojé nemške konkurence na svetovnih trgih. Adenauerjeva vlada je naklonjena ponovni oborožitvi Nemčije in je zato z lahkoto uredila notranje zapreke v parlamentu in v senatu, kjer je bilo treba najprej spremeniti ustavo, ki naj dovoli zopetno vojaško dolžnost. Zunaj evropske obrambne skupnosti stojita le še Francija in Italija. Francija se boji Nemčije, brez katere ni evropske skupnosti; boji se ugleda in porasta Nemčije v političnem in gospodarskem oziru. Drugo, kar muči Francijo, je vprašanje Posarja, vojna v Indokini in šibkost vsakokratne vlade. Italijo pa teže notranje zadeve: porast skrajnih levičarjev in skrajnih desničarjev, milijoni brezposelnih in zunanjepolitični neuspehi.

Nemčija

Kar je za Azijo mir na Koreji in v Indokini, to je za Evropo ureditev Nemčije. Zapadni zavezniki stojé trdno na stališču, da je edino prava pot k ureditvi Nemčije le v svobodnih volitvah. Vzhod je seveda dal toliko pripomb, da so splošne volitve odložene na nedoločen čas. Jasno pa je, da bi le enotna nemška vlada, ki bi imela trdno oporo, izraženo v res svobodnih volitvah, bila kos voditi bodočo usodo Nemčije.

Sovjeti želé k nemškemu problemu dodati še avstrijskega in vse skupaj zavleči,

Ena izmed obrambnih posadk v trdnjavi Dien Bien Phu (imenovani tudi indokitajski „Verdun") med kratkim „hladilnim" odmorom.

Francoski poveljnik trdnjave Dien Bien Phu v Indokini general Christian de Castries. — S padcem te trdnjave, katero, je posadka z nadčloveškimi napori hrabro branila več tednov, je bila tako rekoč odločena vojna v Indokini v korist komunističnih vietminhovcev.

saj le na ta način podaljšajo razlog za navzočnost sovjetskih čet v Nemčiji, Avstriji in v svojih satelitskih državah.

Ameriški zunanji minister Dulles se je izrazil o položaju Nemčije: „Dejstvo, da razdelitev Nemčije še traja, je škandal, je pravi zločin." To gotovo ni poklon ne Zapadu ne Vzhodu.

V Zapadni Nemčiji so na volitvah 6. septembra 1953 jasno pokazali svojo zrelost. Kljub atomskim in vodikovim bombam, lepim vabam in grožnjam Sovjetov je Zapadna Nemčija izbrala pot svobode. Kancler Adenauer je bil plebiscitarno izvoljen in potrjen. Glavni cilj njegove vlade je in ostane združenje Nemčije. Ob vsestranskem pritisku boljševiškega Vzhoda, ki enotno in nezadržano sili proti zapadu, je vsa zapadna sila, kultura in civilizacija dolžna strniti vse pozitivne sile, da se upre največjemu nasilju vseh časov zgodovine: nasilju, ki hoče uničiti sadove in uspehe tisočletne tradicije Zapada.

Brezuspešne konference

Needinost Zapada zaradi Francije, ki je v trajni vladni krizi, silno koristi Sovjetski zvezi, ki rada ribari v kalnem, predlaga in sprejema sestanke ministrov Zapada in seje še večji razdor. V takem vzdušju so se sešli 25. jan. 1954 zunanji ministri štirih velesil (USA, Vel. Britanija, Francija in ZSSR) na konferenco v Berlinu. Sovjeti so celó želeli konferenco petih z udeležbo rdeče Kitajske. Zapad je sprejel konferenco, na kateri se naj razpravlja o vsem, kar se zdi koristno, a bistveni točki naj bosta združitev Nemčije in mirovna pogodba z Avstrijo. O tem pa Sovjeti ne marajo govoriti.

Zapadni ministri so mislili, da bodo kar na konferenci pritisnili Sovjete ob zid in zahtevali splošne svobodne volitve po vsej Nemčiji. ZSSR pa je postavljala na dnevni red priznanje komunistične kitajske vlade. Zapadni svet pa ne more pustiti v suženjstvu narode onstran železne zavese niti pustiti ostalo Evropo brez obrambe pred največjo vojno silo. Tako so se štirje zunanji ministri lovili po vsej Evropi in Aziji, samo da bi našli trdno oporo, na kateri bi mogli začeti z delom. A te osnove ni bilo mogoče najti. **Kremelj zasleduje en sam cilj: boljševizacijo svetá.** Drugim pa prepušča le brezpogojno vdajo. Misel, da bodo Sovjeti opustili položaje v Nemčiji, Avstriji in drugod, kamor je dospel sovjetski vojak, je utvara, ki jo bo moral silno drago plačati tisti, ki tako misli.

Tudi krivdo za neuspeh berlinske konference je sovjetska propaganda naložila Zapadu. Edini uspeh konference je bil le v tem, da so se zmenili, da se v aprilu 1954 zopet sestanejo v Ženevi, kjer se bodo lotili Koreje in Indokine. V dobri veri hočejo štirje veliki napraviti pred svetom vtis, da so od mrzlične vojne prešli na mrzlični mir. Moskovski list „Pravda" je svoje čitatelje obvestil o uspehih berlinske konference in krivdo za neuspehe pripisal nerazumevanju Zapada, zlasti Amerike. Ta konferenca je dala malo upanja na uspeh ženevske konference, ki so jo sklicali za 26. 4. 1954.

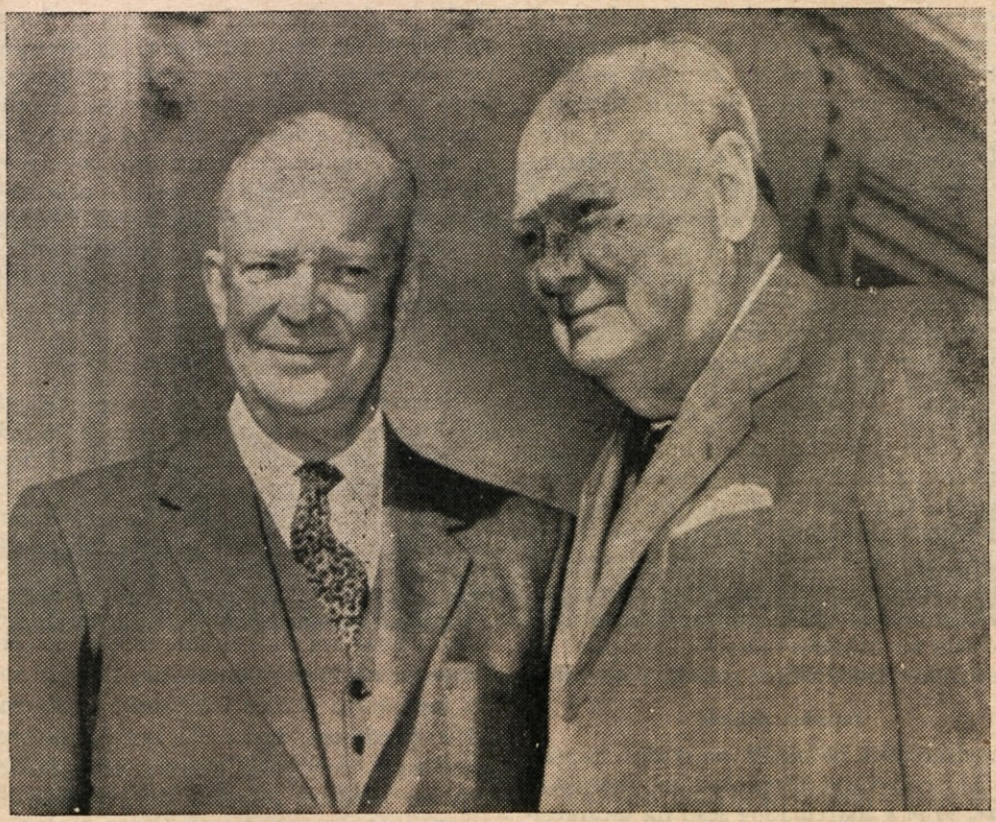

Eisenhower in Churchill — dva moža, ki poizkušata na miren način urediti mednarodne spore in rešiti svet komunističnega nasilja

Zastopniki držav Severne in Južne Amerike na 10. vseameriški konferenci v Carácas-u (Venezuela) v marcu 1954. Na skrajni desnici sedi zunanji minister Severne Amerike John Foster Dulles.

Ženevska konferenca je imela nalogo rešiti spore in nesoglasja zaradi Koreje in ustaviti boje v Indokini. Za mizo so sedli štirje veliki, poleg njih še rdeča Kitajska, obe Koreji in 16 narodov, ki so se udeležili korejske vojne. Po 4 mesecih ženevska konferenca še ni dala skoro nobenega sadu. Za Korejo se ne morejo prav zediniti, kako bi jo uredili, ker sta oba bloka nepopustljiva. Za Indokino pa se je bil boj pri zeleni mizi v Ženevi in na bojnih poljanah, kjer so komunisti napredovali. Velika moralna zmaga za komuniste je bil padec trdnjave Dien Bien Phu. Moskva širi na konferencah svojo propagando. Angleži gledajo na svoje trgovske koristi na Kitajskem, Francozi pa so siti vojne v Indokini zlasti zaradi težkih žrtev v krvi in denarju. Na francosko posredovanje so se Amerikanci vdali in sedli za isto mizo kot odposlanci rdeče Kitajske, katere Amerika ne prizna. Nova francoska vlada pod vodstvom min. predsednika Mendès-France-a išče poti, da pomiri Indokino, a brez velikih koncesij.

Zapadna polobla

Predstavniki 20 od 21 ameriških republik, ki sestavljajo Organizacijo ameriških držav, so se v marcu 1954 sešli na vseameriško konferenco v Caracas-u (izg. Karákas) v Venezueli.

Predmet izmenjav misli je bil: 1. komunistično prodiranje v Ameriko; 2. finansiranje industrializacije; 3. evropske kolonije na zapadni polobli.

Glede prve točke so pod vplivom ZDA zavzeli odločno stališče in dali komunizem na „indeks" ter si obljubili, da bodo z vso čuječnostjo bdeli nad širjenjem komunizma in njegove propagande in si izmenjali dobljene informacije. Edina država, ki se je zoperstavljala, je bila Guatemala, kjer so komunisti najbolj delavni. Protikomunistična miselnost Amerike pa je po zanesljivih dokazih komunistične delavnosti v Guatemali napravila hitro red. Revolucija, ki je koncem junija izbruhnila v Guatemali, je Guatemalo očistila, kakor je v jeseni 1953 Anglija očistila Guajano.

Anglija in Egipt

Mesec julij 1954 je bil silno bogat na odločitvah. Velikim odločitvam Francije je sledil anglo-egiptovski sporazum o Suezu. Anglija se umika. V 20 mesecih se bo umaknila vsa angleška vojska s sueškega področja in se sme tja vrniti le na prošnjo Egipta. Anglija se je umaknila na otok Ciper, kjer je sedež vzhodnosredozemskega poveljstva. Na združenje Cipra z Grčijo tako ni misliti. Prav tako so se Angleži pogodili s Perzijo za nafto. Angleške družbe bodo zopet pognale v obrat velike čistilnice v Abadanu, a ne več z onim dobičkom kot nekdaj.

Tržaško vprašanje

Neuveljavitev mirovne pogodbe, ki ustvarja Svobodno tržaško ozemlje (STO), je trajen spor med Italijo in Jugoslavijo. Italija se naslanja na marčno izjavo treh zapadnih velesil iz leta 1948 in na uspešne pridobitve na londonski konferenci aprila 1952.

Vsakokratna italijanska vlada daje v svoj vladni program tudi rešitev tržaškega vprašanja in ne mara uvideti, da Trst ne spada med zares pereče italijanske probleme, ki so predvsem: vprašanje pobijanja brezposelnosti, zemljiška posest, industrializacija ter ureditev odnosov do evropske obrambne skupnosti. Lanska vlada ministra Pelle se je tajno pogodila in kljub Titovim izjavam, da bo Jugoslavija Trst branila, poslala na mejo vojsko in je bila tako pripravljena, da na osnovi izjave, ki je bila podana 8. okt. 1953, vkoraka v Trst. Toda Jugoslavija je odgovorila na enak način. Dve vojski sta stali par mesecev na meji in gledali v Trst. Ker Italija Trsta ni dobila, so prve dni novembra organizirali po Trstu demonstracije, ki so stale lepe denarje, zahtevale par smrtnih žrtev, veliko ranjencev med meščani in civilno policijo ter ogromno materialno škodo na šipah, avtomobilih in na sedežu stranke za neodvisnost. Vse demonstracije so bile dobro plačane in organizirane s strani iredentističnih strank, kar je tudi ugotovilo zavezniško sodišče, ki je sodilo mladoletne zlikovce.

Na pritisk Zapada, zlasti z gospodarske strani, so se začela med Italijo in Jugoslavijo direktna pogajanja za Trst. Poti gladijo zapadni kabineti. Toda težave so velike. Če rešijo tržaško vprašanje dokončno,

Trst s pristaniščem. — Politični duhovi si še vedno niso na jasnem, kaj bi z njim napravili.

kršijo mirovno pogodbo in bi v tem slučaju Sovjetska zveza stavila veto.

Zato so našli drugo formulo in sicer začasno rešitev, po kateri bi Italija soupravljala Tržaško ozemlje in sicer cono A. Tu pa nastajajo nove težave, ker Jugoslavija hoče gospodarske ugodnosti v pristanišču, drugačno razmejitev med cono A in B, gospodarsko odškodnino za vse nekdanje slovenske gospodarske ustanove, ki jih je uničil fašizem. Obenem pa zahteva zajamčeno kulturno, politično in gospodarsko svobodo za Slovence, ki bi ostali pod italijansko upravo v coni A. Tu pa je kamen spotike tako velik, da preko njega nihče ne vidi. Pogajanja v načelu so končana, a podrobnosti delajo veliko več ovir, kot bi pa pričakovali pogodbeniki.

Italija je sicer vezala rešitev tržaškega vprašanja na podpis balkanskega pakta in tako hotela omehčati Jugoslavijo. Podpis balkanskega pakta je bil sicer preložen, a ker po izjavah podpisnikov ta pakt nima nič skupnega s Trstom, je bil pakt podpisan v začetku avgusta 1954, tržaško vprašanje pa je ostalo nerešeno.

Zaključek

Po dveh velikih svetovnih vojnah v teku pol stoletja ne bi nihče verjel, da se bodo narodi ponovno lotili gradnje trdnjav, topov, letališč in orožja vseh vrst. Na obeh straneh tekó letno hudourniki milijard za oboroževanje, namesto da bi lajšali gorje in pomanjkanje. Toda to oboroževanje ne uničuje le narodnega gospodarstva, temveč zastruplja vzdušje med narodi. Tekma oboroževanja postaja blazna, a za svobodne narode nujno potrebna, če se hočejo ogniti nevarnostim napada in prekanjenosti boljševizma. Zakaj Sovjetska zveza skuša vsepovsod z vsemi dovoljenimi in še dosti bolj z nedovoljenimi sredstvi delati nezadovoljstvo med narodi in državami, da bi na ta način čimprej prišla do svetovne nadoblasti — seveda z nasiljem, ki ne pozna nobenih obzirov človečnosti niti spoštovanja najosnovnejših pravic svobodoljubnega človeka.

Proti boljševizmu pa niso dovolj le topovi, obrambne črte in pripravljenost na materialnih okopih. Proti boljševizmu je potrebna predvsem duhovna preobrazba.

Dr. M. Š.

Naša lepa GOVORICA

„Moj narod moder je kot kralj Matjaž,
moj narod star je težkih tisoč let."
O. Župančič

Radoveden sem, kako so gledali nekako pred stoletjem Blatograjčani, sedanji Mosburžani, ko je stal na prižnici dostojanstveni spiritual celovškega bogoslovja in poznejši škof **Anton Martin Slomšek** in jim govoril o lepoti materine govorice.

„Kdor zametuje materino besedo, je podoben pijancu, ki meče bisere v blato . . .": tako je duhovnik-pridigar povzdignil svoj glas in rotil vernike, naj za ohranitev svoje vernosti in poštenosti čuvajo svoj domači jezik. Morda so bili prijetno presenečeni, plitveži med njimi pa so gotovo majali z glavami, češ naš jezik je vendar samo nekaka mešanica in ni vreden spoštovanja. Kot že sivolasi vladika lavantinski je pozneje ugotavljal žalostno resnico, da gine z materino govorico tudi vsa nravna zakladnica ljudstva, nakopičena v tisočletni zgodovini v neizmernem bogastvu domačega jezika v še večji meri kot v ljudskih običajih in obredjih.

Spet bi moral danes stati pred vsem ljudstvom naših pokrajin svečenik, da bi nas vprek po Zilji, Rožu, Obdravju in Podjuni posvaril, naj čuvamo svoj lepi domači jezik, častitljivo tradicijo in zakladnico tisočletja.

KAKO STARA JE NAŠA GOVORICA?

Nekemu jezikoslovcu sem stavil to vprašanje in takole je previdno odgovarjal:

„Ne morem točno odgovoriti. Ko ljudje nekako pred tisočletjem še niso govorili slovensko, je bila govorica ljudstva od Črnega morja pa preko slavonske nižine in pa-

Blatograd (Moosburg) — kjer je škof Slomšek imel svojo znamenito pridigo o zvestobi do materine govorice in kjer je župnikoval slovenski preporoditelj Urban Jarnik.

nonske širine globoko v Alpe sorodna slovenščini, takozv. staroslovenščina.

Brata Ciril in Metod, doma iz Grčije, sta se priučila makedonskega jezika, da sta lahko pastirovala od Krkonošev do Jadranskega morja. Tedanje ljudstvo ju je z lahkoto umelo. In da bi šel pet in deset tisoč let nazaj, bi bil davne prednike čul govoriti v staroslovanski besedi, in še nazaj za desettisočletja, bi sledil skupnemu indoevropskemu jeziku, ki je bil nekoč skupna govorica davnih prednikov sedanjih Romanov, Germanov in Slovanov.

Prisluhni sorodnosti teh treh velikih skupin, ki danes sestavljajo Evropo:

latinsko:	nemško:	slovensko:
centum	hundert	sto
cor	Herz	srce
dies	Tag	dan
hiems	Winter	zima
mater	Mutter	mati
soror	Schwester	sestra
frater	Bruder	brat

In še bi ti lahko nanizal sto in tisoč sličnih primerov, da razvidiš sorodnost jezikov in ljudstev, nositeljev evropske kulture."

Tako je menil učenjak in tiho dodal, da ne more razumeti tolikega nesoglasja, ki danes pretresa narode-brate.

Vprašal sem slavista, ki je raziskoval znanstvena jezikoslovna pravila naše govorice. Na široko mi je razlagal našo jezikovno zgodovino. Naša govorica gre nazaj v desettisočletja. Pred pet sto leti jo je Primož Trubar prvič zapisal in tiskal z nemškimi črkami, ko je izdal prvo slovensko knjigo. Pred dobrim stoletjem so se po trdem boju naši veliki kulturni možje zedinili, kako se bo pisalo in tiskalo slovensko, nakar je v Celovcu izšla Janežičeva slovenska slovnica s pravili pismenega jezika in za njo še nešteto drugih do najmodernejše slovenske slovnice.

Z razvojem slovenske književnosti, ustanovitvijo slovenske univerze, slovenske akademije znanosti in umetnosti pa se je rodila visoka slovenščina knjige in odra, ki nas danes predstavlja svetovni kulturni javnosti. Pismena in visoka slovenščina zvesto sledita častitljivi, desettisočletni ljudski govorici, ki je doma povsod, kjer móli in trpi slovenska mati, se trudi in skrbi naš oče in koder živi in dorašča naša mladina, naši fantje in dekleta.

NENAVADEN POSVET

V Celovcu deluje tiskarna Mohorjeve družbe. O njej pravijo, da je osrčje našega kulturnega življenja. Tam brnijo moderni tiskarski stroji, besede tam vlivajo v svinec, svinčene besede pa tiskajo na papir. Mi beremo liste in knjige in se ob njih navdušujemo.

Nekoč smo se usedli — tehniki iz tiskarne in uredniki iz pisarn — in se posvetovali pol v šali in pol v resnici, kako bi morala delati tiskarna, ki bi stavila in tiskala točno tako, kakor domače govorimo. Pa smo dognali to resnico, ki jo je jezikoslovec zabeležil za vse moderne jezike kot najbolj značilno: Kdor koli bi gledal na usta in prisluhnil domačemu govoru po dolinah, bi spoznal, da je tudi najmodernejša tiskarniška tehnika preborna in prerevna za podajanje podeželske govorice — narečja — v tisku. Namesto šolskih petih samoglasnikov bi jih bilo treba dvajset, dolgih in kratkih, širokih in ozkih, poudarjenih, nepoudarjenih, neslišnih. Med soglasniki bi našli take, ki jih ne bi mogli niti zapisati. V besednem skladu bi bilo nebroj krasnih, starodavnih besedi, ki še danes čakajo na znanstvenike, da nam odkrijejo njihovo davno starost in lepoto, ker jih pismeni jezik ne pozna in živijo le v ustni govorici ljudstva ob Zilji, Dravi in jezerih naših. Moderna znanost in moderna tehnika torej odpovedujeta ob poizkusu podajati v tisku lepoto in krasoto domače govorice po naših dolinah. (Seveda velja isto pravilo več ali manj tudi za številna narečja ali dialekte v drugih jezikih.)

Zato je tudi kramljanje o lepoti naše govorice le skromen, nedostaten poizkus. Nedostatke stroja in tehnika pa naj nadomesti naša dobra volja in premosti zavest, da je domača govorica častitljivejši zaklad, kakor so navade, noše, obredja in običaji.

HODIL PO ZILJI SEM NAŠI ...

Samo na usta sem gledal in poslušal, kako govorijo naši Ziljani. Nisem utegnil proučiti še to, kaj povedo. Očaral me je nenavadni ziljski besedni zaklad, tako naš in

slovenski in vendar nepoznan velikemu svetu. Slavisti našega kulturnega ozemlja, prisluhnite nekaterim davnim narodnim besedam:

ziljščina:	pismena slovenščina:
žabariti	govoriti
mora	kobila
fača	koča
ščkati	molsti
strina	teta
avov'ca	junica
nadjil	polpraznik
zbivaža	v vigredi
ženč (za vse tri spole)	slab
srenčati	srečati
črnjev	rdeč
čoko	koliko
čokobart	kolikokrat

Del doline Zilje z Dobračem v ozadju. Spredaj vas Drevlje.

Nekaj stavkov v ziljskem narečju:

Gren v šuva. (Grem v šolo.) Tota dečva 'ma pridn' roč'. (To dekle ima pridne roke.) Pavej m', čoko lji't 'maš. (Povej mi, koliko let imaš.) Tot' ta blič' pura bura s svo mora v mesto. (Ta veliki kmet se pelje s svojo kobilo v mesto.) Avov'ca je kalavtrava v pograd'. (Junica se je opotekala po vrtu.)

In še nekaj ziljske reklame:

Pr' Zil' rož' rastaja
pozim' noj polet',
htur jih voč' trgat',
mor' k Zil' ponj' prit'.

Še nekaj glasoslovnih zanimivosti:

Ziljščina je pravcati paradiž za jezikoslovce. Kakor po vsej naši Koroški uporabljajo tudi Ziljani nekak staroslovanski „e" v vseh enozložnicah, če pravijo: meša, den, krej, ves, rej, kej; nadalje poznajo starodavne polglasnike, če pravijo s'm namesto sem, p'stoba, hrb't. Brat je bratr, hrib je hribr, rože vednejo, južinajo z vidlcam', štejejo pa v redeh: štired, petred, šestred ... Najlepša je melodika govorice posebno v gornji Zilji: Smiaa s'm s'. (Smejala sem se.) — Devaa s'm. (Delala sem.)

Zato ni čuda, da so spričo divnega govorjenega bogastva edinstveni tudi nazivi ziljskih krajev, planin in gorá: Brda, Melvič', Šentpav, Krnica, Šmerče, Čajna; Poludnik, Ojstrnik, Vršič, Dobrač.

Potemtakem ni slučaj, da je ziljščina navdušila velika ziljska jezikoslovca Jarnika in Majarja, ki sta že pred dobrim stoletjem sledila zgodovini nenavadno lepe ziljske govorice in dajala važne pobude tedanjim slovenskim jezikoslovcem.

POD JEPO POJEJO, DA GLAS ODLETI ...

Zakaj so Rožani tako slavni pevci? Zakaj so narodoslovci Šajnik, Šašelj, Dev, Švikaršič, Kernjak odkrivali ponajveč rožanske in obdravske narodne pesmi? Še ljudski pesnik Andrejaš je doma pod Jepo, Drabosnjak, ta naš dični pevec in dramatik pa je s Kostanj. Znanstvenik-slavist bo odgovoril. Rožanska govorica ohranja do današnjega dné starodavni muzikalni, pregibni pouda-rek, če spreminja besede. Najprej naglašajo na zadnjem zlogu domala vse besede: vodà, zamvà, horà, devat', pet', ž'brat', čovák, šišá, šušá. V posameznih oblikah pa se spreminja naglas po določenih muzikalnih pravilih: z vodô, dîvajó, pojô, s čovêkám, v šuš'.

V izgovarjavi je najlepša rožanska govorica od Brnce pa do pečniške župnije. Močno je sorodna pismeni slovenščini v razločnosti in predvsem v jasni izgovorjavi usodne črke „k". Vsi ostali Rožani, Obdravci in še del zapadne Podjune to čudno črko po določenih pravilih požirajo in puščajo pol neizgovorjeno. To mehčanje je za vsakogar, ki ni tod doma, nekaj nenavadnega:

slovnično:	rožansko:
konj	'ojn
kol	'ov
kako	'a'u
koliko	'l'o
klobuk	'vob'
kača	'ača
velik	v'l'

Glavno pravilo rožanščine je, naj se govori čim preprostejše in mehkejše: hvava, Buh, ruh, noha, roče, noje, počaj! (počakaj!), pomaj! (pomagaj!), te lipâ 'onja (lepega konja), pvavat', vadja, mvaj ...

Rožanščina je jezikoslovni paradiž za slavista, ki bi študiral pravila palatalizacije (mehčanja), metateze (premene), asimilacije (enačenja), krajšanja in sličnih jezikovnih pojavov.

Kot ziljščina ima tudi rožanščina — to velja tudi za Obdravje, Gure in gornjo Podjuno — mnogo starih. častitljivih besedi:

slovnično:	rožansko
govoriti	marvnvati
jokati	vekati
možiti se	vdajati se
jaro žito	jar'ca
ozare	zare
knjiga	bukle
ilovica	jiv
pivo	vu
netopir	mračnik
gojzerji	robači

Vsa mehkost se izraža najlepše v pesmih:

Bom pa rut'č zvorav,
bom pa hed'co s'jav,
bom pa dečvo koj nav,
da poraste še mmav.

*

Vse te vuštne lji'te moje
so rajžale po Drave;
nčiso drujâ zapust'le
k' rji've noj tažave.

*

Je pa krajč'č posvava po
Drav'ce dovsa;
je pa č'm-, č'm-, č'm-, č'm'na
biva notra.

Bom pa tišlarja dvubuv,
da bo vadjico spuv'v.

Pa popelam se sam,
saj vozit' dro znam.

Med nami Korošci ohranjajo največ domačih izrazov in se izogibljejo izposojenk iz nemščine ali italijanščine. Je pa n. pr. nekaj

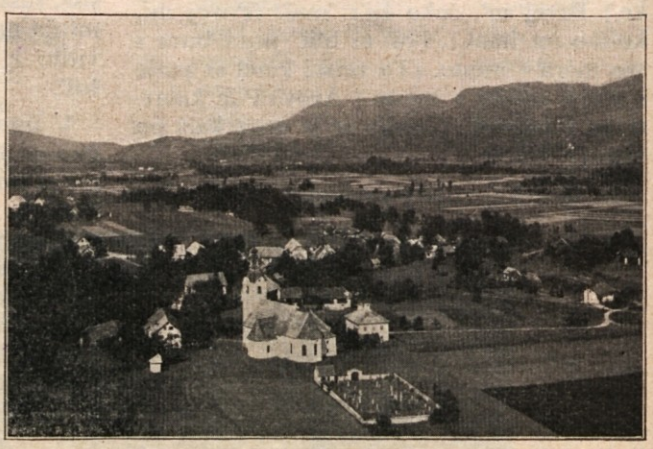

Srednji Rož z Dravo; v ospredju št. Janž; na desni: Gure.

IN ŠE OD PECE PREKO PLIBERKA...

Govorica vzhodne Podjune je svet zase in škoda je, da jo celó domačini premalo cenijo. V pradavnine sega njihovo nosljanje, če govorijo môma, môčka, bôram, pogôjam (poganjam). Trdovratno se držijo nepregibnega poudarka v nasprotju z Rožani:

podjunsko:	rožansko:
ziémva	zamvà
zémle	zamlè
zémlo	zamlô

S hrvaškimi pokrajinami jih druži njihovo „štekanje":

štvu — tukaj
šte — ta
šta — ta

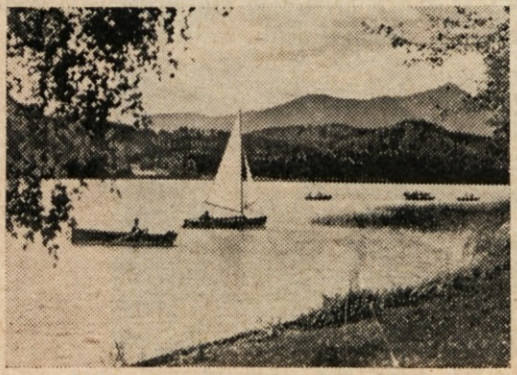

Idilično Klopinjsko jezero v Podjuni.

jezikovne površnosti in lahkomišljenosti, če ob Zilji in Dravi „špancirajo, horpohervajo, šenkajo, z federštilam šribajo, šoltarje in pirne montirvajo, z drotam befestgajo"... in kar je še sličnih „rožic" na vrtu mnogih izposojenk. Zanimivo je pri tem dosti žalostnem dejstvu le to, da rabimo številne nemške ali italijanske izposojenke točno po pravilih naše slovenske slovnice in da še tako trde nemške besede slovensko spregamo in sklanjamo.

Pa še to: Izmed Koroščev se okoli pliberškega gradu najlaže privadijo pismeni slovenščini, zato pa se tudi zelo otepajo nemščine, kadarkoli čutijo, da se lahko razgovorijo tudi v svoji materini govorici. Ziljani pa se sramujejo svoje ziljščine, če se vozijo v Beljak, že od Podkloštra naprej, dočim menjajo Rožani svojo govorico na vožnji v Celovec v vlaku nekako na Žihpoljah.

*

Poslušajmo še tipično libuško narodno pesem o „bandrovki", ki nam jo je že svoječasno zapela naša koroška pesnica Milka Hartmanova, ki sama nikakor ni slučajno iz Libuč:

Da b' le prišva bjiva smrt
v anej rdači adrci,
da b' me vzava še pred vinahtmi,
da ne bo trebi bondrati.

Pa ljit's še nči prišva bjiva smrt,
zdej punt'lc s'm povezova,
da bom k ta nov'mu pavru bondrava,
se bom pa kej navoduva.

Na svjitu štjim se m'ne t'k' gudi,
da m'ram zmirom bondrati,
zama nikjer ta prav'ga domu ni,
oh, bo pa kej tam v večnosti.

ŠE KRATKO PROŠNJO

Niso te naše vrstice znanstvene, še manj pa hočejo biti prazno kramljanje.

Nakazale naj bi nam, da je domača govorica to, kar je pri nas najbolj našega, najbolj svojstveno domačega.

Dokler bomo še s spoštovanjem govorili o naši lepi domovini in bo v našem srcu še prisrčne domačnosti, dotlej moramo čuvati našo materinščino kot dragoceno dediščino naših prednikov. Po naši govorici dedujemo njihovo vrlino, ljubezen do zemlje in narave, voljo za delo in skrb, nravnost in vernost. Bacil nravne in naravne smrti se nam vrinja s trenutkom, ko pretrgamo to zlato nitko tisočletne tradicije in zvestobe do domovine in Boga.

Dr. V. Z.

Del Spodnje Podjune. Na levi na hribu romarska cerkev Božji grob. Spredaj Nonča ves.

„Strup, jaz te preženem . . ."

IZ NARODOPISJA BENEŠKIH SLOVENCEV

Poljaki bodo letos slavili stoletnico rojstva **jezikoslovca Jana Baudouin de Courtenay-a.** Ob tej obletnici se bomo Slovenci spominjali bivanja tega slavista med beneškimi Slovenci, zlasti med Rezijani. Iz daljnega Petrograda je prišel mednje in poslušal njih govorico. Pozneje je svoje ugotovitve zbral in jih objavil v znanstveni razpravi. S tem je položil temelj in postal v nekih pogledih vzor vsem tistim, ki se zanimajo za jezik, navade in življenje najzapadnejših slovenskih rodov ob Nadiži, ob Teru in Rezijanski Beli.

Malo je krajev na Slovenskem, kjer bi se ohranilo vse do današnjih dni toliko zanimivega ljudskega blaga kot po „dolinah in bregovih" naše Benečije. Kljub temu da vsled modernih prometnih sredstev prodirata tuja beseda in tuja črka v še tako oddaljeno gorsko vas, sta vendar pravljica in pesem iz domačih ust prijetno razvedrilo za vsakega „Slovenja". Ko se po trudnem delu zvečer zberejo na vasi in kramljajo, pove vsak svoje in doda, kaj so o tem ali onem dejali „ta stari, ta rajnci". Smejejo se nekdanjim zastarelim nazorom, pa tudi ob-

čudujejo nekdanjo življenjsko modrost. Trinkov Koledar je v zadnjih letih objavil več takih „domačih pravc", pesmic in pravljic. Je pa še mnogo drugih, ki bi jih bilo treba zapisati in ki se še vedno prenašajo le iz ust v usta, iz vasi v vas.

Podajmo mohorjanom v naslednjem zapisek iz področja, ki je doslej še skoro neraziskano: iz vraž in ljudskega verovanja v Beneški Sloveniji.

*

Leta 1941. je umrla v fari Sv. Lenarta v Benečiji žena, Vižja Patočar'ca po domače. Doma je bila iz Obrankov v fari Sv. Štoblanka ob sedanji državni meji. Omožila se je v Ošnjé, majhno vasico, ki spada v podutansko občino. Ta žena je znala mnogo pesmic in jih je vedno rada pripovedovala. Kot dobra žena je bila verna in vedno dobro učila. Znana pa je bila tudi kot ženska, ki jo je bilo treba poklicati v sili in ljudje so ji zaupali, ker se je trudila, da bi ljudem pomagala. Znala je zarotovati.

Razume se, da, kakor drugi taki ljudje, svojega znanja v teh rečeh ni razlagala komur koli. „Teh reči se ne sme praviti posvetnim ljudem, ki nimajo vere. Le taki jih smejo vedeti," je dejala, „ki so pobožni, ki hočejo Bogu in ljudem služiti ... Te reči se ne smejo delati za plačilo. Če kdo kaj dá iz dobre volje, se sme vzeti, da si človek pomaga preživeti se. Treba je te reči delati vestno, kajti sicer lahko zlo nakoplješ sam sebi! Moč imajo te reči samo, če delaš s pravim namenom, s tem da pomagaš bolniku, da mu pomagaš ‚bolezen spraviti proč'. Delati je treba v imenu Boga, z vero v Njegovo moč. Tako, kot je rekel Jezus, ko je razposlal učence in jim naročil: Bolnike ozdravljajte, gobave očiščujte ... Zastonj ste prejeli, zastonj dajajte ... Kdorkoli poreče tej gori: Dvigni se in se vrzi v morje! in ne bo v srcu dvomil, se mu bo zgodilo ...", je govorila stara Patočar'ca o teh rečeh.

Pravijo, da je dosegla čudovite reči, ko že nihče ni mogel pomagati. Neka žena je stopila po stezi po vodo. Sedla je na skalo in počivala. Potem je vstala in nevedé stopila modrasu na rep. Modras jo je vklal, nakar ji je noga začela otekati. Poklicali so Patočar'co, da ji pomaga.

Žena je vzela kruh v roke in ga namočila v mleku. Nato ga je zagovorila in ga položila na rano. To je ponavljala toliko časa, dokler je kruh postajal zelenkast.

Zagovarjala je strup s to ‚molitvico':

„Strup, jes te prežénem
na imé Bogá Očeta;
strup, jes te prežénem
na imé Bogá Sinú;
strup, jes te prežénem
na imé Bogá Svetegá Duhá.
Buoh an svet Petar an svet Pavel
so šli cjá po ení pot'
an so srečali špikastega moža[1]
an so mu 'jal':
„Ki čakaš tlè?
Sréčo al' pa nesrečo?"
On jin odgovori:
„Jes čakam na srečo."
Oni njému djéjo:
„Ti imaš tri in sedandeset bolezni
an mi druz' imamo devet an devetdeset
arcnij an medezin."
An skuóze sveto sládko imé Jezusovo
takuò ki si ti tvoj strup navpiknu,
takuò ga muoreš uzet uón.[2]
Jest pa zmolin Vašo sveto maltro,
kier Ste na sveten križu
za nas pretrpéu an umrou.
Sadà zmolin Vašo sveto bridko màltro:
donàs je en tajšan dan,
kier je sveti petak sam,
sveti petak marternik,
kier nas 'jubi Jezus maltran biu,
s trnjevo króno kronan biu.
Njegà svete rance so majhane an velike
an vse s sveto krvjó podlite.
Marija takuò govori:
de tlè en človek biu,
tole molitevco speu,
tri dušice bi mu 'tela dat'
uón iz vic:
adnà bi bila óčina,
druga mater'na,
treča pa suojà.
Jezus Kristus, kra'j nebeški,

———

[1]) modrasa. — [2]) od tu naprej do konca je običajna beneška molitev na petek, le da se pri zarotovanju ne reče „Amen" na koncu.

na sveten križu za nas majau
z raspetinin, zalitinin ročican,
zalitinin nožican,
s prebodenó stranjó,
s trnovo króno kronan,
nagnjeno glavíco,
s potnin čelcan,
z mrtvaškin obličjan,
studenec teh souzí
spreménenega svetega obličja.
Zahvaljen bod', Jezus an Marija,
sadà, nímar na večne čase.

Da je bolj varno, se kruh lahko tudi do trikrat zagovori namesto enkrat. Ko se daje na rano, se vsakokrat pljune na tla in reče:

„Bod' strup, bod' strupenina,
bod' grinta, bež'te proč!"

Za nekatere bolezni je treba segreti kisa in z njegovimi hlapi pokaditi otekel ud. Včasih se obolelo mesto obliva z vodo, nad katero se izrečejo zarotovalne besede, kot moli duhovnik pri posvečevanju nad kelihom. Voda se daje tudi piti. Taka voda se lahko pošlje bolniku tudi po kakšnem sorodniku, ki bolnika oblije zvečer, ko je mrak.

Za tiste, ki jih trga po rokah ali nogah, ki zaradi trganja ne morejo spati, ki jih je prijel mrtvoud, je druge vrste zarotovanje. Vrši se lahko ob nedeljah; sicer pa nad moškim[3] le v ponedeljek, četrtek ali petek, nad žensko pa v torek, sredo ali soboto. Poiskati je treba tri orehove vejice s tremi vršiči. Na vsako paličico se dene po en košček prašičjega sala. Če gre za bolnika, se jemlje salo od prasca, če za bolnico, je treba salo od svinje. Te tri paličice je treba prijeti v roke in nad njimi izgovarjati sledeče:

„Bod'ta pretí an pretíce,
jest Vas prežénen
na imé Boga Očeta;
bod'ta pretí an pretíce,
jest Vas prežénen,
na imé Boga Sinù;
bod'ta pretí an pretíce,
jest Vas prežénen
na imé Boga Svetega Duhá.

[3]) Zaradi ljudskega pripovedovanja, da se moški spočnó na te dni.

Buoh daj dobar večer!
Očá[4], oréha ga dam.
Jes sam tebè parpeján,
kakor bod' kriv al' pa bolán.
Če sta tičje, če sta mišje,
če sta mačje, če sta zajčje,
če sta krotje, če sta mačerátove,
če sta pejsje, če sta kartuóve,
če sta glisténe, če sta modrásove,
če sta vetróve, če sta mračéne,
če sta vodéne, če sta na križenpot,
če sta na smetéh, če sta na lúži,
če sta na práhu,
tajšni če sta, bód'ta —
pretí al' pretíce,
imate pustit' tole persóno
čisto brez madeža,
takuó, ki je paršlá na svjet!
Bež'ta uón z muózku tu kosté,

[4]) Če gre za bolnico, se namesto „očá" reče „žena".

Žalostna slika, katero smo — podobno — najbrž tudi sami doživeli oziroma videli med drugo svetovno vojno in tudi še po vojni. — Mladi Korejec hoče rešiti sebe in svojega onemoglega očeta iz „rdečega raja" in beži preko reke Han proti jugu.

Stara gora pri Čedadu v Beneški Sloveniji.

uón s kostí tu mesuó,
uón z mesá tan na kožo,
taz kože tan na dláke,
taz dlak čja u te tàmne peči,
kier obednegà dobrega njé.
Vi, Jezus Kristus, ki ste
po svjéte hodù, ste zdraviu te búne,
ste polóžu Vašo sveto rokó
gor na njih bolezan
in ste jin šenjku zdravje!
An jest ozdravljan telega bunika[5])
na Vašo sveto moč in na Vaše imé,
de polož'te Vašo sveto rokó
gor na njéga[5]) bolezan
an de mu šenjkate zdravje.
Jest pa zmolim Vašo sveto . . .

(itd. molitev na petek kot pri prvem primeru do konca).

Paličice s salom se zavijejo v kvadratasto odrezan košček blaga in zavežejo z nitjo. S salom je treba bolnika pomazati začenši na tilniku po životu na desni strani navzdol do palca na nogah. Nato podobno po levi strani. Dalje od tilnika preko ramena do palca na desni roki in potem isto po levi roki.

Tudi to se mora vršiti po sončnem zahodu, ko nastopa mrak. Bolniku menda bolezen odleže, ko začne pojemati luna. Potlej pa vpliva zarotovanje pomirjevalno. Če se izkaže, da ni izboljšanja, se ob prihodnji luni spet vse ponovi in tako lahko še tretjič, večkrat pa ne. Potem se ne da več ničesar pomagati, ker je prepozno. Vsaka bolezen se mora namreč začeti zdraviti pravočasno.

Mnoge bolezni menda izvirajo iz živali ali se prenašajo po njih. Kakršna je žival, takšna je tudi bolezen. „Od krote ni močna, od hroščev tudi ne. Od zajcev, ki so hitri, se hitreje ozdravi; od lenih živali počasneje." — „Če bolezen traja že mesec dni, se bo tudi zdravila skozi mesec dni; če jo imaš že leto dni, bo treba čakati, da poide njena moč po zarotovanju, tudi leto dni."

„Bolezni imajo moč velikokrat zato, ker se ljudje ne križajo. Vstajajo s slabimi mislimi." Zato je Patočar'ca svetovala, naj ljudje naredijo zjutraj, preden stopijo s postelje na tla, tri križe pred seboj in rečejo:

„Buoh an svet' križ božji!"

*

Iz popisanih zarotovanj vidimo svojevrstno verovanje preprostih ljudi. Ljudje niso znali ne čitati ne brati. Vse znanje se je prenašalo iz roda v rod po pripovedovanju.

Iz gornjih primerov vidimo na eni strani živo vernost, živo skrb za zvestobo Bogu kakor tudi zaupanje v Boga v stiskah. V tem je nasprotje s tistimi zarotovanji, pri katerih skušajo doseči učinke s pomočjo hudega duha.

Na drugi strani pa seveda vidimo pomanjkljivo zaupanje nastanka, narave in poteka bolezni. Ko bi v nekdanjih časih bili ljudje o boleznih pravilno poučeni in bi toliko vedeli kot ponekod danes, bi do takih poizkusov zdravljenja ne prišlo.

Razume se, da takega praznoverstva ni kriva vera niti sv. Cerkev, ki ji je Jezus naložil dolžnost oznanjati pravo vero. Duhovščina si je v splošnem vedno prizadevala ne le za čistost vere, ampak tudi za pravi in resnični napredek ljudstva v drugih, neverskih rečeh. Pri slovenskem narodu in še posebej v Beneški Sloveniji je bila v tem pogledu neštetokrat in je še začetnica in vzor izobraženčem neduhovnikom.

STAROGORSKI

[5]) Če gre za bolnico, se reče: „buníco' in „njé".

ZEMLJICA POD *Matajurjem* IN NJENI LJUDJE

„... Hvala Bogu, da je dal Slovenski Benečiji kostanjeve hoste...!"

Zemljica pod Matajurjem, tako tesno ujeta v bregove in ronce, doline in grape, vse od Soče in Idrije na vzhodu pa prav do Tilmenta in Bele na zahodu se dvigajoča, je v zavesti nas vseh del slovenske domovine, njeni ljudje so naši bratje in sestre.

Ob vodi Reziji, Teru, Nadiži in njenih potokih živi pojoča slovenska beseda, morda najblagoglasneje pojoča od vseh naših številnih narečij, zakladnica staroveških jezikovnih posebnosti, da so se tuji učenjaki zamikali vanjo in iskali v njej potrdila svojim učenim razlagam, odklej in od kod smo. Sredi revščine in uboštva, kakršnega morda nikjer drugje ne pozna slovenski človek, se danes rod beneških Slovencev krčevito oklepa vsega, kar je z očeti, materami in dedi preživelo stoletja: vere, jezika in starodavnih običajev. Edini vodnik v tem otepanju za obstanek mu je domači duhovnik, edini, ki mu kaže pravo pot tudi v narodnem življenju. Stoletja dolgo je sam zase zaprt v svoj svet živel z njim in mu ohranil zvestobo tudi danes...

*

Letos v juniju je izgubila Beneška Slovenija svojega prvega vodnika in preroka. Za kres, ko stoji dan najviše, je prešel iz stoletja v večnost... Kot svetopisemski očak, ki je vodil svoje ljudstvo.

Gora ga je dala kot v pravljici junaka. Prišel je sam — velikan — navzdol z Matajurja. Na široko je razprostrl roke. V enem samem objemu je prižel nase svojo rodno zemljico, kar je je — za majhno prgišče. Visok kot Matajur, bister kot Nadiža, globok kot Ivan v Čelè v Landru, mehak kot benečanščina je vrgel semena in zrna po trinkih, roncih in lazih — pesnik, filozof, znanstvenik, slikar, glasbenik — profesor **monsignor Ivan Trinko.**

Pravijo, da človeška usoda meri življenje s stoletji. Če o kom, potem moramo o Ivanu Trinku reči, da je bil njen glasnik. Se-

demdeset let je stal na brazdah, ki jih je sam zoral, sedemdeset let je s pisano in govorjeno besedo oznanjal slovensko misel. S svojim življenjskim delom je pripeljal rojake od Nadiže v slovensko skupnost.

In ko se je po skoro sto letih življenja kakor pravljični junak vrnil v naročje svojega Matajurja, je zapustil že s samim svo-

Msgr. Ivan Trinko–Zamejski

jim imenom program in cilj, kakršnega so začrtavali svojemu rodu le največji sinovi.

Pri Goriški Mohorjevi družbi je izdal svojo najlepšo leposlovno knjigo: „Naši paglavci".

*

Ivan Trinko je odšel, a njegovo ljudstvece je ostalo. Sredi kostanjevih gajev, z bridkimi ježicami in grenko arniko simbolično posvečenih za trpljenje, je ostalo v revščini in preprostosti, pod koši in bremeni upognjeno, za usodo svojih otrok, po tujini blodečih, skrbeče . . .

Trdo je življenje po lazih, platiščih in stisnjenih bregovih . . . Vse je treba znositi na ramenih gori in doli. Zemlje je malo in skopa je še lastnim ljudem. Ust pa je preveč in po „sir'k" je treba zdoma na pot . . .

Hvala Bogu, da je dal Slovenski Benečiji kostanjeve hoste! Jesen za jesenjo je „burja" toliko, da se očetje in matere lahko odpravijo s polnimi koši in vozički po Furlaniji na „barát" za vsakdanjo polento za zimo . . .

A še takó je življenje preveč trdo . . . Davki, toča, preveč deževja, premalo rok in nog, ki bi šle za kruhom, pa preveč ust –

vse to je krivo, da človek te zemlje, dokler je zdrav in močan, ne strpi zlepa doma.

„Oj Božime, te dolince! Oj Božime, tata in mama! Oj Božime, sestra in brat!" Srce se topi od žalosti, solze zalivajo oči, ko leto za letom, rod za rodom dviga „fagot" in zadnjikrat objemlje s pogledom hišico, kjer se je rodil, dolinice, ki jih je vedno ljubil, ki so tako lepe, da lepših na svetu ni.

Pa nič ne pomaga. Sila kola lomi in ljudje morajo po svetu s trebuhom za kruhom ...

„... Le stari so ostali, da čuvajo domove in zemljo, to najdražje ..."

Vse kar je mladine, je šlo po svetu. Le stari so ostali, da čuvajo domove in zemljo, to najdražje, kar bo prešlo na otroke in otrók otroke ...

Pred hišo sedi stari deda in čaka. Revna je domačija, a bo sinu in hčerki, ko se bosta vrnila iz Francije, kakor graščina ... Ko bosta ostala doma, potem bo lepo. Potem se bo on umaknil za materjo in mladi naj prevzamejo skrb za usodo rodu ...

Tudi mati za ognjiščem sanja o svojih, ki so se raztepli po svetu. Dve hčeri sta v Švici, sin v Belgiji. Hčeram gre dobro, pohvalita se, da dobro zaslužita. Sin pa ne

„... Pred hišo sedi stari deda in čaka ..."

piše nič. Zanj je materino srce v skrbeh.

A prišli bodo vsi, če jim Bog le zdravja da. Vrnili se bodo z ljubeznijo v materinsko naročje zemlje, zemljice, ki jih čaka s svojo revščino v naročju ...

„... Tudi mati za ognjiščem sanja o svojih, ki so se raztepli po svetu ..."

TRČMUN, Trinkova rojstna vas: Sveta podoba s slovenskim napisom na pročelju kmečke hiše.

Pri Sv. Ivanu v Čelè: Vhod v znamenito podzemsko LANDARSKO JAMO.

Takrat bodo pele duše vračajočih se, tedaj bodo vriskala srca mater in očetov. „Oj Božime!" se bo spremenil v zahvalno pesem in še zemljica rodna bo hitela sramežljivo zakrivat svojo revščino . . .

RIKO LAVRIN

Svatovska glasba in pesem

PRI KOROŠKIH SLOVENCIH

Glavne postaje ob človeški življenjski poti od zibelke do groba je ljudstvo obdalo s posebno svečanimi običaji in obredi. Tu sem spada zlasti ženitovanje ali, kakor pravimo na Koroškem, „hojset", „hoscit" ali „ovset" (vsi ti izrazi so izposojeni in so nastali iz nekdanje nemške oblike „hochzit" za današnjo nemško besedo „Hochzeit"). Nadvse pomembni dogodek vstopa v zakonski stan, s katerim je povezanih polno tihih upov in blaženih sanj o bodoči sreči, ponekod še danes praznujejo na kar najslovesnejši način.

Jasno, da pri taki slovesnosti ne sme manjkati glasbe in petja. Obredna pesem in obredni ples igrata tu prav važno vlogo. Svatovske obredne pesmi so izšle iz ljudstva za ljudstvo, njihova dragocenost je v pristni izvirnosti, s katero nam živo zrcalijo ljudsko dušo, ljudsko verovanje in čustvovanje; ne gre jim, kakor umetnim pesmim, za skrbno izbiro besed niti ne za lepo ubranost rime niti ne za enakost posameznih kitic. V kolikor so pristno narodno blago, jih pojejo v narečju. Nujna posledica tega pa je, da imajo célo vrsto inačic, to se pravi, da se v krajih z različnim narečjem tudi različno pojejo. O tem nam lahko pričajo Zilja, Drava in Gure, kjer sta doma naša govorica in naša pesem.

Naslednja izvajanja naj nam pokažejo, kakšne misli in kakšna čustva izraža naše ljudstvo prav v pesmi, s katero spremlja ženina in nevesto pred poročni oltar in v zakonski stan.

*

Vsepovsod v naših krajih sprejmeta ženin in nevesta na dan poroke vsak na svojem domu pred odhodom v cerkev klečé blagoslov staršev, nakar ju sorodniki in znanci

spremljajo pred poročni oltar. Ženinove svate vodi starešina (navadno takozvani „vadov'c", ki je svečano vabil na svatbo), nevestine svate pa takozvani „cavmar" (beseda je izposojena iz srednjevisokonemščine, t. j. iz nemščine, kakor se je govorila pred več kot 600 leti: „zoumer = Zaumführer = vodja).

Posebno zanimiv običaj imajo Ziljani ob nevestinem slovesu od doma. Domači fantje, takozvana „konta", prikorakajo na nevestin dom pod vodstvom „mendirarja", ki je za Ziljane to, kar je ostalim koroškim Slovencem „cavmar", med potjo pa pojejo sledečo pesem:

Mendirar m' vrišče pa cest',
paslu'š', kak' li'p je nja gvas,
glej, skoro boš mogva se vdat'
in von bo mov čri'z te obvast.

Ti boš pa tvoj kranc'lč zg'biva,
k' boš stopva u t' zakonšč' stan.
Tuta pa haja boš peva,
k' boš zibava sinka svoj'ga.

Pred nevestino hišo, ki je zaklenjena, se ustavijo ter zapojejo trikrat zaporedoma, navadno v treh različnih zborih:

Al' je to tista šiša, je to tista ves,
b'l je to tista dečva, k' s'n hodu k nj'j ves?

Hišna vrata se odprejo in pred svate stopi iz hiše mož s pečnimi ali gnojnimi vilami v rokah, zabranjuje vstop ter vpraša, kaj želijo. Mendirar mu odgovori: „Mi imamo lep nag'lč, vi pa imate lepo rožico. Mi pa bi iz njiju radi naredili puš'lc." Nag'lč pomeni v tej prispodobi ženina, rožica nevesto, puš'lc pa zakonsko zvezo med njima.

Da dobijo nevesto, morajo svatje rešiti tri uganke. Nato jim mož pripelje najprej takozvano „t' prvo nabi'sto", staro, grdo našemljeno ženo, nato nevestino družico in šele nazadnje pravo nevesto, katera dobi ženinovo darilo: en par čevljev in nogavic. Ženin ji poda roko ter se zavrti z njo na pragu trikrat na desno. Nevesta sprejme blagoslov staršev, svatje pa zapojejo:

Smo prišl', pa spet pojdamo,
to mvado Mojco vpelamo,
d' ni' b' piskre rompova
noj oč' 'n mat'r žal'va.

Ko se svatje uvrščajo v sprevod k cerkvi, še tolmačijo v posebni pesmi nevestine občutke ob slovesu od očetove hiše, češ:

Jes gren, jes gren, jes mu'r'n jet'
preč od totega kraja.
Jes van vošč'n v'hka nu'č,
b' men' srenčna rajža.

Po cerkveni poroki se ženinovi in nevestini svojci pred cerkvijo svečano – obredno pozdravijo med seboj kot novi sorodniki. Nato se svatje ob spremljanju godbe podajo na izvencerkveno slavnost – na ženitnino ali svatovščino.

Svatovščino otvorijo z obrednim plesom. Ta ples (kakor tudi znani ziljski „visoki rej pod lipo") se smatra kot nekaj vzvišenega, kot del verskega obreda. Ponekod, zlasti v Rožu, pleše cavmar najprej trikrat zaporedoma z nevesto tako, da napravi pred vsakim plesom s svojim ovenčanim klobukom križ čez plesišče. V Selah, kjer imajo tudi še „fenriha" (=Fähnrich) kot cavmarjevega namestnika, pleše ta istočasno s „teto", t. j. z družico. Cavmar nato izroči nevesto ženinu in zdaj šele smejo plesati tudi ostali gostje. Ob Vrbskem jezeru pleše cavmar najprej z nevesto, nato z „rjuš'nco" (rjuš'nca je nevestina krstna botra, ki ima svoje ime od tega, ker prinese na „šenkingo" navadno rjuhe in posteljnino), ki ji pravijo ponekod tudi „t' široka", nazadnje pa z družico. Pri tem prekoraka s plesalko plesišče v obliki križa ter napravi po vsakem plesu spet še posebej križ čez plesišče. Vsi ti in slični obredi imajo po ljudski veri namen, odvračati s plesišča hudega duha.

V Škofičah vedó pripovedovati, da se je nekoč pridružil plesalcem sam hudič, si izbral najboljšo plesalko ter jo po divjem plesu odvedel s seboj v pekel, „ker so pač prvi rej začeli brez križa". Da hudi duh ne bi škodoval nevesti, mu jo ponekod skrivajo in ga varajo s tem, da se cavmar in družica obnašata kakor ženin in nevesta ali pa da cavmar ne otvarja plesa z nevesto, ampak z rjuš'nco, oziroma s „t' široko".

V Podjuni otvarja cavmar obredni svatovski ples s „t' široko" ter poje:

1. Zdaj bomo začel'
v imenu Boga
Očeta in Sina
in Duha Svet'ga.

2. Mater t' široko
jaz čudno rad 'mam,
zato jih na prvo
zdaj rajat pelám.

3. Mati, vi — vi
ste anih vuštnih ljudi,
ste svate obcirali
s puš'lcami.

4. Ti puš'lci vaši
in angelci naši
bojo troštali nas,
da nam ne bo dovgčas.

5. Mati t' široka,
vas čaka v nebesih en dar,
ko ste nevesto peljali
pred ta žegnan oltar.

6. T' široka vi mati,
povejte mi to,
kje nevesta sedi,
da bom rajat šov ž njo.

Cavmar gre plesat z nevesto in poje:

1. Poštena nevesta,
jaz te pelam na raj,
godci bojo špilali
in bo še kaj.

2. Bom pa rajov s tebó,
da ti kratek čas bo,
da boš zmeraj veseva
v t' novem stanu.

3. Je sonce pris'javo
črez visoko goró,
si, nevesta, podava
ženínu rokó.

4. Pred oltarjem sta stava,
sta si roke dajava,
sta si rekva: „Ja, ja!"
Sta si mož in žená.

5. Si kri'nček dobiva,
ko si krščena b'va,
si ga okrog gvave naviva,
ko si k poroki šva.

6. V tem kri'ncu se svetijo
zvezdice tri:
upanje, vera,
ljubezen cveti.

7. Ne zameri mi kaj,
ko sma rajava zdaj,
se mi družica smeji,
ko jo peta srbi.

Ko cavmar pleše z družico, poje:

1. Ano družico jaz 'mam,
jo že dolgo poznam,
je anih vuštnih l'di,
ko se tak' rada smeji.

2. Ta moja družica
je ano lubo daklé,
'ma židano adrco
na štiri voglé.

3. Bo ta židana adrca
strgava se,
bo moja družica
oženuva se.

4. Če se boš ženiva,
si ne boš faliva,
če pa ledik živiš,
se še laže smejiš.

5. Ker ta zakonski stan
je rad s trnjem nastvan,
ano ledik daklé
pa po rožicah gre.

6. Družica moja
'ma pa kri'nček rdeč;
le pazi, da ne zraste
'z njega trnič bodeč.

7. Oj deklica s kri'ncem,
le hodi z menoj,
smehlja se naj mili
obrazek mi tvoj.

8. Si puš'lc mi dava,
ki prav mi je všeč,
pa lepše cveti še
kri'nček rdeč.

9. Vodíti za roko
daklé, kot si ti,
še vsakega fanta
srce veseli.

10. Nam rožice drage
veselje storé,

pa lepše od rože
cvetiš ti, daklé.

11. Nam, godci, igrajte
zdaj polko takó,
da nas prav vasevo
zasukavo bo.

Ko pride na mizo kápus in svinjsko meso, vedó vsi gostje, da gre svatovanje proti kraju. Cavmar se dvigne, še enkrat napije svatom ter jim zapoje celo vrsto zdravic. Godci pristopijo ter spremljajo njegovo petje. Prva zdravica velja seveda ženinu in nevesti ter se glasi takole:

1. Nedolžno mil tvojih
oči je pogled
in ličice tvoje
ko rožni je cvet.

2. Bo srečen ta fantič,
kateri tvoj bo,
ki boš poljubíla
ga sladko, gorkó.

3. Če bila bi moja
in jaz bi tvoj biv,
bi vsak tvoj poljubček
ti stokrat vrniv.

4. Daklete vse mvade
ste lube, l'pé,
za fante veselje
in skrbi ste vse.

5. Sma prišva na ovset
veseva obá,
še boma plesava
in peva midva.

6. Naj klarinet piska
in bas naj grmi,
trompeta naj poje,
da bomo veseli mi vsi.

7. Ženína pozdravim,
naj srečen bo, pravim,
naj vse žive dni
se mu dobro godi!

8. Nevesta ga gleda
prijazno, lubó,
naj svadka beseda
jo boža mehkó.

9. Se lepo imejta,
prijazno se glejta,
kakor tegale dne,
vedno lubita se!

10. Imejta se rada,
tako je navada,

Gornji del naše Zilje — od Šmohorja do Dobrača.

pri vdanih ludéh
je poljubček in smeh.

Nato trči cavmar na zdravje najprej še starešini in družici, potem pa vsem ostalim svatom, nazadnje še godcem, zraven pa poje:

1. Oče starešina,
Bog zdravje vam daj,
peljali ženína
ste v zakonski raj.

2. Ti lepa družica,
cvetijo ti lica.
in venček lepó,
tebe váruj nebo!

3. Poprej da jaz pojdem
na dom svoj od nje,
za kri'nček njen bodem
poprosil jo še.

4. Vsem svatom veselje
in srečo vsak čas!
To moje so želje,
voščilo za vas.

5. Da srečno živeli,
se dobro imeli
bi vedno vi vsi,
to vam cavmar želi.

6. Še godcem voščilo,
pozdrav moj velja,
naj vsak prav obilo
veselja vam da.

7. Vi, godci, zdajle
še en valček naj bo,
moj parček rad pleše,
jaz ravno takó.

Zopet plešejo, nato pa pride nauk za fante in dekleta v sledeči pesmi:

1. Vi, fantje, dekleta,
zdaj pesem zapeta
bo vam na srce,
le poslušajte me.

2. Če lubico eden
ima, naj gre ž njo
k oltarju, da veden
z njim blagoslov bo.

3. Zapoved je taka,
da jo poročiš;
gospod župnik že čaka,
da storiv bo križ.

4. Z nevestico drago,
pa zvesto in blago
srce boš hvadiv
in se z njo veseliv.

5. Boš ljubljen od žene
in poljubovan,
od roke boš njene
postrežen vsak dan.

6. Kar srcu dopade,
ljubezen budi,
od deklice mvade
ni lepše stvari.

7. Bog dekle je ustvariv,
jo s cvetjem obdariv,
je kri'nček ji dav,
jo z lepoto obs'jav.

8. Svoj rožni cvet brani,
svoj venec krasan,
ljubezen pa hrani
za zakonski stan!

9. Le tistega ljubi,
ki resno te snubi,
ki pride podní
in poroko želí.

10. Čas pride ti zlati,
boš žena in mati,
bo ljubil te mož,
ti pa zibala boš.

11. Ko boš ga imela,
ga vsak dan objela
okoli vratu,
bo po volji možu.

12. Pa s temi dekleti
se v polko vrteti
sedaj si želim
in jo koj naročim.

Spet se zavrtijo pari v veselem plesu, nato pa sledi pouk za može in žene, ki je podan s sledečo pesmijo:

1. Sedaj moj namen je,
da v zakonu vsem
vam nauk za življenje
najlepši povem.

2. Vsak mož svojo ženo
naj ljubi zvesto

in srce bo njeno
mu vračalo to.

3. Če ženka žaljivo
kaj zine, stori,
naj mož dobrotljivo
ji vse odpusti.

4. Če njo žalostivo,
teživo bo kaj,
najboljše zdravivo:
poljubček ji daj!

5. Bolj žena ustrežljiva,
bolj hvaljena bo,
čim bolj ljubezniva,
bolj ljubljena bo.

6. Ta žena častitna
je zvezda moža,
ki vedno je vdana,
po volji ravna.

7. Mu kuhaj, pometi,
ga ljubi; pa veš,
da hvače prevzeti
možu ti ne smeš!

8. Je hude mož volje,
se jezno drži,
spet radost, veselje
ti v srce mu vlij!

9. Ga topvo objemi,
poljubi srčno!
Le meni verjemi:
nasmejav se bo.

10. Če vendar med vama
navzkriž kedaj gre,
se zglihajta sama,
še prej da kdo zve!

11. Bo sladko živeti
v ljubezni vsak čas;
to srečo imeti,
želim si še jaz.

12. Še godcem en valček
jaz zdaj naročim,
bo rajav moj parček,
vsi drugi za njim.

Po nadaljnjem plesu se vrši takozvani „zmet" (v koroškem narečju se beseda glasi „zmat" ali „zm'at"). Starešina ali „vadov'c" pozove vse goste na zbirko za bogato pojedino in za godce. Vljudno se opravičuje s šaljivo poskočnico, češ:

1. Smo se veselili,
nam dobro je šlo,
smo jedli in pili
in rajali smo.

2. Prej da se ločimo
in se poslovimo,
zahvalimo nje,
ki za nas tu skrbé.

3. So res kuharice
imele skrbi,
da štrukljev, potice
nam manjkalo ni.

Avgust Čebul: **Šmiklavž ob Dravi; v ozadju Jepa.**

4. Birt je prijazen:
kateri nam prazen
je liter že biv,
je koj druj'ga naliv.

5. So godci igrali,
je bil kratek čas;
naj tudi zahvali
zdaj pesmi jih glas!

6. So pridno igrali,
se vmes nam lagali,
otrobov samó
nam navezali so.

7. Pa mačka ubiva
nam sklede je tri,
se pipa zvomiva,
nič več ne drži.

8. So godci dejali,
da zanje bi zbrali,

ker póčiv je bas,
tako prosijo nas.

9. Denarcev veliko
nam treba bo štet',
da škode toliko
popravi se spet.

10. Vsak d'narjev mi dav bo
za to nekaj v dar,
po trideset prav bo,
da štel bo vsak par.

11. Zdaj, godci, igrajte
še polko stojé
za kuhar'ce naše,
da se zavrté!

Za zaključek svatovanja sledi še posebno svečan običaj, ki se mu pravi na Koroškem „kri'nc dov rajat' ". Cavmar s slovesno gesto pristopi k nevesti, ji sname venec z glave ter ga položi ženinu na klobuk. V R o ž u ponekod začnejo ob tej priliki dekleta v enem in žene v drugem zboru opevati deklíški in zakonski stan. Pesmi so povsem podobne onim, ki se pri Z i l j a n i h pojejo ob nevestinem slovesu od doma.

Zopet pozove cavmar — kakor pri otvoritvi svatovske slavnosti — najprej „t' široko," nato nevesto in končno še družico na ples. Pri tem poje sledeče obredne pesmi:

1. Mati t' široka,
le zarajajma zdaj,
ko je hiša visoka
in muzika fraj.

2. Gospa spoštovani,
ste vredni časti,
skrbeli ste to,
da veséli smo mi.

3. Vas hudega vari,
ohrani Bog sam,
da teklo življenje
prav dolgo bi vam!

4. Mati t' široka,
kak' rad vas imam,
za sprejete dobrote
zahvalim se vam.

5. Pripeljite, mati,
mi mvado gospo,
za raj bi jo prosiv
in vodiv bi jo.

Med plesom z nevesto pa poje:

1. Poštena nevesta,
ne bodi te sram,
ko si danes stopila
pred ta žegnan oltar.

2. Marija nevesta,
svet' Jožef ženin
sta bila si zvesta
tud' nam v spomin.

3. S Celovca en furman
je furav na Trst,
je nevesti prifurav
ano rinč'co na prst.

4. Ženin in nevesta
le ostan'ta si zvesta,
vaju rinč'ca uči,
ko se vama na prstih sveti.

5. Je rinč'ca srebrna
in pisana vmi's,
jo je žegnav sam Ježš
dov s svetih nebi's.

6. Je rinč'ca srebrna,
ima pukštabe tri,
je od tvoj'ga ženina
špendirana ti.

7. T' prv' je A,
ko te v zakon peljá,
ker ta zakonski stan
je postavu Bog sam.

8. T' drugi je U,
da boš služ'va Bogu,
boš dobiva svoj von
kot naš farni patron.

9. T' tretji je I:
Ko te smrt pokosí,
te pelav Bog Sin
iz teh sovznih dolin.

10. Sem napregu konjičke
in pripelav sem se,
pa koj gredé sem misliv,
da oženiv bi se.

11. Obroček brez koncev
spominja na to,
da zvesta lubezen
brez konca naj bo.

12. Rdeča ti lica,
so jasne oči,
ženinu veselja
se srce smeji.

13. Bo delež tvoj z možem
ljubezni sladkost
in zibka bo tekla
na tvojo radost.

Pri naslednjem plesu pojeta cavmar in družica menjaje vsak po eno kitico:

(Cavmar:)
1. Preljubi mi svatje,
le stop'te na stran,
ker jaz mojo družico
po sredi pelám.

(Družica:)
2. Po sredi jaz grem,
pa si zmislit' ne smem,
da krivica mi bo,
ko za kri'nček bo švo.

(Cavmar:)
3. Družica moja
je v štacunico šva,
je kup'va seb' kri'nček,
men' puš'lca dva.

(Družica:)
4. Sem v štacunico šva,
sem kup'va puš'lca dva,
pa lep kri'nček je biv,
da ga ti ne boš dobiv.

(Cavmar:)
5. Je kri'nček naret
od nedovžnih daklet,
je rahvo pr'šivan,
bo gvišno zgubljen.

(Družica:)
6. Zunaj okoli
pa vet'rč pihljá,
me pa gvišno moj cavmar
za kri'nček fodrá.

(Cavmar:)
7. Družica moja,
ko bi volja ti b'va,
bi pa kri'nček dov rajava
'z vesi'v'ga srca.

(Družica:)
8. Ko bi volja mi ne b'va,
bi pa rajat ne šva;
pa le hitro naprej,
da še rihtama kej!

(Cavmar:)
9. Le svadko prepevaj,
ne skrivaj se več
in meni špendiraj
ti kri'nček rdeč.

(Družica:)
10. Preljubi moj cavmar,
prav rada te imam,
pa vendar ti kri'nca
prav rada ne dam.

(Cavmar:)
11. Družica, kar, kar,
ne bodi tak fajn,
pa vendar za kri'nček
se fodrat' ne daj!

(Družica:)
12. Če boš ti hotov
moj kri'nček dobit',
boš morav drugače
okrog mene hodit'.

(Cavmar:)
13. V Celovcu sem biv,
sem klobuček zapiv,
sem se semkaj pridruživ,
da bi druj'ga dobiv.

(Družica:)
14. Ko bi bil ti cavmar kamot,
bi ti dava kvobuk,
si pa tak an falot,
si ga išči drugod!

(Cavmar:)
15. Družica moja,
jaz ti tako povem,
da vzamem svoj puntelc
in od tebe zdaj grem.

(Družica:)
16. Čakaj ti, cavmar,
še zna se zgodit',
da zavoljo usmiljenja
še znaš ga dobit'.

(Cavmar:)
17. Družica, štak, štak
me pa troštaš lepo,
da vendar brez kri'nca
bom hodiv domov.

(Družica:)
18. Usmiljeni Jezus
naj bode s teboj,
če se nizko prikvoniš.
pa kri'nček bo tvoj.

(Cavmar:)
19. Družica moja,

se ti zahvalim lepo,
si mi kri'nček podava
s te pravo rokó.

(Družica:)
20. Sem kri'nček ti dava
iz zmuškanih rož,
le en'ga še imam,
da ga ti dób'v ne boš.

(Cavmar:)
21. Če boš ti modra devica
do smrti zares,
boš ena lepa družica
v svetih nebes'.

(Družica:)
22. Je pa kri'nček rdeč
in pa vmi's je lep plav,
ker ž njim bo moj cavmar
slovo jemav.

(Cavmar:)
23. Zdaj moram jemati
pa tudi slovo,
ker ovset se naša
zdaj končava bo.

(Družica:)
24. Preljubi mi svatje
in ovsetarji,
če sma koga razžal'va,
odpustite mi!

(Cavmar:)
25. Vsem združenim svatom
pa roko podam,
za sprejeto dobroto
zahvalim se vam.

(Cavmar:)
26. Zdaj bomo ovset končali
v imenu Boga
Očeta in Sina,
in Duha Svet'ga.

S tem je oficielni del „hojseti" ali „ovseti" zaključen. Svatje se zberejo okrog ženina in neveste, ob prižgani sveči jima prinašajo svoje svatovske darove na „šenkingo", jima še zadnjič napijejo ter želijo za slovo sreče, zdravja in božjega blagoslova.

Dr. Pavle Zablatnik

Med severnoameriškimi Indijanci pred sto leti

Prispevek k življenjepisu škofa F. Barage

Lansko poletje sem prebral odlični in z vzorno skrbnostjo sestavljeni dr. Jakličev življenjepis našega najznamenitejšega misijonarja, škofa Friderika Barage. Pisatelj je zbral v njem toliko podrobnega gradiva, da bi človek mislil, da pač ne bo več mogoče povedati še kaj bistveno novega.

In vendar to ni tako. Nekako v istem času se je bil namreč obrnil name tudi g. ing. J. Gregorič, član ameriške zgodovinske komisije za Baragovo beatifikacijo, in me naprosil, naj bi poskusil poiskati v arhivih pariških misijonskih ustanov morebitne sledove o Baragi. Dr. Jaklič namreč ponovno navaja velike podpore, ki jih je dobival Baraga za svoje misijone iz Münchena, iz Slovenije in zlasti še od Leopoldinine ustanove na Dunaju, samo mimogredé pa omenja, da so ga nekaj časa podpirali tudi francoski „vinski trgovec" Loisson iz Pierry-ja blizu Reimsa in nekaj malega še lyonska ter pariška „Družba za razširjanje vere" (Propagation de la Foi). Razen tega poudarja dr. Jaklič, da je bil Baraga v stiku še s semeniščem St. Sulpice in s „Tujimi misijoni" (Missions Etrangères) v Parizu.

Zanimal sem se najprej za Loissona, ki je podpiral Barago tako, da mu je menda med l. 1837—1846 pošljal cele zaboje šampanjca, ki jih je Baraga - abstinent - že prevoznemu podjetju naročil vnovčiti in je razmeroma skromen izkupiček porabil potem za svoje misijone.

Polno ime tega zanimivega moža se glasi *Henri Loisson de Guinaumont,* a ni bil „vinski trgovec", temveč le slučajno nekaj let udeležen pri velikem šampanjskem podjetju v Pierry-ju. Glede na to danes v Pierry-ju tudi ni nobenega člana njegove rodbine več, pač pa sem zasledil v Saint-Memmie njegovega vnuka, ki mi je sporočil, da ni med ohranjenimi dedovimi papirji nobene sledi o Baragi in da rodbina sploh ni vedela za ime našega velikega mi-

V. Mazi: **Škof Friderik Irenej Baraga**

sijonarja. Mož je namreč že kmalu izstopil iz navedenega šampanjskega podjetja in se potem že sredi prejšnjega stoletja udeležil nekih romarskih karavan v Sveti deželi. V letih 1860–1870 je pa služil v francosko-belgijskem bataljonu kirasirjev papeža Pija IX., braneč Rim. Popolnoma razumljivo je tedaj, da svoje korespondence ni hranil in vlačil po svetu. Izdal je tudi tri nabožne knjige in je pokopan v Versaillesu. Tako bo torej prihodnji Baragov življenjepisec tu zaman iskal kakih virov zanj.

Dalje pripoveduje dr. Jaklič, da je potoval Baraga kmalu po svojem škofovskem posvečenju v Evropo iskat misijonarjev, ki jih je potreboval. Ob novem letu 1854 se je mudil v Parizu in stopil v stike s *semeniščem St. Sulpice*. Ker je Baragi stalno primanjkovalo duhovnikov, bi mogli sklepati, da je ostal s tem semeniščem še nadalje v zvezah. V tistem času je bilo to semenišče še tesno povezano z župnijo St. Sulpice in tedanji župnik Hamon je bil obenem ravnatelj semenišča. Toda vse kaže, da je moral biti to precej čudaški mož. Ko se je namreč semenišče ločilo od župnije, je vzelo s seboj tudi vse papirje, a med temi po zatrdilu sedanjega rektorja Noy-ja sploh ni nobenih iz Hamonove dobe, iz česar moramo pač sklepati, da jih sploh ni shranjeval. G. rektor je pregledal vse, a tudi tu o Baragi ni nobenih sledov.

Napotil sem se potem k *„Tujim misijonom"*, ki imajo svoj ogromni arhiv vzorno urejen in opremljen z vsemi registri. Toda tudi tu je bilo vse poizvedovanje o Baragi zaman, kar si pa lahko razlagamo iz tega, da se ta velika ustanova že izza Napoleonovih časov dalje sploh ne bavi z ameriškimi misijoni, temveč le z vzhodnimi. Glede na to je pač mogoče, da se je spomladi l. 1854 oglasil Baraga tudi tu, toda kakih nadaljnjih zvez z njimi iz navedenega vzroka potem sploh ni več vzdrževal.

Končno sem se podal še k *„Propagation de la Foi"*. Dr. Jaklič nam pripoveduje, da se je mudil Baraga že pozimi l. 1836–37 ob priliki svojega prvega obiska v domovini dva meseca tudi v Parizu in da mu je ta Družba tedaj tudi plačala natisk prvih indijanskih knjig ter mu obljubila podpirati ga še nadalje.

Iz nadaljnjih dr. Jakličevih pripovedovanj pač izvemo, da je dobil Baraga nekaj podpore od *lyonske „Družbe za širjenje vere"*, ne slišimo pa ničesar več o pariški. Toda ravno v arhivih te Družbe se mi je posrečilo najti 45 doslej neznanih Baragovih pisem, ki nam nudijo važno dopolnitev za Baragov življenjepis v letih njegovega škofovanja. Iz doslej znanih nam podatkov smo n. pr. živeli v veri, da so Baragovo misijonsko delo vzdrževali v glavnem domovina, München in predvsem Leopoldinina ustanova na Dunaju, toda iz sedaj odkritih pisem lahko točno posnamemo, da so ravno v dobi Baragovega škofovanja navedeni denarni viri hitro ugašali in da je vzdrževal od l. 1854 dalje njegove ameriške misijone v prvi vrsti – Pariz.

Ta korespondenca izvira od poletja leta 1854 dalje in se vleče do škofove smrti, nakar ji sledi potem tudi obširna korespondenca *Baragovega naslednika Mraka*. Svoje stalne stike je navezal Baraga s *pariško „Propagation de la Foi"* ob svojem drugem potovanju v domovino. Iz dr. Jakličeve knjige izvemo, da se je bil odpeljal dne 26. novembra l. 1853 iz New Yorka in da je

10. decembra zvečer že pridigoval v Dublinu na Irskem.

Od tod je potoval v Pariz in ravno ob tej priliki ni le iskal v semenišču St. Sulpice duhovnikov za svoje misijone, temveč se je moral obširno razgovarjati tudi s pariško „Družbo za razširjanje vere", kajti dne 30. decembra je predložil odboru Družbe tudi večjo spomenico o „potrebah novega apostolskega vikariata *Gornjega Michigana* v *Ameriki*". Iz Pariza je potem potoval Baraga v München, na Dunaj, v Slovenijo, obiskal od tod Rim in se dne 28. marca leta 1854 za vedno poslovil od Ljubljane. Vračal se je v Ameriko zopet preko Dunaja, Prage, Münchena in se mudil v maju mesecu zopet dva tedna v Parizu, odšel dne 20. maja od tu preko Antverpna v Liverpool in prispel vsekakor že prve dni junija zopet nazaj v Ameriko. Že dne 21. avgusta je pisal iz svojega škofijskega sedeža prvo pismo *Des Glajeux-u*, predstojniku pariške družbe. Potem je do 3. decembra 1866 sledilo še 38 Baragovih lastnoročnih pisem, pisanih v francoščini, razen enega nemškega, Des Glajeux-u in blagajniku ali pa odborniku Chaiselatu.

Prepise teh pisem je pošiljala pariška Družba navadno tudi lyonski Družbi za razširjanje vere.

Tedaj je pa naš veliki misijonski škof težko zbolel, da niti pisati ni mogel več sam, in je nadaljnjih 6 pisem iz dobe od 31. januarja do 31. decembra l. 1867 pisal po Baragovem nareku njegov zvesti pomočnik J. Jacker; Baraga jih je s težavo samo še podpisoval.

Dne *19. januarja l. 1868 je pa Baraga za vedno zatisnil svoje svetniške oči.* Osirotelo škofijo je upravljal sedaj nekaj časa Jacker, ki je javil v Pariz tudi smrt svojega škofa (ohranjeni sta v arhivu dve njegovi pismi), potem pa je redno dopisoval s Parizom, navadno v angleščini, tudi Baragov slovenski naslednik *msgr. Ig. Mrak*, ker je Družba tudi njega enako redno in velikodušno podpirala kakor poprej Barago. Na to opozarjam vse tiste, ki bi se kdaj podrobneje zanimali tudi za tega našega znanega misijonarja ali pa sploh za zgodovino slovenskega misijonskega dela.

Vsa ta korespondenca je sedaj tudi fotokopirana in ima vse posnetke spredaj navedena ameriška zgodovinska komisija za Baragovo beatifikacijo. Tu pa objavljam nekatere najvažnejše dele te korespondence, ki bodo gotovo dobrodošli vsakomur, ki se zanima za tega našega najznamenitejšega misijonarja, katerega čaka morda še čast oltarja. Ravno s to korespondenco bo menda dokončno rešeno doslej še premalo pojasnjeno vprašanje finansiranja Baragovega misijonskega dela.

*

V spomenici, ki jo je predložil Baraga dne 30. decembra 1853 odboru pariške Družbe, je navajal na splošno začetne potrebe svojega novega apostolskega vikariata. Iz nje lahko dobro vidimo, da je gledal na bodočnost svoje škofije, vsaj kar se je tikalo njenih materialnih potreb, mnogo preveč optimistično. V tej spomenici je med drugim pisal:

„Vi si lahko predstavljate, gospodje . . . , da mora biti postavitev in ureditev novega vikariata v tako prostrani in obsežni pokrajini močno podjetje in da more prvi škof take pokrajine pač reči, da so naložili na njegova šibka ramena breme, ki bi bilo strašno celó za rame angela . . . V taki pokrajini je treba postaviti vse: cerkve, stanovanja za duhovnike in učitelje, šole, domove za brate in sestre raznih dobrodelnih ustanov, ki bi jih imel rad vsak škof v svoji škofiji itd., itd.

Jaz Vas ne prosim, gospodje, da bi prispevali k zgradbi vseh teh stavb. Jaz se bom potrudil, da bi zgradili te stvari na svoje stroške ubogi ljudje, ki prebivajo v Gornjem Michiganu. Katoličani mojega vikariata so spreobrnjeni Indijanci ali pa ljudje, pripadajoči delavskemu in dninarskemu sloju, ki si služijo svoj kruh od dneva do dneva v potu svojega obraza. Le malo je bogatih med katoličani Gornjega Michigana, toda imajo najboljšo voljo storiti vse, kar jim je mogoče, da bi dobili in vzdrževali duhovnike kakor tudi učitelje za svoje otroke.

To, kar Vas prosim, gospodje, je le pomoč za eno samo cerkev. To je za mojo bo-

dočo katedralo, ako smem dati to slovesno ime skromni zgradbi iz opeke, ki bo imela okoli 80 čevljev v dolžini, 40 v širini in 20 v višini. Mestece, ki sem ga določil za svoj škofijski sedež, se zove Saut de Ste. Marie ... To je neki bivši jezuitski misijon, kjer bivata sedaj dva očeta jezuita in dva brata laika. Tam je neka stara lesena cerkvica, ki je pa že davno premajhna. Neobhodno je potrebna druga, večja in bo služila škofu za stolnico. Ta cerkev, čeprav majhna, bo stala najmanj 6000 dolarjev, kar znese več kot 30.000 frankov. Prosim Vas, gospodje, da bi prispevali toliko, kot pač smatrate za dobro.

Drugi strošek, za katerega prosim podporo Družbe, je pot duhovnikov, ki jih bom prihodnjo pomlad peljal v svoj novi vikariat.

Potrebujem *deset* duhovnikov in jih upam najti. V mojem vikariatu govoré štiri jezike: angleško, francosko, nemško in čipevsko. Iščem duhovnike iz narodov, ki govoré več jezikov. Obljubljeni so mi že irski duhovniki. Upam najti tudi francoske, belgijske in nemške.

Pot za vsakega duhovnika bo stala najmanj 1000 fr. Samo potovanje iz Liverpoola do New Yorka stane med 600 in 700 fr. in od New Yorka do Gornjega Michigana je treba prepotovati še razdaljo 400 milj in potovanje v Ameriki je drago... Ta izdatni strošek je enkraten in ga ne bo nikoli več, zakaj kadar bom imel dovolj duhovnikov za začetek, mi bo potreben le eden ali dva od časa do časa. Zlasti za pot duhovnikov, gospodje, prosim Vaše pomoči.

Ako se drznem, gospodje, omeniti še drug, neizogibni strošek, bi dejal, da bom dolžan preskrbeti svojim novim duhovnikom vse, kar jim bo potrebno za njih stanovanja, pohištvo, peči itd., in vse tisto,

Slovesni trenutek na Trgu sv. Petra v Vatikanu, ko je papež Pij XII. proglasil dne 29. maja 1954 blaženega papeža Pija X. za svetnika. (K članku na straneh 34 do 38.)

kar je potrebno za izvrševanje službe božje, n. pr. sveta oblačila, kelihe, mašne knjige itd. Kajti večina duhovnikov, ki jih bom peljal s seboj, bo nameščena v krajih, kjer doslej še nikoli ni bilo duhovnikov in kjer sedaj postavljajo cerkve in župnišča.

Ker je možno kupiti vse posvečene stvari, potrebne za daritev sv. maše, cenejše v Parizu ali v Lyonu kot pa v Ameriki, bi bil jako zadovoljen in hvaležen, gospodje, ako bi mi jih kupili tu ali v Lyonu, ko se bom vrnil s svoje poti v Rim in drugam, to se pravi v začetku prihodnjega marca.

To so, gospodje, moje glavne potrebe ob priliki postavljanja in urejanja mojega vikariata. Ker ima Družba za razširjanje vere navado širokogrudno prispevati za nove škofije, ki jih ustanavljajo v Ameriki in drugod, upam, da boste storili tudi za moj novi vikariat, kar pač sedaj morete".

Iz dr. Jakličeve knjige izvemo, da je imela ta spomenica uspeh in da mu je pariška Družba dala 10.000 fr. za pot njegovih duhovnikov in mnogo cerkvenih potrebščin.

*

Takoj po vrnitvi v svojo škofijo je odšel Baraga na prvo škofovsko vizitacijo, ki jo podrobno opisuje tudi dr. Jaklič v svoji knjigi na st. 214 in 215. S tem popisom se skoro dobesedno ujema tudi Baragovo pismo, ki ga je poslal v Pariz dne 18. oktobra l. 1854. Iz njega naj zato navedem le par mest, ki nam kažejo, kako srčno je bil Baraga povezan s svojimi verniki. V zvezi s svojo vrnitvijo v Saut S. Marie je pisal:

„Moji dobri otroci tu so bili jako zadovoljni, ko so me končno zagledali, potem ko so me že tako dolgo pričakovali. Toda ko so slišali, da moram takoj nadaljevati svoje potovanje, so se užalostili. Nisem mogel ostati dolgo tu, kajti vedel sem, da me že izza pomladi pričakujejo moji ubogi otroci, moji dobri divjaki[1] ob Gornjem jezeru."

O svojem tedanjem osemdnevnem bivanju v La Pointe je pisal: „Bilo je okoli sto oseb za birmo in bil sem prisiljen pripraviti jih sam za birmo ter jih spovedovati, kajti novi misijonar še ne zna nič indijansko. Skliceval sem jih vsak dan k pouku, ostali čas dneva sem pa uporabil za spovedovanje, kajti ne le birmanci, temveč tudi skoro vsi ostali so prišli k spovedi . . . "

Važno je Baragovo pismo z dne 9. oktobra l. 1855, v katerem nam podrobno označuje obsežnost svojega nadpastirskega področja in položaj svojih misijonov. Takole je pisal v Pariz:

„Gornjemichiganska škofija obsega le severni polotok države Michigan, toda sosednji škofje iz Detroita, Milwaukee-a, Sv. Pavla in Toronta, ki ne znajo indijanskega jezika, so mi izročili v skrbstvo, z vsemi pripadajočimi nalogami in škofijsko jurisdikcijo, naslednje misijone:

1. V južnem Michiganu tri otavske misijone, ki se razprostirajo ob obalah Michiganskega jezera, dva v Krivem drevesu in enega v Grand Traverse-ju.

2. Vse primorje Gornjega jezera od reke Montreal do reke St. Louis, obsegajoče dva misijona, in sicer La Pointe na Otoku apostolov in neko novo mesto, ki ga gradé proti Fond du Lac-u, na skrajnem severu Wisconsina . . .

3. Vse primorje Gornjega jezera od Fond du Lac-a do reke Tourtres, ki deli angleško posest od Združenih držav. Ta del minnesotskega ozemlja, ki spada v šentpavelsko škofijo, obsega do sedaj dva misijona, namreč Fond du Lac, indijansko vas . . . in Grand Portage . . . , ki so ga obiskovali doslej očetje iz Fort Williama, a sem poslal sedaj tja nekega misijonarja, da bo stalno prebival tam.

4. Od torontske škofije v Kanadi vso obalo, ki se razteza od Fort William-a na severnem obrežju Gornjega jezera do Brucemine. Dva misijona, osnovana na tem neizmernem primorju, v Fort William-u in v Saut de Ste. Marie na kanadskem obrežju, obsegata mnogo vmesnih postaj, katere je jako težko obiskovati, jezero Nipigong, Pic, Michipicoton, Badjuanang, Baie de Goulet, Garden River, Sv. Jožef, Bruce-mine itd. itd.

[1]) „Divjake", seveda ne v zaničljivem pomenu besede, je nazival Indijance. (Op. pis.)

Iz tega je mogoče razvideti, da je ozemlje, zaupano moji jurisdikciji, neizmernega obsega; malo mestece Saut de Ste. Marie, določeno za moj sedež, kadar nisem na misijonih, zavzema, če že ne najbolj osrednjo točko, pa vsaj najprimernejšo lego za zveze. Ta obsežna pokrajina, pač že dolgo poznana, postaja obljudena šele sedaj in to zaradi dolgih zim in zaradi množine snega, ko je mogoče potovati skoro izključno le s krpljami ali s sanmi, ki jih vlečejo psi.

Glede na to, da se ta dežela ureja šele v zadnji dobi in ker je treba za vero šele vse ukreniti, je tudi lahko razumeti, kako važno je na eni strani, da zavzame katoličanstvo svoje mesto na vseh postojankah, ki obetajo bodoči razvoj, in na drugi strani, koliko stroškov zahteva tako sveto podjetje, razen tam, kjer začenja naša vera svoje delo sama in brez tekmeca ...

Dovolite mi, da se dotaknem tu nekaj podrobnosti in da povem, kaj je bilo že izvršenega in kaj bi bilo treba še izvršiti.

Misijona Mackinac in Pointe St. Ignace se moreta, strogo vzeto, vzdrževati sama. Indijanska misijona Fort William in Gardin-River so prevzeli očetje jezuiti in ga podpirajo njih predstojniki z denarjem Družbe. Misijoni Marquette, Eagle-Harbor in Ontonagan, ki imajo vsak po enega misijonarja (izvzemši v Ontonaganu) in ki bi morali imeti po dva, morejo vzdrževati svoje duhovnike, toda ne morejo kriti vseh stroškov za dovršitev vsega, kar je začetega: cerkvâ, župnišč, šol in učiteljev. Misijon v La Pointe je reven, toda ima dovršeno cerkev ter župnišče; dogovor, sklenjen nedavno z Indijanci, nudi zadostna sredstva za vzdrževanje šole, toda ničesar za misijonarja. V L'Anse so prav tako sredstva za vzdrževanje šole, toda ničesar za vzdrževanje misijonarja.

Potreben bi bil duhovnik v novi vasi na koncu Gornjega jezera, ki so jo nazvali Superior City. Tam ni ne cerkve ne župnišča ne šole. Kmalu se bodo pojavile enake potrebe tudi na drugih krajih.

Divjaki v Michipicoton-u potrebujejo misijonarja ... Saut de Ste. Marie na kanadski obali ima nedovršeno cerkev z dvema majhnima sobicama. Tam bi bil potreben stalni duhovnik s šolo. Zaradi skrajne bede belih prebivalcev, mešancev in Indijancev bi bilo treba vzdrževati vse, ako mogoče, s podporo Družbe.

Kar se tiče misijona v Saut de Ste. Marie na ameriški obali in kraja mojega sedeža, sem našel tam leseno cerkev, kakršne so tudi vse ostale v moji škofiji; to je katedrala. Ker mi je nemogoče zgraditi drugo, primernejšo, bi jo rad nekoliko povečal in nekoliko bolj okrasil, tako da bi služila še kakih deset let. V devetih letih, odkar je poverjen ta misijon oo. jezuitom, je bilo storjenega marsikaj ... Toda dohodki misijona, ki so kaki dve, tri leta zadostovali za vzdrževanje njih male skupnosti, za deško šolo in za začetek uršulinskega samostana za vzgojo deklet, ne zadostujejo več zaradi povečanja stroškov, ki jih nujno povzroča moja rezidenca in daljše ali krajše bivanje mojih duhovnikov, ki prihajajo poročat svojemu škofu, ali onih, ki še niso duhovniki in ostajajo tu po več mesecev, preden dobe svete redove. Ti stroški bodo sčasoma še naraščali v razmerju s številom mojih misijonarjev.

Treba bi bilo počasi in trdno začeti tudi z ustanovitvijo dveh vzgojevališč, prav tako važnih za srečno bodočnost ...

Moj Bog, kaj je treba še izvršiti! Naj nam pride na pomoč božja Previdnost.

Upam, da bo osrednje ravnateljstvo Družbe upoštevalo nujne in stvarne potrebe in mi dovolilo zneske, ki bodo nekoliko v razmerju s temi potrebami ... "

*

Iz izkazov, o katerih bom govoril še spodaj, je precej dobro razvidno, kakšno je bilo stanje Baragove škofije v posameznih letih in tik po njegovi smrti. K podatkom za leto 1869. pripominjam že tu, da kažejo vidno zmanjšanje zaradi tega, ker so predeli, ki jih je Baraga samo upravljal, pripadli po njegovi smrti zopet dotičnim škofijam.

(NB! Za lažje razumevanje prinašamo vse podatke oziroma izkaze na naslednji strani v obliki tabele in sicer za leta 1856 do 1861 kakor tudi za l. 1865 in 1869. Iz tabele je razvidno število prebivalcev po verski pripadnosti, število misijonarjev, cerkvá in kapel i. dr.)

Leto	Prebivalcev			Število misijonarjev	Število letnih krstov odraslih in spreobrnjenj odraslih	Število letnih sv. obhajil	Število	
	katoliških	krivoverskih	nevernikov				cerkvá	kapel
1856	6000	8000	500	19	250	5000	22	—
1857	6200	7000	400	17	200	3000	23	5
1858	6300	7000	300	16		3200	24	5
1859	6500	7000	280	16	300	3000	25	6
1860	8000	6500	200	16	300	4400	25	7
1861	10600	12000	150	17	320	5000	28	7
1865	15000	25000	500	20	100	900	19	13
1869	20000	18600	2000	16	30	6000	16	6

Velik narastek prebivalcev med leti 1860 do 1869 je povzročil dotok rudarjev. Za l. 1865 navaja Baragov izkaz le 1500 katoličanov, a to je očividna pomota. Zato sem jo popravil v 15.000. Zmotno bo vsekakor tudi tu navedeno število sv. obhajil za to leto.

K tem izkazom pripominja Baraga za leto 1856, da ima 3 samostane: uršulinskega v Saut de St. Marie ter dva v L'Arbre (enega za brate in enega za sestre Tretjega reda) in da so pri vseh misijonih šole za dečke in za deklice.

Za l. 1857 zopet omenja, da ima 3 samostane ter 12 šol, ki jih pa deloma vzdržuje tudi vlada.

Za l. 1858 navaja ponovno navedene 3 samostane in 13 šol.

V l. 1869 pa je bilo v škofiji: 1 samostan uršulink, 3 samostani sestrá sv. Jožefa in 6 katoliških šol.

Že četrto leto Baragovega škofovanja vidimo, da se je moral stalno boriti z največjimi denarnimi težkočami, ki jih v svoji, spredaj omenjeni spomenici z dne 30. decembra ni predvideval. Pariška Družba za razširjanje vere mu je vsako leto posebej določila jako izdatno podporo in mu je pošiljala potem v obrokih, a večkrat s precejšnjimi zamudami. Iz spodnjega pisma n. pr. vidimo, da mu je bilo za l. 1855. dovoljenih skupno 12.000 fr., a zadnji obrok teh mu je bil nakazan šele 9. avgusta l. 1856. Dne 7. februarja 1857 je namreč pisal Choiselat-u, odborniku Družbe:

„Pisal sem Vam bil pred šestimi meseci ... Zahvalil sem se bil za Vašo in družbino dobroto, ker mi je bila poslana dopolnitev za 12.000 fr. za l. 1855. Obenem sem obnovil ponižno prošnjo, da mi dovolite za l. 1856 toliko, kolikor smatrate za dobro ...

Danes prihajam zopet s prošnjo, ako bi mi poslali, kadar pač morete, nekaj malega predujma na podporo za l. 1856 ...

Danes Vam povem ... da, odkar sem škof, ne dobim niti beliča od Amerike, temveč zavisim glede vseh svojih stroškov, osebnih in drugih, popolnoma le od Evrope. Ko sem bil še preprost misijonar, sem dobival od svojega škofa po 300 dolarjev letno in divjaki so me oskrbovali z vsem kurivom, mesom, krompirjem, sladkorjem in drugimi živili. Sedaj mi ne donaša moja škofija niti beliča, kupujem vsa drva in plačujem za hrano po 12 dolarjev mesečno.

Razen tega imam mnogo neizogibnih in neobhodno potrebnih stroškov: moja pogo-

sta in draga potovanja v teku poletja, podpiranje misijonarjev med divjaki, šole, prispevki za gradnjo cerkvá v tej revni, na pol divji deželi, tisk in vezava indijanskih knjig, katerih nimam nikoli dovolj, ker imamo že toliko divjakov, ki znajo brati in jim je treba dajati njih nabožne knjige zastonj itd. itd. In za vse te stroške zavisim popolnoma od Evrope, kajti Amerika mi ne daje niti beliča, kot sem Vam bil že dejal."

V pismu pol leta pozneje (od 19. avgusta l. 1857) je potem zopet mimogredé omenil, da dobi iz Francije več podpore kot pa od vsega ostalega sveta skupaj.

V pismu z dne 24. januarja 1859 je tožil glede svoje „katedrale", da ima tako streho, da se mora med službo božjo umakniti v kot, če dežuje, kar seveda priča, da bo treba nove. Mnoge učitelje mora plačevati sam, da mu učenci ne uidejo v protestantske šole.

*

Najtočnejšo sliko o Baragovem gospodarskem položaju nam pa nudi njegovo pismo, naslovljeno dne 2. marca l. 1860 blagajniku pariške Družbe. Glasi se:

„Danes imam čast potrditi Vam sprejem Vašega sporočila z dne 31. oktobra l. l., v katerem je bila tudi menica za 6.250 fr. na račun 12.000 fr., ki sta jih oba odbora (namreč pariške in lyonske Družbe. — Op. pis.) blagovolila nakloniti moji škofiji za l. 1859.

Iz vsegà svojega srca se zahvaljujem dobremu Bogu in obenem svoji siromašni škofiji. Moja škofija mi ne donaša niti beliča dohodkov. Leopoldinina ustanova, čeprav ustanovljena v moji domovini, mi daje malo; v šestih letih, odkar sem jo obiskal na Dunaju, mi je poslala podporo samo enkrat. Družba v Münchenu mi pošilja po 600 piastrov ali 3.000 fr. letno. Tako je torej Pariz tisti, ki vzdržuje škofa v Saut-u de Ste. Marie. Brez podpore, ki mi jo pošilja Družba za razširjanje vere tako točno vsako leto, bi bil prisiljen odpovedati se ..."

V pismu pariškemu blagajniku z dne 20. julija l. 1860 se je zahvalil za poslanih mu 4.800 fr. in pristavil, da je bil odsoten šest tednov, ker je na raznih postajah vršil posle navadnega misijonarja. Pisal je:

„Svoje dneve sem prebil v spovednici, poučeval sem katehumene, ki so prišli, krščeval njih otroke ter odrasle in vsako nedeljo sem pel veliko mašo, prav tako, kot sem delal, preden sem postal škof ...

Kadar sem čisto preprost misijonar, sem v svojem elementu in zadovoljen ..."

Pariška „Propagation de la Foi" je določala svoje letne podpore misijonskim škofom na podlagi posebnih izkazov, ki so jih predlagali škofje o stanju in potrebah svojih škofij. V arhivu pariške Družbe so ohranjena taka Baragova poročila za leta 1856, 1857, 1858, 1959, 1860, 1861 in 1865, ki nam dokaj dobro kažejo Baragovo gospodarsko stanje. Za primerjavo pa navajam še prvi tak izkaz Baragovega naslednika msgr. Mraka iz leta 1869.

Med opombami, ki sledé predmetnim poročilom oziroma izkazom — objavljeni so na str. 82 v obliki tabele —, je k posameznim letom pripomnil naslednje:

Za leto 1856 to, da tvorijo važen izdatek stroški za indijanske knjige, ki naraščajo vsako leto. Te mora nositi sam in vsaka izdaja ga stane 700 do 800 dolarjev. Pri znesku 650 dol. je mišljenih 500 za preživljanje in 150 za potovanja, a očividno je navajal Baraga tu le stroške zase, ne pa tudi za svoje duhovnike.

K letu 1857 je med stroški navedel 800 dolarjev za natisk knjig in pripomnil, da nima škof sam nobenih dohodkov in enako tudi ne misijonarji med „divjaki", od belcev pa dobé misijonarji nekaj za cerkvene klopi in nekaj pri nabirkah, skupno v vsej škofiji kakih 5000 do 6000 fr. Znesek 800 dol. med stroški se nanaša na misijonarja Duroca.

K letu 1859 je pripomnil, da k stroškom za šole prispeva tudi vlada. To leto bo začel graditi 3 cerkve, za katere bodo znašali stroški 2500 + 2000 + 1000 fr. Z Dunaja ni dobil za tisto leto še nobene podpore. Pri navedbi dohodkov je pripomnil, da ostanejo vsi v rokah njegovih duhovnikov in učiteljev, a škof ne prejme od tega ničesar.

K letu 1860 je pripomnil, da plača stroške za šole med Indijanci država, druge pa vzdr-

žuje prebivalstvo samo s pomočjo iz Evrope. Škof sam je odvisen izključno le od evropske pomoči. Münchenska družba ima navado prispevati po 3000 fr. letno, a z Dunaja dobi podporo le redko.

Za leto 1861 je pripisal, da pošilja dijake v seminarje drugih škofij. Šole obstojijo v vseh misijonih. Z Dunaja dobi kaj malega podpore le vsako tretje ali četrto leto.

Pri l. 1865 beremo, da ima v škofiji 25 šol. Z Dunaja je dobil za vse leto 400—600 dolarjev in istotoliko iz Münchena k stroškom 7.500 fr. za vzdrževanje misijonov med Indijanci.

Vsi zneski so navedeni v dolarjih:

Leto	Lastni dohodki škofije, cerkva, družb, slučajnih darov, državne podpore in vseh drugih dohodkov, izvzemši prispevkov Propagation de la Foi	Proračun izdatkov					
		Stroški za škofa, njegovo duhovščino in za drugo misijonsko osebje	Stroški za evropske misijonarje, na poti skozi škofijo	Stroški za vzdrževanje že dovršenih stavb	Stroški za nameravane zgradbe	Stroški za nameravane zgradbe, ki morajo biti kriti letos	Skupaj
1856	1100	650		800		1000	2.450
1857	6000	5000	800	6000		2000	15.800
1858	6000	5000		7000	2000	2000	
1959	5000	5000		7600		5500	18.100
1860	6000	5000		2600		3000	10.600
1861		5000		1000		3000	
1865	4 do 6000	3000		2000		1500	14.000
1869	5600	8400		5200			13.600

Jako ganljivo spričevalo za pristni Baragov misijonski duh nam nudi pismo z dne 4. februarja l. 1862 tedaj že skoro petinšestdesetletnega Barage. V njem se najprej zahvaljuje za prejetih 2.200 fr.; potem pa nadaljuje:

„Živim najbolj varčno, zadovoljujoč se le s tem, kar je res neobhodno potrebno; moja miza je navadno najrevnejša med prebivalci Saut-a. Vkljub temu so pa moji letni izdatki veliki, kajti v tej škofiji je mnogo jako revnih misijonov, ki so potrebni škofove pomoči.

Lansko poletje sem dal zgraditi majhno cerkvico v neki indijanski rezervaciji, v kateri živé zgolj Indijanci ali divjaki. Ta misijon mi daje mnogo utehe. Obiskal sem ga vsak mesec in vselej sem ostal tam po 5—6 dni, da sem poučeval katehumene, novokrščence in one, ki so že prejeli krst, a ki še ne vedó mnogo o katoliški veri. Vsako nedeljo, ki sem jo prebil tam, me je tolažilo, ko sem videl polno cerkev. Pripovedovali so mi, da je tako polna vsako nedeljo ... Ob 10. uri pozvoni in vsi vstopijo. Molijo jutranjo molitev in rožni venec ter pojo duhovne pesmi. Popoldne zopet zvoni in, ko so vsi zbrani, pojó večernice v čipevskem jeziku ...

Pripravljam se na pot k nekemu drugemu misijonu, kjer še ni cerkve. Odšel bom jutri zjutraj. Verjetno bo to težavna pot, tridnevno potovanje, vedno peš in s krpljami, prenočujoč vsak večer „Pri severni zvezdi", na snegu. To je pozimi edino sredstvo priti tja. Dolžan sem pač sam oskrbovati te misijone, kajti duhovnik, ki je z menoj v Saut-u, ne govori po divjaško. Toda rad

opravljam to. Da bi mi dobri Bog le dal moči, da bi lahko izvrševal to še dolgo časa v njegovo slavo in za blagor duš."

Na Silvestrovo l. 1862 je odobril odbor pariške Družbe Baragi 9.000 fr. podpore za minulo leto in 15. januarja l. 1863 mu je bila poslana menica za 966 fr. Baraga se je v pismu z dne 30. marca zahvalil predsedniku Družbe in pripomnil:

„Brez podpore Vaše Družbe bi moja škofija ne mogla obstajati, kajti jaz nimam niti beliča dohodkov iz svoje škofije in z Dunaja ter iz Münchena dobim le malo, mnogo manj, kot pa znašajo stroški moje škofije, kajti (razen drugih izdatkov) sem prisiljen vzdrževati pet svojih duhovnikov, ki vodijo misijone med divjaki."

Predsednik Družbe ga je menda povabil, naj bi napisal tudi primerno poročilo za družbin „Letopis". Na to je Baraga v tem pismu odgovoril:

„Da, g. predsednik, prav rad bi storil to, ako bi mogel izvršiti na način, da bi zanimalo bralce Vašega odličnega „Letopisa". Toda jaz prvič nisem zmožen pisati francosko tako, kot pišem nemško in drugič bi ne bila moja poročila prav nič zanimiva za bralce. Naši misijoni med divjaki so že dolgo v stanju majhnih župnij, kjer nima duhovnik ... drugega opravka kot krščevati otroke, spovedovati, pridigati, poučevati veronauk itd. To ni več tako, kot je bilo prva leta mojega bivanja v Ameriki, ko so bila spreobrnjenja tako pogosta in mnogo krstov odraslih, da so bila moja poročila, ki sem jih pošiljal na Dunaj, res zanimiva, Vse to je že davno minilo. Sedaj ni več krstov odraslih. Tisti, ki so se hoteli spreobrniti, so se spreobrnili že davno, a trdovratneži so se zatekali v notranjost gozdov, kjer živé razkropljeni, da jih misijonar ne more niti doseči. Res je, da pošiljam včasih poročila na Dunaj, toda ta niso zanimiva. Tičejo se predvsem tistih, ki živé v rudniških predelih Gornjega jezera. Na Dunaju jih resda sprejemajo, kajti Leopoldinina ustanova, ki je le za Združene države, zavisi zgolj od naših poročil za objavljanje v njenih revnih letopisih ..."

V pismu z dne 24. marca je Baraga javil v Pariz, da se je po dolgem obotavljanju odločil za premestitev svojega škofijskega sedeža iz Saut-a de Ste. Marie v Marquette.

Kakor je videti iz dr. Jakličeve knjige (str. 263 sl.), je isti dan prav isto poročal tudi Leopoldinini ustanovi na Dunaj. Temu pismu je sledilo potem še eno kratko z dne 22. junija l. 1866 in to je bilo tudi zadnje, ki ga je pisal že 69-letni Baraga še sam, kajti dobre tri mesece zatem ga je zadela kap, od katere se ni več popravil. Dne 3. decembra je Jackerju že narekoval kratko pismo za pariškega blagajnika in ga sam le še podpisal. V njem je prosil:

„Če umrjem, Vas prosim, da mi vseeno pošljete ono, kar ste mi namenili za l. 1866. Menico bo podpisal č. g. Jacker, pisec tega pisma. Plačati moram mnogo dolgov, zaradi tega Vas tudi prosim, da mi pošljete ono, kar ste mi bili dovolili za to leto."

Podobno pismo je narekoval dne 26. aprila tudi za München (glej Jakličevo knjigo, str. 273).

Iz pisma, narekovanega dne 30. januarja l. 1867 za Pariz, izvemo, da je „krščanska vzgoja jako napredovala z uvedbo redovnic v šole". Uršulinke so imele tedaj dva samostana (Marquette in Ontonagan), sestre sv. Jožefa pa tri (Saut de Ste. Marie, L'Anse in Hancock) s skupno 25 nunami, ki so vodile penzionate in zunanje šole. Toda Baragi je bilo treba izdatno podpirati le še dve teh ustanov.

V pismu z dne 22. marca l. 1867 je potrdil prejem 250 fr. za sv. maše, a je pripomnil:

„Maše se bodo brale. Ne morem jih brati sam, a naročil bom kakemu duhovniku, da jih bo daroval. Jaz že več mesecev ne berem sv. maše. Sem tako slab, da komaj govorim. Moje zdravstveno stanje je že več mesecev enako ... Ne morem sam pisati niti narekovati dolgih pisem. Toda upam, da se bo s pomladjo, ki se sedaj začenja, nekoliko popravilo tudi moje zdravje."

*

Uspehe svojega trinajstletnega škofovanja nam je komaj nekaj mesecev pred smrtjo najlepše očrtal Baraga sam v svojem pis-

mu pariškemu blagajniku z dne 4. aprila l. 1867, kjer je narekoval med drugim tudi naslednje:

„Kar se tiče stanja moje škofije, so v tem trenutku zasedene vse misijonske postaje. Število misijonarjev znaša enaindvajset in več jih ne bo potrebno, razen za misijone, ki bi jih bilo treba morda osnovati v zvezi z odkrivanjem novih rudnikov. Kakšna razlika med sedanjim stanjem in minulimi časi, ko se je škofija pričela! Tedaj sta bila le dva duhovnika, ki sta morala darovati sveto daritev precej redno v (zasebnih) hišah, a sedaj premore vsaka majhna vas svojo cerkev in ne bo potrebno graditi več novih razen v novih vaseh, ki od časa do časa nastajajo.

Graditev cerkvá se vrši na stroške verskih skupnosti, toda škof je vedno prisiljen dati največji prispevek. Kar se tiče šol, imamo te na vseh postajah. Nekatere vodijo redovnice, druge pa svetni učitelji. Tudi sicer misijonarji niso več izpostavljeni tolikim mukam in naporom kot nekdaj, ko so bili prisiljeni prehoditi velike razdalje po slabih potih. Sedaj jim je treba opravljati le še kratke izlete. Pota so dokaj dobra in skoraj povsod imajo tudi ugodnost vozov in parnikov, ki vozijo redno. Največje težave obstoje še vedno v okoliščini, da govore skoro na vseh postajah tri različne jezike: angleško, nemško in francosko, in v kakem kraju še tudi četrtega, indijansko. Glede na to so misijonarji dolžni pridigovati, poučevati otroke in spovedovati v teh različnih jezikih. To je tudi vzrok, da sem imel toliko težav najti primerne osebe za misijone . . ."

Po Baragovi smrti je potem upravitelj škofije, Jacker, mogel celo poročati, da je nadaljnja podpora pariške Družbe potrebna samo še za misijone med Indijanci, dočim bi duhovnije med belci vzdrževale za silo lahko že dotične verske skupnosti same.

V pismu z dne 10. maja l. 1867 se je Baraga zahvalil pariškemu blagajniku za nakazanih 7.867 fr. in je dodal:

„Moje zdravje je še vedno isto; vedno ista šibkost in ista nemoč, da bi kar koli delal. Sposoben sem komaj, da se držim pokonci in da se prav počasi sprehodim po sobi. Upal sem, da mi bo lepi spomladanski letni čas vrnil izgubljene moči, toda zdi se mi, da je ravno narobe, kajti vse kaže, da moje moči stalno pojemajo, vendar neobčutno. Naj se zgodi sveta volja božja!"

In v svojem poslednjem pismu pariški Družbi z dne 3. decembra l. 1867 se zopet zahvaljuje za 990 fr., poslanih mu na račun 9.000 fr., ki mu jih je Družba odobrila za tisto leto. Svoji zahvali pristavlja:

„Sem res potreben pomoči Družbe, kajti od početka svoje bolezni sem izgubil del svojih navadnih dohodkov. Poprej sem vedno prejemal pomembne vsote za intencije, toda eno leto je že, odkar nisem več sposoben brati maše. Časih sem dobil kako pomoč tudi na svojih potovanjih, toda sedaj ne morem več delati večjih potovanj. V vsem letu sem izvršil z največjo težavo samo eno majhno pot. To je bilo tedaj, ko sem prisostoval polaganju temeljnega kamna za cerkev, ki jo grade v vasi Negaunée, pet milj od Marquette . . . Stala bo 20.000 dolarjev in bo največja v škofiji . . ."

Poldrugi mesec za tem pismom je bil Baraga že mrtev. Začasni upravitelj škofije in pokojnikov prijatelj E. Jacker je javil pariškemu blagajniku Baragovo smrt dne 2. aprila l. 1868 z naslednjim pismom:

„Vaše pismo od 18. februarja našega dobrega škofa ni našlo več med živimi. Potem ko nam je s trpljenjem svoje dolge bolezni dajal zgled potrpežljivosti in vdanosti, vredne svetega življenja, nas je zapustil v nedeljo dne 19. januarja, na praznik najsvetejšega Imena našega Gospoda Jezusa Kristusa in mi smo prepričani, da je šel le sprejet iz rok našega nebeškega Učitelja krono, ki jo dobri Bog obeta svojim zvestim služabnikom. Pogreb je bil 31. istega meseca ob veliki udeležbi ljudstva; celo protestantsko prebivalstvo je počastilo spomin tako visokega prelata in vse delo v mestu je bilo ustavljeno kakor ob smrti skupnega očeta."

*

Kakor znano, se je imenovanje Baragovega naslednika I. Mraka precej zavleklo. Šele s pismom z dne 4. januarja l. 1869 je mogel Jacker sporočiti pariškemu blagaj-

niku Mrakovo imenovanje in ga je označil ob tej priliki takole:

„To je mož velike pobožnosti in vprav apostolske gorečnosti ter po mnenju vseh, ki ga imajo srečo poznati, najvrednejši naslednik nepozabnega prelata, čigar čednosti in žrtve so odprle evangeliju pot v te pokrajine in sedemintrideset let vzpodbujale vernike, zbrane pod njegovo pastirsko palico."

Msgr. Ign. Mrak je bil imenovan za Baragovega naslednika dne 25. septembra leta 1868, a se je v svoji skromnosti branil nove časti toliko časa, da je bil posvečen šele 7. februarja l. 1869. Tudi škofijo je prevzel šele v začetku marca. Svoj nastop je dne 16. marca l. 1869 javil tudi pariški Družbi in se ji toplo priporočil, da bi stala tudi njemu „tako redno in velikodušno" ob strani, kakor njegovemu predniku „častitljivega spomina".

Res je pariška Družba odobrila za l. 1868 škofiji zopet 8.000 fr. podpore.

FRAN ERJAVEC, Pariz.

Ob 900-letnici VZHODNEGA CERKVENEGA RAZKOLA 1054-1954

Dne 15. julija 1954 je poteklo devet sto let, odkar je nastal cerkveni razkol med Vzhodom in Zapadom, med Carigradom in Rimom in je nastala tako zvana vzhodna ali pravoslavna Cerkev.

Ako le količkaj poznamo cerkveno zgodovino, se nam bo čudno zdelo, kako je vendar mogoče, da se je prav Vzhod, od koder je zasijala luč krščanstva, kjer je učil sam božji Učenik, njegovi apostoli in njih učenci, ki je tako bogat v prvih krščanskih stoletjih, kjer so se vršili prvi cerkveni zbori, kjer so polagali temelje in točno formulirali katoliške resnice: da se je prav ta Vzhod oddaljil in celo odcepil od skupnega Pastirja — naslednika apostola Petra, namestnika božjega na zemlji.

Ves zgodovinski razvoj v nekdanjem rimskem imperiju je omogočil, da se je Cerkev dejansko preselila na Zapad. Čeprav je bil Zapad cilj vseh narodov, ki so se premaknili z vzhoda in severa Evrope in je bila zapadna Evropa pozorišče glavnih vojnih dejanj, je katoliška Cerkev našla prav tu ugodna tla. Cerkev se je smotrno organizirala šele na Zapadu.

Cvetoče cerkvene občine bližnjega Vzhoda pa so propadle zaradi krivoverskih pokretov: arijanizma, donatizma, maniheizma in drugih. Vsa ta krivoverska gibanja, ki so se rodila na Vzhodu, so povzročila nemalo prepirov in zapustila za seboj globoke rane. Višek vseh prepirov, ki je pripeljal do žalostnega zaključka, pa je prav vzhodni (imenovan tudi carigrajski ali grški) razkol.

CARIGRAD — DRUGI RIM

Po propadu zapadnorimskega cesarstva si je vzhodnorimsko cesarstvo lastilo vso dediščino. Cesarski Rim je propadel, carski Carigrad je zaživel. Cesarski ugled se je iz Rima preselil v Carigrad, a v Rimu je ostal papež, poglavar vesoljne Cerkve. Toda če se je političen ugled premaknil iz Rima v Carigrad, zakaj se ne bi tudi Cerkev. Ker je krščanstvo že tako vidno utrdilo in je ugled papežev postal zgodovinsko dejstvo, so začeli carigrajski cesarji pripisovati prvenstvo ali pa vsaj enakost med rimskim in carigrajskim cerkvenim središčem. Neprestano vmešavanje cesarjev v cerkvene zadeve je rodilo veliko slabih posledic.

Sredi IX. stoletja je bil na patriarhijskem prestolu v Carigradu patriarh Ignacij. Ta je jasno nastopil proti pohujšljivemu življenju na dvoru. Junaški Ignacij je bil kaznovan, odstavljen in s silo poslan v samostan na otok Terebint. Na njegovo mesto pa so postavili novega človeka v osebi Fotija, ki je bil po svojih sorodstvenih zvezah blizu dvora. Ugodne zveze z dvorom so mu bolj kot pa njegove sposobnosti ugladile pot na visoko patriarhijsko mesto.

RAZDIRALNO DELO PATRIARHA FOTIJA

Fotij, dasi laik, torej neduhovnik, je bil izbrani kandidat na nasilno izpraznjeno

mesto. Na hitro so sklicali cerkveni zbor in na cesarjevo povelje je Gregorij Asbest, izobčeni škof iz Sirakuz, 25. decembra 858 posvetil Fotija. Dvor je pač hotel utrditi svoj položaj in si tako popolnoma podrediti in prilastiti odločanje v cerkvenih zadevah.

Toda Fotij je moral biti potrjen iz Rima od papeža. Fotij sam je s privoljenjem cesarja pisal pismo in poslal odposlanstvo v Rim, prosil za potrditev v zatrjevanju, da se je Ignacij sam odpovedal svoji časti. Ignacij pa je v resnici kljub pritisku vztrajal v svojih pravicah; ni se odpovedal, pač pa se je pritožil v Rim papežu Nikolaju I. (858–867). Papež je poslal v Carigrad poslanstvo, da preišče spor na kraju samem. Toda ti odposlanci, nevešči jezika in še podkupljeni, so verjeli izpovedim, pristali na cerkveno sinodo, ki je v maju leta 861 potrdila Ignacijevo odstranitev in Fotijevo izvolitev.

Ko je papež Nikolaj I. to zvedel, je na rimski sinodi razveljavil sklepe carigrajske sinode, izobčil svoje odposlanstvo in razsodil v prid Ignaciju. Toda Fotij, podpiran od dvora, se ni obotavljal nastopiti proti papežu.

Da napravi svojo osebno zadevo splošno, je med klerom in ljudstvom razglasil, da je Rim nasproten carigrajskemu dvoru in vzhodni Cerkvi. Temu sporu se je nato pridružil še star spor zaradi cerkvene organizacije v Bolgariji, kjer so preje misijonarili grški misijonarji; na željo bolgarskega carja Borisa pa je poslal papež tja latinske, zapadne misijonarje.

To seveda ni bilo pogodu niti grški duhovščini niti carigrajskemu dvoru, ki sta oba ljubosumno bdela nad svojim vplivnim področjem. Da potolaži svoj srd in pokaže svojo oblast, je patriarh Fotij sklical v Carigrad cerkveni zbor, ki je znan le po vabilih, v katerih je ostro napadel papeža, z veliko vnemo dokazoval enakost carigrajskih patriarhov z rim. papeži in zapadni Cerkvi očital zmoto, ker je vstavila v „Credo" (vero) izraz „Filioque" za besedami: Qui ex Patre, **Filioque**" procedit... (to je molitev v apostolski veri, kjer izpovedujemo, da Sv. Duh izhaja iz Očeta **in Sina**).

Toda Fotijeva moč je po smrti cesarja Mihaela III. zbledela. Naslednji cesar Vasilij je odstavil Fotija, ga poslal v samostan in zopet postavil Ignacija.

CARIGRAD. — Pogled na ZLATI ROG, najvarnejše pristanišče sveta; v ospredju cerkev sv. Modrosti.

Vendar Fotij, dasi izgnan, ni miroval. Na posredovanje prijateljev je bil poklican na dvor kot vzgojitelj mladega carjeviča Konstantina. Po Ignacijevi smrti leta 877 pa je bil Fotij ponovno postavljen za patriarha. Toda papeži Ivan VIII., Martin I. in Štefan V. so brezuspešno zahtevali odstranitev Fotija. Šele cesar Leon VI. ga je v korist svojega brata Štefana odstavil, poslal znova v samostan, kjer je leta 898 umrl.

Fotij je bil gotovo sposoben mož. Napisal je veliko zgodovinskih in bogoslovnih del. Toda po značaju je bil slavohlepen in narejen — Grk, ki je rastel sredi Bizanca.

PATRIARH MIHAEL CERULARIJ DOVRŠI RAZKOL

S Fotijevo smrtjo spor med Rimom in Carigradom ni bil poravnan. Bil pa je to zgolj osebni spor, ki ni bil razširjen na ostale patriarhate niti ne med vernike. Dokončni razkol je nastopil za časa patriarha Mihaela Cerularija (1043 — 1058). Ta razkol se je pravno izvršil 15. julija 1054. leta in je v kratkem času zajel še cerkvena središča Aleksandrijo, Antiohijo, Jeruzalem in vse one narode, ki so prejeli Kristusov evangelij iz Carigrada in ki so vzdrževali hierarhične zveze z grško Cerkvijo. Izobčenje patriarha Mihaela Cerularija od papeža Leona IX. je bilo spočetka nekaj čisto osebnega in ni zavzemalo obsega razkola. Zgodovinarji so šele pozneje določili datum 15. julij 1054 kot izhodiščno točko in definitivno pravni začetek razkola, ki še vse do danes ni poravnan.

Po odstavitvi patriarha Fotija pa vse do Cerularija je napetost med Rimom in Carigradom obstajala. Toda zadržanje papeža Sergija III. (904—911) proti patriarhu Nikolaju Mistiku, ki ga je papež odstavil na željo cesarja Leona VI., ter priznanje papeža Ivana IX. (898—900), ki je priznal 17-letnega patriarha Teofila, brata cesarja Lekopena, je globoko vznemirilo grško javno mnenje. Zadržanje in popuščanje papežev napram nemškim cesarjem vse do Gregorija VII. ni bilo pogodu Vzhodu in je s tem rastel ugled carigrajskega patriarha.

Organizirana cerkev v Carigradu, zopetna osvojitev Južne Italije v političnem in cerkvenem pogledu za Carigrad, ukinitev bolgarskega patriarhata in postavitev sufragana, priključitev Armenije in pridobitev zaščite nad svetimi kraji v Palestini: vse to je vplivalo na patriarha Cerularija, da je začel težiti za tem, da morata Rim in Carigrad zamenjati svoji vlogi. Mihael Cerularij je bil temperamenten in priljubljen zaradi svojih odličnih lastnosti. Bil je energičen, a ljubosumen na svojo oblast in čast tudi napram cesarju, kateremu je bil zvest bolj kot zaveznik. Bil je rojen za ukazovanje in željan gospodovati in je sanjal celó o carskem prestolu. Toda tudi Rim je bil v čvrstih rokah Leona IX. (1048—1054), ki je stopil na papeški prestol s trdno voljo, da vrne apostolskemu prestolu ono čast in ugled, ki je propadal že od Gregorija Velikega dalje.

Napad je prišel zopet iz Carigrada. Leta 1053, še preden so bile v vojni uničene politične težnje Leona IX. nad Južno Italijo, je carigr. patriarh Mihael Cerularij pisal antiohijskemu patriarhu Petru in mu očital, da Antiohija še vedno drži v liturgičnih knjigah zapisano ime papeža, dočim ga Carigrad nima. Ohridski nadškof Leon, ki je bil orodje v Cerularijevih rokah, pa je napisal zapadnim škofom odprto pismo, v katerem je poveličeval Carigrad in napadal Rim. Prav tako je Cerularij napadel papeža in latinsko cerkev.

Papež Leon ni odgovarjal na posamezne očitke, temveč na splošno, da sveta stolica ne more biti predmet napada in da je ne more obsojati kdor si bodi. Postavil se je strogo na božjepravno in zgodovinsko dejstvo primata in zahteval podreditev carigrajskega patriarha. V maju 1054 je odpotovalo v Carigrad posebno papeževo odposlanstvo z nalogo, da doseže Mihaelovo podreditev.

Medtem pa je umrl Leon IX. Odposlanci, ki so nosili pisma za cesarja Konstantina in patriarha Cerularija, so nastopili kot razsodniki nad bizantinsko cerkvijo. Cesar, ki se je bal, da bi izgubil zavezništvo z Normani, bi se bil rad pogodil. Patriarh Cerularij, ki si je hotel zagotoviti podporo pristašev, zlasti Petra Antiohijskega, je okleval.

Papeški odposlanci so zato **dne 15. julija 1054 v cerkvi sv. Modrosti javno izobčili patriarha Mihaela Cerularija.** Toda patriarh si je znal zagotoviti podporo in papeški

„Urbi et orbi" („Mestu in vsemu svetu"): papež Pij XII. je po daljši težki bolezni podelil neštevilnim množicam vernikov blagoslov o veliki noči 1954 z balkona bazilike sv. Petra. V svojem nagovoru je ponovno poudaril važnost zapovedi ljubezni do bližnjega in pogubonosnost atomske vojne.

odposlanci so si komaj rešili svobodo in življenje. Že 20. julija 1054 se je vršil v Carigradu cerkveni zbor, ki mu je načeloval Mihael Cerularij, in ta zbor je izrekel izobčenje nad zapadno Cerkvijo. Razkol je postal zgodovinsko dovršeno dejstvo. Odpadu carigrajskega patriarhata so se pridružili še aleksandrijski, jeruzalemski in antiohijski patriarhat ter dežele, ki so bile pod vplivom Carigrada, kot: Ciper, Sinaj, Atos, Romunija, Bolgarija, Srbija in Rusija.

PADEC CARIGRADA

Pred pet sto leti je „drugi Rim" doživel težek politični udarec: kapituliral je pred polmesecem — pred Turki. Čeprav je polmesec zamenjal križ na veličastni cerkvi sv. Modrosti v Carigradu, je vzhodna Cerkev še živela in ostala edina priča minulega sijaja bizantinskega cesarstva.

PO 900 LETIH RAZKOLA

Danes je vzhodna Cerkev postavljena še pred hujšo nevarnost, kot pa jo je doletela z nadvlado polmeseca. Danes ji grozi komunizem, ki si je že podredil vzhodne Cerkve v deželah onstran železne zavese in jih prisilil, da oznanjajo komunistični sistem kot pristen evangelij. Edino grško pravoslavje se še upira.

Vzhodna Cerkev je danes razdvojena tudi v sebi v dva sovražna tabora. Na eni strani so Cerkve, ki so pod vplivom komunizma, pod vodstvom Moskve. To je slovansko pravoslavje z nad 100 milijoni vernikov. Moskva si danes lasti ono vlogo, katero je imel nekoč Carigrad, drugi Rim. Moskva naj bi postala tretji Rim. Na drugi strani pa je grško pravoslavje z le 7 milijoni vernikov, katerim na čelu stoji Carigrad kot zgodovinsko središče, kot drugi Rim, ki je

bil nekdaj neoporečno središče vsega pravoslavnega sveta.

Prelom med Carigradom in Moskvo je danes tolik, da smemo govoriti tudi tam o pravem razkolu. V obrambi pred nasiljem Moskve je grško pravoslavje danes primorano gledati proti Zapadu. Toda gledati proti Zapadu pomeni v cerkvenem oziru gledati proti Rimu. Ali bo našlo grško pravoslavje pravo pot? Postavljeni med Moskvo in Rim so Grki neprijazni in se bojijo obeh.

Metropolit Krizostom iz Zakinta je leta 1947 opozoril na dvoje čeri, ki grozita grškemu pravoslavju: to sta papeštvo in slovanstvo. Kar zadeva papeža, naj bodo Grki kar brez skrbi. Tudi v prvem tisočletju, ko so bili v katoliškem občestvu, jim papeži niso škodili. Danes pa jim prav tako niso nevaren tekmec. Kar pa zadeva slovanstvo, bi pa moral metropolit Krizostom namesto tega napisati komunizem. Čeprav ima komunizem na žalost danes pod svojo knuto ves slovanski svet, ne smemo ta svet istovetiti s komunizmom. **Če bi slovanski svet danes mogel izraziti svojo voljo, bi se prav Slovani prvi otresli komunizma.**

ZAKLJUČEK

Pravoslavni svet svobodnih dežel čuti močno potrebo po zbližanju z Rimom, ker se boji groženj in moči Moskve in njenih satelitov. O tem nam pričajo izjave cerkvenih in političnih predstavnikov grškega pravoslavja in njihov tisk. Izmed vseh poglavarjev pravoslavja kaže carigrajski patriarh Atenagora največ simpatij, spoštovanja in pripravljenosti na dejansko sodelovanje s katoliško Cerkvijo, ostale patriarhe pa mučijo stari predsodki proti Rimu.

Pravo združenje z Rimom je le sanjav up. Nujnost priznanja papeža kot poglavarja vesoljne Cerkve je pravoslavnim preveč tuja, ker vidijo v tem željo po imperializmu Rima, kar se pravoslavnim upira. Zato smo še daleč od časa, da bi vsi razumeli, da en hlev in en Pastir ne pomeni suženjstva in odpovedi izročilom, temveč svobodo.

— drš —

STAVKE, njih upravičenost in pomen

Neštetokrat čitamo ali slišimo o tem, da so delavci tega ali onega podjetja stopili v stavko, to se pravi, da so delo ustavili s tem, da so se dogovorili in niso prišli ob določenem času na delo ali pa so celó zasedli tovarno in niso sami delali, pa tudi nobenemu drugemu niso pustili delati.

Človek se ob taki novici vpraša: Je li tako zadržanje delavcev pravično? Kaj pravi o tem socialna dolžnost delavcev do delodajalca, do delavskih družin, ki ostanejo brez zaslužka, do državne skupnosti, ki trpi zaradi stavke včasih prav občutno škodo?

To niso lahka vprašanja in so sociologi ter vodilni državniki o njih že mnogo razmišljali, razpravljali, pisali in govorili. Po veliki večini se strinjajo vsi v tem, da priznavajo delavcem pravico do stavke, ki je v gotovih primerih nujno in zadnje orožje šibkejšega sloja v boju za delavske pravice. Mnogo pa je še nejasnosti glede pogojev, ki so potrebni, da se stavka napove, glede tega, ali so delavci obvezni, da se pridružijo stavki, glede dolžnosti delavskih voditeljev in glede dolžnosti, ki jih ima država do stavkujočih delavcev in do delodajalcev.

V pričujočem članku bomo poizkusili našim mohorjanom ta zamotana vprašanja vsaj nekoliko razložiti.

*

Preden se lotimo vprašanja stavk, ki pomenijo nekak prelom med delom in kapitalom, je treba, da si ogledamo pravno razmerje med delavci in delodajalci.

a) Podjetniki potrebujejo delavce in jih najemajo v delo pod določenimi pogoji z delovnimi pogodbami, ki so dandanes že večinoma vse kolektivne, to je: pogodbo podpišejo v imenu vseh delavcev voditelji njih združenja, ki mu pravimo sindikat; za delodajalce pa jo podpiše pooblaščeno vod-

stvo podjetja. Pogodba veže pravomočno obe strani.

b) Delavci pa na drugi strani potrebujejo podjetnike in stopajo v njih službo za določeno dobo in pod dogovorjenimi pogoji.

V glavnem stremijo delavci, da si pri podjetnikih zagotovijo poleg odgovarjajoče plače tri temeljne pravice:

1. Pravico združevanja v sindikalne organizacije. (Že Leon XIII. je v svoji okrožnici „Rerum novarum" v letu 1891 to pravico delavcev izrecno naglasil.) Sindikati se delijo ali po strokah dela (stavbena, prometna, premogovna, kovinarska stroka itd.) ali po obsegu področja (dežela, pokrajina, vsa država) ali po pripadnosti k svetovnemu nazoru (krščanski, socialistični ali celo brezbožni).

2. Pravico, da zagotovijo svojim kolektivnim delovnim pogodbam tako zvano pravico „erga omnes" („nasproti vsem"), to je tudi za delavce, ki niso člani nobenega sindikata ali pa so včlanjeni pri kakem drugem udruženju.

3. Pravico do stavke, to je do opustitve dela, ne da bi stavka imela za posledico maščevanje podjetnika ali odpust delavcev iz službe.

Uveljavljenje teh pravic pa ni lahko. Tudi delodajalci ne držé rok križem. Organizirali so se v lastne sindikate, da se upirajo delavskemu pritisku. Proti pravici delavstva do stavke terjajo delodajalci zase pravico „izprtja", to je pravico, da ustavijo vse delo v svojih podjetjih in odslovijo delavce.

Borbo za delavske pravice močno slabi tudi dejstvo, da je še vedno mnogo delavcev po podjetjih, ki niso včlanjeni v noben sindikat; nanje se ob času hudega spora s podjetniki ni zanesti.

Pa še nov činitelj je, ki zlasti v novejšem času posega v zgoraj navedene terjatve delavstva: to je — država. V totalitarnih državah je ona postala **edini** delodajalec, pa tudi v zapadnih demokratičnih državah je prav velik odstotek delavstva zaposlen v državnih ustanovah, pri prometu, upravi, v šoli itd.

V totalitarnih državah o kakem prostem gibanju delavstva ni mogoče govoriti; o stavkah niti misliti ne smejo, ker jih z vojaško silo zatro (prim. nemire v Vzhodni Nemčiji sredi junija 1953!). V zapadnih državah pa zopet delodajalec — to je državna vlada — skuša svoje nastavljence držati v zvesti službi in se krčevito brani, da bi jim dovolila zlasti pravico do stavke, češ da potem zastane ves državni aparat, če železnice in parniki ne bodo več vozili, če pošta ne bo poslovala in davki ne bodo dohajali, če sodniki ne bodo sodili, profesorji ne več učili itd. Na vsem tem je mnogo bridke resnice.

Od svoje strani se pa državni uslužbenci vseh kategorij ne smatrajo več le za funkcionarje z določenimi dolžnostmi in pravicami, ampak vedno bolj poudarjajo svoj delavski značaj s pravico prostega sindikalnega združevanja — torej tudi s pravico do stavke. — (So pač minili časi, ko so se v bivši Avstriji profesorji podpisovali c. kr. (cesarsko-kraljevi) profesor in ko so imeli zadostno plačo v zlati valuti!)

Ker je torej država sčasoma postala tudi velik delodajalec in ker tvori dandanes razmerje med delavci in delodajalci enega glavnih činiteljev v gospodarskem, socialnem in tudi političnem življenju državljanov, je postalo nujno, da so po vseh državah ustanovili poleg drugih ministrstev tudi **ministrstvo za delo**, ki naj bi uredilo in predložilo parlamentom v izglasovanje za vso državo veljavne zakone o sindikatih, delovnih pogodbah, stavkah itd. Toda o tem pozneje.

*

Ko smo nekoliko objasnili to mnogolično razmerje med delavci in delodajalci, poizkusimo postaviti nekaj temeljnih načel, ki veljajo za vse stavke katerekoli vrste. Poglejmo najprej,

kaj pravi k stavkam zdrav razum.

Ker se po naravni postavi sme vsak človek braniti pred krivico, če se mu godi, in jo skuša odstraniti, se sme tudi delavec v postavnih mejah braniti pred izkoriščanjem. Ako ne more drugače — tudi s stavko, ki je njegovo zadnje, dasi tvegano orožje.

Že zgoraj smo rekli, da je stavka nekak prelom med delom in kapitalom, je torej boj med obema razredoma. Vsak boj pa je

tvegan. Oškodovani sta navadno obe strani: delavci so v času stavke ob zaslužek, delodajalec pa ob dobiček iz podjetja, da ne omenjamo še zastrupljenega ozračja, ki zavlada v času stavke med obema razredoma.

Zato pravi naravni zdrav razum, da je STAVKA DOVOLJENA LE IZ ZELO VAŽNIH RAZLOGOV, AKO NOBENA POGAJANJA NISO NIČ ZALEGLA IN JE UTEMELJENO UPANJE, DA BO TA BOJ PRINESEL DELAVSTVU PRAVIČNEJŠE STANJE, KI BO ODTEHTALO ŠKODO, KI NASTANE ZARADI STAVKE.

Boriti se z žrtvami za prazen nič ali le za neznatne koristi, ki ne odtehtajo škode, je pač proti zdravi pameti.

Kaj pravi k stavkam krščanski nauk?

Prav isto kakor razum, le da še dopolnjuje pojme o tem.

Dva sta pogoja, da se stavka more imenovati **pravična:**

1. Biti mora napovedana iz pravičnega vzroka.

2. Ne sme staviti krivičnih zahtev.

Razložimo oba pogoja!

1. Če je delovna pogodba očividno krivična (zaradi prenizke plače, predolgega delovnega urnika, zaradi nedeljskega dela, kjer ni nujno potrebno, zaradi nevarnosti za zdravje in življenje), je stavka pravična, četudi rok pogodbe še ni potekel.

Če je pa delovna pogodba pravična, je stavka pred potekom delovne pogodbe neopravičena — je krivična.

Ako je delavska plača majhna, a ne pod eksistenčno mero, in terjajo delavci večjo, je to tudi še pravično. A v tem slučaju nimajo pravice proglasiti in ukazati splošno stavko za vse delavce. Onim, ki so pripravljeni delati naprej za dosedanjo plačo, mora biti delo dovoljeno. Stavkajoči smejo nestavkajočim prigovarjati, naj se pridružijo stavki, ne smejo jih pa siliti z grožnjami ali jih ovirati pri delu z nasilstvom.

Pri nepravičnih stavkah so stavkajoči dolžni povrniti vso škodo podjetniku, pa tudi vso škodo delavcem, ki so jih z grožnjami in silo pritegnili v stavko.

2. Krivične zahteve ob stavki bi bile, ako bi delavci terjali od delodajalca tolike ugodnosti, da bi te spravile gospodarja ob ves dobiček (oziroma bi ogrožale obstoj podjetja) ali pa tudi ob toliko, kolikor on z družino potrebuje za dostojno življenje.

Pa še nadalje terja krščanska morala tudi pri **pravičnih** stavkah, da morajo imeti določene pogoje, ako naj postanejo moralno **dovoljene.** Potreben je:

a) moralno neoporečen namen in

b) poizkus mirne poravnave pred napovedjo stavke.

Oglejmo si ta dva pogoja nekoliko bolj natančno:

a) Edini moralno neoporečen namen pri vsaki stavki delojemalcev je gmotno in moralno izboljšanje delavskega položaja.

Ni torej dovoljena stavka z namenom, da bi se kalil družabni red med državljani ali da bi voditelji delavcev preizkusili udarno moč sindikatov ali da bi izpodrinili od dela

„LURŠKA LUČ PRIHAJA K NAM...!" — Leto 1954 je bilo prav posebno posvečeno češčenju Matere božje in ga je papež Pij XII. proglasil kot Marijino leto v spomin na 100-letnico proglasitve verske resnice o Njenem brezmadežnem spočetju. — Da bi ta slovesni jubilej še bolj poudarili, je katoliška mladina ponesla v maju prav iz Lurda „lurško luč" po vsej Franciji in po vseh deželah Zapadne Evrope, tako tudi po Avstriji. — Naša slika nam kaže sprejem te luči v Dobrli vesi na Koroškem.

delavce, ki niso v stavkajočem sindikatu (konkurenčna stavka).

b) Ker vsaka stavka prinese škodo obema, delavcu in podjetniku, je treba, ako naj bo stavka moralno dovoljena, napraviti pred stavko poizkus mirne poravnave z rednim pogajanjem z delodajalci ali preko sindikatov ali po kaki višji instanci, n. pr. po ministrstvu za delo. — Če vsi poizkusi niso nič zalegli, tedaj postane stavka moralno dovoljena. A tudi v tem slučaju se morajo delavci in njih voditelji vzdržati vsake zlonamerne poškodbe podjetnikovih naprav in lastnine.

Iz dosedaj povedanega je razvidno, da so stavke v gotovih okoliščinah pravične in dovoljene po zdravi pameti in po nauku Kristusovem, toda le z edinim namenom, da si delavci izvojujejo boljše ekonomsko stanje in sicer na pravičen način.

Upravičene pa niso politične stavke (v prid ene ali druge politične stranke), zgolj demonstrativne pa tudi konkurenčne stavke ne. Taki pojavi so le zloraba stavk.

Prav tako niso upravičene kratke, nekajminutne stavke, ko delavci nenapovedano ustavijo delo za malo časa. Te zaslužijo le ime s a b o t a ž a.

Stavke morajo ostati le na gospodarskem področju in to vse dotlej, dokler ne bo razvoj gospodarskega življenja premostil prepada med delavcem in delodajalcem.

To pa še ne bo tako kmalu, ker je še preveč neenotnosti med delavstvom in ker se delodajalci še vedno protivijo korporativnemu redu, ki ga je predlagal Pij XI. v okrožnici „Quadragesimo anno".

Kaj pa do tedaj?

Treba bo iti z dosedanjim razvojem naprej. Vlade bodo morale, v kolikor že niso, urejevati odnose med delavstvom in delodajalci s parlamentarno izglasovanimi zakoni.

V vsaki državi so potrebni sledeči zakoni:

o delavskih sindikatih, njih pravnem obstoju in njih delokrogu ter njih kompetencah;

o kolektivnih delovnih pogodbah;

o svobodi delavcev, da si izberejo ustrezni sindikat;

o delovnih sporih in obveznih predhodnih poizkusih mirne poravnave;

o napovedi stavk, ako so bila pogajanja brezuspešna;

o dolžnostih sindikalnih voditeljev kakor tudi delodajalcev med stavko in po končani stavki.

Taki zakoni bi tvorili obrambo delavstva in obenem lastnikov podjetij. Onemogočili bi objestnost sindikalnih voditeljev in krivično nepopustljivost lastnikov podjetij. S tem pa bi tudi omejili stavke le na tiste primere, ki so res pravični, obvarovali bi prebivalstvo pred pogostim kaljenjem javnega miru, narodno gospodarstvo pa pred hudimi škodami.

Par zgledov stavk iz ZDA

Najvišje državno sodišče v ZDA je v maju 1954 po končani stavki sindikata pristaniških delavcev ILA v New Yorku obsodilo glavna voditelja sindikata Bowers-a in Ryan-a v zapor, Bowers-ov sindikat sam pa na denarno globo 100 milijonov dolarjev. Stavka je trajala 29 dni in je povzročila preko pol milijarde dolarjev škode. Ni pa bila strokovna, za povišanje plač, ampak konkurenčna proti nekemu drugemu sindikatu v istem pristanišču ter povezana s korupcijo in nasilstvom. Zato je bil sindikat ILA najprej izključen iz American Federation of Labour (iz Amerikanske zveze dela), najvišje državno sodišče pa je stavko proglasilo kot nezakonito in izreklo zgoraj navedene kazni.

Drugi zgled: Bilo je v letu 1950. Sindikat rudarjev je zahteval od lastnikov rudnikov v Združenih državah (USA), naj podpišejo kolektivno delovno pogodbo, veljavno za vse rudnike in rudarje. Lastniki so podpis odklonili, sindikat pa je napovedal splošno stavko po vseh premogokopih. Trajala je več mesecev. — Narodno gospodarstvo ZDA je zaradi stavke utrpelo velikansko škodo, ker so zaloge premoga pošle in zato tudi drugi obrati in tovarne niso mogli več delati.

Zato je najprej državna upravna oblast, nato sodnija in pod pritiskom teh dveh celo predsednik rudarskega sindikata John Lewis ukazal rudarjem, naj se vrnejo na delo. Odgovor premogarjev je bil: „Brez kolektivne delovne pogodbe ne!"

Rudarji so vztrajali v stavki. Moč tega sindikata je bila tako velika, da je v času stavke lahko vzdrževala svoje člane in njih družine. In podjetniki so se vdali. Rudarji so se 6. marca 1950 vrnili na delo, ko je prejšnji dan John Lewis kot predstavnik in zastopnik delavcev, to je 370 tisoč rudarjev, z lastniki rudnikov podpisal za rudarje ugodno kolektivno pogodbo.

Po končani stavki ni bil nihče kaznovan, ne sindikat ne njegovi voditelji. Zakaj? Ker je bil značaj stavke — pravičen. Šlo je za pravico, ki je do konca druge svetovne vojne rudarjem nihče ni kratil, pravico do kolektivne delovne pogodbe. To zakonito pravico je rudarjem priznalo tudi najvišje državno sodišče ter je rudarski sindikat oprostilo vsake krivde.

Iz teh dveh primerov je razvidna velika važnost enotnosti v sindikatih združenega delavstva, pravičnosti pri napovedi stavke in odgovornosti sindikalnih voditeljev, ki morajo v urejenih državah prej dobro premisliti, preden delavcem zaukažejo stavko.

*

Poglejmo še, kako je glede tega n. pr. v Italiji, kjer so, kot beremo, najbolj pogosti delavski nemiri in stavke.

V italijanski ustavi, katero so 4. decembra 1947 podpisali predsednik ustavodajne zbornice Umberto Terracini, predsednik min. sveta Alcide De Gasperi ter pravosodni minister Grassi, določa člen 39:

Organizacija sindikatov je prosta, a treba je, da se za vpis priglasijo pri centralni ali tudi pri drugih krajevnih oblasteh in predložijo svoja pravila. — Tako priglašeni in vpisani sindikati zadobijo s tem značaj pravne osebnosti in pravico sklepati kolektivne pogodbe.

Člen 40 pa določa: Pravico do stavk smejo uporabljati v okviru zakonov.

Priznani so torej sindikati, kolektivne pogodbe in stavke.

Ob času ustavodajne zbornice je bila v Italiji splošna Skupna zveza italijanskih delavcev, kratica zanjo je CGIL. Kmalu pa se je izkazalo, da je ta Zveza po prebrisanih komunističnih voditeljih prišla v popolno odvisnost komunistične stranke. Ta pa je v Italiji močnejša kot po vseh drugih državah v Evropi, saj je v komunistično partijo vpisanih kar 1 milijon in 700 tisoč članov. Pri političnih volitvah 1948 je pod krinko „Ljudske fronte" dobila skoro 7 milijonov glasov (6,955.229), medtem ko je krščanska demokracija dobila 10,740.131 glasov.

Da se rešijo komunistične nadvlade na strokovnem polju, so krščanski in drugi nekomunistični delavci izstopili iz CGIL in si ustanovili novi sindik. zveze: CISL in UIL. Ako bi še kaj časa oklevali, bi se CGIL avtomatično dokopala do legalnega priznanja, da je zastopnica vseh delavcev, in bi postala nekak državni organ, ki bi edini imel pravico sklepati kolektivne pogodbe. Tako bi obvladala vse organizirane in neorganizirane delavce.

Pa tudi sedaj je moč CGIL še tolika, da ji ne morejo do živega. Ta zveza je bolj v boju zoper demokratično vlado v državi kakor pa za delavce in njih gospodarske koristi. Menda ni v nobeni drugi državi toliko političnih stavk kakor ravno v Italiji, to pa prav zaradi pomanjkanja državnega zakona, ki bi urejeval stavke.

Če kje, je zlasti v Italiji potrebna zakonska ureditev delavskega vprašanja; zlasti je potreben zakon o 3 delavskih pravicah, ki

VERA — MISTICIZEM

„S tem, da smo proglasili versko svobodo, za komuniste ni prenehal, ampak se je celó povečal razlog, da se svobodno borijo za svoj svetovni nazor, da se borijo predvsem proti vplivu misticizma in idealizma na mlade generacije."

(Iz politično-organizacijskega poročila o delu Zveze komunistov Slovenije — „Slovenski poročevalec" 18. maja 1954).

*

Dober komunist torej v smislu gornjega navodila ne sme biti idealist. Zlasti pa ne sme biti idealizma v mladini. Mladi ljudje so bili vedno nosilci idealnega pojmovanja življenja. Če si kje našel nesebičnost, je bilo pri mladini. Sedaj ne več! Že mladega človeka je treba sistematično pokvariti, da zares ne bo zmožen nobenega lepega dejanja več.

smo jih omenili v članku. Zato so se že trije ministri dela lotili poizkusa, kako bi Italijo rešili komunistične môre z novo sindikalno postavo ter z zakonom o stavkah.

Prvi je bil minister Fanfani v letu 1948, drugi minister Marazza, ki je izboljšal Fanfanijev načrt, tretji je bil minister Rubinacci, ki je v decembru 1951 predložil na novo predelani načrt postave.

Nobeden izmed teh načrtov pa do sedaj še ni obveljal, ker so parlamentarne stranke preveč razcepljene, medtem ko so komunisti in z njimi povezani levičarski socialisti vzorno edini. Vrhu tega so z večkratno rekonstrukcijo De Gasperi-jevega kabineta padli tudi načrti zakonskih predlogov.

Od takrat si vlada prizadeva, da bi ji parlament izglasoval tako zvani „pooblastilni zakon" (legge délega), ki naj bi ji izročil večjo moč pri reformi vse državne uprave in njenih upravnih birokratičnih organov ter dal vladi tudi večji vpliv na vse delavske in delodajalske spore, na kolektivne pogodbe in na stavke.

Vse te zadeve torej še čakajo zlasti v Italiji rešitve, ki naj usmeri v mirni razvoj vse zasebno in državno gospodarstvo.

L. N.

Njiva

„Tako, Peter? Potem pa narêdi, kakor sam veš!"

Naglo se je zasukala Pretnarica, da ne bi videl mož njenih solz. Vzela je otroka iz zibelke, ki se je ob glasnem prepiru zbudil, in z njim v naročju odšla v kuhinjo.

Peter obsedi pri mizi ob oknu. Da je moral reči to nepremišljeno besedo?! Res, da Marija ni prinesla veliko k hiši. Kaj pa naj vzame v kajži? A prinesla je delavne roke in zlato srce in to odtehta več kot lep kos zemlje.

*

Že v jeseni se je začelo. Peter je na vsak način hotel kupiti motorno kolo. Branila je Marija in odgovarjala, pa je ni poslušal. Govoril je o koristi, ki jo bo imel z motorjem: kadar bo šel po opravkih, bo preje doma; pri kupčijah mu bo pomagalo. A žene ni prepričal.

Končno pa je še obljubil, da jo bo vsako nedeljo peljal k maši ... Nerada je po dveh tednih le privolila. Morda prav zato, ker ji je obljubil, da jo bo vsako nedeljo peljal v cerkev. V cerkev, ki jo je Marija tako pogrešala, posebno, odkar zaradi majhnega otroka in dolge poti ni mogla več iti.

Navsezgodaj spomladi je bil na tečaju za vozače, naredil je izpit in čez dva tedna je že imel v veži nov, lep motor. Ves dan je zamudil z ogledovanjem in preizkušanjem. Pa se je usedel nanj, da bi se peljal na okrajno glavarstvo in ga prijavil. Z neprijavljenim in nezavarovanim se je peljal in to ga je pogubilo.

Sredi poti na ovinku je v hitri vožnji srečal sosedo s konjem. Splašil se je konj, planil v stran in padel tako nesrečno, da se je poškodoval. Pobiti so ga morali. In soseda si je zlomila roko pri padcu z voza.

Da bi bil kdo drugi, bi se morda laže pomenila zaradi škode. S Katro se ni mogel. Mu še ni pozabila, da je mimo soseda šel po mlajšo ženo.

„Pa da sem se moral peljati!" Jezen udari po mizi, kjer ležé raztreseni papirji. Računi od vseh strani, računi zaradi tiste nesreče s kolesom. Le kje naj vzame štiriindvajset tisoč ...? Saj ne dela denarja. Da bi si sposodil, ga je — Pretnarja — sram.

„Njivo tam pod Tratnikom bom prodal," je rekel ženi. „Že večkrat sem z njim govoril o tem. Mu je bolj na roko."

S tem se je začel prepir. Naj rajši motor proda. In če dajo še kravo s teličkom pa malo trje živé, pa bo dobro. Samo njive ne. Še vsi Pretnarji so brez motornega kolesa živeli, zakaj ne bi onadva. In kravo lahko spet zredita; njive pa ne dobi nikoli več.

„Saj ni veliko vredna. Peščena je in v bregu. Le v deževnih letih nekaj malega ovsa tam zraste," je rekel.

Marija pa ne in ne.

„Saj je moja njiva. Lahko z njo naredim, kar hočem. Ti pa tudi s tisto zemljo,

Biser Koroške — Vrbsko jezero (skrajni vzhodni del — pred Celovcem). V ozadju Karavanke s Košuto.

ki si jo k Pretnarju prinesla," ji je jezen zabrusil.

Ne, tega ne bi smel reči. Še sedaj ga skeli solza, ki jo je zapazil na njenem licu, dasi se je tako hitro obrnila.

„Da me je tako premotil vrag," udari še enkrat po mizi. Sam ne ve, kdaj ga je premotil vrag. Takrat, ko je kupil motor, ali sedaj, ko je ženi njeno revno balo očital.

Papirje na mizi pobere in jih vtakne za tram pod stropom. V veži za hip obstane. V kuhinji sliši ženo, ki poje otroku uspavanko. Glas se ji trese kot v pritajenem joku. Rad bi stopil k njej, a ne mara. Vé, da bi ji sedaj vse obljubil, da le ne bi bila več žalostna. A ne more. Motorja ne dá. Kot v potrdilo potegne z roko po gumijastem sedežu, kot bi hotel pobrisati prah...

*

Zunaj sije svetlo poletno sonce. V nedeljski mir se oglaša samo samotno petje ptičev in daljni odmev kravjega tropa. Pretnar odide za hlevom proti Tratniku. Gotovo je doma. Kar danes se lahko že domenita zaradi njive. Tratnik ima gotov denar. Že ta teden bo lahko plačal nekaj računov. Vsaj najbolj nujne.

Par razigranih metuljev pripleše mimo obraza in se spusti na cvetoči travnik ob poti. Iz soparno razgrete zemlje puhti omamen vonj rodovitnosti in cvetnega bogastva. Globoko vdihava kmet Pretnar ta opojni vonj. Vesel je bogate žetve, ki se obeta. Za hip kar pozabi skrbi ob pogledu na valove težke rži, ki se ziblje pred njim.

„Še dober teden, pa bomo lahko želi," otipava bahatopolni klas. „Precèj bo vrgla ta njiva; kruha nam ne bo manjkalo," presoja žetev. „Res, dober svet je tu. Ta njiva nobeno leto ni odpovedala. Čisto drugače kot ona tam pod Tratnikom."

Koj so mu prešle prešerne misli. Njiva pod Tratnikom, ki je v prodaj namenjena. Saj je ne bi, pa mora zaradi motorja. Motor ali njiva. Motorja ne da. Se je preveč navezal nanj. In še smejali bi se mu drugi, posebno ti, ki so se mu že takrat, ko ga je kupil.

„Ne, motorja ne dam! Njivo bom prodal. Saj ni prida in zame je od rok. Tratnik pa jo ima koj pod hišo. Bo vsaj lahko gnojil. Mu bo več prinesla kot meni!"

Trdno odločen jo mahne po bližnjici proti sosedu. Kar pozabi, da je namenoma ho-

tel po vozni poti, da bi se tako izognil njivi.

Že je ob njej. Pšenico je vsejal. Pa je ni prišel več pogledat. Sedaj se pa kar radoveden skloni, da bi otipal klas, presodil snop.

„Saj ni slaba," si mora priznati. „In tudi preredka ne. Ravno prav; take vsaj ne vrže in klas se lahko razbohoti."

S steze stopi na ozare. Na drugi konec bi pogledal, tam je najbolj peščena zemlja. Preko čevlja mu skoči kobilica, s hlačnico omete pajčevino. A to ga ne moti. Samo polje vidi, svoje njive. Celo to nerodovitno, ki je naprodaj.

Res, na onem koncu ni prida žito. Redke bilke klavrno štrlé v zrak. Slama je nizka, klas kratek. Komaj za nekaj zrn.

„Saj pravim, kamen! Kaj naj raste tu? Ona pa žene tako glorijo zaradi tega! Da si le belim glavo s tem? Kar stopim še teh par korakov k Tratniku, pa narediva."

Odločen se obrne nazaj na stezo. Kar lahko mu je po tej odločitvi. Pred hišo se za hip oddahne. Sosed ne sme misliti, da je kar na sapo prišel ponujat njivo.

Notri je vse tiho. Le v hiši se mu zdi, da se razpreda miren, domač pogovor.

„Dober dan vam Bog daj!" pozdravi že med vrati.

„Bog daj, Peter! No, prav, da tudi ti enkrat prideš," mu ponudi Tratnica stol.

Le nerad sede Pretnar. Saj vidi, da gospodarja ni doma in da je zastonj prišel. Med pogovorom zve, da je v trgu. Nov mlatilni stroj bo kupil, pa je šel podobnega gledat.

Mirno se razpleta pogovor okoli domačih in domače hiše, o polju in pridelku. Zadovoljni so lahko. Marsikaj se bo dalo tudi prodati. Pride prav, če se kakšna nesreča zgodi. In o njivah govoré, ki nosijo rž in pšenico, oves in repíco. O vsaki ve Pretnarica povedati, zakaj je najboljša in Tratnik natančno vé, na kateri njivi je najboljša rž, če je suho, in kje repíca gnije, kadar je mokro leto.

Nehote se Peter razvname in svojim izkušnjam pridaja izkušnje očetov. Da, zemlja očetov! Dobro so vedeli in imeli natančno preračunano, kako moraš menjavati setev, da bo dobra žetev. Pretnarica pa vé toliko gospodinjskih in materinskih skrivnosti od rajne matere, Bog ji daj dobro.

Preprost razgovor pomiri Petra. Kar vso uro se zasedi v hladni izbi. Šele ko večerno sonce že sega skoro do peči, se poslovi.

*

Spet jo mahne po bližnjici mimo njive. Pa ne gre mimo. Na ozari obsedi in si prižge cigareto. A jo kmalu ugasi. Mu je že ljubši vonj njive in dozorevajočega žita. Da, njive, njegove njive, ki jo hoče prodati, da bo obdržal motor.

„Vsi Tratniki so bili brez motorja," je prej doma rekla žena.

Res je, motorja niso imeli, pač pa zemljo. Travnike in njive, pašnike in les. Sami so jih iztrebili, sami izravnali njive. Pogled mu nehoté uide v grmovje pod njivo. Visoki kupi kamenja so naloženi v debel zid. Kamenje, ki so ga Tratnikovi rodovi izkopali iz te njive. Bog ve, kolikokrat so prehodili to pot z njive do grmovja, vselej s težkim kamnom v rokah! Krivili so se jim hrbti, ko so ruvali to kamenje, in žile so pokale na rokah, ko so ga nosili na kup. Zakaj? Ker so hoteli imeti njivo. In so jo dobili. Res da ni najboljša. A rodi pa le.

„Peter, zapomni si. Kadar bo mokro leto in ti bo vse žito pobilo v zemljo, da bo segnilo, na tej njivi ti ne bo. Še ob vsaki mokri letini je ta njiva rešila Pretnarje, da ni bilo treba kruha kupovati."

Kot da bi oče pred njim stal in da ga sliši, se zdi Petru. In vendar bo že skoro trideset let, ko mu je oče to pravil in ga kot sedemletnega na baš tako nedeljsko popoldne vodil za roko po polju.

„Ta njiva je rešila Pretnarje!" Seveda je pri spodnji njivi tudi rekel, da jih je ona reševala, kadar je bila suša.

Kar ne more se znebiti Peter očetove besede. Prav je imel oče. Vsak kos zemlje je za kmetijo dragocen. Pa če je še tako pust in kamnit, njegov je. In če ne bo imel drugam stopiti, bo stopil na kamen in bo na svojem stal. Vsak kos zemlje, ki ga prodaš, je rana, ki jo kmetiji zadaš. In vsaka rana krvavi. Počasi izkrvavi vsa kmetija.

*

Sonce je že za gorami, ko pride domov. Žena je morala sama postoriti po hlevu. Pa Petru ni, da bi se opravičil, žena pa ga tudi ne vpraša. S povešeno glavo opravlja

molčé svoje delo. Tudi pri večerji se jima ne razveže jezik. Peter se le ne more odločiti. Dobro vé: ko bo povedal ženi, kako se je odločil, ne bo mogel vzeti več besede nazaj. Mirno zajema in še Petrčka ne pokara, ki pod mizo ščiplje Mojcko, da ta razliva mleko in raztresa žgance. Tudi žena molči.

Ko je miza pobrisana, vzame rožni venec raz steno. Še vsako nedeljo so vsega molili, le ob delavnikih so ga zaradi utrujenosti skrajšali na kako desetko.

„Bog in sveti božji križ!" Že zaniha rožni venec na steni in Peter se obrne proti otrokom. „Zdaj pa brž spat! In glej, da ne boš več nagajal, Peter!" še požuga sinu. S sabo bi ga bil moral vzeti danes. Pri teh letih je oče njega že tudi vodil po polju, mu šine misel v glavo. Pa morda je bolje, da ga danes ni vzel. Ne bi se bil kaj pametnega naučil, se nehoté nasmehne.

Ko sta z ženo sama, ji nerodno pove, kako se je odločil. Da le ne bo prodal njive. Naj gre motor. Si bo pa novega kupil, če ga bo rabil, še doda — bolj sebi v tolažbo kot z resno mislijo. Žena ne odgovori. Hvaležno se nasmehne, ko sede k njemu in mu ujame roko. Še za hip posedita z roko v roki. Srečna in zadovoljna sta oba, čeprav žena še ne more čisto verjeti, da se je mož res tako odločil in je ni le prav nerodno hotel potolažiti, da bi mu grdo besedo odpustila.

*

Ko pa zjutraj zaropota motor pred hišo, vé, da je res. Motor bo odpeljal — prodal ga bo. Saj že ima kupca zanj. Njiva pa bo ostala njima in njunim poznim rodovom . . .

JANKO POLANC

POMLAD

I.

istje grmičevja in nizkih dreves po gmajni je vse bolj rdelo. Tistih nekaj kostanjev pred šolo na Hribu je bilo že skoraj čisto golih. Trtje je nudilo žejnim očem svoj zadnji in najlepši kras: pisanost zlatih, živordečih, rjavovijoličastih in Bog si ga vedi kakšnih barv še. Trava po rebréh je zgubila svojo zeleno mehkobo. Sonce pa je bilo prijazno, domače, vdano, ko da se ne misli posloviti.

V zvoniku je že tretjikrat pozvonilo. Služba božja se je pričela. Pesem zdravih otroških grl je napolnila svetlo in prijazno poslikano cerkev, silila skozi vrata pod staro lipo, na cesto, med njive.

Po maši, ko se je otročad razbežala, so si šolniki komaj segli v roke:

„Zorko Slavec, učitelj."

„Nadja Prašelj, učiteljica."

„Mirko Gregorič, vikar in katehet."

Pogledali so se z mladimi očmi, polnimi življenja, upanja, moči. Smeh se je igral na njih ustnah.

„Ni grd ta kraj," je začel učitelj, lep, visok fant svetlih las, nekoliko bledega obraza, z mehko rdečico sredi lic. Nosil je svetle naočnike, ki so ga delali še prikupnejšega.

„Tudi z ljudmi se bo verjetno dalo shajati," je pripomnil vikar.

„Mene najbolj zanimajo otroci," je dala svoj delež k razgovoru učiteljica, vitko dekle v sivi obleki. Velike sinje oči so veselo gledale iz drobnega obraza, ki ga je obkrožal venec pšeničnih las. „Svoje prvo službeno mesto bi rada ohranila v lepem spominu."

„To ni odvisno samo od otrok, gospodična," je spregovoril učitelj in jo pomenljivo pogledal.

„Vem. Vendar od njih menda največ."

„Kot se zdi, smo vsi trije novi," je povzel katehet.

„Dve leti sem poučeval pri Sv. Križu. Pa sem se kar naveličal morja. Moje oči hrepenijo po zelenju, pomladi in te morje ne pozna." Učitelj Slavec se je ozrl mimo cerkve v polje, ozke vinograde, gozdič. „O, da, tukaj bo lepo. Samo ko bi ta jesen in zima že brž minila."

„Tudi jesen je lepa," je tiho pripomnila učiteljica Nadja. „Čeprav je nekoliko otožna." V duhu je objela umirajočo jesensko lepoto svojega rodnega Krasa.

„Meni pa je najljubša zima. Pa ne taka, kot je v Trstu. Najraje bi pastiroval v belih, zasneženih planinah, med gorjanci. Tam je zdravje, lepota." Mlademu duhovniku so zažarele črne oči.

„Gotovo ste iz planinskih krajev doma?" je hotela uganiti učiteljica.

„Da. Na moj rojstni dan je snežilo. V belo so poviti skoroda vsi moji otroški spomini. Ali ste se smučali kdaj? To je šport! Zato mi je okrog božiča najhuje. Tako pusto je večno hoditi po tej rjavi sivini zemlje. Vsa prazničnost izgine." Vikar Mirko se je ozrl v smer proti planinam. Spomnil se je na božič pred tremi leti, ko je v beli, zasneženi krasoti obhajal svojo novo mašo. To je bil zanj praznik, kot ga ne bo več.

Zapihljal je veter. Zašumelo je rahlo v stari lipi. List se je odtrgal z veje, zakrožil po zraku, mladim ljudem pred očmi in sredi med njimi padel na tla.

Zdrznili so se kakor v začudenju, da so se srečali in tukaj stojé in drug drugemu odpirajo srce.

Segli so si v roke.

„Na svidenje! V šoli!" — Oddaljili so se vsak v svojo smer.

II.

andeljni so zacveteli.

V ozračju je zadehtelo.

Hrib se je prebujal.

Učiteljica Nadja je v nedeljo po maši počakala vikarja.

„Čujte, kaj se je zgodilo s Slavcem?" je padla nanj z vprašanjem.

Vikar jo je začudeno pogledal.

„Nič ne veste?"

„Nič."

„Tako je čuden."

„Res?"

„Tako čudno me gleda. Če se smejem jaz, se smeje tudi on. Če mu ne odgovorim, je ves potrt. Zadnjikrat je hotel z mano v mesto. Odrekla sem. Ves bled je prišel drugi dan v šolo. Ko da je bolan. In meni je tako hudo."

„Hudo vam je?"

„Veste, jaz sem po fantovsko vzgojena. Mama mi je umrla, ko sem imela štiri leta. Oče je bil strog in redkih besedi. Študirala sem v revščini. Nisem sanjarila nikoli. Ne razumem se na te reči. Zato sem vam povedala."

„Ali mislite, da bi to mogla biti ljubezen?" je tiho vprašal vikar.

Dekle je povesilo oči. „Morda," je šepetaje odgovorilo.

„Ljubezen je nekaj lepega, velikega, če je prava. Bog sam jo je spočel."

V lipi je začivkal ptič. Odgovoril mu je drugi, nemara samica.

Hkrati sta se učiteljica in vikar ozrla v veje. „Najbrž bo gnezdo," sta začutila.

Z lahkim srcem, s svetlo mislijo je učiteljica stopila med sveže lehe in ozare. Belih zvončkov bo natrgala doli ob potoku in trobentic. Šop vijolic bo nabrala in razcvetelo mandeljnovo vejico bo ponesla v svojo sobo. Naj bo tudi v njej — pomlad.

III.

ipa pred cerkvijo je bila vsa v cvetju. Čebele so brenčale, duh po medu je zajel ves Hrib.

Češnje, ki so za veliko noč bile en sam bel cvet, so ozelenele in naenkrat postale vse rdeče.

Mimo lipe in pod češnjevimi nasadi sta tisto nedeljo popoldne hodila učiteljica Nadja in učitelj Zorko.

Sonce, vedrina neba, vsa narava se jima je smejala.

„Ali ni življenje nekaj lepega?" je govoril učitelj.

„Da, nekaj lepega," je pritrjevala učiteljica.

„In nekaj silnega."

„In skrivnostnega."

„Da. Od kod ta moč? Poglej to drevo. V jeseni in čez zimo je bilo kot mrtvo. Pa je zacvetelo, ozelenelo in rodilo sad."

Utrgal je nekaj rdečih sadežev s peclji in jih kot uhane obesil dekletu za ušesa.

„Lepo ti pristaja."

„Tebi tudi." In mu je ljubeznivost vrnila.

Tedaj je na bližnjem drevesu zapel kos. S čudovito mehkim, plemenitim glasom. Obstala sta.

„Kdo ga je učil?"

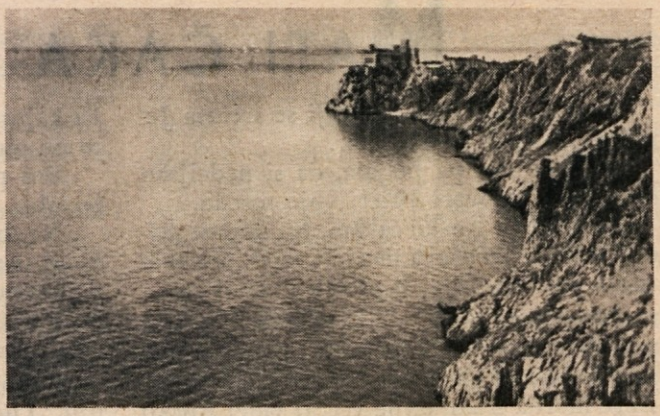

DEVIN — zgodovinski grad tik Jadranskega morja (severnozahodno od Trsta)

„Nemara svoji dragi poje."

„Zvalila bo jajca, sedela na njih in začivkali bodo mladiči: ali ni vse to skrivnost? Navadili smo se na te stvari in zato se nam ne zdijo čudne."

Šepetaje sta se pogovarjala.

„In pri ljudeh — ali ni pravtako? Srce hrepeni po srcu, združita se in rodi se novo življenje. Raste, zori, daje nov sad, izumira: vse je ena sama skrivnost."

„Morda pa je beseda, ki to skrivnost razloži," je tedaj odločno spregovorila Nadja.

„In ti jo poznaš?"

„Ljubezen. Bog je ljubezen. Vse, kar je lepega, velikega, skrivnostnega na svetu, rodi ljubezen božja in človeška."

„Tako lepo govoriš, Nadja."

„Govorim, kakor čutim."

Prijel jo je za roko in ji pogledal v oči.

„Kajne, Nadja, da je najina ljubezen tudi lepa, velika?"

„Upam."

„Nadja, glej, sama sva tukaj. Mlada sva, življenje je pred nama. Dovoli, da te tukaj, sredi te pomladi, jasno in naravnost vprašam: hočeš biti eno z mano, vse življenje eno? Nadja, hočeš biti moja žena?"

Oči obeh so se ujele, široko se razprle in nemo tonile v skrivnostne globine.

„Hočem, Zorko," je slednjič po burnem molku zašepetala.

Sklonil se je k njej in jo mehko poljubil na ustne.

Dekle je zadrgetalo. Neznan strah jo je obšel in vendar bi za vedno ostala v njegovem objemu.

Čutila je, kako jo krčeviteje grabijo njegove roke.

V trenutku se mu je iztrgala.

„Najlepši je bel cvet."

„Da, bel, neomadeževan." In že je bil ves miren.

Vračala sta se.

Sonce je gasnelo v obzorju.

Češnje so rdele.

Ptiči so peli z vseh dreves in grmičev kot za svatbo.

Lipa pred cerkvijo je dehtela in čisto na tiho, skrivnostno šumela.

Pod njo je obstal vikar Mirko Gregorič z zaprtim brevirjem v rokah.

Od daleč je zrl mladima v oči in srce.

„Največja pa je ljubezen," so šepetale ustnice. „Ljubezen nikoli ne mine."

Njegovo srce je zvenelo s pomladjo, pelo je pesem hvalnico.

V pozen večer je obstal — sam, z mehkim občutjem v srcu. S široko razprtimi očmi je gledal v zvezde, ki so se druga za drugo prižigale v temni, skrivnostni sinjini neba.

STANKO JANEŽIČ

Poletna noč na Krasu

Zabliskalo se nad Trsteljem je v jasnini,
vijoličasti zastor rahlo odgrnila bliskovica,
iz sanj na polju se vzbudila je cvetlica,
na vrtu so opojno zaduhteli rožmarini.

Ob pilju žito tiho sanja
zlatosrebrno v tišini...
mir božji v dolini, —
se angel varuh k dušam sklanja.

Se angel božji sklanja h Krasu
nad žitom zlatim v dolini,
srebrí se nežno v mesečini
kot beli kruh ob Kruhu večnem v času.

BRŠLJANSKI

MATI ČAKA

Na mali podeželski postaji se srečata Jerebova mati in sosed Peter.

„Kam se boš pa peljala, da si nedeljsko oblečena?" ogovori Peter svojo sosedo.

„Kam neki? Ančko čakam. Na dopust pride," odvrne Jerebova mati in vesel, pričakovanja poln smehljaj ji preleti uvel obraz.

„Na dopust pride? A tako?" Sosed se brez potrebe obrne h konju in mu popravi odejo. Ne bi rad gledal veseli materi v obraz. Bi se morda izdal, da je včeraj videl Ančko v mestu pri trgovcu Heinrichu, kjer je naročil plug. Izdal bi se, da ve, da se je Ančka danes odpeljala, pa ne z vlakom domov, temveč na izlet s Heinrichovim avtom.

„Pa ti?" ga vpraša Jerebova.

„Po plug sem prišel. Včeraj sem ga kupil, pa pride sedaj z vlakom. Ga bom kar domov peljal."

V pogovor se vmeša rezek žvižg lokomotive. Peter trdo prime konja, ki se plaši pred ropotanjem lokomotive. Jerebova pa pristopi bliže k vlaku, ki se cvileče ustavlja.

Odpirajo se vrata, domačini izstopajo med veselim pozdravljanjem in resnimi pogovori. In spet zažvižga vlak in potegne naprej . . .

Zastonj se ozira mati. Med potniki ni njenega otroka, njene Ančke. Morda je pozabila izstopiti. Pa ne, saj ve, kje je doma. Vprašala bi rada kakega znanca, pa si ne upa. Ne bi rada izdala bolečine, ki jo čuti veselega pričakovanja oropano srce. Morda se je zmotila? Pa ne, saj ji je že pred tednom Ančka pisala, da dobi dopust. Še enkrat poišče karto in jo prebere. Seveda, danes bi morala priti. Le kako, da je ni? Morda pride še en vlak. Jerebova mati se ne vozi veliko, ne ve za vse vlake.

„Bi povedali, prosim, ali pride še en vlak iz Celovca?" se boječe obrne do železničarja, ki je pravkar pomagal sosedu naložiti plug.

„Ne, ta je bil zadnji," odvrne nagovorjeni začudeno.

Neodločena stopa mati ob tračnicah. Da je ni Ančke! Gotovo so jo zadržali.

Peter sluti njeno bolečino. Hudo mu je in rad bi ji rekel dobro besedo v tolažbo. Pa kaj naj ji pove? Jezen vrže konjsko odejo na plug, vzame vajeti in sede na voz.

„Boš prisedla? Nama bo krajša pot," jo povabi.

„Ne, bom šla kar po stezi. Je bliže," odkloni mati. Saj bi rada sedla. Tako težke so ji postale naenkrat noge. A ne more. Sama hoče biti s svojim razočaranjem, s svojo ranjeno materinsko ljubeznijo.

„Kakor veš," udari Peter z bičem po konju. Tudi njemu je tako bolj prav. Mar naj ji med potjo pripoveduje, da se je Ančka danes odpeljala, Bog sam vedi kam? S trgovcem Heinrichom, ki ga Peter dobro pozna in zanj ve, kakšen je.

„Pa še ženo ima, zlomek. Pa da se Ančka ravno nanj obesi, ko ve, kako in kakšen je. Za vožnjo z avtom in za kako cunjo! Prekleto!" Peter pljune, kot bi požrl gosenico in požene v dir.

*

Previdno stopa mati preko tračnic in preko jarka. Steza je tu vsa razmočena in spolzka. Kdor le enkrat pade, je že ves umazan.

Njene misli pa so pri Ančki. Kako da ni prišla? Je li pozabila na svojo mater? Ne, ne! Materino srce, ki je še preko groba zvesto, tega ne more verjeti. Gotovo so jo zadržali, ker je prišlo kakšno posebno delo. Bo pa jutri prišla, se potolaži in se požene v hrib.

A ne za dolgo. V srcu jo presune rezka bolečina. Zasopla obstoji in se ozre v dolino. V daljavi nekje je zažvižgal vlak. Drugače pa mir in tihota. V poletni dan je dahnila večerna zarja svoje barve, ki se prelivajo preko zlatozorečih polj v temino zelenega gozda in se rdeče zgubljajo v ožarjenih gorah.

Mati ne vidi te lepote. Njeno srce je pri Ančki. Samo ta ji je ostala. Tevžej je padel na fronti, Francej je pogrešan in se ni vrnil, dva pa sta čisto mlada umrla, prav tako mož še isto leto, ko je bilo vojne konec.

„Bog jim daj večni mir in pokoj," šepeta v goreči molitvi in se spet zažene v strmino.

Samo Ančka ji je ostala. Najmlajša je bila. Vsi so jo radi imeli in ji pomagali, da je prišla v mesto v šole. Da bi ji ne bilo treba trpeti, so vsi, dokler so še bili doma, za njo delali. Zadnja leta pa je morala seveda mati sama za njo skrbeti.

Tako se je izučila in dobila v mestu službo. Dve leti bo že tega. Da ji dobro gre, ji je vselej pisala. Zadovoljna je bila v mestu, čeprav je mater vselej bolelo, kadar sta se ločili. Bala se je zanjo. Preprosta in poštena žena sicer ni poznala nevarnosti mesta, a njeno materinsko srce jih je kljub temu slutilo.

*

S težavo gre mati navkreber. Noge jo bole, srce sunkoma in boleče utripa, v prsih jo duši. Dà, starost in trpljenje! Delo in skrb sta ji izpili kri. Kaj je vendar garala, da je mogla preživeti družino med vojno — moža, ki je pet let bolan preležal, Ančko, ki je v mesto hodila, in še sebe. Ni čuda, da komaj hodi.

O, huda je pot za njo, dvakrat huda, ker jo mora hoditi sama. Srce ji kliče otroka, vasuje pri njem. Gotovo ni mogla priti, pustili je niso. Tudi Ančki je morda hudo, morda še huje kot njej. Ubogi otrok gotovo joka, ker ne more k materi.

*

Po temni asfaltni cesti tipata dva žarometa in si iščeta poti med drevjem in skalami. Iz avta se sliši laskava, priliznjena beseda, ki ji vesel ženski smeh odgovarja. Za ovinkom se v luči žarometa zabliska bela stena gorskega hotela.

„Anči, glej, tu je najin dom za nocoj!" se laska neki moški glas.

„Oh, kako lepo je tu, moj Heini! Neizmerno sem vesela!" mu odgovarja dekliški glas, poln pričakovanja nečesa čudovitega. Le prav rahlo jo nekaj trese kot v strahu pred neznano grozo in bolečino.

Pred hotelom se avto ustavi, trgovec Heinrich izstopi in pomaga Jerebovi Ančki. V razkošni sobi za tujce je že pripravljena obilna večerja. Da, trgovec ve, kako se v hotelih lahko vse preje naroči. Po večerji pa še močno vino, ki buri kri in jo žene v lice.

„To je lepo od tebe, da me nisi samega pustila," se prilizuje Heinrich.

„Kaj pa vendar misliš!" se mu nasmehne Ančka in na dušek izpije natočeno vino ... Za hip ji je bilo, kot bi od nekod slišala mater, katero je pustila sámo. A le za hip. Sladka, strastna beseda in kri prevpijeta glas matere. Ah kaj, živi se le enkrat. In obleka je tako lepa. Srečna si pogladi svileno bluzo, darilo za ta izlet in to noč ...

*

Na smrt utrujena odpre Jerebova mati revno kočo. Z rokami se dotiplje do luči in jo prižge. V njeni svetlobi se zabliska bel prt z mize. Tam je pripravljena večerja — pogača in narezek. Za Ančko in za njo. Samo še kavo bi zavrela, pa bi imeli večerjo ...

Tiha, žalostna pospravi jed v omaro, prt pa v skrinjo. Tam otiplje svečo. Ančka jo je imela pri prvem obhajilu. Neodločena obrača svečo v rokah.

Žejna je od dolge poti, pa se ji ne dá piti. Prepolno razočaranega pričakovanja ji je srce. Pri petrolejki prižge svečo in jo prikapa na polico prav pod podobo Matere božje s sedmerimi meči. Še petrolejko ugasi

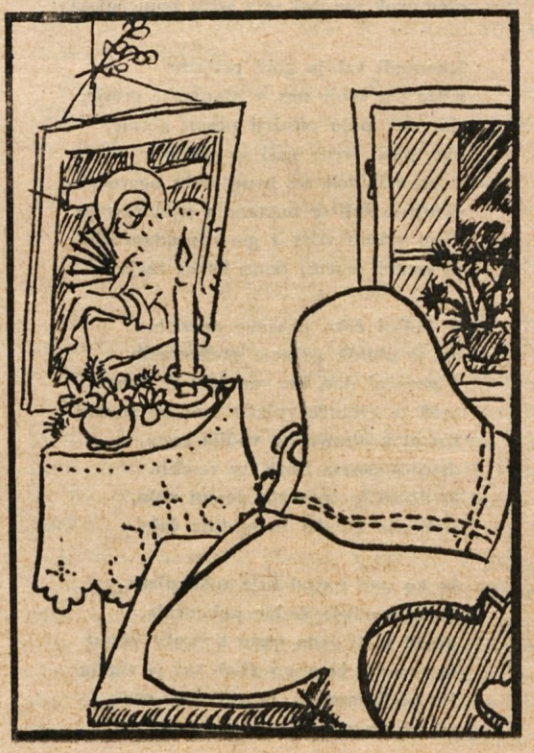

in poklekne na klop pri mizi. Med zgaranimi prsti ji polzé jagode rožnega venca, ustnice šepetajo molitev, srce išče hčerko, njeno Ančko. Gotovo bo jutri prišla; danes ni mogla ..., jo opravičuje materino srce...

V poletnem vetru plapola sveča. Njen plamen nemiren stika po kotih, kot bi tudi on nečesa iskal...

Zunaj se pripravlja k nevihti. Vedno huje buči veter, vedno glasneje ječi gozd za kočo. Kot da bi hotel z materjo žalovati.

*

Pozno je že, ko ugasne električna luč v tujski sobi razkošnega hotela. In tedaj plane iz vseh kotov tema v sobo, v srce, v dušo; tema, ki zagrne vse, kar je svetlega, lepega.

In takrat je poletni vihar ugasil tudi svečo pred podobo žalostne Matere božje. Svečo, ki jo je imela Jerebova Ančka pri prvem svetem obhajilu.

Strahotna slutnja presune s pekočo bolečino klečečo mater. Obe roki pritisne na srce, ki ji je ranjeno od pričakovanja, ki ji krvavi v težki skrbi. Z očmi išče podobo Matere vseh mater, da bi ji priporočila otroka, ki ga nevedé kliče:

„Joj, Ančka!"

JANKO POLANC

NAŠA PESEM

Ko v mrak večerni zvezde zagorijo,
se detetu v zibelki raj odklene:
kot bi ubiral angel melodijo
na strune svoje, milo uglašene,
popevke materine se glasijo,
iz dna ljubečega srca rojene.
O, divna je in sveta pesem naša,
njen zvok vse dni se v srcih nam oglaša.

Spomladi vabijo goré prijazne
v naročje svoje nas, v planinsko cvetje,
tja, kjer pojó pastirji pesmi glasne,
kjer pasli črede naši so očetje.
V vrhovih teh ves hrup svetá ugasne,
nemirni duh se umakne v njih zavetje.
Tam vrisku vrisk z gore le odgovarja
in pesmi pesem, jasna kakor zarja.

V dolini čaka dragega nevesta,
da ji planik prinese snežnobelih
v poročni dar, ker mu bilá je zvesta;
med te cvetove vpletla nad bo smelih.
Ko ju k oltarju bo vodila cesta,
družica pesem bode src veselih.
O divna je in sveta pesem naša,
življenja grenka in opojna čaša!

In ko nad narod tuja roka plane,
da bi svetinje dedov pokončala,
junak za pravdo sveto k borbi vstane
za pravdo, ki mu v žilah kri je vžgala.
Ne plaši smrt ga, ne skrbé ga rane,
saj vé, da za nočjo bo zora vstala.

O, in takrát zavriska in zapoje,
da mu pri srcu milo in toplo je.

Pa pride dan, ko naša pot se neha,
ko zemlja nam svoj zadnji dom ponudi,
omaga nam telo, srce se upeha,
da v večni mir se onemoglo zgrudi.
Takrat nam pesem zadnja je uteha —
brezkončne večnosti sladak preludij.
O, divna je in sveta pesem naša,
ob njej se dan zori nam in ugaša.

LJUBKA ŠORLI

ZILJSKI DOLINI

Vse tiho, kot da spé vekôvi...
Zdaj zašumé valovi bistre reke,
ob bregu so le redke smreke,
zamaknjeni v Boga domovi.

Dobrač v ozadju — gora je razklana,
prej naša zacelila se bo rana,
od gor in jezer višje, globlje duše,
slovenske, neumrjoče, bolj od ruše.

Dolino Zilje čuvaj Ti, vekov Kraljica,
naj večno tam sloví slovenska govorica!

SVENTOŽIŽNEC

Dogodivščini dveh ameriških MISIJONARJEV

1.

Sam je pripovedoval, potujoči misijonar. Ne zamenjajte ga s „pojočim" misijonarjem! Takole je pravil:

Imel sem potovati iz Denverja nekam v Texas. Vlak bi moral že potegniti. Udobno sem sedel ob oknu in držal odprt brevir, da začnem brati tisti hip, ko se bo vlak premaknil.

Tedaj je obstalo ob mojem sedežu mlado dekle, vitko in sveže, kdo ve, od kod se je vzela. Pa vendar ni sama resnična Miss Amerika? Ves ameriški sijaj je odseval z nje. Ker se mi je prijazno nasmehnila in mi napravila uslužen poklon, nisem mogel drugega kot vrniti prijaznost in opaziti to in ono. Pa se je že premaknila za spoznanje in zasedla prazen prostor tik pred menoj. Nagnila se je k oknu in nekomu pomahala v slovo. Tedaj sem zapazil, da so ji oči svetlo vlažne.

Mislil sem, da je zadeva opravljena, pa sem se nagnil nad brevir. Tisti hip je nekdo odzunaj potrkal na okno. Pogledal sem. Zunaj je stal mož, prilično prileten, pa zelo finih potez na obličju. Pritisnil je na steklo kos papirja in sem bral. Napisano je bilo s svinčnikom jako razločno:

„Father, lepo prosim, pomagajte ji. Dekle je v velikih težavah! Hvala!" — Pokimal sem, vlak je potegnil.

*

Zdaj pa začni z Davidom, če moreš! Ozrl sem se proti potnici, pa nisem videl drugega kot njen tilnik in kos hrbta. Le kaj naj bi bile tiste težave? Nesrečen zakon? No, premlada ravno ni. Ko bi le kako mogel videti, če ima poročni prstan na roki! Toda nič ni krilila z rokami okoli sebe. Vse, kar sem mogel opaziti, je bilo to, da je odprla zvezek z naslovom: „Resnična ljubezenska zgodba". Zagledala se je vanj in mirno sedela.

Mislil sem na prošnjo in obljubo, čeprav sem obljubo dal le s prikimanjem. Toda kako naj se zadeve lotim? Vendar je ne morem pocukati za lase in vprašati, kje jo ‚čevelj žuli'! Polagoma sem sklenil stvar prepustiti slučaju. Poglobil sem se v brevir.

Šest ur smo se že vozili, ko se je zganila. Odložila je branje, si popravila nališp in se dvignila. Obrnila se je k meni:

„Father, ali pojdeva v jedilni voz na večerjo? Vas smem povabiti?"

„O, z veseljem!"

Šele sedaj sem se zavedel, da sem izrekel grdo laž. Kaj naj počnem v jedilnem vozu ob taki Miss Amerika? Toda kaj sem hotel drugega reči? Navsezadnje je menda pač prišel tisti „slučaj". Vendar si je treba izgovoriti par hipov za premislek. Pa sem pokazal na brevir in dejal:

„Vi kar pojdite in poiščite prostor za dva. V petih minutah bom za vami."

Nasmehnila se je in odšla. Jaz sem pa razmišljal: Ali res ni drugega izhoda? Prav zdajle je jedilni voz poln, če ne prenapolnjen. Kakšni pogledi na naju od vseh strani! Ali naj se kako izmuznem? Pa kaj morem, Bog ve, kakšna misijonska zgodba me čaka! Z veliko težavo sem se odločil in se napotil v jedilni voz.

Čakala me je stoje tik pred vhodom v jedilnico. Oči vseh so bile uprte vanjo. Naglo mi hité oči od prostora do prostora. Res je bilo pri eni mizi prazno za dva. Sedeva ... Nasproti nama je sedel parček in naju moreče zvedavo študiral.

Pride strežnik in ji pošepeta: „Miss, mislil sem, da čakaš kakega moškega."

„Saj si uganil, Father je moški!" Pa ni odgovorila šepetaje. Pri treh, štirih mizah so pozabili jesti, tako na glas je to povedala.

Skril sem se za jedilni list in intenzivno gledal, kaj naj si izberem. Sklenil sem, da bom ‚nabodel na vilice' prvega sopotnika, ki bi se drznil napraviti kakršnokoli opazko.

Molče sva jedla. Počasi, s težavo v grlu, s čudno bridkostjo v srcu ... Govorim o sebi. Ona ni pokazala trohice zadrege. Minila je že skoraj ura, naročila je že drugo skodelico kave, pokadila dolgo vrsto cigaret, enako ona dva nama nasproti. Kar nista se mogla dvigniti in oči nista obrnila

od nje. Verjetno tudi od mene ne. Bog pomagaj! Končno sem se odločil. Do smrti menda ne bom čepel v jedilnem vozu. Rečem sosedi dosti glasno:

„Miss, želela ste nekaj razpravljati z mano. Ali je zdajle pripraven čas za to?"

Samo pokimala je. Obrnem se k onima dvema: „Oprostita, prosim. Te gospodične do danes nisem še nikoli srečal. Prosila me je, da bi ji nekaj razložil . . ."

Razumela sta, se dvignila, se silno opravičevala, plačala obed in šla.

Čakal sem. Ona tudi. Pobobnal sem s prsti po mizi. Še zmerom nič. Potrpežljivost je prikipela do vrha. Obrnil sem se k njej in rekel: „No, prosim?!"

Miss Amerika je potegnila robec in se dotaknila z njim vlažnih oči. Zagledala se je v posodico s sladkorjem in po dolgem presledku rekla:

„Včeraj sem opravila nevredno spoved."

„Niste prva, ki se je tako spozabila." Tako sem rekel, da bi ji dal poguma.

„Že. Toda moja je bila posebno nevredna. Žal mi je, da sem tako naredila".

„To je vse, kar je treba. Žal vam je, prav. Ali smem vedeti, kaj je bilo tako narobe pri stvari?"

„Jaz sama ne vem. Moj ded mi je tako rekel."

Tisti možakar, ki je pomolil listek predme, je bil torej njen ded! To sem vzel na znanje in spet čakal. Po nekaj minutah se je ozrla skozi okno in zinila:

„Imam deda in babico. Bila sem pri njih par tednov na počitnicah in pretekli teden smo imeli misijon. Ena od pridig je bila o praznoverju in mi je šla jako k srcu. Bila je ravno zame. Veste, jaz sem bila vse življenje strašno praznoverna. Srečati črno mačko, vstati zjutraj z levo nogo — no in tako dalje . . . Vsega sem se spovedala in vse obžalovala. Kazalo je, da sem opravila dobro spoved."

Molk!

„Pa . . .?"

„Povedala sem dedku. Prestrašil se je in mi pognal strah v dušo."

„Pa zakaj?"

„Nisem pomislila, pa me je šele dedek spomnil na to. Dan, ko sem opravila tisto spoved, je bil petek in trinajstega v mesecu . . ."

Je najbolj prav, da nič ne povem, kako sva pomenek zaključila . . .

2.

(Pripoveduje misijonar, ki je bil nedavno izgnan iz Kitajske.)

Kmalu ko so komunisti zavladali v mojem misijonskem okraju, so me aretirali in lepo število mesecev sem prebil v ječi. Ne bom razlagal, kako huda je bila moja ječa. Le to naj omenim, da sem bil popolnoma sam v svoji celici in misel na smrt mi že davno ni bila več strašna. Samo da bi rešiteljica že kaj kmalu prišla. Edini obiskovalci, ki sem jih imel, so bili komunistični agentje. Skoraj neprestano so bili nad menoj in mi razlagali komunizem. Na vsak način so me skušali pridobiti za svoj nauk. Spočetka sem jim oporekal, pozneje pa sem se jih tako navadil, da se nisem več menil zanje. Pustil sem jim govoriti in skušal misliti druge reči.

Nekoč me je počastil s svojim obiskom sam policijski načelnik. Povedali so mu bili, da si kar ne dam vtepsti v glavo komunistične nauke. Načelnik je hotel sam poizvedeti od mene, zakaj sem tako zakrknjen. Veliko reči me je spraševal, jaz pa nisem odgovarjal. Namesto tega sem spet in spet vprašal, zakaj me ne izpustijo iz ječe ali vsaj dovolijo, da bi smel opravljati svoje verske vaje. Mož je nazadnje odnehal z vprašanji in me je nahrulil:

„Misijonarji ste vsi enaki. Obetamo vam vse mogoče reči — nič! Žugamo vam s tem in onim — nič! Mučimo in trpinčimo vas, vse nič ne pomaga. Kaj je vendar z vami, da se ne daste in ne daste pregovoriti?"

Le s težavo sem ostal miren in mu dopovedoval: Kako se bomo dali pregovoriti, ko pa imamo svojo trdno vero, ki je popolnoma resnična. Resnice naše vere se niso prav nič spremenile, odkar so komunisti prevzeli oblast. Misijonarji se ne zanimamo v tej deželi za drugo, le to hočemo doseči, da bi kitajski narod spoznal pravega Boga. Za svoje zemeljske zadeve bo narod že sam poskrbel.

Nekaj časa me je poslušal, nato mi je pomignil, naj molčim. Zazdelo se mi je, da

me pravzaprav samo preizkuša. Res je stopil na hodnik pogledat, če ni kdo v bližini. Vrnil se je v celico in skrbno zapahnil vrata. Potem mi je povedal naslednjo zgodbo:

„Včeraj sem preiskoval domove tukajšnjih meščanov v enem najbolj siromašnih delov mesta. Naletel sem na samotno žensko, ki je bila vsa v solzah. Njen dojenček je bil na robu smrti. Rekel sem ženi, naj mi dá malo vode, da bom ž njo ozdravil njeno dete. Malo čudno je pogledovala, pa naročeno vodo sem vendar dobil. Vlil sem jo na glavo umirajočega otroka in izgovoril besede: Jaz te krstim v imenu Očeta in Sina in Svetega Duha".

Umolknil je in me gledal. Razume se, da sem jaz še bolj začuden gledal moža, ki je stal pred menoj kot živa uganka. Ker ni nič več rekel, sem ga vprašal:

„Pa čemu in zakaj si to storil nad umirajočim otrokom?"

„V svoji mladosti sem hodil v šolo, ki so jo vodili katoličani. Tam sem se naučil, kako je treba krstiti. Sam nisem nikoli postal katoličan in sem še danes pogan, kot sem bil. Ampak stvar mi je ostala v spominu in zmerom me je čudno dirnilo, ko sem pomislil na krščanski nauk, da nebogljenemu otroku lahko odpreš nebeška vrata, če ga pred smrtjo krstiš. In včeraj ni bilo prvič, da sem krstil takega otroka."

Njegovo pojasnilo me je tako čudno prevzelo, da skoraj nisem vedel, kaj naj rečem. Končno sem ga naravnost vprašal:

„Zakaj pa si pravzaprav komunist?"

Zmignil je z rameni, pa veliko zadrege ni pokazal.

„Kaj hočem? Živeti je treba in družino imam. Moram jo rediti, nič ne pomaga. Če hočem to doseči, moram rad ali nerad držati z oblastniki. Povem pa, da iz dna duše sovražim njihov nauk, njihovo ravnanje, njihovo vladanje in vse njihovo obnašanje."

Ko je to izrekel, se je nekam vznemiril. Menda se je zbal, da je preveč govoril. Obrnil se je za odhod, pa se je spet vrnil proti meni:

„Obdrži vse to zase, ne blebetaj okoli!"

Sunkoma je stopil skozi vrata in zaloputnil ž njimi. Nikoli več ga nisem videl. Kmalu po tem srečanju sem bil pozvan, da se pripravim na odhod v Hong Kong. Od tam sem našel pot v svobodo.

PATER PEREGRIN

META

MEDVOJNA ZGODBA

Bilo je okoli božiča . . .

Na zvoniku mestnega stolpa je odbilo pol treh. V prostorih tehniškega podjetja je tišina. Le na stežaj odprta vrata in okna, na tleh razsuti papirji in ostali risarski material, pomešan z razbito steklovino, koščki opeke in odpadlega zidovja ter velike razpoke v zidovju pričajo o zračnem napadu, katerega žrtev je v opoldanskih urah bilo več bližnjih hiš. Koliko s skrbno roko skozi leta v znoju truda prihranjenega in zbranega je v trenutku bilo spremenjeno v kup ruševin!

Ti napadi so se v zadnjih časih vedno bolj množili in vedno več gorja je prihajalo nad ljudi. Skoraj nikomur ni bilo prizanešeno . . .

To je bil „uspeh" nečloveške vojne, ki je divjala že šest let in se je sedaj z naglico bližala svojemu koncu. Tudi Meta in Jože, zaposlena v podjetju, sta že večkrat preizkusila to gorjé. Oba sta bila zaposlena v isti stobi. Večkrat, ko sta se vrnila iz zaklonišča, sta našla skrbno izvedeno delo raztrgano, pomazano in preluknjano od razbite opeke in kamnov.

*

Tudi danes sta Meta in Jože zopet pospravila sobo in potem je ona delila z njim skromno kosilo, ki ga je bila popreje ogrela na pečki.

Že leto dni sta se poznala. Meta je bila že več let pri podjetju priljubljena zaradi svoje marljivosti in natančnega dela in tudi kot stanovsko tovarišico so jo vsi cenili ter imeli radi. Kjerkoli je mogla, je vsakemu pomagala, bilo z besedo ali pa z delom.

Z Jožetom kot sodelavcem je bila vedno prijazna in natančno sta proučila delo, katero je bilo treba izvesti. Ne samo njegova, tudi njena trditev je morala včasih veljati.

Dogodki poslednjih mesecev pa so ju še še bolj združili. Postala sta nerazdružna prijatelja. Večkrat sta morala prebiti dolge ure v kleti, katera je bila ojačena z debelimi tramovi in deskami, namenjena osobju podjetja kot zasilno zaklonišče.

Če je postala nevarnost velika in se je začelo tresti leseno ogrodje, ter pokati zidovje, sta se še bolj stisnila v varnejši kot in čakala naslednjih trenutkov . . .

V poslednjem času so napadi ob opoldanskih urah postali tako pogosti, da ni bilo mogoče iti h kosilu. Večina gostiln je imela do zvečera kar zaprto. Ostale pa so odprle šele eno uro po prestani nevarnosti in to navadno okoli štirih, petih popoldne. Tu si dobil kvečjemu na pol hladno juho z navadno prikuho.

To je zelo vplivalo na Jožeta, ki bil že od narave bolj suh in slaboten. Meta je to uvidela; zato je raje za oba skupno pripravila kako jed ter potem v uradu pogrela. Joža ji je bil zato zelo hvaležen.

Ko pa je prišla nedelja, ga je Meta povabila na svoj dom izven mestnega središča. V mali sobici, kjer je stanovala, je bil pravi raj. Čisto in svetlo sobico je krasilo cvetoče zelenje, slike po stenah in nekaj okusno izbranih knjig. Pestre zavese s svojimi malimi ljubkimi čipkami, prt in pregrinjala — vse iz istega blaga — je sobo še bolj olepšalo. Skozi veliko okno so prodirali sončni žarki, v katerih so se lesketali snežni vrhovi bližnjih Karavank.

*

Pa tudi ta slika vsakdanjega življenja se je počasi spremenila. Nizko leteča neprijateljska letala so že ob jutranjih urah preprečila vsak promet ter napadala vlake, vozila in ljudi zlasti v tem prometno važnem obdravskem mestu.

A to ni še zadostovalo. Prišli so nočni napadi, ob katerih se je gosta tema spremenila v svetel dan. Sledilo je peklensko grmenje in ogromni ognjeni jeziki so razsvetljevali cele predele. Mnogo ljudi je bilo zasutih. Mnogi niso imeli časa rešiti niti najpotrebnejšega iz plamenov. Bosonogi, zaviti v odeje so rešili komaj lastno življenje.

Tudi naš Joža je preživel to strahoto. Ko ga je neizprosna vojna vdrugič oropala vsega, kar si je zopet s težavo zbral, ko mu je popolnoma vse zgorelo, je sklenil spremeniti svoje samotarjenje in zaprositi za Metino roko. Ne samo v službi, tudi doma jo je videl, kako spretno in skrbno opravlja vse potrebno. Razen tega je bila zelo skromna in iskrena.

*

Spomladi, ko so začeli poganjati prvi zvončki in trobentice, sta se oženila. Hladne sapice so nalahno gladile prebujajočo naravo in od vrhov Karavank se je počasi poslavljal poslednji sneg.

Joža in Meta sta imela mnoge skrbi, mnoge nevarnosti sta prestala. Vendar ju je ob pomisleku na bodočnost navdajal občutek samozavesti; kar sta mislila in storila, se jima je po prestalih težkočah končno le uresničilo. Zato sta bila vedno dobre volje, čeprav nista vedela, kako bosta preživela naslednji dan. Saj večkrat ni bilo krompirja v kleti niti skorjice kruha na mizi niti premoga ali drv . . .

Tako sta torej preizkusila vso življenjsko stisko in vendar sta šla vselej z novim pogumom na delo. S prav posebno radostjo ju je še navdajala zavest, da se med njima poraja novo življenje, kateremu sta onadva početnika. — Ljudje v njuni okolici tedaj niso imeli kaj prida smisla za lepo složno zakonsko življenje in so jima že prej odsvetovali, naj se ne poročita, namesto da bi jima dajali poguma.

Po poroki pa sta skoraj vsak dan naletela na same hudobne in zavistne obraze ter zahrbtno posmehovanje.

Težko je bilo živeti. Niti najmanjša skrb jima ni bila v prvih mesecih skupnega življenja prihranjena. In vendar sta se otroško veselila nad najmanjšim uspehom. Prvo kuhinjsko posodo sta skupno kupila in njuno skromno gospodinjstvo se je vedno bolj večalo. V začetku sta dobila le opremljeno sobico, v kateri še kuhati nista smela. Čez čas se jima je posrečilo dobiti večjo sobo s prazno predsobo, v kateri sta si uredila kuhinjico. Nepopisno je bilo njuno veselje, ko je v pečki prvič gorelo. Kako sta

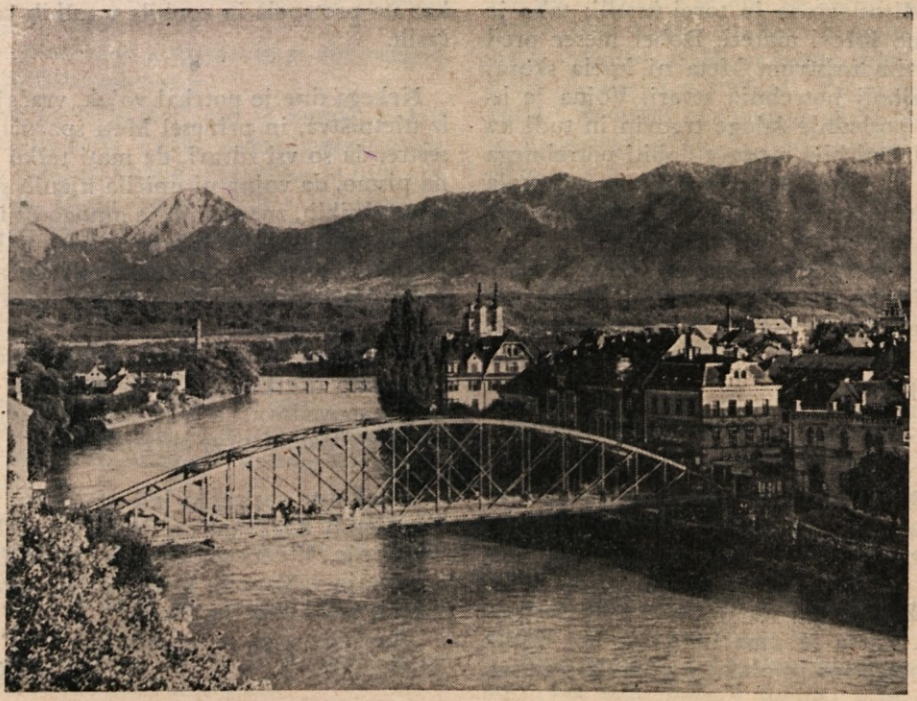

BELJAK — važno gospodarsko in prometno središče Koroške. — V ozadju Jepa.

bila srečna, ko sta si ob njeni strani lahko grela mrzle roke!

Ko pa so poslednji snežni plazovi zapustili vrhove planin in je zelenje že pokrivalo bližnje hribovje, travnike ter pašnike, sta tudi Joža in Meta pridno obdelovala majhen vrtiček. Pri težkem delu sta včasih veselo prepevala, dasi jima je znoj tekel s čela.

Tako so minevali prvi meseci njunega srečnega zakonskega življenja.

*

Zopet je jesen tu ...

Narava se počasi pripravlja na zimsko spanje. Nehoté se človek zamisli ob pogledu na veličastno skladnost. Med temnozelenimi smrekami se meša listnato drevje s svojimi živopisanimi barvami — od zelene preko rumene, rjavkaste do živordeče.

Z zasneženih gorskih vrhov veje že dokaj hladna sapica. Počasi odpada list za listom.

Povsod vlada tajinstvena tišina. Le tu pa tam se še oglasi kaka ptica ali pa te iz premišljevanja zdrami žuboreči potoček, prepevajoč svojo vsakdanjo pesem. Kako veselo in brezskrbno skaklja med poraslim skalovjem, zibajoč v svojem naročju odpadlo listje. Nad zelenimi vrhovi smrek se razprostira sivo nebo ...

Kljub temu pa je ta tišina blagodejna — nekako tajinstvena. Ne moti je več brnenje smrtonosnih železnih ptičev niti grmenje topov in strojnic. Že nekaj mesecev je, odkar so tudi ti utihnili. Nastopil je namreč mir — konec vojne.

*

Doli v vasici sloni ob oknu Meta z malo Miroslavo v naročju in opazuje pleničke, s katerimi se veselo poigrava lahni jesenski vetrič. Tam doli po polju prihaja Joža. V levici nosi butaro drv, nabranih ob potu od odpadlih vej. Tudi nahrbtnik je napolnil s smrekovimi storži. Saj se hitrih korakov bliža zima, a v izbici domuje poleg njiju mala Miroslava, ta ljubi črviček, ki je prinesel v Joževo družino toliko sreče, da sta oba pozabila gorjé, katero jima je prizadejala vojna. Ko se je bližal domu, ga je žena veselo pozdravila, mahajoč z malo otrokovo ročico.

Za Miroslavo so jo torej krstili; tako je bilo ime Joževi materi. Dober mesec pred otrokovim rojstvom Meta ni imela skoraj niti najbolj potrebnih stvari. Vojna je izropala poslednje zaloge trgovin in tudi na izkaznice ni bilo mogoče dobiti potrebnega platna in volne. Staro je sešila in razparala volnene jope, da bi s tem pripravila otroku potrebne pleničke in oblekce.

Tudi otroškega vozička in zibelke ni bilo. Kot Marija Jezuščka v jasli — je položila Meta malega črvička v borno košarico. Iz dneva v dan ga je zibala, skrbno previjala in prepevala:

„... kjer so me zibali mamica moja
in prepevali haji — haja ..."

Po šestih mesecih je Miroslava že živo gledala v svet. Z ročicami in pregibi nežnih ustnic je hotela mamici dopovedati vse, kar se je odigravalo v njenih otroških čustvih. Z veseljem sta jo Meta in Joža opazovala. Zdelo se jima je, da je kot nekak božji blagoslov in obenem povračilo za vse, kar sta pretrpela in zgubila v težkih vojnih časih.

*

Nekega dne je potrkal vojak, vračajoč se iz ujetništva, in prinesel Meti sporočilo od sestre, da so vsi zdravi, da mati težko čaka, na pismo, da vojna ni uničila njenih stvari, o sorodnikih, znancih in še mnogo drugega. Nič ni rekla. Molčé je trudna roka nalahno pogladila pismo in velike, od solz vlažne oči so sledile vrsticam. Nov žarek upanja in sreče v Jožetovi družini ...

S solznimi očmi je Meta od veselja privila malo hčerkico na svoje grudi in ji hitela pripovedovati o svoji materi. Zunaj pa so začele padati prve snežinke ...

*

Iz zakotne vasice, ki leži na hribu izpod zasneženih Karavank, se je začulo milobno zvonjenje. V cerkvici Marije sedem žalosti se zbirajo vaščani in klečé zaupno molijo s svojim sivolasim župnikom:

„Kraljica miru — prosi za nas ...!"

J. K-č

NA VALOVIH *življenja* IN *ljubezni* ...

I.

Nepretrgoma, kot bliski ob nevihti, so se vrstila poročila. Srca so bila do roba napolnjena z grenkobo, a še vedno so vanje padale nove kaplje.

Pomlad je šla mimo neslišno in nevidno. Nihče se ni ozrl v cvetoča drevesa, nihče ni prisluhnil slavčkovi pesmi.

Kot okamenela je slonela Cirila ob oknu. V očeh ji je drhtela bolest. O Ivu še nobenega sledu. Vse jutro ga je iskala med domobranci, ki so se od vseh strani zgrnili v Ljubljano. Preiskala je vse bolnice, nihče ji ni vedel dati točnega pojasnila.

„Mama, še v Št. Vid pogledam popoldne, mogoče ga najdem tam."

„Otrok, ne hodi," je mamo zaskrbelo.

„Mama, moram iti, nič se ne bo zgodilo, le mirna bodi." In je šla. Hitela je med množico, srečevala znane obraze; komaj da jih je pozdravila, nasmehnila se ni.

Prijetno je grelo pomladno sonce, kot bi na svetu bili sami srečni ljudje. Komaj da se je ozrla v Kamniške planine, ki so še blestele v snegu zimskih dni. Srce je ostalo prazno, grizoča skrb je pregnala vsako drugo misel.

V daljavi je zagledala nemško patruljo. V velikem loku se ji je ognila čez njive in travnike. Ko je prispela do zadnje, trinadstropne hiše, je obstala. Vojak je stražil ob vhodu. Prosila ga je, da bi smela noter.

„Nemogoče!" ji je rezko odgovoril.

„A jaz moram noter!" je bila odločna v svoji zahtevi.

„Ukaz imam, da ne smem nobenega pustiti v bolnico brez posebnega dovoljenja."

„Dobila bom dovoljenje." In se je spet naglo vrnila v Ljubljano. Na komandi so jo osorno sprejeli, a ni odnehala. Večerilo se je, ko se je spet vračala proti Št. Vidu. Spustili so jo v bolnico. Z razbijajočim srcem je hitela iz sobe v sobo; nikjer znanega obraza. V zadnjem nadstropju je odprla vrata v veliko sobo. Z očmi je preletela vse

postelje in že hotela oditi, ko jo je znani glas poklical.

Kar planila je k njemu in si obe njegovi roki pritisnila na srce.

„Ivo, da si le živ," mu je mehko božala obvezo na čelu. Trpke zaskrbljenosti v njegovih očeh ni videla. Prevelika je bila njena sreča. Dolgi meseci težke negotovosti so na mah zatonili v pozabo. Gledala ga je, rada bi mu z najlepšimi besedami izpovedala svoje občutke sreče, a besede so ostale v srcu, na ustnice niso mogle priti.

„Cirila, prav je, da si prišla, čakal sem te. V Ljubljani ne boš mogla več ostati. Ne smemo čakati. Umaknili se bomo."

S težavo je govoril in muka njegovega srca je bila tako huda, da so bele obveze zakrvavele.

Cirila je onemela. Trenutna sreča je na mah izginila, še hujša bolečina je zajela srce.

„Kako boš odšel tak, kot si," je zatrepetala ob misli nanj.

„Zame ne skrbi, vse je že urejeno; še to noč odrinemo čez Karavanke."

„In kam potem?"

„Svet je velik!"

„Kako naj mamo pripravim na odhod?" je nova bolečina zarezala v srce. „Navezana je na dom in ločitev od njega ji bo hujša od smrti."

„A jo bo prebolela; trpljenje je naš delež, ne izognemo se mu, pa četudi bi ostali doma. Híti, Cirila, čas beži in še to noč bo treba odriniti. Našli se bomo spet onstran mejá ... ali pa v večnosti, kakor je božja volja," je dodal in vdanost, ki je trepetala iz njegovega glasu, je tudi Cirilo opogumila.

Poslovila se je od njega brez besed. V vratih se je še enkrat ozrla. Gledal je za njo in nenadoma ji je težka slutnja zajela srce. — Nikjer več se ne bosta našla ... V negotovosti je obstala; tedaj ji je on zamahnil z roko in se ji nasmehnil ...

*

Zunaj je bila že noč. Hitela je proti domu. Še vedno so bile ulice polne ljudi, ki so mrzlično hiteli na vse strani, s kovčki in culami, zaskrbljeni in preplašeni.

Doma jo je mama vsa v solzah pričakovala.

„Kod pa hodiš toliko časa! Moj Bog, v kakšne skrbi si me spravila."

„Mama, bežati bo treba; mnogi so že na poti. Iva sem našla v bolnici v Št. Vidu; svetoval mi je, naj še to noč odrineva."

Mama je zajokala in se zgrudila in stol.

„Kam naj greva?" je tarnala, da se je Cirili trgalo srce od bolečine.

„Mamica, ne jokaj, svet je velik in jaz se dela ne bojim. Ivo naju bo čakal onstran meje in tudi v tujini si bomo lahko ustva-

*

Ljubeljski predor, zgrajen med vojno tudi z žulji in krvjo žrtev nacizma, je požiral in zopet bruhal ljudi ...

*

rili dom . . ." Svojim besedam še sama skoraj ni verjela . . .

V naglici sta pospravili najpotrebnejše, zaklenili, kakor da se bosta čez teden dni že vrnili, in se uvrstili v reko beguncev, ki je vedno bolj naraščala in zavzela in zajezila že vse ulice. Žalostna procesija ljudi se je vila iz Ljubljane proti Gorenjski. Brez besed so hodili, nizko sklonjeni pod težo dvojnega bremena — telesnega in duševnega.

Izmučeni in utrujeni so dospeli v Tržič. Tam okoli so še streljali. Begunci so se nenadoma znašli v ognju. Razgubili so se na vse strani. Cirila je prijela mamo za roko in bežala, še sama ni vedela kam. Nenadoma se je blizu nje razletela granata. Ko se je nekoliko zavedla, mame ni bilo nikjer. Bežala je naprej, jo klicala, povpraševala, a nihče ni vedel odgovora.

Nastopilo je jutro, žalostno kot še nikdar. Reka beguncev se ni ustavila. Zopet se je strnila po nočnem napadu in nadaljevala svoj križev pot v negotovost. Cirila je šla za drugimi. Upanje, da bo mamo našla onstran meje, ji je dajalo poguma.

Ves dan so hodili in proti večeru dospeli na Vetrinjsko polje. O mami nikjer sledu. Cirila se je vrgla v travo in vso noč prejokala. Upanje je splahnelo. Prejšnji bolečini se je pridružila nova. Iva ni našla na Vetrinjskem polju. Prvič v življenju je prosila, da bi umrla. Strah jo je bilo življenja, strah temne bodočnosti.

Ko je nastopil dan, je mlad duhovnik prišel med ljudi.

„Sv. mašo bomo imeli tu na travniku. Vsi se je lahko udeležite." Cirila se je z največjo težavo dokopala do ugotovitve: „Nedelja je danes — najžalostnejša nedelja v mojem življenju." — Tudi med sv. mašo je molila, da bi umrla . . .

Potem je spet sedla na travnik, brezbrižna in brezčutna za vse . . .

Nenadoma jo je dvoje rok krčevito objelo in kot v sanjah je začutila na svojih licih mamine poljube in vroče solze. Kriknila je od sreče in blaženosti in božala in poljubljala mamin obraz.

„Mamica, mamica," je hlipala in sama svojim očem ni mogla verjeti.

Mama se je zgrudila zraven nje. Bila je izčrpana do skrajnosti. Noge so ji krvavele; v eni sami noči se je postarala za deset let.

„Ob napadu sem bežala v nasprotno smer; šele daleč ven iz Tržiča sem se znašla. Še sama ne vem, kod sem hodila! Strašno je bilo," se je v grozi stresla ob spominu na komaj prestano.

„Mama, Iva ni od nikoder," je Cirila znova bridko zajokala in skrila obraz v mamino naročje.

„Bridko nas Bog preizkuša, On že vé, zakaj!" je vzdihnila mama. „Strašen je delež, ki ga moramo prinesti Bogu v zadoščenje."

Potem se je začelo za begunce žalostno življenje. Ob napadu pri Tržiču so vse izgubili in si rešili le golo življenje. Vsega je primanjkovalo, vendar jih je skupna usoda krepčala, da niso obupali.

Po malem so še vedno prihajali begunci in tudi domobranci, ki se jim je posrečilo zbežati iz partizanskega obroča. Vsi so prinašali le žalostne vesti. Komunisti so zagospodovali povsod in smrt je sedaj žela bogatejšo žetev kot pa v vojni sami. Sedaj ni bilo nobenemu več žal, da so odšli zdoma.

Na tihem je Cirila še vedno upala, da se bo tudi Ivo nekega lepega dne pojavil pred njo ves lep in nasmejan kot nekoč. Pa ga ni bilo. Najbrž je padel v roke partizanov kakor tisoči in tisoči . . . Cirila pred mamo ni hotela pokazati svoje žalosti. Na zunaj se je delala močno, v srcu pa je rana krvavela in jo bolela in le zaradi mame je prosila Boga, naj ji še ohrani življenje.

*

Maj se je nagnil h koncu. Med begunci je bilo tudi več duhovnikov. Ti so se prvi znašli in se vsi darovali za ljudi. Edino v cerkvi so ljudje še našli tolažbo. Vsak večer so se vršile majniške pobožnosti in vsi so jim prisostvovali, tudi taki, ki v Ljubljani niso nikdar hodili v cerkev. Skupna nesreča je ljudi zbližala, postali so kot ena družina. Stanovali so pod šotori in si uredili življenje, kot so mogli.

Proti koncu meseca so začeli odvažati domobrance iz taborišča. Rekli so, da jih peljejo v Italijo. Z njimi so šli tudi njihovi svojci in nekaj drugih beguncev . . .

Cirila z mamo je še ostala. Potem se je

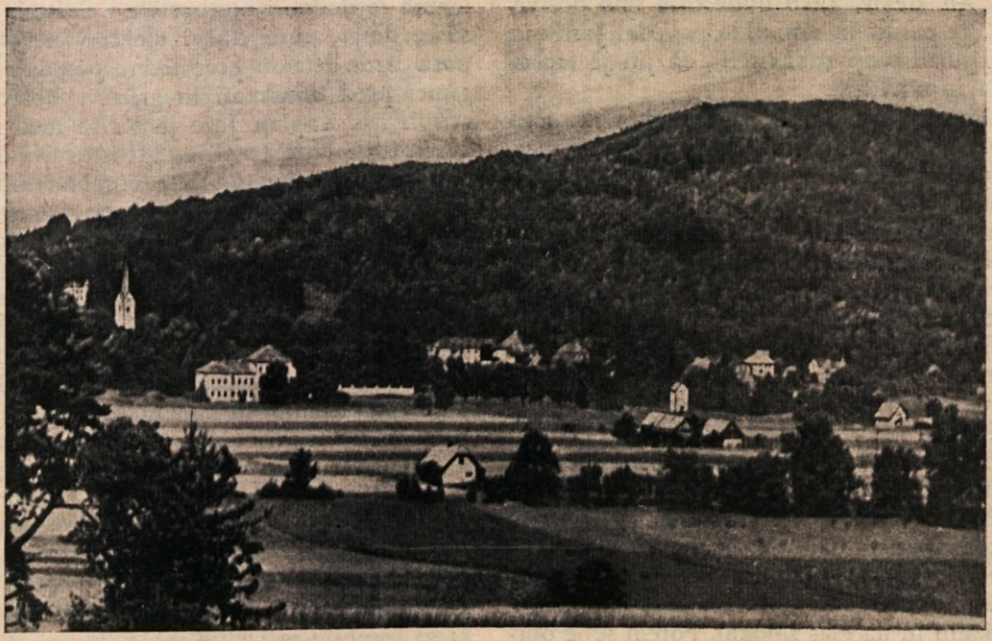

Del VETRINJSKEGA POLJA. — (Zadaj na levi cerkev in šola.)

tudi odločila. Tisto noč pred odhodom pa je pribežal nazaj na Vetrinjsko polje domobranec Janez, ki je odšel z drugim bataljonom v Palmanovo v Italijo, kot so govorili. Zgrudil se je na tla ves onemogel. Vse taborišče je bilo na mah pokonci. Ko je dvignil obraz, so z grozo opazili, da je bil ves krvav. Roke v zapestju so bile oglodane skoraj do kosti. Dvignil jih je proti ljudem in zavpil:

„Glejte, ljudje, kaj smo dobili v plačilo. Žico na roke in strel v tilnik!"

Begunci so onemeli od strahu in groze.

„Govôri, kaj se je zgodilo z mojim sinom," je kriknila neka mati, za njo druga, tretja.

„Vse so pobili kot divje zveri!"

Tedaj je strašen jok napolnil vse Vetrinjsko polje in se strahotno izgubljal pod zvezdnato nebo.

„Povej, Janez, kaj je z našimi?" se je do Janeza sklonil kaplan Jože.

„Vrnili so jih domov. Nihče izmed deset tisoč ni videl Italije."

„Partizani so jih pobili," so tedaj z grozo doumeli ljudje in jok in stok se je znova razlegal v temno noč.

„Angleži so vsega krivi!" so se tedaj od več strani slišali grozeči klici.

„Mirujte, ljudje božji, nič ne veste. Mirno moramo rešiti tudi to. Dovolj krvi je bilo že prelite," jih je miril kaplan Jože.

„Našo kri moramo maščevati!" mu je zavpil postaven možak, ki je včeraj segel v roke trem svojim sinovom.

„Bog jih bo maščeval! Pojdimo, ljudje! Sedaj bo maša za vse naše padle. Bog naj jim da večni mir," so njegove besede zatrepetale v joku.

Počasi so mu ljudje sledili. Najprej ženske, potem obotavljajoč se še moški. Vetrinjska cerkev je bila premajhna za vse.

Cirila se je približala Janezu.

„Janez, hočeš, da te obvežem?"

Hvaležno jo je pogledal. Šel je za njo v šotor. Cirila je prinesla gorke vode in obveze. Ko je prijela v svoje nežne roke njegove okrvavljene, od zemlje in blata zamazane, se ni mogla premagati. Sklonila se je do njih in jih poljubila.

„Zate in za vse, ki so s teboj trpeli ... in dotrpeli," ji je šel truden spomin mimo desettisočev in se ustavil pri Ivu. Dve gorki solzi sta padli na Janezovo roko.

„Ah, dekle, kako hude čase smo doživeli," je počasi in zamolklo povedal Janez in prepustil svoji roki Cirili, da jih je razkužila in obvezala.

Potem sta skupno šla v cerkev. Kaplan Jože je pravkar pristopil. Ko je začel z mašnimi molitvami, se je vsa cerkev spustila v glasen jok. Pretresljivo ječanje mater in žen se je mešalo z vzdihi očetov in napolnilo vso cerkev z mrtvaško grozo krvavih prividov. Nizko sklonjen je klečal Janez sredi med njimi.

„Gospod!" je ječal," odpusti mi, moje mesto bi ne smelo biti tu. A rešil sem ostale. Živa priča bom. Povsod, kamor koli bom šel, bom branil njihovo nedolžnost . . ."

Pri evangeliju se je gospod Jože obrnil k vernikom. Odprl je usta, da bi jim izrekel besedo tolažbe, a iz presušenega grla ni mogla beseda na dan. Objokani in prepadeni obrazi so zrli vanj, vsaka beseda bi bila zaman za toliko bolest. Pokril si je obraz z rokami in na glas zajokal. Potem se je obrnil k oltarju in med jokom domaševal.

Sledili so dnevi otopele žalosti in obupa. Ljudem je bilo vseeno, kam jih pošljejo. — „Ubili ste naše sinove, ubijte še nas!" — so tarnale matere.

V juniju je zasedbena oblast taborišče razdelila v štiri druga taborišča. Cirilo in mamo so dodelili v taborišče v Spittal. Tu so se dolgi, pusti dnevi vlekli v neskončnost. Brez dela so prve tedne posedali begunci pred barakami in grizli v bolečino svojih src. Kaplan Jože je bil še med njimi in jih tolažil. Iskal je poti iz te sive enoličnosti, ki je ugonabljala posebno mlade ljudi duševno in telesno. Skupno z drugimi duhovniki in izobraženci je tedaj začel ustanavljati kulturne in obrtniške odseke.

Begunci so se sčasoma vživeli v položaj in se znašli. Zaživeli so ne samo versko, temveč tudi kulturno in narodno. Sedaj so se neprestano vrstili tečaji, sestanki, pevski in dramatski nastopi in končno so v taborišču otvorili še osnovno in srednjo šolo. Cirila se je vpisala v gospodinjski tečaj. Ko ga je končala, je bila spet brez dela. To jo je tako morilo, da je sprejela delo v lesni tovarni v Steinfeldu, samo da je prišla do zaposlitve. Mami je bilo hudo, ker je ostala sama; ko pa je pomislila na nesrečne matere, ki so izgubile za vedno svoje sinove, je junaško prebolela ločitev.

Cirili je šlo težko delo le slabo izpod rok. Vendar je vzdržala. Po dveh mesecih pa le ni zmogla več.

„Ali veš," ji je rekla nekega večera prijateljica Marica, „da bodo v Lienzu ob Dravi odprli gimnazijo? Kaj, ko bi se tudi mi-

Jasno majsko nebo l. 1945 je bilo tisočem — ljudem in živini — na Vetrinjskem polju edini krov nad glavo.

Taborišče

Barake —
nema resnica,
sklonjena glava,
težka desnica.

Toda v daljavi:
dom, tihe sanje,
okna dekliška
in vasovanje.

Tu podrtija . . .
Okna umrla,
kot bi jih roka
težka zaprla . . .

M. JAKOPIČ

dve vpisali, čeravno imava za seboj že trgovsko akademijo?"

Cirila je bila takoj navdušena za ta predlog. Odpovedali sta delo v tovarni in se vpisali na gimnazijo.

Dekleta so živela v konviktu. Mladost je premagala prvo preizkušnjo življenja. Le Janez je ostal molčeč in zaprt sam vase. Cirila se mu je skušala približati. Govorila je z njim le vsakdanje reči, vendar je Janez za vsako njeno besedo jasno slutil, kako v njej trepeta sočutna duša. Sedaj jo je redno spremljal iz šole do konvikta in molče poslušal njeno iskreno govorico in smeh. Pri vhodu v konvikt ji je segel v roke in se za hip zagledal v njene žametne oči, da je vsa vztrepetala. Potem je odšel naprej s sklonjeno glavo in počasnimi koraki.

„Kaj vse je moral doživeti v tistih strašnih dneh?" sta ugibali z Marico. Z nobenim vprašanjem si nista upali dotakniti se njegove boleče rane. Ko se je naslednji maj bližal koncu, je postal njegov pogled tako razbičan, da je bolel, če ga je uprl v ljudi. Takrat si Cirila ni več upala zasmejati se v njegovi družbi.

Nekega večera v maju, ko je Marica ostala na gimnaziji, sta se sama vračala proti konviktu. Skoro nevedé sta zavila na daljšo pot. Večerna zarja je bila razlita čez vso pokrajino, ki je opojno dehtela v pomladnem cvetju.

„Glej," ji je nenadoma rekel Janez in jo prijel za roko, „tak večer je bil takrat, ko so nas peljali proti Kočevskemu Rogu."

Cirila je zatrepetala; njegova bolečina je neusmiljeno zasekala v njeno srce.

„Zvezali so nam roke na hrbtu z žico, ki se nam je zarezala v meso, da so nam roke odrevenele od bolečin." Gledal je preko njenega obraza v daljavo, ona pa mu je v očeh brala okamenelo grozo. „Padali smo, se ob udarcih puškinih kopit spet dvigali in spet hodili. Dolga, brezkončna čreda na smrt obsojenih. Koliko nas je bilo? Bog sam ve. Noč nas je zajela v gozdu, mi pa smo le naprej hodili, se spotikali ob korenine, padali in nadaljevali strašno pot. V kočevskem gozdu so globoke jame. Tam so padali, zadeti v tilnik, tisoči in tisoči. Umirali s klicem Boga na ustnicah, z odpuščanjem v srcu. Potem so nad nami razstrelili skale. Z groznim truščem so padale v globino in za vedno umirile slednji krik mučeniških src. Le v meni ga niso umirile. Noč in dan odmevajo klici v moji duši, noč in dan se pogovarjam z brati, pri katerih bi moralo biti tudi moje mesto. Življenje je meni hujše mučeništvo, kot je bila njim smrt. In vendar moram živeti, Bog hoče tako."

Še vedno jo je držal za roko. Poslušala ga je brez besed, še solze so ji okamenele v očeh.

*

ŽALOSTNA DESETLETNICA:

„Vrnili so jih domov! Nihče izmed deset tisoč ni videl Italije!" (str. 111). — Na tem pliberškem travniku pod goro Peco so bili pred desetimi leti — koncem maja 1945 — tisoči izročeni in odpeljani v mučeniško smrt v domovino...

*

„Odpústi mi, če sem ti vse to povedal. Ne smel bi te žalostiti, sam bi moral še nadalje nositi vse."

„Ne, Janez, prevelika je tvoja bolečina, da bi jo mogel nositi sam. Pa saj je nisi nosil sam. Vse od takrat, ko si z okrvavljenimi rokami pribežal zopet med nas, sem tudi jaz nosila tvojo bolečino v svojem srcu. Tvojo in mojo ... Tudi Ivo je umrl mučeniške smrti. Njihova pot je končana, naša mora še preko Kalvarije. A tudi za nas bo posijalo velikonočno jutro, zaupaj, Janez, in veruj!"

„Zaupaj in veruj ..." je počasi za njo ponovil Janez. „Težke so tvoje besede, vdal sem se že v usodo in zdi se mi, da je le še trpljenje moj delež na tem svetu."

„Ne!" je rekla odločno, „nobena noč ni tako temna, da bi za njo ne posijalo svetlo sonce."

„A moje sonce je še daleč."

„Mogoče pa tudi ne," mu je tiho odgovorila in ga pogledala s toplim razumevanjem.

„Mogoče pa tudi ne ..." je ponovil za njo in svetel pramen je osvetlil temine njegove duše.

II.

Polagoma je čas ublažil najtrpkejše bolečine. Mesci in leta so bežali in v veliki begunski družini je postalo življenje lažje. Cirila je skupno z Marico in Janezom končala šolo in srečno prestala maturo. Ponosna je bila nanjo kakor vsi drugi v normalnih razmerah.

V prijetno skupno življenje pa je tedaj zasekala nova rana. Začelo se je izseljevanje preko oceana. Kakor da bi se lastni bratje in sestre poslavljali izpod rodnega krova, tako so trpeli vsi ob slovesu. Najprej so odšli fantje in možje v Kanado. Dekleta so jim spletla šopke za slovo in ob tej uri slovesa je marsikatera skrivnost postala bridko lepo razodetje dveh mladih src. V toplo julijsko noč je odmevalo petje odhajajočih fantov, ki pa ni moglo ublažiti trpkosti slovesa.

Janez je še ostal. Tudi on se je odločil za Argentino kakor Cirila. Vendar je vedel, da mu bo zdravje oviralo odhod in da bo Cirila odšla pred njim.

Čez dva meseca so se odpeljala dekleta. Osemdeset slovenskih deklet, osemdeset cvetov se je za vedno odtrgalo od rodne zemlje. Tudi Marica je bila med njimi. Vse taborišče je jokalo za njimi. Odpeljali so se na postajo, ostali pa so ob progi v taborišču napeljali žarnice in pripravili kresove v zadnji pozdrav odhajajočim. Pozno ponoči je vlak pripeljal mimo. Objokanih in prepadenih obrazov so slonela dekleta ob oknu in se za vedno poslavljala od „doma" za žico. Vzdolž vsega taborišča so goreli kresovi kot poslednji pozdrav slovenske zemlje. Klici so odmevali v noč; še oddaljeni ropot koles, nato pa je mir zajel vse, kakor da se ni nič zgodilo. Cirila je jokala, za lastno sestro bi ji ne moglo biti huje.

*

Življenje je neizprosno šlo naprej. Vsak je vedel: jutri bo vrsta na meni. Proti koncu novembra je odšel prvi transport v Argentino. Tudi Cirila in nje mama sta bili določeni za odhod. Cirila je otožna hodila po taborišču in se poslavljala od vseh. Toliko lepih spominov jo je vezalo na to leseno mesto ob Dravi. Tri leta in pol je preživela tu v vednem pomanjkanju in tesnobnem pričakovanju in danes se je Bogu zahvaljevala bolj za grenke ure žalosti kot pa za bežne trenutke sreče. Prvi viharji življenja so v njeno srce vlili samozavest in odločnost, ki je prej ni poznala. Njena vera se je poglobila, saj so bila ta leta, ki jih je preživela v taborišču, neprestane duhovne vaje. Mogoče ne bo nikdar več v življenju deležna tolike duhovne tolažbe kot tu v taborišču. A za njeno najhujšo bolečino ni nihče slutil. Sedaj šele je s sladko bolečo zavestjo spoznala, da njena navezanost na Janeza ni bila zgolj prijateljstvo. Neskončni oceani bodo sedaj ločili njuni srci in neizgovorjene besede bodo ležale v njunih globinah kot biseri na dnu morja ...

Meglenosiv večer je legal na taborišče, ko so se poslavljali. „Cirila, ali te smem spremiti?" V grlu jo je dušila bolečina, da je samo prikimala.

Kakor otroka jo je prijel za roko. Blagodejna toplota se ji je razlila po telesu. Tako bi romala ob tej močni roki vse življenje ...

„Cirila," je mehko prihajal do nje njegov glas, „daleč mi boš in blizu. Težko mi bo življenje brez tebe."

Začutil je, kako je njena drobna roka zatrepetala v njegovi. „Čakala te bom!" je njena izpoved kot v zlatih slapovih padala v njegovo dušo.

„Bojim se zate," je Janez še tesneje pritisnil na srce njeno roko. „Tujina je kot grabežljiva zver; vse ji moraš žrtvovati."

„Ob misli nate bom močna, ob spominu na Iva ti ostanem zvesta. Saj v tebi ljubim Iva in v Ivu sem že ljubila tebe. Nič se v meni ni izpremenilo."

„Ivo in vsi, ki so padli, ostanejo za vedno moji najdražji bratje. Najina sreča je cena njihove krvi."

Misli so romale tja preko Karavank, kjer so mogočni gozdovi peli nad grobovi svoj večni koral.

Potem sta molče nadaljevala pot do postaje. Tu so se spet vsi našli. Teža slovesa je vedno močneje pritiskala na vsa srca. Vlak je imel enourno zamudo. Starejši so posedali po klopeh v čakalnici, mladini pa se je zahotelo zraka. Cirila in Janez sta molčé hodila gori in doli po peronu, nobena beseda se jima ni zdela vredna, da bi jo izgovorila v tem slovesnem trenutku.

„Janez!" je tedaj poklical nekdo iz teme, „kres bi radi napravili. Ali prideš pomagat?"

Dekleta so na mah ostala sama. Na bližnjem travniku so fantje nanosili dračja in vejevja in kmalu so prve iskre razsvetlile noč. Tesno drug ob drugem so stali fantje in dekleta. Kar so vsa leta skrivali pred ostalimi in mogoče še drug pred drugim, je sedaj postala srečna izpoved vsem: „Našla sva se," so govorili mladi pari, — „še oceani nas ne bodo mogli več ločiti."

Potem je pod zvezdnato noč mehko zadonela slovenska pesem. Plameni so razsvetljevali otožno zbrane obraze, šopi isker so kot klici ljubezni v zlatih slapovih padali vsenaokrog.

Nobene izpovedi ni bilo več treba. Pesem je govorila, tožila in klicala, upala in verovala, molila in prosila in se v trepetajočih zvokih poslavljala od najdražjih spominov, ki so kot svetinje bogatili njihovo mladost. Vsaka pesem je bil sladko boleči spomin, sladko boleče slovo. In še, ko so utihnili, so zlate iskre padale v njihova srca.

Na postajo je pridrdral vlak.

Janez je prijel Cirilo za obe roki in ji z otožno mehkobo gledal v oči. Ni se mogla premagati. Naslonila je glavo na njegovo ramo in bridko zajokala.

„Sončece moje, nežni moj cvet, ne jokaj, kmalu pridem za teboj," jo je tolažil in ji mehko božal lase.

Nasmehnila se mu je skozi solze.

„Vidiš, kakšno šibko ženo boš dobil."

„Drug ob drugem bova močna, Cirila."

„Noč in dan bodo moje misli pri tebi."

„Noč in dan bom blagoslavljal tvoje ime."

„Zbogom, Janez!"

„Zbogom, Cirila! Na svidenje tam onstran morja!"

Cirilina mama je segla v roke Janezu, nato ga prekrižala na čelo, usta in prsi. Doumela je skrivnost njunih src.

„Bog s teboj, Janez, ne boj se za Cirilo, ostala ti bo zvesta."

Počasi se je vlak premaknil. Na stotine rok se je dvignilo v zadnji pozdrav.

„Marija, k tebi uboge reve..." je počasi zamirala zadnja prošnja odhajajočih.

*

Vlak je drdral v noč... „Z menoj ve, gore, z menoj ve, planine...!" je jokalo Cirilino srce. A gorski velikani so nemo zrli v nižavo, zasanjani v svojo belo prelest. Domovina se je vedno bolj odmikala, za mejo dveh svetov jo je komaj še slutilo srce.

Prispeli so v Italijo, ko je bilo že jutro. Utrujeni in neprespani obrazi so nemo zrli v jesenski dan. Daleč so ostale gore, neizmerne planjave Lombardije so se raztezale na obe strani. V Milanu so izstopili in dolgo čakali na zvezo s Turinom. Nekateri so izrazili željo, da bi si radi ogledali mesto, pa jih niso pustili. Plašno so begunci zrli v živahni vrvež ljudi, ki so se kretali nasmejanih obrazov; poslušali so njih govorico, v srcu pa je s tisočerimi klici odmeval glas domovine.

Kar oddahnili so se, ko so spet sedeli v vlaku. Da bi bili že na cilju, so si vsi na tihem želeli.

Dospeli so v Brusasco, ko je bila že noč.

Izstopili so plahi in boječi, še govoriti si niso upali, da bi koga ne užalili.

„Bog vas sprejmi!" jim je tedaj prišel naproti postaven duhovnik.

Strnili so se okrog njega kakor otroci okrog očeta. Tujina se jim je na mah zazdela manj grenka.

„Tudi ti si tu, Jože," je gospod stisnil roko kaplanu Jožetu. „To je lepo, da svojih ljudi nisi zapustil. Dovolj dela bova imela oba." Veliko begunsko taborišče je kar zaživelo. Našli so se stari znanci, pozdravov in razgovorov ni bilo konca.

„Saj bo jutri še čas za to," se je smehljal med svojimi ljudmi gospod Anton Dobravec. „Utrujeni ste, le pojdite k počitku. Jutri se začne advent in bo treba k zornicam."

Skoro žal mu je bilo, da je to povedal. Umolknili so, še z mladih obrazov je izginil smeh. V razbolelo rano je zasekala nova bolečina. Misli so hitele svoja pota, tja, kjer so plamenice doma pred leti razsvetljevale zasnežena pota, spodaj pri fari pa je vabil zvon . . .

„Lahko noč, pa ne pozabite se prekrižati!" se je poslovil od njih gospod Anton.

Molče so legli k počitku. Preutrujeni so bili, da bi se mogla njihova misel še kje ustaviti.

Cirila je kleče pri postelji izmolila večerno molitev, potem je voščila mami lahko noč in legla. Ni hotela takoj zaspati. Rada bi razmišljevala in še enkrat v duhu doživela vse bridko-lepe dogodke zadnjih dni. A mladost in utrujenost sta zahtevali svoje. Lahko noč, Janez, sladko spavaj . . . mu je že v polsnu voščila, kakor mu je obljubila.

Tenko je pozvanjalo, ko se je zbudila. Mama je že vstala in tudi druga dekleta in žene so bile že pokonci. Kar sram jo je bilo, da je zaspala.

Majhna kapela se je napolnila do zadnjega kotička.

„Cirila, saj znaš peti?"

Prikimala je in šla za Francko do harmonija v ozadju. Gospod Anton je pristopil in tedaj je adventna pesem zaživela v tisočerih sladkih spominih: Vi, oblaki, ga rosite . . .

Mati Marija je šla mimo njih, pod srcem je nosila milega Jezuščka. Ko je pristopil gospod Jože, ni nihče zapustil kapele. Francka je naprej molila rožni venec, vsa cerkev ji je odgovarjala.

„Predpoldne bo v kapeli konferenca za dekleta in žene, popoldne za može in fante. Zvečer bomo imeli skupen blagoslov. Tak bo naš dnevni red," je povedal gospod Jože po maši. Ni jih povabil, naj pridejo; vedel je, da se bodo odzvali.

Gospodu Antonu in Jožetu se je zdelo, da niso bili ljudje nikdar tako žejni božje besede kot ob tej preizkušnji življenja. „Tudi na Miklavža ne smemo pozabiti," je povedal gospod Anton zbranim dekletom in ženam. Matere so molče prikimale, v očeh so jim zablestele solze hvaležnosti.

In spravili so se na delo. Bog sam vedi, od kod sta gospoda privlekla vso tisto šaro. Bili so koši, polni pomaranč, jabolk, sladkorčkov in še kakšna igrača je bila vmes. Smehljala sta se začudenim materam in dekletom, zunaj pa so se otroci z žarečimi očmi vzpenjali na prste, da bi skozi okno ujeli žarek Miklavževe dobrote.

Miklavžev večer je združil velike in male v eno samo družino. Še nikoli niso bili otroci tako veseli Miklavževih daril kot tu v taborišču. Slutili so, da je v teh darovih velika ljubezen, ljubezen, ki se vsa žrtvuje in ne zahteva nič zase.

Adventni čas je še naprej rosil obilo milosti v vsa srca. Kot otroci so se vsi veselili božiča. Ni bilo skrbi za novo obleko ne za potice ne za obiske, zato pa so prosti vseh teh zemeljskih skrbi tem globlje zaživeli svetonočno skrivnost. Še nikdar v življenju ni Cirila tako globoko in lepo doživela lepote božičnih praznikov kot tu v taborišču. V kapeli so postavili skromne jaslice in dekleta so se dobro pripravila za petje pri polnočnici. Še fantje so jim pomagali.

„Sveta noč, blažena noč . . ." je drobna Jezuščkova roka mehko božala razbolela srca. Preko vse trpke negotovosti begunskega življenja, preko grenkih ločitev in smrti najdražjih oseb je segala vse premagujoča Kristusova ljubezen . . . „Ne bojte se, jaz sem z vami vse dni do konca sveta . . ." je blagodejna luč nebeške tolažbe svetila v vsa srca.

Cirila je v teh dneh doumela, da je le tista sreča prava, ki jo človek globoko v

svojem srcu doživi, in da je spričo te sreče vse bogastvo in vsa lepota sveta varljiva in prazna. Jezušček v njenem srcu ji je govoril in ona ga je, prosta vseh skrbi tega sveta, vdano poslušala. To so bile blažene ure božjega obiskovanja, sveta popotnica za težo bodočih dni.

Takoj po Novem letu so dobili obvestilo za odhod preko oceana. Na večer pred sv. Tremi kralji so zapustili taborišče in se odpeljali v Genovo. Gospoda Anton in Jože nista zapustila svojih ljudi. Vedela sta, kako bridko ju bodo potrebovali v tujini, zato sta se tudi onadva odločila za odhod.

V luki je že čakala ladja za odhod v Argentino. Ogromna pošast je brez usmilje-

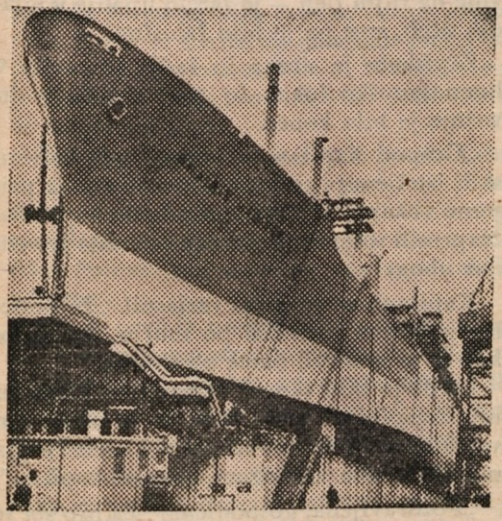

nja požirala ljudi. Stoštirideset Slovencev se je odtrgalo od rodne zemlje.

Turobno kot zvonovi na vseh mrtvih dan je tulila sirena pred odhodom ladje. Begunci so stali na krovu, bledih obrazov in z bridkostjo v očeh. Srce se je trgalo od srca, od živih in mrtvih, od doma in domovine.

„Janez . . . !" je vpilo Cirilino srce v neskončne daljave morja in neba. Klic je ostal brez odmeva, ladja je nevzdržno drsela novim svetovom naproti.

Vožnja je bila lepa. Begunci so čez dan živeli na krovu. Zrli so v megleno obzorje. Tam bo konec njih vožnje. Pa obzorja so se odmikala, v neskončne dalje je zrlo oko, srce je trepetalo v tesnem pričakovanju.

Neke noči se je Cirila prebudila. Glava jo je bolela in v želodcu je čutila bolečine in motnje. Žeja jo je mučila in, ko je vstala, da bi si nalila vode v kozarec, jo je kar izpodneslo. Tudi drugi potniki so vstajali, stokali v bolečinah, molili in klicali na pomoč. Nobena stvar ni bila več na mestu. Ladja se je zibala in se strahotno dvigala in zopet padala med velikimi valovi.

Otroci so jokali, matere tarnale in vzdihovale; vsaka beseda tolažbe je bila bob ob steno.

„Vsi potonemo, nikdar več ne bomo videli belega dne," je tožila neka mati in pritiskala k sebi petletnega dečka.

„V božjih rokah smo, iz mnogih nevarnosti nas je že rešil, tudi sedaj nas bo," je tolažila Cirilina mama, ki je izmed vseh ohranila še največ prisotnosti duha.

Bučanje vetra in šumenje morjá je vedno bolj naraščalo. Nemogoče je bilo ohraniti se v ravnotežju. Nihče ni še izkusil viharja na morju. In strašne noči ni hotelo biti konca. Šele proti jutru je vihar nekoliko pojenjal. Potnikom je odleglo in, ko je prisijalo sonce, so vsi bledih in prepadenih obrazov prilezli na krov. Morje je bilo mirno, komaj lahno nakodrano.

„Veste, gospodična," je tedaj prišel mimo kapitán ladje, „morje je kakor ženska: nikdar se nanj ne smemo zanesti, še manj mu zaupati!"

„V vaših rokah smo bili vsi to noč in smo vam zaupali. Vidite, da vaše mnenje ne drži."

„Hm, ko bi bilo res," jo je kapitan pogledal in odšel proti svoji kabini.

Kapitan je bil Francoz. Že večkrat se je ustavil ob njej, ko je bila na krovu. Govorila je sicer le za silo francoščino, vendar sta se razumela. Cirila je čutila do njega neko tiho spoštovanje, kakor ga čutimo do oseb, ki nosijo odgovornost za naše življenje.

Dolgo je potem razmišljala kapitanove besede.

Pa se je nenadoma sredi teh misli stresla. Ali ni imel kapitan prav? Otroci trenutka smo, čustva nas premetavajo kakor valovi travnato bilko. Ko pa je šla globlje vase, je spoznala, da je na dnu njenega srca mir kakor v globinah morja in da sveti tam svetla

luč, ki je noben vihar ne bo mogel ugasiti.

— Janez, vsa sem tvoja, odpusti mi! - je zaprla oči, da bi si mogla bolje predočiti njegovo podobo.

*

Že drugi teden so bili na poti. Samo morje in nebo! Izseljenci so postajali vedno bolj zamišljeni in molčeči. Daleč, predaleč si, domovina! je klical njihov razbičan pogled, srce pa se je stiskalo v tesnobnem pričakovanju. Še otožnejša je bila njihova pesem ob tihih večerih, polna domotožja in bolečih spominov.

„Čez dva dni bomo zagledali ameriško obalo," se je kapitan približal Cirili, ki je zamišljena zrla čez brezmejne vodne gladine.

„Hvala Bogu!" Njen pogled je še vedno zrl na morje, na dnu srca pa je čutila rahlo otožnost.

„Meni pa bo žal, ko boste izstopili. Nikdar več se ne bova videla."

„Zakaj bi vam bilo žal? Bog ve, koliko deklet je že slonelo tukaj na krovu pred menoj in koliko jih še bo za menoj!"

„A edino vam bi človek še zaupal, v vas bi ne bil razočaran."

Cirila je vztrepetala. Ni mu pogledala v oči, ker se je bala njegovega pogleda, ki ji je kljub temu žgal na licih kot ogenj. — „Tudi v meni boste razočarani, moje srce je že volilo," je počasi in s poudarkom povedala Cirila.

„Ste že poročeni?" se je začudil kapitan in iskal dokaz za to na njeni roki.

„Ne, besedo sem dala. In pri nas je navada, da besedo držimo."

„Blagor vam in njemu," je njegov glas boleče odmeval v njenem srcu. „Pri nas pa niti beseda, dana pred oltarjem, ne drži več. Komaj pol leta sem bil poročen! Ljubil sem jo, nanjo sem mislil na svojih dolgih potovanjih. Ko sem se nekoč vrnil po dveh mesecih spet domov, žene nisem našel več nikjer. Ušla je z drugim, ker ni mogla več prenesti samote, v kateri sem jo pustil. Od takrat je minilo že pet let in v mojem srcu ni več prostora zanjo."

„Tudi zame bi ga ne bilo," se je zgrozila Cirila in se zazrla v svetlo luč sredi svojega srca.

„Oprostite, gospodična, želim vam vso srečo. Prepozno sva se našla."

„Da, prepozno za vas in zame."

Tisti večer je ni bilo več na krov. Po blagoslovu je ostala v kapeli. Obraz je pogreznila v roke, skozi prste pa so ji kapljale solze.

*

Čez dva dni so zagledali argentinsko obalo. Vse je bilo na krovu in z negotovostjo in strahom strmelo v tisto temno progo na obzorju.

— Tam bo naša nova domovina ... in tam bo naš grob — so razmišljali starejši in v trudnih očeh so se zasvetile solze.

— Tam si ustvarimo dom, košček domovine na tujih tleh — je žarelo upanje v mladih očeh, srce pa je bilo žalostno.

Zapiskala je sirena in ladja je zavila v buenosaireško luko. Še par stresljajev in vožnje je bilo konec.

„Gospod kapitan, v imenu vseh slovenskih izseljencev se vam zahvaljujem za prijetno vožnjo," je Cirila stopila do kapitana. Naprosili so jo za to; čeravno nerada je vendar ubogala.

Kapitanu se je obraz razjasnil. „Že nešteto ljudi sem prevažal po morju, pa malokdo se je spomnil name ob slovesu."

Cirili je bilo skoraj neprijetno. Rada bi bila čimprej na trdih tleh, da bi ušla vsem spominom in vsem vabljivim klicem. Segla mu je v roko: „Zbogom, gospod kapitan."

„Pozdravljena, gospodična!" Za hip sta se gledala iz oči v oči, neskončna bolest je bila v njegovih, tiha prošnja v njenih.

„Da bi bila srečnejša od mene," je z vzdihom izpustil njeno roko. Odšla je s sklonjeno glavo in s trpko bolestjo v srcu ...

III.

Za prvo silo so se naselili v emigrantskem hotelu. Tam so našli stare znance in prijatelje iz prejšnjih taborišč. Prva skrb je bilo stanovanje in delo. Vsak dan so prihajale bogate gospe iz mesta in povpraševale po dekletih.

„Mama, pusti me, da grem tudi jaz; jezika se naučim in si kaj prislužim zate in zame," je neštetokrat prosila Cirila svojo mamo.

„Ne, Cirila, ne pustim te v take službe. Svet je hudoben, ne poznaš ga še," se je mama stresla ob spominu na to, kar je v teh prvih dneh slišala v emigrantskem hotelu.

Nekega dne je prišel v hotel tovarnar, ki je iskal delavke za svojo tovarno pletenin. Štirinajst deklet se je javilo za to delo, med njimi tudi Cirila. Tovarna je bila daleč v predmestju in Cirila se je le stežka ločila od mame. Hrano in stanovanje je dobila v tovarni. Bila je preskrbljena; a čeravno se je med dekleti dobro počutila, so njene misli bile neprestano pri mami. Le ob nedeljah sta se videli. Mama je sprejela službo kuharice v veliki mestni restavraciji. Ni tožila, junaško je prenašala vsa ponižanja in je delo, ki ga ni bila vajena, vestno izvrševala. Ko se je Cirila ob nedeljah zvečer zopet vračala, je vedno jokala. Mamin obraz je bledel in hujšal, utrujenosti pred Cirilo ni mogla več skriti.

Takoj po prihodu je Cirila pisala Janezu dolgo pismo. Odleglo ji je, ko ga je oddala na pošto. Dogodivščine na ladji mu je zamolčala. Zakaj bi ga po nepotrebnem mučila? Potem je dva tedna nestrpno čakala odgovora.

Ko je prejela njegovo prvo pismo, si ga je pritisnila na srce in si ga ves dan ni upala odpreti. Zvečer, ko so vsa dekleta šla na sprehod, je smuknila v spalnico in sedé na postelji počasi odprla njegovo pismo.

„Sončece moje . . . !" Srce ji je zaplalo od sreče in ponosa, da tam daleč za oceani bije zanjo zvesto srce.

„. . . Moral bi reči, da je dolgo, neskončno dolgo, odkar si odšla, pa ne morem, saj si še vedno tu pri meni, s Teboj se pogovarjam, nate mislim, spremljam Te povsod. Vse tukaj mi govori le o Tebi . . .

Čutim, da si mi blizu, da misliš name, kakor si mi obljubila . . . Mučiš se z delom in mama tudi, to me boli. Rad bi bil čimprej pri Tebi, da bi te rešil najhujših skrbi. Zdravje se mi je zboljšalo, zato upam, da se mi bo ta želja kmalu izpolnila. O, ko bi moje srce smelo odločati, pa so drugi, ki mi ukazujejo . . ."

Vsaka črka, vsaka beseda v pismu je govorila o toplem razumevanju, o veliki ljubezni in zvestobi.

— Noč in dan bom blagoslavljal tvoje ime — je Cirila s tankim očitanjem v srcu pomislila na njegove besede ob slovesu. — In ti? — Ni hotela razmišljati. Saj to je bilo že davno, je hotela samo sebe prepričati. Brez usmiljenja je vrtala v njej druga misel.

— Ne moreš trditi, da si močna, dokler te vihar ni preizkusil — se je spomnila na besede g. Jožeta pri zadnji spovedi.

Ko so se dekleta vrnila, so našla Cirilo klečečo pri postelji. Skozi prste so ji polzele jagode rožnega venca, na licih pa so se ji poznali sledovi solzá.

*

Na neizmerno pampo[1] je že padla jesen. Oko je utrujeno iskalo opore, kjer bi se pogled vsaj za hip odpočil. Nikjer vzpetine, nikjer v nebo kipečega griča. Ta siva enoličnost je ubijala in utrujala in pila kri in moči novonaseljencem.

Cirilina mama je vedno bolj slabela. A ni bilo delo, niso bile skrbi, ki so jo mučile: vse bolj jo je bolela samota in enoličnost vsakdanjega življenja. Tedaj se je Cirila odločila. Pustila je delo v tovarni in se preselila k mami v mesto. Pogodila se je z gospodinjo hotela za sobarico in tako je ostala v mamini bližini in obema je odleglo. Prišle pa so za Cirilo druge težave. Poleg dela sobarice je morala opravljati še vse druge najnižje posle v hiši. Ko je stala pred polnim čebrom umazanega perila, ji je v notranjosti vstajal tak odpor, da bi najraje zbežala.

. . . Vidiš, Cirila . . . ji je tedaj vstajal v duši pritajen glas . . . samo besedo bi ti bilo treba izreči na ladji in vse drugačno bi bilo sedaj tvoje življenje . . .

Odločno je odpodila pregrešno misel. Zate, mamica, in za srečo najine ljubezni, Janez. Potem je ob misli nanju premagala gnus in odpor in s pesmijo na ustnicah dokončala zaukazano ji delo.

V hotelu so delali tudi črnci. Nekega večera jo je postaven črnec ustavil na stopnišču. V očeh mu je brala ogenj strasti; smejal se je in kazal svoje bele zobe, v rokah pa ji je ponujal denar. Odrevenela je od groze, koj nato pa se je v njej prebudil ves dekliški ponos. Odločno je zamahnila po ponujajoči roki, da se je denar zakotalil po

---

[1]) Velike ravnine po Argentini.

stopnicah v pritličje. Prihitela je gospodinja in takoj razumela, za kaj gre. Še tisti večer je bil črnec odslovljen. Spoznanje življenja je boleče padalo na Cirilino srce kot slana na pomladansko cvetje. Povsod so nanjo prežali sovražniki. Komaj je enemu ušla, že se je pokazal drugi.

Še nikdar v življenju se ni z večjo ljubeznijo oklepala mame kakor v teh dneh. Vse ji je zaupala in skupaj sta trpeli, skupaj molili, upali in čakali. Vsako Janezovo pismo je bilo obema kot odrešenje. Njegov prihod pa se je zavlačeval in meseci so bežali, jeseni je sledila zima, zimi pomlad in le pisma so prihajala in odhajala, edina vez med brezmejnimi oceani.

Preizkušenj pa še ni bilo konca. Gospodinji se je zahotelo lagodnega življenja. Prodala je hotel in se izgubila Bog sam vedi kam. Cirila in mama sta bili na cesti. Za silo sta se že priučili jezika. Povpraševali sta po mestu; dolge, brezkončne ulice so bile sedaj njun dom .

Končno se je Cirili posrečilo, da je dobila delo v veliki tekstilni tovarni. Ko je vstopila, ni njeno ime nič več pomenilo. Bila je samo še številka v velikanski množici ljudi in strojev. Pisk sirene jo je klical k delu, odmerjal ji opoldanski počitek in v poznem mraku zaključil trudapolni dan. Vsaka lepa misel se je izgubljala v očrnelih strojih, vsako besedo je požrl oglušujoč ropot. Zvečer je bila tako utrujena, da je komaj z mamo izpregovorila par besed. Potem se je dela privadila, kakor se privadi stroj. Delala je mehanično, brez navdušenja in brez zanimanja. V šoli so nas navduševali za pesnike in pisatelje, za ideale in za romantiko, je včasih skozi meglo vsakdanjosti za hip pomislila. Kje je sedaj vse to? Trd boj za očrnelo skorjo kruha, to je vse, kar ti še ostane. Še molitev ji je postajala tuja, nobene tolažbe ni našla več v njej. Misel na Janezov prihod jo je bolj mučila, kot pa tolažila. Tako bo tudi njegovo življenje. To ni življenje, si je ponavljala Cirila in slabela in bledela v pokvarjenem vzdušju velike tovarne.

... Danes bi lahko bila gospa ... je v njeno oslabelo dušo padala slana; moči ni bilo več v njej, da bi se branila.

Še po ulicah je hodila mehanično kot stroj, ni se ozirala v ljudi, izložbe je niso zanimale.

„Cirila! Moj Bog, skoro bi te več ne spoznal!" Tako jo je nekega dne pozdravil gospod Jože, ji prožil roko v pozdrav in jo gledal z veliko dobrohotnostjo v očeh.

„Kaj je s teboj, dekle?" je strašna negotovost zatrepetala v njegovem glasu.

Trudno se je nasmehnila, čez bleda lica je šinila rahla rdečica.

„V tovarni delam in ..." pa se je sredi stavka ustavila, ob misli, da njega najbrž ne zanima njeno življenje.

„Cirila, povej, kaj je s teboj?" jo je očetovsko bodril njegov glas.

Pogledala mu je v oči in prvič, odkar je stopila na argentinska tla, je zapazila v tujih očeh toplo razumevanje in sočutje. Tokrat se ni varala, jasno je to slutila. V njeni notranjosti se je nekaj zganilo; čustva, za katera je že davno mislila, da so jih ubili stroji, so planila na dan, pritisnila si je roko na srce in krčevito zaplakala. Gospod Jože jo je molče gledal in še njemu so se oči orosile.

Potem se mu je izpovedala, kakor bi pred njim klečala v spovednici. Za hip sta oba molčala. Ulice so bile samotne, daleč v predmestju sta imeli z mamo revno sobo.

Nedelja v taborišču

Skleda sparjene vode,
poleg košček kruha,
a v duši spomini bolijo
kot ustnica suha.

Na steni visi rožni venec,
kropilček za nove napore,
bolestno škripljejo duri,
kot pel bi navček kraj gore.

Nihče ne reče besede,
molčé vsi kot tujci strmijo,
nad mizo namesto golobčka
le trudne misli visijo.

M. JAKOPIČ.

„Ne vem, če bom vzdržala v tovarni, ugonablja me bolj duševno kot pa telesno. Po poldrugem letu se še nisem privadila."

„In se tudi ne boš, Cirila," se je sedaj razvnel gospod Jože; „niti dneva ne smeš več ostati tam. Preveč si trpela. Poslušaj me! Pravkar iščem primerno knjigovodkinjo za veliko lesno trgovino v mestu. Gospodar je Slovenec, že zelo v letih in bolehen. Sama sta z ženo, otrok nimata. Rad bi imel v trgovini osebo, na katero bi se lahko popolnoma zanesel in ji vse zaupal. Mislim, da bo delo kot nalašč zate. Stanovanje tudi dobiš pri njem in mama tudi, se razume. Gospe bo v veliko oporo. Ali sprejmeš?"

Ni mogla takoj odgovoriti; najraje bi pred njim pokleknila kar na cesti.

„Sprejmem, oh, pa še kako rada! Kako, da ste prav mene našli izmed toliko deklet, ki jih je tu?"

„Bog je vodil najine korake. Brez njegove volje se nič ne zgodi. Ali čutiš sedaj, da ti je Bog blizu in da ti je bil blizu v vseh teh dneh?"

„Da, hvaležna Mu bom na veke!"

Bila je že pozna noč, ko se je gospod Jože poslavljal od Cirile in mame. Mrzlo je vel veter čez pampo, njemu pa je bilo pri srcu prijetno toplo. Zvezde na nebu so žarele kot nekdaj v domovini.

IV.

Takoj naslednje jutro je Cirila odpovedala službo v tovarni. Ravnatelj jo je mrko pogledal izpod čela.

„Že vidim, da evropski lahkoživci niso za delo . . ."

Popoldne se je zglasila pri lesnem trgovcu Kolmanu. Predstavila se je in pozdravila v španščini, pa se je gospodar zadrl nanjo:

„Deklina, kaj si že pozabila po slovensko. Petdeset let sem že v Argentini, pa še vedno rajši govorim slovensko kot pa špansko."

Takega sprejema ni pričakovala. „Nisem vedela . . . mislila sem . . ."

„Kaj se boš opravičevala! Povej sedaj, kaj znaš!"

„Trgovsko akademijo sem dovršila v Ljubljani pred . . . petimi leti . . ."

„In sedaj ne znaš nič več. Že razumem, kako je s to stvarjo. Čisto od kraja bo treba začeti. Pridi jutri . . . pa svojo šaro prinesi s seboj, tam na vrtu je vrtnarjeva hišica prazna; z materjo se kar lahko tam naselita."

„Najlepša hvala, gospod in Bog vam povrni." Hotela je že oditi, ko jo je poklical nazaj:

„Čuj ti, mala, stopi še gor k moji stari; strašno bi mi zamerila, če bi te ne videla. Kar tu po stopnicah v prvo nadstropje."

Čudno vznemirjena je stopila po širokem stopnišču navzgor. Drobne solze so ji že silile v oči, pa se je premagala. Ugriznila se je v ustnice in odločno pozvonila.

Pridrsala je stara postrežnica in Cirila jo je nagovorila v slovenščini.

„Mi je žal, a ne razumem," se je z vljudnim poklonom opravičila postrežnica.

Nehoté se je Cirila nasmehnila. Kako naj govori, da bo vsem ustregla?

„Gospodična, kar naprej, kar naprej!" se je tedaj oglasil prijazen glas izza zaprtih vrat bližnje sobe.

Postrežnica ji je odprla vrata v gospejino sobo in Cirila se je znašla pred drobno, sivo gospo, ki jo je gledala z velikim zanimanjem in materinsko ljubeznijo v očeh.

„Ah, da ste le prišli, gospodična, tako zelo pogrešam družbe naših ljudi. Pa mame niste pripeljali s seboj? Škoda! Vam je pokazal moj mož stanovanje, kamor se lahko z mamo naselita? Ni veliko, a čedno in za dve osebi kot nalašč." Govorila je kar naprej in Cirila ni vedela, kaj naj ji odgovori.

„Moj mož je sicer čudak, a se boste privadili; ima zlato srce. Prej vas poštenó okrega, potem pa vam vse da, kar prosite, in še navrže vam. Boste že videli, da bo tako, le pogum! Pa meni povejte, če se bo kaj neprijetnega zgodilo v pisarni. Moj mož je včasih strašno netakten."

Nasmehnila se je, kar gospe ni ušlo.

„Stavim, da vas je že nahrulil; o to jih bo slišal, medved stari."

„Ne, ne, gospa, nič takega se ni zgodilo."

„Vam ne verjamem. Toda gotovo ste že trudni in žejni! Juana, prinesi sveže limonade," je postrežnici ukazala v španščini.

„Pripovedujte, mi kaj o sebi, gospodična, o vaši in moji domovini, zanima me zelo."

Cirila je jela pripovedovati o vsem, kar je slutila, da bi gospo zanimalo. O Jane-

zu je zamolčala za sedaj. Bo že še prilika tudi za to.

Ko je zapuščala lepi dvorec trgovca Kolmana, ni vedela, ali je vesela ali žalostna. Tako čudno se je vse prelivalo v njej.

Drugo jutro sta se z mamo naselili v vrtnarjevi hišici. Gospodar ju je spremil do tja in jima odklenil.

„Nekaj stare šare sem vama postavil notri. Tam v skladišču je bila in nihče bi je ne kupil. Vama pa bo prav prišla. Na golih deskah vendar ne moreta spati."

Kar obstali sta na vratih. Moderno opremljena kuhinja, zraven majhna sprejemnica in zadaj spalnica.

Mami so se kar solze ulile po licih.

„Gospod Kolman, to je vendar preveč za naju. Saj nas komaj poznate!"

„Slovenci smo in to je dovolj za poznanje. Gospod Jože pa se tudi ne bo varal, predobro ga poznamo. Le uredita si, kakor vesta in znata. Mi smo na slovenske navade skoro že pozabili, čeravno na slovenski jezik še nismo," se je s pomenljivim pogledom ozrl v Cirilo, da ji je bilo kar nerodno.

Zaprl je vrata in odšel. Cirila in mama sta obstali sredi kuhinje. Brez besed sta se spogledali in obema so se po licih udrle solze.

„Mamica moja zlata, kako dober je Bog," je hlipala Cirila na mamini rami.

„Da, Bog se poslužuje ljudi, da deli svoje dobrote."

Cirila se je z vso vnemo lotila dela. Kar zaživela je v številkah in dolgih računih, ki so jo zaposlili od jutra do večera. Prav kmalu se je znašla in gospod Kolman je zadovoljno brundal okrog nje. Kako vse drugačno je bilo sedaj njeno življenje. Zaslužila je dovolj zase in za mamo.

Mama je bila vsa srečna. Ves prosti čas je porabila gori pri gospe Kolmanovi, ki kar ni mogla strpeti, če je ni videla vsaj dvakrat na dan.

Dnevi so jima potekali v miru in zadovoljstvu, le misel na Janeza ju je vznemirjala. Že dolgo ni bilo nobenega glasu o njem. Na Cirilinem vrtičku je sameval rožmarin, nageljni so se razcvetali in odcvetali, njega pa ni bilo, da bi si jih pripel za klobuk in zavriskal veselo v zvezdnato noč.

Cirila je zamišljena zrla skozi okno v prebujajočo se pomlad. Ni bila taka kot v domovini, a privadila se ji je. Pričakovala jo je z istimi občutki in z istim hrepenenjem kot nekdaj, ko je pod Rožnikom nabirala trobentice.

Pred njo je bila odprta velika računska knjiga. Ni se mogla poglobiti v mrtve številke.

Tedaj je vstopil gospodar. „Že vidim, kaj ti je! Tega pogrešaš, kajne? Ná, beri!" Na računsko knjigo je vrgel pismo. Bilo je Janezovo.

Zardela je in zajecljala:

„Kako vendar..."

„... vem o teh stvareh? Ej dekle, predolgo sem že na svetu, da bi mi kaj ušlo!"

Še preden se je zavedela, je bila spet sama. V očeh ji je gorelo eno sámo pričakovanje.

„Draga Cirila! Zdravje se mi vrača in z njim volja do življenja. Upam, da bom lahko kmalu stopil na ladjo, ki me bo odpeljala k Tebi, sončece moje zlato! Argentina zahteva močnih in zdravih ljudi. Na Tvoji strani in s Tvojo pomočjo se ne bojim ničesar... Težko že čakam. Ustvarila si bova nov dom... In če nama dobri Bog kdaj nakloni milost, da se bova lahko vrnila v domovino..."

Od silnega veselja in sreče ji je srce močneje udarjalo. Kar ni mogla brati naprej, preveč se ji je zdelo lepote na tem svetu. Od nekje je zazvonilo... Ptički so vse lepše zapeli...

V Cirilinem srcu se je oglasila nova pesem veselega upanja. Pred njenimi dušev-nimi očmi se je odgrnila zavesa v mirno in spokojno bodočnost...

ZORA PIŠČANČEVA

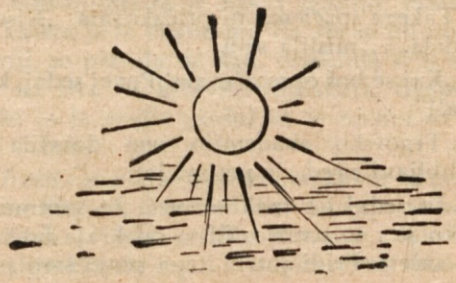

Amerikanska – PA ZARES . . . !

(Pripoveduje eden slovenskih Amerikancev, ki pa noče biti imenovan, čeprav je zdaj že zelo star in častitljiv.)

V prvih letih dvajsetega stoletja sem imel kmetijo v državi Indiana. Tam je zdaj precej veliko mesto, takrat pa so bile še same farme. Med farmarji je bilo v bližnji in daljni okolici dovolj katoličanov, da so si ustanovili lastno župnijo. V cerkev so se vozili na vozovih s konjsko vprego. Blizu cerkve je bil določen prostor, potaknjen z debelimi koli. Tam so puščali kmetje med mašo svoje vozove, privezovali konje h kolom in jim nasuli krme. O avtomobilih so ti ljudje komaj še slišali, videli pa še bolj redkokdaj katerega.

Pa se je zgodilo, da je država zgradila veliko cesto, ki je tekla skoraj tik ob cerkvi. Bila je netlakovana in ni bila namenjena avtomobilom, kot so vse ameriške ceste dandanes. Vendar so se kmalu pojavili na njej tudi avtomobili. Naši konji so imeli sprva silen strah pred njimi. Že od daleč so vsakega opazili in postali vsi plašni. Moral si stopiti z voza in držati konja za uzdo, če si hotel, da je avto smuknil mimo tebe brez škode zate, za voz in konja.

*

Neko nedeljo med mašo so nenadoma pridrveli po cesti kar trije avtomobili. Do tistega dne se kaj podobnega ni zgodilo, zato ni nikomur prišlo na misel, da ni varno, če so konji tam zunaj sami sebi prepuščeni. Ljudje so sredi maše kar naenkrat zaslišali tak ropot in direndaj in peket in rezget, da je vse drlo iz cerkve in hitelo reševat, kar se je še rešiti dalo.

Za naslednjo nedeljo je moral župnik sklicati župnijsko sejo. Jaz sem bil eden od ključarjev in sem nosil precejšnjo odgovornost za marsikako uredbo v župniji. Pod mojim nadzorstvom se je že med tednom uredilo, da bo zanaprej med mašo zmerom dovolj čuvajev ostalo pri konjih in bodo skušali preprečiti škodo, če bi se še kdaj pripetilo, da bi se avtomobili pritepli ravno med službo božjo. Tudi popoldne med sejo smo se tako zavarovali.

Pa se je zgodilo, da je v teku dveh ur pridrvelo mimo pet avtomobilov. Ko smo to videli, nam je postajalo tesno pri srcu in kar naprej smo zmajevali z glavami. Zdelo se nam je, kakor da je enega sveta konec in se začenja drug. Onega smo poznali, o novem smo samo ugibali – in bilo nas je groza.

Seja je trajala dolgo v noč. Nešteto predlogov je padlo in drug drugega so pobijali. Vprašanje, kaj napraviti, da zavarujemo svoje konje pred avtomobili, je pa po vsaki debati zazijalo pred nami spet in spet v svoji resnosti. Župnik je bil že nervozen, nejevoljen in siten. Dal nam je razumeti, da je te seje do skrajnosti naveličan, zato naj gremo domov in premislimo stvar do naslednje nedelje. Mi pa smo mu ugovarjali in zahtevali, da vztraja z nami do konca. Kdo pa plačuje cerkev in njega, če ne mi, ki smo njegovi župljani? Ha!

Res je vztrajal. Pa nam je dal svoj predlog, ki je bil po našem mnenju od vseh najbolj nemogoč, in smo ‚padli' po njem, da si je mož v onemoglosti grizel ustnice in ni nobene besede več ‚žugnil'. Njegov predlog je bil na kratko tak:

„Avtomobilov ne boste odpravili. Zastonj se vojskujete zoper to navlako. Najbolj pametno bo, če svoje konje lepo navadite na to novodobno prikazen, pa se kmalu ne bodo več plašili."

„Vi pa poznate konje, vi! Škoda, da ste hodili v šole in bi človek dejal, da je nekaj soli v vaši glavi!"

Take in podobne so padale po možu skoraj brez konca.

Končno smo sklenili tole:

Ves prostor, kjer puščamo vozove in privezujemo konje med službo božjo, bo treba ograditi z visokimi deskami. Tako bodo konji zavarovani in avtomobili bodo drčali mimo, ne da bi se konji plašili.

Župnik je moral oznanjevati posebno denarno zbirko za stroške, hoditi okoli in prositi les, zraven pa še voditi seznam delavcev, ki so se imeli vrstiti iz dneva v dan,

dokler ni lesena ograja stala točno po načrtu.

Odslej je šlo vse gladko. Več in več avtomobilov je drvelo mimo cerkve vsak dan, največ menda ob nedeljah. Konji se niso menili zanje in služba božja se je v redu vršila. Kmetje smo bili jako ponosni na svojo domislico in zadovoljno ogledovali mogočno ograjo. Župnik se je izmikal in ni nikoli rekel ne bev ne mev.

*

Čas je potekal in naša okolica se je bolj in bolj modernizirala. Avtomobilov je bilo leto za letom več. Čuli smo, da si jih tam nekje blizu nas nabavljajo že tudi farmarji. Zmajevali smo z glavami in se čudili, kam današnji svet pelje. Kar je bilo naših župljanov, smo vsi še kar naprej verjeli samo v konje in se skušali ž njimi izogibati avtomobilski cesti.

Zgradili smo si celo nekaj novih potov preko svojih polj in travnikov, da naši konji ja ne bi srečali kakega avtomobila in se plašili. Če je pa naneslo, da se nismo mogli nesrečnemu ‚samodrču' izogniti, smo skočili z voza in konju zatisnili oči, dokler ni bila nevarnost mimo. Kleli smo avtomobiliste in pošiljali k vragu človeka, ki se je to nesrečno motovilo izmislil.

Sčasoma pa so se avtomobili začeli pojavljati celó na vseh mogočih stranskih potih. Ta vražja „mašina" se ni hotela več držati le velikih cest. Kdo bi si bil mislil, da se zna pretipati tudi preko hrapavih in blatnih potov? Med nami je že padel predlog, da si bomo morali ob vseh potih, ki so namenjeni konjem, zgraditi ograje. No, do tega ni prišlo, jeze smo pa raztresali vse naokoli toliko, da bi prav lahko vse ceste in pota v župniji ž njo tlakovali.

*

Sredi teh neveselih dogodkov smo pa na svoje veliko začudenje začeli opazovati, da se konji vedno bolj prenehavajo plašiti ob srečavanju avtomobilov. Nekdo nam je pripovedoval neverjeten doživljaj:

„Skočil sem z voza, prijel za uzdo, mu zakril oči. Ali verjamete, da se mi je mrcina izmuznila, obrnila glavo naravnost v avtomobil in ga z veliko radovednostjo ogledovala? Noge so se ji nekoliko tresle, drugega nič!"

Mislite, da smo verjeli? Če je na stvari količkaj resnice, mora biti s tisto kobilo nekaj narobe!

Pa le ni bilo dolgo, ko smo morali drug za drugim priznati, da tista župnikova misel takrat ni bila kar tako. Preden je bilo spet leto okoli, so se naši konji toliko zmenili za drveči avtomobil kot za muho, ki jim je sedla na uho.

*

Prišlo je še hujše. Kmet blizu cerkve je dal kmetijo sinu in si izgovoril kot. (Takrat še ni bilo, tako kot je danes, da kmet na stara leta proda farmo sinu, sam si pa zgradi majhno hišo v trgu ali mestu.) Ko je torej sin prevzel domačijo, je prodal konje in si kupil avtomobil! Le kam vodi današnji svet! Pa smo zastonj zmajevali z glavami, vsak mesec je bilo več avtomobilov v župniji, pa vsak mesec toliko manj konj.

Jaz sem bil tisti, ki se je bil ono leto najbolj potrudil za ‚znamenito' ograjo. Z bolestjo v srcu sem gledal, kako izgublja veljavo. Ljudje so bolj in bolj prihajali k službi božji z avtomobili in jih puščali, kjer se je komu zdelo. Tisti, ki so se še vozili s konji, jih tudi niso več tako vestno naganjali v ograjo kot nekdaj. Čemu neki, ko se pa konji niso več plašili!

Moja ljuba ograja je torej samevala in razpadala. Nihče ni več mislil na to, da bi jo na novo prevlekel s kakšno barvo. Tudi moj sin je doraščal in računal s tem, da bo v kratkem dobil farmo. Jaz sem pa sklenil, da je ne dam iz rok, dokler bo moj mezinec gibal. Da bi mi novi gospodar privlekel k hiši avtomobil? Rajši v grob, kot da to doživim! Sin je vzel moj sklep na znanje, zmignil z rameni in odšel nekam v svet za zaslužkom. Bajé se mu ni nič hudo godilo.

Jaz sem gospodaril naprej in se vozil s konji, čeprav so imeli vsi moji sosedje že avtomobile in počasi tudi traktorje za obdelovanje polja. Vedel sem, da se mi vse posmehuje, ko sem živel naprej po starem, pa držal sem se svoje pameti in hvalil Boga zanjo. Nisem mogel razumeti, zakaj je le meni dana, ves ostali svet pa nori, da je groza.

Prišlo je tako daleč, da že sploh nisem več naletel na konjsko vprego; zgolj avto-

mobili so švigali mimo, ko sem se vozil s svojim konjičem po cestah in potih. Moja žival se že davno ni več menila zanje, mene je pa še zmerom grabila jeza.

*

Nekoč sem se odločil za neko daljšo pot. Hotel sem nekaj nakupiti v sosednjem mestecu, o katerem sem slišal, da čudno narašča, videl ga pa še nisem. Pognal sem bolj ali manj na slepo po raznih potih, samo da je ostala precej ista smer. Velike ceste sem se izogibal, da vsaj mene ne bi jezili avtomobili, če se že moj konj ni več zmenil. Pripeljem se do nekega ovinka — bilo je že precej daleč od doma. Zamišljen v svoje posle sedim z bičem v roki, ki je pa bil le bolj za parado. Kaj vem, kako se je zgodilo — v hipu konj odskoči: preden sem mogel kaj ukreniti, smo ležali vsi trije pod cesto — jaz, voz in konj!

Skobacam se izpod voza, še Bog, da sem se mogel! V rebrih me je bolelo, da nič takega. Konj se je tudi precej hitro postavil na noge, voz je pa obležal s kolesi v vis! Sédel sem na obcestni kamen in lovil sapo. Preveč me je bolelo, da bi mogel ugibati, zakaj se mi je konj splašil. Tedaj zapazim, da še malo naprej od kraja, kjer se je pripetila nezgoda meni, nekdo drug kobaca iz jarka poleg ceste. Z eno roko se drži za glavo, z drugo tipa po telesu, da bi dognal, kje ga še boli. Nekoliko naprej od njega pa stoji drug splašen konj s prevrnjenim vozom.

Tisti hip privozi za mano avtomobil, se ustavi in voznik me povabi k sebi. Tedaj šele zapazim, da sem ves krvav in grdo opraskan.

„Nesrečo ste imeli? Popeljem vas k prvemu zdravniku."

Hvaležno sem sprejel njegovo pomoč in sem zlezel v avto. Pognal je nekoliko, spet ustavil in naložil še onega drugega. Med potjo sem med hudimi bolečinami počasi dognal, kaj se je pravzaprav zgodilo:

Oba voznika sva se imela srečati na ovinku. Preden sva možakarja drug drugega zapazila, sta se zapazila konja. Obema je bila ta prikazen tako nova, da sta se drug drugega ustrašila. Vražje mrcine! Sto avtomobilov bi lahko drvelo mimo, pa se konj ne bi zmenil. Ko je pa imel srečati konja, — se pa splaši in hajdi pod cesto! Kdo bi bil kaj takega verjel takrat, ko smo s takim prepričanjem postavljali ono ograjo ob cerkvi! In ko smo župniku takih ‚napeli'!

Na kratko: avtomobilist je odpeljal naju oba k istemu zdravniku. Zdravnik je oba poslal v isto bolnišnico. V bolnišnici so nama dali obema isto sobo. Imela sva dosti govoriti in presojati svet. Oba sva istočasno ozdravela in isti dan zapustila bolnišnico.

Preden sva se poslovila, sva imela oba isto misel: Prva reč, ki jo napraviva po prihodu domov, bo ta, da prodava konja in si kupiva avtomobil.

Zase vem, da sem misel izvršil, za onega ne vem gotovo, verjamem pa.

Pozabil sem povedati, da tiste ograje že davno ni več. Tudi tedanje cerkve ni več. Postavili so novo, ostanke ograje pa sežgali na grmadi; na mestu, ki ga je ograja obdajala, pa je nastal krasen cvetlični park, kot ga zlepa nima ob sebi nobena cerkev daleč naokoli.

P. B. A.

Molk popoldneva

Molk popoldneva
na vrtni trati
od skednja do hleva
v obleki zeleni
in v halji prozorno zlati
dobrika se meni,
z mojim pogledom
in srcem se brati:
s krili metulja
v lepoti rumenega cveta
v utripih poleta
čez vrt tja do ulja
s čebelami, medom . . .

Klic petelinji
zdajci v dvorišču
molk je srebrno pretresel.
V svoji stopinji,
ves v vonjih in bližču,
te barve in soje
v hlad izbice moje
sem blažen odnesel . . .

GORAZD GOSPOSVETSKI

Kako sem svinjsko mast prodal in zajčje olje kupil?

(Predelano po Petru Rosegger-ju)

Leta tega in tega smo imeli za bin'košti še dežico masti. Oče je ni prodal, ker je mislil, da jo bo mati porabila; mati je ni porabila, ker je mislila, da jo bo oče prodal.

Mast pa ni čakala, kdaj se bosta odločila, in je postala žarka. Zdaj bi jo bila seveda mati rada porabila. A kadar je z njo žgance zabelila, so že začeli hlapci vihati nosove in godrnjati, da kolomaza ne bodo jedli. Seveda so vedeli, da je pristna svinjska mast, zato je bilo naravnost peklensko grdo, da so tako govorili. In mati, tako vesela in srečna ženska drugače, je bila vsa obupana. Izbirčnim hlapcem je kar v obraz rekla, naj sami vzamejo kuhalnico v roke in s tem, kar premore shramba, skuhajo gosposko večerjo.

Takrat smo imeli v hiši tudi staro preužitkarico. Za vsako reč je vedela kaj svetovati. Na obe očesi je bila slepa, a videla je vse. Zato se je tudi sedaj oglasila:

„Žarko mast imaš, gospodinja? Žarko mast kupijo samo v lekarni."

Res, lekarna! Lani so kupili tam kozji koren, arniko in posušene šipkove jagode. V lekarni kupijo vse, kar diši, zakaj ne bi še svinjske masti.

Tako so mene določili, da jo zanesem naprodaj. Prav takrat je bil pri nas na stanovanju star tkalec Jernej. Kadar ni imel dela, se je prijemal za glavo, godel na čudne načine in pravil vsakemu:

„Hudika, čisto neumen bom postal. Šumi mi v glavi kot v sršenovem gnezdu in buči, hudir si ga vedi, kaj je to. Preneumno, čisto neumen bom postal."

Spet je stara užitkarica vedela pomagati: „Jernej, če neumen postajaš, si moraš namazati senci z zajčjim oljem."

„Baba stara, kje naj vzamem zajčje olje?" se je Jernej zadrl.

„V lekarni ga dobiš," je siknila „stara baba" nazaj.

In tako so me poslali, da prodam žarko mast in kupim zajčje olje. Obesil sem dežico na hrbet in stopil v zgodnje jutro. Opoldne sem bil že v trgu in ponudil apotekarju svinjsko mast. Pa je ni hotel vzeti, še sveže ne bi vzel, mi je rekel. Da naj jo kar v Bruck zanesem.

Prav, če ti nočeš moje svinjske masti, pa jaz tudi tvojega zajčjega olja ne bom vzel. In že sem se napotil proti Brucku.

Neki potujoč rokodelec je pravil, da so Dunaj, Pariz in Bruck največja mesta na svetu. In v Brucku je osmo čudo sveta: železen vodnjak.

— — —

Na poti k takim znamenitostim se človek ne utrudi. Sonce je bilo že nizko, ko sem prišel tja. Najprej sem povprašal po železnem vodnjaku. Pa sem bil razočaran: zagledal sem le nekaj železne mreže in rjavo cev, voda pa čisto navadna kot v vsakem vodnjaku; še malo ni bila železnata.

Zdaj sem poiskal lekarno. V njej je stopical star možiček, ki me je navihano pogledoval izza debelih očal. Ponudil sem mu svinjsko mast, funt po sedem grošev.

„Saj ni žafrán!" je zaklical možiček. „Pet grošev za funt, če hočeš, če ne pa kar pojdi s svojo mažo."

Seveda sem mu jo dal. Mar naj jo nesem na Dunaj? Dežico pa je tehtal tako malomarno, da je bilo komaj tri funte z dežico vred. Petnajst grošev mi je dal za vse skupaj. Ko sem mu še za zajčje olje rekel, mi je dejal, naj pridem čez četrt ure, ker ga bo šele dobil.

Lačen in žejen sem bil, pa sem poiskal gostilno. Pa ne kake dobre, gosposke gostilne, ampak táko, kjer bi se poceni najedel in napil. Na srečo sem našel táko: soba je bila temna, po umazanih mizah so romale muhe v procesijah. Pol maseljca vina, ki sem ga spil, je bilo mlačno in kislo, mokro pa vendarle. In stara žemlja se mladim zobem tudi ni dolgo upirala. Zazeblo pa me je, ko sem za to kosilce moral dati polovico izkupička od svinjske masti.

V lekarni se je medtem nabralo že precej ljudi. Sédel sem v temen kot in potrpežljivo čakal. Radoveden sem ogledoval lon-

ce in steklenice, ki hranijo dragocena zdravila.

Pa ti je prišel nekdo in zahteval lisičje masti. Stari možiček je segel po žveplenorumenem lončku na polici, zajel iz njega kepico rumene masti, jo položil na papir, stehtal in zavil.

„Tako, boter, štiri deke lisičje masti. Stane dva groša."

Neka gospa je zahtevala črne kroglice, spet druga malo stekleničko. Majhen deček bi rad jazbečje masti proti golši. Brž je lekarnar segel na polico po žveplenorumeni lonček, zajel iz njega in dal fantu. Gotovo se je zmotil, sem si dejal, a nisem si ga upal motiti, ko je spet mešal praške in zavijal steklenice.

Pridrsela je stara ženica. Skrnino da ima, komaj že hodi, je tožila. Ali nima apotekar kakšne maže proti skrnini?

„Seveda, seveda," je hitel možiček, „najboljše sredstvo proti skrnini, francosko zdravilo!" In že je segel zopet po žveplenorumeni lonček in dal stari ženici „francosko zdravilo".

Strah me je že skoro bilo pred tistim loncem, zato sem stopil in poprosil zajčjega olja.

„Ah, saj res, mali, sem ga že dobil. Kar potrpi, takoj dobiš zajčje olje," je pravil možiček, segel po žveplenorumenem lončku in mi v mal bel lonček natlačil rumenkastega mazila. Plačal sem pošteno in baš spravljal lonček v edini varni žep pri suknjiču, kar pride spet stara ženica in bi rada sveže svinjske masti za zdravilo.

„Popolnoma sveža," je zatrjeval možiček. „Baš danes smo jo dobili," in že je zopet zajel iz žveplenorumenega lončka . . .

Šel sem in že čutil, kako koristno je zajčje olje proti neumnosti. Lisičja mast, francosko zdravilo, mazilo proti skrnini, zajčje olje in svinjska mast, vse v enem loncu! Zdaj se mi je šele posvetilo, kakšen zaklad dragocenih zdravil sem vlačil v dežici s sabo.

— — —

Mračilo se je že, ko sem šel iz mesta. Noge so se mi v težkih čevljih docela nahodile, sapa me je dajala, a do doma je še dobrih osem ur. Vesel sem bil, ko me je dohitel voz in brž sem vprašal voznika, če smem prisesti.

„Kam bi rad, fantek," me je vprašal in veselo počil z bičem.

„Proti domu."

„Pa sédi! Jaz grem tudi proti domu."

Že sem bil na vozu, se zleknil po tramih in zaspal. Le enkrat sem se med potjo zbudil, videl skozi temne veje dreves zvezdnato nebo in spet zaspal.

Ko sem se zbudil, je bil že lep dan. Brž sem skočil z voza in se ozrl. Čisto tuj kraj, v ozki dolini, na obe strani pa strme gore. Zajokal bi bil od strahu, da ni prišel mladi voznik in me smejé vprašal, če sem se dobro naspal.

„Človek božji, kam si me pa pripeljal?" sem ga prepaden vprašal.

„Domov vendar! Jaz sem tu doma," se mi je smejal. „Zdaj pa pojdi, da boš jedel."

Šel sem za njim in v kuhinji mi je prišla naproti starejša žena. Od začudenja je sklenila roke, ko je zvedela, da so me namesto v Krieglach zapeljali v Tragöss.

„Zdaj moraš šele pridno jesti, fantič, da boš mogel domov, mi je dobrodušno svetovala.

„Kako daleč pa imam do doma, teta?"

„Počakaj, mali," mi dé in začne naštevati vasi, skozi katere bom moral, in šteti ure, ki mi jih je še prehoditi. Dvanajst ur je naštela.

Že med njenim naštevanjem sem slišal iz kuhinje tožeče ječanje in zdaj je prišel moj mladi voznik in pravil, da Minko zob spet nazarensko boli.

„Kakšen pa je ta zobobol," je vzkliknila ženica. „Zdaj trpi otrok že vso noč kot verna duša. Vse smo že poizkusili: tople obkladke in mrzlo vodo, s šipkovim oljem drgnili in kolmežem mazali, rožni venec Marije Celjske ji okrog vratu obesili in s svileno nitjo, v rosi namočeno, dva prsta na nogi zvezali in ne vem kaj še, a nič ne pomaga. Revica vpije, kot bi jo živo drli. Minka, Minkica, potrpi otrok. Še kurjeka ti bom navezala na zob, boš videla, to pomaga. In že je hitela ven, da ji poišče zdravilni obkladek.

Tudi jaz sem stopil v kuhinjo, kjer je bila zbrana že vsa družina. Na ognjišču je čepela mala deklica, tiščala obe roki na za-

teklo lice in tožila, da bi se še kamnu smilila. Meni vsaj se je v srce zasmilila. Vsak je to ali ono svetoval, vse so že poizkusili, pomagalo pa ni nič. Pa je menil eden, da to pride od neumnosti, ker ljudje zob ne negujejo. Kar sunilo me je: če pride ta bolezen od neumnosti, potem imam jaz pravo zdravilo. Že sem potegnil strjeno ‚zajčje olje' in svetoval, naj ji z njim namažejo zateklo lice. Vsako neumnost prežene to olje, pa bo tudi to.

„Škodovalo že ne bo, če je iz apoteke," je rekla babica in že mazala dekletce. In res: še pet minut ni minilo, že je zaklicala deklica: „Babica, babica, je že dobro. Nič več me ne boli!" in je skočila z ognjišča.

Seveda sem prišel sedaj jaz v škripce. Na vsak način so hoteli zajčje olje; da naj kar povem, koliko stane. Odnehali so šele, ko je dekletce zatrdilo, da je zob ne bo več bolel, tako močno je ozdravela.

— — —

Spravil sem tedaj tisto olje in se podal na pot. Dolga je bila in lahko sem premišljeval o čudežnem zdravilu. Če bo pri Jerneju tudi tako učinkovalo kot pri deklici, no, potlej bo moder dovolj, da se bo lahko kar kot četrti pridružil trem Modrim z Vzhoda.

Po petih urah hoje sem bil približno tam, kjer sem sinoči zlezel na voz. Pri več hišah sem vprašal, kako pozno je že in kako daleč je v Krieglach, pa so mi vse drugo povedali, le tega me ni nihče vprašal, če sem lačen in če ne bi morda rad žlico tople juhe. Nekje se je pod hruško valjal možak in tožil, da ga boli glava. Že sem mu ponudil svoje zdravilo, pa se je oglasila iz hiše ženska, da naj se kar zgubim. Tega glavobola se je dedec leni nalezel v gostilni in zanj pred večerom ni zdravila. A zvečer mu bo že ona pomagala, da ga ne bo glava bolela, ampak lica. In pokazala je z roko, da bi prav razumel, kakšno zdravilo misli. Bal sem se, da bo še mene ‚zdravila' in sem brž stekel naprej.

Malo pred domačo vasjo me je dohitel voznik in me povabil na voz. Odklonil sem iz strahu, da me spet kam drugam ne zapelje; ker pa je možakar poznal očeta in obljubil, da me bo pravi čas odložil, sem prisedel. In držal je besedo. Zbudil me je, ko sva se peljala skozi našo vas.

Polnoč je že bila, ko sem prišel domov. Malce nemirni so že bili zaradi mene.

„Smo mislili, da je lekarnar še tebe kupil," je menil oče za šalo. Jernej pa se je spomnil, da so lekarnarji nekoč vsako leto ugrabili otroka in naredili iz njega posebne vrste zdravila. Res, zadnji čas za Jerneja, da sem prišel z zajčjim oljem. Segel sem torej v žep in mu ga ponudil. Jernej je zdravilo najprej povohal.

„Močen duh ima, čisto žarek, to bo prijelo," je mrmral.

Povohal je tudi oče. Povohal in me potem strašno grdo pogledal. Nikdar ne bi vedel, zakaj nalepi lekarnar na vsak lonček, ki ga proda, listek s svojim imenom. Tisto uro sem zvedel. Zakaj če bi ne bilo listka, bi mi oče nikdar ne verjel, da zajčjega olja nisem dobil v dežici z žarko mastjo, ampak v lekarni v Brucku.

„Naj ga je dobil, kjer že hoče, samo da bi pomagalo," je vpil Jernej in si mazal senci.

Mu je pomagalo? — Opažati ni bilo posebnega zboljšanja. Še vedno se je držal za glavo in tožil, da bo še neumen postal, kadar ni imel dela.

Pomagalo pa je mojemu očetu. Postal je veliko pametnejši. Še večkrat je poslal v apoteko arnike in šipkovih jagod, pa tudi marsikatero dežico svinjske masti, a sam ni nikoli več kaj kupil. Tisto čudežno zdravilo iz žveplenorumenega lončka, zdravilo za vse — zajčje olje iz svinjske masti — nas je za vselej spametovalo.

Dolomiti

Ali je zlato
ali škrlat
ali koščeni grad?

V jezeru se zrcali,
v sinjini
sijô kristali . . .

Pijan
sem v tišini
lepotnih sanj.

STANKO JANEŽIČ

Kikinjanski zdravnik

(Zgodba iz francoske Provence. — Napisal Jožef Roumanille.)

Seveda je veliko vedel, ker je veliko študiral. Pa mu Kikinjanci, med katerimi je že dve leti živel, niso nič kaj zaupali. Kjerkoli je hodil, povsod je imel s sabo knjigo.

Kikinjanci pa so govorili med sabo: „Saj ne zna nič ta naš zdravnik. Vedno bere; učiti se še mora in to je znamenje, da še ne zna dovolj."

Taki so pač ljudje. Zdravnik brez bolnikov je pa luč brez olja. Če hoče živeti, mora tudi zdravnik kaj zaslužiti. Ta zdravnik pa še za neslan krop ni zaslužil. Bil je že res skrajni čas, da mu je padlo nekaj v glavo, kar mu je zboljšalo položaj.

Dal je lepega dne po vsem Kikinjanu razglasiti, da se je toliko naučil, da ne zna samo bolnikov zdraviti, temveč zamore celo mrtve obujati. Da, in sicer mrliče, ki so jih že pokopali in to pri belem dnevu in kar na pokopališču pred vsemi pričami.

Seveda mu je le malokateri verjel. Vsak pa si je dejal: „Saj nič ne zgubimo, če si to reč ogledamo. Če se mu posreči, mu bomo pač ploskali; če pa ne, ga bomo izžvižgali."

Domenili so se, da bo zdravnik prihodnjo nedeljo, natančno opoldne, na pokopališču obudil enega mrliča od mrtvih in, če bo treba, tudi dva.

— — —

Na določeni dan se je na kikinjanskem pokopališču trlo ljudstva kot za veliko noč. Komaj je v zvoniku udarilo dvanajst, je prišel zdravnik. V svoji črni obleki je bil naravnost skrivnosten. Preril se je skozi množico, se postavil pod veliki križ sredi pokopališča, si obrisal nos in začel:

„Dragi prijatelji! Obljubil sem vam, da bom mrliča obudil. Besedo bom seveda držal. Prosil bi vas le, da ostanete lepo mirni. Začel bom s Simonom Kabanom. Saj ste ga poznali; pred letom je umrl za pljučnico."

„Trenutek, prosim, gospod doktor!" se je oglasila Katrica, vdova po Simonu. „Saj je bil dober človek, moj Simon, in srečna sem bila z njim. Dokler bom imela oči, ga bom objokovala. Toda pusti ga pri miru. Še tri tedne, pa bo minilo leto žalovanja in starši hočejo, naj vzamem potem velikega Paskala. Sva že na oklicih in tudi nekaj daril sem že dobila."

„Prav, da si mi povedala. Torej s Simonom ni nič. Bom pa poizkusil z Karotovo Nanco."

„Le kar pusti jo," se je brž vmešal Jakob; „deset dolgih let sva bila z Nanco poročena. Pravi pekel, vam pravim. Je že bolje za njen in za moj mir, da ostane, kjer je. Bila je trmoglava kot star osel, lena in prepirljiva. Tri male otroke mi je pustila. Kaj pa sem hotel, kot da sem se še enkrat oženil."

„Seveda vas razumem. Pravo mučeništvo bi bilo, če bi imeli dve ženi. Je ene dovolj."

„Obudi mi mojo Ivanko!" je nenadoma zaklicala dobra ženica in se kar topila v odkritosrčnih solzah. Pa se je že oglasilo mlado dekle:

„Nikar, ljubi gospod, le tega nikar. Mati božja jo že vedela, zakaj jo je poklicala k sebi. Ivanka mi je pred smrtjo potožila vse svoje gorje. Pustite jo, naj v miru počiva. Mož, ki ga je ljubila, jo je pobral z drugo."

„Uboga Ivanka! Toda slišite, to je že pomalem dolgočasno. Rad bi že enkrat prišel do konca. Bom pa starega Gregeja obudil, ki je prejšnji mesec umrl."

„Ne, tega pa jaz ne pustim," se je zadrla Tereza. „Hišo in njivo mi je bil prodal, zato sem ga pa morala rediti celih deset let. Če ga zdaj obudite, ga bom spet morala. To je krivica. Sem že itak imela stroškov z njim čez glavo. Lepe denarce mi je požrl."

„Kaj vse poveste! Tudi prav. Pa še enega vem, ki ni zapustil ne žene in ne otrok ne bratov in ne sestrá. Pravi zgled kreposti je bil in vas je sila ljubil. Tudi vi ste vsi jokali za njegovim pogrebom. Še v večnosti misli na vas in išče svoje Kikinjance. Naj vam vašega starega župnika spet obudim k življenju?"

„Ne, ne!" so se začeli oglašati na desni in levi, posebno tisti s tolstimi denarnicami. „Prestar je že bil, revež, in gluh kot štor. Pri spovedi je vse narobe slišal. Saj smo dobili že novega gospoda in ta se na svoje delo že razume."

„Kakor mislite. Bom pa kak drug grob

poiskal. Baš tu vidim mal križ. Pač grob dojenčka. Deset mesecev je bil star, kot berem na križu. Sicer je skoro greh, tega obuditi, ker je na onem svetu srečnejši kot tu na tem svetu, ki je tako slab in hudoben, kot pravite. Če pa že želite, da ga obudim, potem pa kar!"

„Dragi doktor," se je oglasila objokana žena, „otroček je naš. Babica sem mu. Lep in ljub fantek je bil. A Bog ga nam je vzel in božja volja se zgôdi. Zdaj imamo spet malega, ker Bog vse prav stori in, kar z eno roko vzame, pa z drugo spet da. Prerevni smo, da bi mogli dva otroka rediti."

„No, prav! A za danes imam dovolj, že preveč! Ker nočete, da bi se zgodil čudež, pa drugikrat. Toda mrličev ne bom več klical nazaj v življenje, temveč žive bom pred smrtjo reševal. Srečno, pa zbogom!"

*

Od tistega časa kikinjanskemu zdravniku ni več treba skušati mrliče obujati. Pač pa je marsikaterega bolnika rešil smrti. Kikinjanci mu zelo zaupajo. Pravijo si: „Saj nazadnje ni on kriv, da takrat na pokopališču ni držal besede. Tega mu res ne smemo zameriti."

Pismo moji materi

„Zmeraj ste kje blizu mene
od pomladi čez poletje
in ko sapice ledene
rišejo na oknih cvetje.

Lice Vam je nasmejano,
kita las vsa čisto bela;
preča, skrbno razčesana,
komaj loči se od čela.

Sladka Vaša je beseda
vselej, kadar odgovarja,
iz oči ljubezen gleda,
v njih odseva večna zarja.

Kakor dete me zaziblje
Vaša pesem v mirno spanje;
v sanjah zopet ste pri meni,
brž ko se pogreznem vanje."

Limbarski

Prava sreča

Temu, kdor o sreči sanja,
se navadno posmehuje
kot poredna nagajivka,
ki poprej se prilizuje.

Sreča ni pogorska vila,
da bi jo rodile sanje,
trajno pa ostane zvesta
le, če spremlja jo dejanje.

Trud ji plodna tla pripravlja,
ne pa, kdor jo v senci čaka;
tisto polje ji ugaja,
ki potenje ga namaka.

Trdo ji življenje prija,
ne pa pernica postlana;
v zemlji pod debelo brazdo
je globoko zakopana.

Limbarski

*

GORIŠKI MOTIV

Na griču Sveti Maver samotari,
ob Sabotin široko se naslanja;
v njegova vznožja Soča se zaganja —
neskončno lepa v jutru in ob zarji.

Za Sabotinom s svojo se Kraljico
pobožno Sveta gora pogovarja,
ki iznad Banjških gričev in Grgarja
ozira čez Solkan se na Gorico.

Na desni Sveti Gabrijel modruje —
nad čudno mejo skoraj se huduje ...
Bodri ga vdano Sveta Katarina.

Nad Panovcem Kostanjevica vlada,
goriški grad čez žico gleda rada ...
Vse boža istega neba modrina ...

LJUBKA ŠORLI

BREZDOMCI

Ob stari sirotišnici se vselej spomnim na žalostno Janezkovo zgodbo. Pripovedoval mi jo je Peter, deček iz sirotišnice.

Peter je bil takrat devet let star. Kot vsi otroci v sirotišnici je sanjal in gojil le eno željo: da bi spet našel starše in pravi dom. Ob dvorišču, kjer so se te sirote igrale, se je vila cesta. Velikokrat so otroci pustili igro in stali ob ograji. Hrepeneče so se ozirali na mimoidoče in polni zavisti opazovali otroke, ki so stopicali ob svojih materah. V takih trenutkih so še bolj občutili vso težo osamelosti in brezdomstva.

Ni čuda, da je Peter nekega dne kot hud pes planil proti dečku, ki je tam pri vhodu stal in jih opazoval.

„Glej, da se zgubiš!" ga je nahrulil.

Deček na oni strani ograje pa se je le umaknil za nekaj korakov. Dolgo je opazoval razjarjenega Petra, nato pa preprosto zaprosil: „Janezek sem. Ali bi se lahko z vami igral?"

„Na noben način!" mu je zabrusil Peter. „Ti imaš starše in dom. Kdor hoče sem k nam, ne sme imeti ne staršev ne doma."

Janezek je bil ves razočaran. Peter mu je kot ponosen zmagovalec obrnil hrbet, zažvižgal popevko in se vrnil k tovarišem, ki so zbijali žogo. Janezek pa je ostal pred ograjo. Zdaj pa zdaj je zaklical dečkom kako besedo in spodbujal njih igro. To je bilo nekaterim dečkom všeč in so začeli postajati bolj prijazni. Že mu je eden izmed njih pomagal prelesti ograjo.

V skupni igri se je Janezek kmalu seznanil z dečki. Celo Peter ga je že prijazneje gledal. Med odmorom ga je celó vprašal: „Grem stavit, da se doma ne igraš tako imenitno kot z nami. Vsak večer pa imamo še pravo bitko z blazinami. To ti je igra! Jo poznaš?"

„Ne," je priznal Janezek, poln pričakovanja novih razodetij.

Petru se je v ponosu širilo srce. Pa le imajo sirotniki nekaj, kar drugi otroci ne poznajo. Čez čas pa je menil:

„Najbolj prav bo, če greš zdaj domov. Tudi mi bomo morali kmalu v hišo. Pozno je že."

„Ali ne bi smel kar tu ostati? Tako všeč mi je," je zaprosil Janezek. Peter je od začudenja odprl oči in usta:

„No, veš kaj, če bi jaz imel starše, ne bi hotel za noben denar tu ostati."

„Nikar ne misli, da mi je doma tako lepo!" so se Janezku zasolzile oči. „Ata in mama se vedno kregata in mama joka. Jaz bi že rajši tu ostal." In jokáje je Janezek pripovedoval, kako oče in mati vsak večer gresta na zabave, v kino, na ples, njega pa vedno kregata in zanj nimata nikoli časa.

Sirotnikom se je Janezek zasmilil. Sklenili so, da ga vzamejo s sabo in skrijejo. In res. Skrili so ga v veliko spalnico in odhiteli k večerji. Kmalu so bili nazaj. Vsak mu je prinesel, kar si je mogel odtrgati od revne večerje. Po burni bitki z blazinami so mu pogrnili po tleh nekaj odej, da ga ne bi zeblo.

Drugo jutro ga je zbudil Peter: „Zdaj pa moraš na vsak način domov. Paznik bo kmalu prišel in gorjé, če te med nami dobi!"

„Če bi ateja in mamo prosil, bi mi morda dovolila, da za vselej ostanem pri vas," je menil Janezek boječe.

„No, veš kaj, če bi jaz imel očeta in mater, bi že rajši šel domov. Pa tudi očetu in materi bi bilo tako bolj prav," je odvrnil Peter prepričevalno.

Kar naenkrat je prešinila Janezka dobra misel: „Veš, kaj? Menjajva! Ti greš k nam, jaz pa ostanem namesto tebe tu."

„Čudno bi se mi zdelo, če bi tvoji starši to dovolili," je Peter iznenadeno zaklical. A njegovo hrepenenje po starših in domu je bilo tako veliko, da je bil kar pripravljen verjeti.

Janezek in Peter sta se torej podala proti Janezkovemu domu. Ko prideta v bližino hiše, zagledata večjo množico, med njimi tudi policaja in duhovnika. Komaj so ljudje zagledali Janezka in Petra, so vsi iz sebe oba obstopili in potisnili v hišo.

Janezkov oče je kar planil proti sinu. Zgrabil ga je za rame in stresal kot otep slame: „Kje pa si bil? Mislili smo že, da si se zgubil!"

Mati pa je bila vsa bleda. Ko je zagledala sina, se je vzravnala, kot bi se ji odvalil težak kamen z ramen, nato pa se sklonila k Janezku, ki je prestrašen gledal očeta.

„V sirotišnici sem bil," mu je boječe odgovarjal. „Vem, da me nimata z mamo nič rada in bi zato rad tam ostal." Pri tem je pokazal na Petra in dodal: „S tem tu bi menjala. Jaz bi bil rajši tam kot doma. Peter pa bi rad imel starše in dom."

Za hip je zavladala grobna tišina. Očetov obraz je kar zaripel od jeze. Vsi razen duhovnika so se molčé izmuznili iz sobe.

„Kaj neki hočeš, dete moje?" je šepetala mati.

„Tam bi rad ostal in Peter bi rad . . .," je jecljal Janezek.

„Kdo ti je natvezal to bedasto misel?" je zakričal jezni oče in se obrnil k Petru.

Ta se je umaknil in si z roko zavaroval obraz: „Jaz že ne! Sicer sem se pa zdaj premislil. Če je tako, sem pa že rajši v sirotišnici kakor tule."

Očetov obraz je potemnel. Jeza se je umaknila bolečini in sramu. Ozrl se je na duhovnika in v njegovih očeh je bral lastno sramoto.

Tiho so padale sekunde v večnost . . . Kar naenkrat pa je Janezka objemal oče in se ga oklepala mati. Poljubljali so se, v njih očeh so se svetile solze . . .

*

Duhovnik je spremljal Petra nazaj v sirotišnico. Janezek se je s starši vred kmalu preselil in Peter ni nikoli več videl svojega malega prijatelja. Pozabil ga pa ni nikoli.

„Ko se bom poročil," tako mi je še Peter dejal, ko mi je pravil to žalostno zgodbo, „bo drugače. Če bom imel otroke, bodo ti vedeli in čutili, da jih imam res rad . . ."

Jezušček ji je pomagal

Snežec beli naletava,
deklica po mestu tava,
si izložbe ogleduje,
milo zraven pa zdihuje:

„Vse samo za bogatine!
Revež pa požira sline.
Saj ne maram za igrače,
tudi ne za mastne krače,
rada bi le košček kruha.
Mamica težko že kuha,
ker kaj nima dati v lonec:
vse zaloge je že konec.
Zdaj je reva še zbolela,
atek tudi je brez dela.
Danes, ko se vse raduje,
v naši hiši je najhuje . . .!"

„Kaj zdihuješ, moja mala?
Kakor vidim, si jokala.
Hitro solze si obriši,
gost bom danes v tvoji hiši.
Božje Dete, Dete zalo
mene k tebi je poslalo,
da osrečim, tebe, mala,
ker si starše spoštovala,
ker si vedno pridna bila
in goreče si molila."

VRHOVČAN

SVETA NOČ NA KRASU

Prisanjala je sveta noč — na vasi,
na gmajni blažena tihota;
razsvetljena od jaslic vsaka je suhota,
božično drevce — brin na Krasi!

Zapeli angelci — miru oznanjajo hosana;
prelepa betlehemska je poljana.
Ob burji svetle zvezde — klanjajo se bori
v mesečini!
Najlepši pač so na Boga spomini!

BRŠLJANSKI

AVTOMOBILSKA NESREČA

Fred Steffens, poročevalec ilustriranega tednika „Svet v slikah", je bil klican k telefonu. Prijatelj policist mu je sporočil, da se je v bližini izven mesta pripetila strašna nesreča: Dva avtomobila sta v nagli vožnji treščila skupaj.

Fred je brž vzel svoj fotoaparat, sedel na motorno kolo in hitel na kraj nesreče. Je pa le prav, če ima človek prijatelje pri policiji. Kolikokrat je na ta način prvi zvedel za nesreče in tako prehitel poročevalce drugih časopisov. Šef je bil ravno iz tega razloga s Fredom nadvse zadovoljen.

Že po nekaj minutah vožnje je zapazil večjo gručo ljudi. „Gotovo se je tu zgodila nesreča," je mrmral sam pri sebi in počasi ustavil motorno kolo. Prerinil se je skozi množico, ki je silila na kraj nesreče. Nekaj policistov je komaj zadrževalo radovedneže, ki so si na vsak način hoteli od blizu ogledati ponesrečence. Oba avtomobila sta ležala kot neločljiv kup pločevine, žice in drogov sredi ceste. Kot dve divji zveri, ki sta se spopadli in obležali ...

Fred se je pri policaju izkazal s svojo časnikarsko izkaznico in je zato smel na kraj nesreče. Pravkar so uslužbenci Rdečega križa izmotali vozača iz rdečega avta. Moral je biti takoj mrtev. Pogled nanj je pretresel celo Freda, ki je bil vendar že na marsikaj navajen. Iz avta je neprijetno dišalo po vinu in bencinu. Prevrnjen zaboj z razbitimi steklenicami je ležal na raztrganem sedežu. Mladi vozač je bil gotovo pijan; očividci so pravili, da je z blazno naglico vozil okoli ovinka in se zaletel v nasprotni voz.

Poročevalec je brž naredil nekaj posnetkov. Mrlič, prevrnjen zaboj, avto in cestni ovinek so se mu zdele najzanimivejše slike. Nato je stopil k drugemu vozu.

Pa je začuden obstal. Kako, za vraga, je stari duhovnik tako hitro sem prišel? Duhovnik, ki je pravkar pokleknil k vozaču drugega voza in mu podelil sv. maziljenje. Fred sicer ni vedel, kaj počenja duhovnik. Še nikdar ni bil zraven, ko je duhovnik komu podelil sv. poslednje olje.

„Mož je že vendar mrtev," se je začudeni Fred obrnil do policista, ko je videl, da duhovnik mazili ponesrečenca na čelu in zraven nekaj latinsko moli.

„Pravkar je še dihal," je odvrnil policist, „in je možno, da še živi. Sicer pa sme duhovnik v dvomnih slučajih podeliti zakrament pogojno."

Duhovnik se je dvignil, še enkrat blagoslovil ponesrečenca in si nato obrisal potno čelo. Ni bil več mlad; poletno sonce je z vso močjo pripekalo in tam ob drevesu je bilo prislonjeno staro, oguljeno kolo, s katerim se je pripeljal bogve od kod.

Fred se je obrnil s prav časnikarsko radovednostjo k duhovniku: „Vi ste katoliški duhovnik, kot vidim. Kako ste pa mogli tako hitro spoznati, da je ta mrlič katolik?"

Duhovnik ni odgovoril. Sklonil se je in pobral med ruševinami ob mrliču košček lesa, na katerem je pod razbitim steklom visel kos papirja. S težavo je poravnal papir in ga dal časnikarju. Bila je slika lurške Matere božje.

„Glejte, ta slika je visela na varnostnem steklu spredaj. Mrtvi jo je imel tako vedno pred očmi. In slučaj — jaz pravim: božja previdnost — je hotela, da je pri nesreči ta podoba bila komaj dobro ped pred očmi ponesrečenca. Njegove oči so bile obrnjene vanjo. Prav gotovo je njegov zadnji pogled veljal Materi božji. Zato sem mu takoj podelil sv. zakramente, posebno, ker je verjetno še živel."

Le s težavo, sunkoma je odgovarjal duhovnik. Še vedno je lovil sapo, utrujen od nagle vožnje s kolesom na kraj nesreče.

Fred je vrnil sliko. Bilo mu je nerodno. Ni vedel, kaj bi rekel.

„Marija ga pa le ni varovala, da se ne bi ponesrečil," je nazadnje zamrmral.

„To ne," je pritrdil duhovnik. „Saj to ni ravno njena naloga. Poskrbela pa je kot dobra mati, da je v milosti umrl, o čemer sem prepričan."

„No, da, slučaj," je menil zaničljivo Fred. Pa je vendar fotografiral tudi malo podobo lurške Marije. Bog ve, nazadnje bo pa

to še kaj posebnega. Ljudje imajo radi kaj misterioznega, skrivnostnega, kar jim draži živce.

„In pri drugem mrliču? Ali zanj ne veste, kakšne vere je bil?"

Duhovnik je žalostno zmajal z glavo: „Žal ne! Kar sami poglejte. Mar se da iz te podobe spoznati, katere vere je bil?"

Fred se je ozrl po drugem mrliču. Osupel je ostrmel. Mladi mož je v krčevito stisnjeni desnici držal rumenega, kosmatega medvedka iz cunj. Steklene oči cunjaste živali so bedasto zrle iz krvave roke na okoli stoječe.

Poročevalec Fred je brž fotografiral. „Zares čudovito nasprotje!" je mrmral med stisnjenimi zobmi.

„Končno je pa vseeno, na kaj človek veruje, česa se ob smrtni uri oklepa. Glavno je, da sploh kaj veruje," se je še enkrat obrnil k duhovniku, ko je bil s posnetkom gotov.

Duhovnika je kljub vročini streslo: „Mati božja ali cunjast medvedek? Mar je to res vseeno? Kar dajte in pišite v vaš časopis o tej primeri. Ne vem, če ne bo vsaj 90 odstotkov čitateljev občutilo nekaj kakor tajno grozo ob pogledu na to rumeno spako in bo uredništvo lista prejelo kopico ogorčenih ugovorov . . ."

Utrujen je duhovnik nato stopil po kolo, prislonjeno k drevesu in se počasi prerival skozi množico. — Podobo Matere božje iz Lurda pa je pobrala starejša žena. „Saj jo smem obdržati," je zaprosila stražnika.

„Kar vzemite jo. Saj ni nikaka dragocenost. Pa tudi nesreče ne more pojasniti," je ta pritrdil.

Možje MED PRIDIGO

Je že tako, kot pripoveduje prilika v evangeliju: V lastnem očesu še bruna ne vidimo, v očesu bližnjega pa zapazimo vsako iver. Saj še berač nosi malho na hrbtu, da lastne revščine ne vidi, a se iz tuje rad ponorčuje.

Ni treba povedati, kje se je to, kar bom povedal, zgodilo. Saj se v vsaki vasi isto ponavlja. In tudi čas ni važen. Na kmetih se ljudje ne spreminjajo tako hitro kot v mestih.

— — —

Matijec je bil sam po sebi dober mož. Med sosedi se je razumel, tudi polje je pošteno obdeloval. Še te grde razvade ni imel, da bi drugih napake povečeval, svoje pa skrival. Res človek, ki ni iskal iveri v očesu soseda. Vsako nedeljo in praznik je šel v cerkev. Tam je sicer ostajal bolj zadaj pri spovednici. Med pridigo se je usedel na pručico v spovednici in v temnem kotu za kako minuto zadremal. Ko pa so po pridigi spet zadonele orgle, je pobral mašno knjižico, ki mu je zdrknila na tla, jo odprl in spet začel moliti.

Baš ta spanec dobrega Matijca pa je bila iver v njegovem očesu, ki jo je odkril Drejče. Drejče je bil velikan po postavi, prava žrd. Nedeljo za nedeljo je stal tam ob stebru pri spovednici. Tudi med pridigo se ni nikamor naslonil, temveč stal nepremično vsem v zgled.

In prav to, da je vsem v zgled stal in poslušal pridigo, ga je zapeljalo. Začel se je pomalem jeziti na Matijca, ki se je včasih že kar preveč udobno ugnezdil v temnem kotu spovednice. Jeza pa je huda reč. Vso notranjost razje človeku, če si je ne ohladi včasih in je ne spusti iz sebe. To je vedel tudi Drejče in zato ni čudno, da je nekoč po maši, ko so možaki sedeli v gostilni vsak pred svojim vrčkom, kar tako mimogrede ošinil Matijca in menil:

„Če bi vsi bili taki kot tale Matijec, bi župniku ne bilo treba več pridigati."

In baš tisto nedeljo je župnik med pridigo razlagal priliko o brunu v lastnem očesu in iveri v očesu brata. Lepo po domače, včasih celó malo trdo je razložil to lepo Gospodovo primero. Ljudje so ga razumeli in ni čuda, da so se nad to Drejčevo opombo

malo pohujševali. Saj je bila čisto po evangeljskem kopitu: napake drugih je videl, svojih ne.

Pa so kmetje že taki, da ne planejo za vsako besedo. Klin se s klinom izbije. To je moral občutiti tudi Drejče. Oglasil se je namreč Šimej, star kmet dobrovoljnega obraza, ki mu je okrog ust igral hudomušen smeh:

„Res, prav imaš. Župnikove pridige so tako lepe, da je za vsako škoda, ki jo človek presliši. Kako lepo je baš danes spet govoril o semenu, ki pade na kamnita tla. Zares, lepo je povedal."

Za hip so ostali osupnili. Saj je vendar župnik govoril o brunu v lastnem očesu. Pa so poznali starega Šimeja in vedeli, da ima spet katero „za bregom". Radovedno so primaknili stole, prestavili vrčke in prisluhnili. Le Drejče ni slutil ničesar. Vesel je prikimal in menil:

„Prav si povedal, Šimej. Lepo nam je to razložil o semenu in o kamnitih tleh. Da, da, naš župnik! Kdor ne posluša njegovih pridig, je res kakor seme, ki pade na kamen in ostane brez sadu." Drejče je z očitkom v očeh pogledal Matijca kot učitelj nepazljivega šolarja. Potem pa je vzel svoj vrček, globoko potegnil in si obrisal nato pene raz košate brke. Zaupno se je nagnil k Šimeju, da bi mu nekaj povedal, a ta se je brž umaknil in si z roko zavaroval glavo. Užaljen je vprašal Drejče:

„Kaj pa imaš, Šimej? Saj nisem nalezljiv!"

„Vem, da nisi. A z glavo ne bi rad treščil v bruno v tvojem očesu," je odvrnil ta z dobrovoljnim nasmehom. Vsi okoli mize so se zakrohotali.

„Šimej, ne vem, kaj misliš. Res, da sem malo velik in neroden, pa z brunom še nisem nikogar," se je branil Drejče, že malo jezen.

„Ravno to je, Drejče, tako hudo, da še sam nisi zapazil, da nosiš bruno v očesu," se je spet oglasil Šimej.

Nehoté se je Drejče potipal po obrazu.

„Saj ne mislim tako," je nadaljeval Šimej," tega bruna ne moreš kar tako obrisati. Veš, ti si Matijcu njegovo spanje očital. A tudi tvoje poslušanje med pridigo ni bogve kaj vredno. Danes namreč župnik ni pridigal o semenu na skali, ampak o brunu v lastnem očesu."

Zdaj se je Drejčetu posvetilo. Kar vroče mu je postalo, da si je moral odpeti suknjič. Saj res ni vedel, kaj je župnik pridigal. Z enim ušesom je poslušal drnjohanje Matijčevo tam v spovednici in z drugim ... No z drugim pa tudi ni poslušal pridige.

Pa se ni jezil. Smejal se je z drugimi vred in sklenil, da bo v bodoče bolj poslušal pridigo in ne bo več spal z odprtimi očmi. Tudi Matijec se je sklenil poboljšati:

„Da bom videl, če boš res besedo držal, Drejče, tudi jaz obljubim, da bom budno gledal odslej naprej med pridigo."

Od tistega časa ni župnik nič več pridigal gluhim ušesom ...

Dobra pridiga

Na prvo adventno nedeljo leta 1704, torej pred 250 leti, je znani in strogo neizprosni pridigar Janez Krstnik Massillen kot novoimenovani dvorni pridigar prvič nastopil pred kraljem in vsem dvorom. Po končani božji službi je stopil k njemu kralj Ludvik XIV. in ga nagovoril:

„Prečastiti oče! Že veliko znamenitih pridigarjev sem poslušal v tej kapeli in vselej sem bil zadovoljen ... To je pa danes prvič, da nisem bil zadovoljen ..."

„Nezadovoljno je vaše veličanstvo?" je vprašal Massillen prizadet.

„Da, nezadovoljen ... in sicer s samim seboj," je odvrnil kralj.

— — —

Gotovo je bil to najlepši uspeh tega pridigarja, zakaj ni bilo tako lahko ganiti „sončnega kralja" Ludvika XIV., ki je bil v svoji oblasti in môči ves napuhnjen in ošaben, ter z vsem zadovoljen, kar si je sam izmislil in storil.

Vsaka pridiga ima ta namen, da nas opozori na napake in nas napravi nezadovoljne s samim seboj. Če smo tolikokrat nezadovoljni s preprosto, predolgo pridigo, je to pač le zato, ker ne znamo prav poslušati in svoje nezadovoljnosti ne obrniti v pravo stran.

Resnična zgodba izza „železne zavese“

V Drtini, majhni moravski vasi, so inspicirali gasilne naprave. Ko je inspektor pregledal brizgalno, je takoj rekel: „To brizgalno je treba popraviti.“

Predsednik krajevnega ljudskega odbora Jan Bohuš, ki je bil za gasilstvo odgovoren, je bil v izvrševanju svojih dolžnosti vedno zelo natančen. Takoj se je peljal v glavno mesto okraja na okrajni ljudski odbor. Pristojni funkcionar, kateremu je stvar razložil, je rekel:

„V redu! Pojdite h kaki rododelski zadrugi. Tam vam napravijo proračun. Takoj potem vam bomo nakazali denar.“

Jan Bohuš je šel ves vesel v zadrugo mehanikov. Tam mu je veselo razpoloženje takoj prešlo. Mehaniki so škodo strokovnjaško ocenili na šest tisoč kron. Rekli so tudi, da bodo delo izvršili v treh mesecih. Bohuš se je ustrašil in v tem strahu je takoj šel nazaj na okrajni odbor.

„Ali ne bi brizgalne lahko popravil Antonin Plojhar?“

„Plojhar? Kdo je to?“

„To je naš kovač.“

„Ne!“ je rekel funkcionar. „To pa žal ne gre. Privatni rokodelec lahko izvrši delo samo, če zadruga pismeno izjavi, da ga ona ne prevzame.“

Ubogi predsednik ljudskega odbora! Kaj naj napravi! Zadruga mehanikov mu take izjave ne bo dala, saj je vendar pripravljena izvršiti popravilo za 6000 kron. Seveda ne prej kot čez tri mesece. Če pa medtem v Drtini izbruhne ogenj! Če pogorijo vse hiše, hlevi in prosvetni dom? Koga bodo klicali na odgovor, ako ne predsednika ljudskega odbora?

Bohuš je hodil ves obupan po ulicah okrajnega mesta. Tedaj mu je pogled obstal na velikem napisu: Zadruga čevljarjev. Prebral je samo besedo „zadruga“ in brž planil čez prag.

„Ali bi bili, tovariši, tako dobri in bi prevzeli popravo gasilske brizgalne?“

„Kaj pa mislite?“ so se mu zarežali, „mi smo čevljarji in ne mehaniki.“

„Seveda,“ je dejal predsednik, „na to pa nisem pomislil.“ V tistem hipu pa mu je šinila v glavo odlična misel. „Morda pa bi mi lahko pismeno potrdili, da tega dela ne morete prevzeti?“

„Tisto pa že! Zakaj pa ne?“ so se smejali čevljarji in mu takoj napisali na lep list papirja:

„Spodaj podpisana zadruga izjavlja, da ne more prevzeti popravila gasilske brizgalne v Drtini.“ In še pečat so pritisnili.

Predsednik Bohuš je bil presrečen. Poslal je izjavo na okrajni ljudski odbor. Tam so rekli, da je vse v redu, kajti uradni dokument s pečatom in podpisom da je treba upoštevati. Dali so dovoljenje in denar in tako je gasilsko brizgalno v vasi Drtina lahko popravil kovač Plojhar. Delo je opravil v dveh dneh in računal je dvesto kron.

Na pokopališču

V zaton počasi sonce se pomika,
obzorje v rdeči zarji se svetlika;
še božjo njivo njen je svit pozlatil —
za hip, da ne bi mrtvim spanja kratil.

Ob grobu tu stojim in tiho plakam.
Kaj boš povedal, dragi, tiho čakam.
Joj, kaj že let molči beseda tvoja...
Joj, kaj že let te kličem brez pokoja...

Tu vsak trenutek misel te poišče,
tu moje bolno te srce obišče,
ko v dolgem čakanju trepečeš zanj.

Cipres poslušam tiho šepetanje
in mislim na prelepe dni nekdanje —
na srečo najinih mladostnih sanj...

LJUBKA ŠORLI

Sveti Anton hitro pomaga

Konec šolskega leta ...

Profesor je povedal, da bo naslednji dan šolski izlet v Dubrovnik. Vsakega učenca bo stala vožnja 40 dinarjev. Za trenutek je vse tiho. Žepi so bili namreč prazni, a pisati po denar je prepozno. Med prizadetimi je bila tudi Bosiljka. A znala si je pomagati. Po materinem nasvetu se je v vsaki stiski in potrebi zatekla v cerkev k oltarju svetega Antona. Tako tudi tisto popoldne. Pokleknila je in postavila šolsko torbo na pol odprto k svetnikovim nogam. Tako goreče in zaupno še ni nikdar prosila:

„Sveti Anton, stôri čudež! Vrzi mi v torbo 40 dinarjev ali pa daj, prosim, da bi kak bogatin izgubil toliko denarja in jaz bi ga našla!"

Tisto popoldne so temeljito snažili mostarsko cerkev. Preprosti frančiškanski brat je videl deklico, ki je bila v svoji molitvi tako rekoč svetu odmaknjena. Lahno jo potegne za rokav: „Ali si se že namolila? Star sem in se ne upam na lestvo. Ti, ki si že velika, bi lahko opravila to delo namesto mene?"

„Rada, rada, samo če imate lestvo."

„Lestva je tu in šestmetrsko omelo tudi!"

Brez bojazni je splezala deklica na lestvo in skrbno ometala po vseh kotih in špranjah.

Tedaj je prišel v cerkev samostanski predstojnik. Na smeh mu je šlo, ko je videl pogumno deklico, kako se suče na lestvi z omelom. Najbolj je ometala stene ob oltarju svetega Antona in mu nemo dopovedovala, da druge svetnike spoštuje, njega pa ima resnično rada.

Z lestve je stopila vsa zaprašena in skuštrana, da je zbujala sočutje. Dobrohotni gvardijan je stopil k njej, jo pohvalil in ji stisnil v roko 50 dinarjev.

Vesela Bosiljka ni vedela, kaj bi počela. Iskreno se je zahvaljevala predstojniku, še bolj pa svetniku, za tako nepričakovano pomoč. Ostala je zvesta častilka svetega Antona.

Pohvala patra gvardijana, da ni bila mostarska cerkev nikoli tako lepo ometena, je Bosiljki še danes v živem spominu. Še zdaj ima občutek, da je le ona za tako delo najbolj sposobna in uporabna.

HERCEGOVKA

Uspavanka

Aj tutaja, dete moje,
zunaj že se večeri.
Trudna so očesca tvoja,
dete zlato, le zaspi!

Aj tutaja, duša moja,
kmalu pride atek tvoj.
Bdi pri tebi mati tvoja,
spančkaj, zlatolaščck moj!

Kodrolaščck, sin ljubezni,
zvezda mojega neba,
v sanje sladke se pogrezni!
Angel varuh se smehlja.

TUGOMER

Denar - žena - dobra dela

(Grof Lev Tolstoj)

Živel je mož, ki je imel tri prijatelje: denar, ženo in dobra dela. Ko je na smrt zbolel, je vse tri poklical k sebi, da bi se od njih poslovil.

Denarju je rekel: „Na svidenje! Sedaj umiram." Denar je odvrnil: „Na svidenje! Ko boš umrl, ti oskrbim svečo in jo bom prižgal za tvoj dušni mir."

Prišla je žena. Poslovil se je mož od nje in žena mu je obljubila, da ga bo spremljala po smrti prav do groba.

Nazadnje so prišla še dobra dela. „Umiram," je šepetal bolnik že v zadnjih zdihljajih. „Na svidenje!"

„Ne, ne, nikakor ne na svidenje!" so rekla dobra dela. „Nikoli te ne bomo zapustila. Dokler živiš, živimo tudi me ob tebi. Ko boš pa umrl, bomo šla s tabo."

Mož je umrl. Denar mu je oskrbel svečo, žena ga je spremljala na zadnji poti prav do groba, a njegova dobra dela so mu sledila v večnost.

Pri naših IZSELJENCIH v Zapadni Evropi

V pozdrav zapišemo te vrstice! V pozdrav vsem Mohorjanom po Zapadni Evropi, vsem slovenskim izseljencem po Nemčiji, Holandiji, Belgiji, Franciji, Angliji... V pozdrav ob novem letu in v veselje.

Slovenska knjiga te naše ljudi še vedno razveseli. Da bi čuli lepo slovensko pesem, bi vse dali! Da, vsaka slovenska beseda je nekaj ljubkega, četudi je izgovorjena sto in sto metrov pod zemljo, kjer si naš rudar na tujem služi grenki kruh.

Začnimo v **Westfaliji.** Tam ob Renu, tam v PORURJU so še naši ljudje. V začetku tega stoletja se je vsul ogromen plaz iz domovine v tiste kraje. Zaslužka so šli ljudje iskat, ker ga je bilo doma premalo. Zvabili so jih tja in tam so mnogi ostali. Še drugi so šli za njimi. Tamkajšnja duhovščina se je iz ljubezni do njih duš učila slovenski in z njeno pomočjo so si ustanovili cvetoča društva.

Pred vojno in med vojno so težke, Slovencem nasprotne razmere ta društva onemogočile. Danes se je prvi rod že močno postaral. A kljub vsemu še v mnogih srcih gori svetla luč, ki so jo prinesli iz domo-

Pevski zbor v Gladbecku (Nemčija).

vine, luč zvestobe slovenski zemlji in katoliški veri. Koliko dobrega bi mogel med njimi še storiti slovenski duhovnik, če bi kateri prišel mednje! Saj od drugih le še veliki prijatelj Slovencev č. g. Božidar Tensundern utegne najti kakšno popoldne zanje, da se z njimi porazgovori in porazveseli.

V lanskem avgustu je Društvo sv. Barbare v **Gladbecku** skupno z drugimi rojaki iz Porurja in s holandskimi Slovenci proslavilo pri Mariji v Kevelaerju 20-letnico velikega izseljenskega romanja pod vodstvom mariborskega škofa dr. Tomažiča.

*

Slovenci v Nemčiji so dali rojakom po drugih državah zgled, kako se medsebojno

Zastave slovenskih rudarjev v Franciji v Habsterdicku 1. maja 1954. (V sredi **msgr. Rupp,** zastopnik francoskih škofov za dušnopastirsko delo med izseljenci.)

povezati v pomoč in razvedrilo. Ko so se nekateri preselili iz Westfalije v FRANCIJO, so prinesli s seboj tudi idejo „Bratovščine živega rožnega venca", ki je storila toliko dobrega med našimi ženami in družinami sploh. Tudi po Franciji in drugod so se zasejala slovenska katoliška rudarska društva sv. Barbare. S svojimi Zvezami, igralskimi in pevskimi odseki in prireditvami so ta društva opravila tako delo, da bo moral vsak pošten zgodovinar našega izseljenstva zapisati posebno poglavje njim v čast.

Ko je prišel čas, da bi se ta društva po zadnji svetovni vojni vihri vzbudila k življenju, so planili po njih tisti, ki so hoteli izrabiti izseljence v svoje sebične politične namene. Ljudi so vabili domov in mnoge tudi spravili, vse pa silili v nova društva, ki so si vzela za simbol ne križ, ampak

rdečo zvezdo. Vsa čast možem in fantom in ženam, ki so ostali zvesti svoji pameti in svoji veri in se niso dali zvabiti ne sladkim, pa tudi ne grozečim besedam!

V Parizu je slovenska katoliška misija, ki jo vodi g. Nace Čretnik. Slovenci z njegovega področja se zbirajo k službam božjim v **Parizu,** rojaki ob Marne v **Romigny,** oni iz Loiret pa v **Bougy** in **Oison.** A je še drugod mnogo naših ljudi, celo v **Normandiji!**

V Severni Franciji, kjer boš v vsakem rudarskem kraju dobil rojake, je letos slavilo Društvo sv. Barbare v **Liévinu** 30-letnico. To društvo je povezano z drugimi v **Bruay, Sallaumines-Méricourt** v Zvezo še izpred vojne. Imajo več pevskih zborov in odlične igralce. Mašuje pa jim in očetovsko skrbi zanje že četrt stoletja msgr. Valentin Zupančič.

Slovenci iz Pas-de-Calais (Francija) na božji poti v Lurdu s svojim priljubljenim dušnim pastirjem msgr. Val. Zupančičem.

V Lotaringiji, kjer je tekla Maginotova črta, so bolj na severu Slovenci, ki delajo v železnih rudnikih. Tam je **Aumetz, Audun, Tucquegnieux, Hayange.** Na **Marine** stanuje bivši izseljenski učitelj g. Jankovič. Ob sarski meji, v **Merlebachu, Freymingu, Creutzwaldu,** so premogovniki, v katerih naši kopljejo črni premog. Njihov dušni pastir je msgr. Stanko Grims,

Del romarjev pred podobo Brezjanske Marije Pomagaj v Habsterdicku (Francija) 1. maja 1954.

Slovenke iz Tucquegnieux-a (Francija) plešejo kozaški ples.

ki zbere vsako leto rojake pri oltarju Marije Pomagaj v **Habsterdick** na veliko romanje. Pomaga mu cerkveni pevski zbor „Slomšek". Slovenci imajo tam okoli tri pevska in podporna društva: „Triglav", „Sava" in „Slomšek", ki lepo delujejo. V **Jeanne d'Arc** so pogumno obnovili Društvo sv. Barbare, ki ima zelo lepo zastavo.

Če bi šli od tam v LUKSEMBURG, majhno državico, a vendar samostojno, bi tudi tam lahko pozdravili slovenskega človeka.

V sosednji BELGIJI je še nekaj rojakov okoli mesta **Mons** in **Charleroi.** K službam božjim jih zbira izseljenski duhovnik č. g. Zdravko Reven. Pri tem mu pomaga tudi slovenski pevski zbor. Mnogo je tamkaj Slovencev iz Italije, zlasti iz Beneške Slovenije, ki prihajajo tja služit kruh. Med Slovenci v okolici **Liège** pa deluje č. g. Vinko Žakelj, ki ima službe božje tudi v **belgijskem Limburgu,** v krasnem „cité-ju" Eisdenu in v Waterschei. Rojaki v **Eisdenu** slavijo letos 25 let njihovega dela v Društvu sv. Barbare, ki ima odličen pevski zbor. Nedavno so tudi Slovenci iz **Waterscheja, Zwartberga, Winterslaga** in drugod ustanovili društvo „Slavček", ki je že lepo nastopilo s petjem in igrami.

*

Pojdimo s čolnom preko reke Maas in smo v **holandskem Limburgu.** Slovenci v HOLANDIJI ne morejo pozabiti rajnega p. Teotima, ki se je zaradi njih naučil slovenščine in jim je bil dolgo let dušni pastir ter duhovni vodja njihovih cvetočih društev. V **Heerlerheide** imajo pevsko društvo „Zvon", v **Eygelshovenu** pa „Škrjanček". Nedavno je slavilo Društvo sv. Barbare v **Hoensbroeku** 25 let delovanja. To društvo kot ostala v **Lindenheuvelu, Eygelshovenu** in **Heerlerheide-Brunssumu** so v zadnjih letih izvedla v okviru svoje Zveze odlične prireditve in sijajne pevske in igralske nastope pod vodstvom č. g. Nandeta Babnika. Pri tem ne smemo pozabiti omeniti lepega delovanja tamkajšnje slovenske mladine, kar se je posebej pokazalo na razstavi in proslavi v **Heerlenu** lansko leto.

V ANGLIJI je bilo pred zadnjo vojno bolj malo Slovencev. Po vojni jih je pa prišlo precej. Imajo svoje Slovensko društvo, ki od časa do časa razvedri in razveseli rojake z igro in petjem. Pastiruje jim č. g. Ignacij Kunstelj in jim pomaga. V Londonu so nedavno odprli „Slovensko sobo". Lani sredi leta pa so se odločili, da si postavijo svoj skupni dom, ki naj bi se imenoval „Naš dom", in so takoj pričeli z zbiranjem prispevkov.

*

Tako smo končali naš pregled, ki je nepopoln in bi kdo od naših bralcev gotovo vedel še kaj več povedati in dostaviti.

Presenečen je človek nad gostoljubnostjo, s katero sprejmejo slovenskega človeka naši izseljenci. Radi te povabijo v hišo. Veselo ti prinesejo domačega jabolčnika ali pa postavijo predte slovensko potico. Kajti slovenska kuhinja je med našimi ljudmi še vedno najbolj čislana.

Zadnje leto je uspelo mnogim predvojim izseljencem obiskati domače kraje.

Spet so se prepričali, da je domači zrak, domači pršut in domače vino še vedno boljše od drugih po svetu. Tako so se na lastne oči in ušesa mogli tudi prepričati, kako morajo njih domači živeti v rdeči diktaturi, ki raja na zemlji še ni ustvarila, čeprav ga že vsa ta leta sem neprestano obeta. Videli so, kako naš narod še vedno ostaja zvest Bogu in Mariji, čeprav je uspelo brez-

Slovenski fantje in dekleta v Holandiji

božnim oblastem mladino v marsičem pokvariti in odvrniti od Boga. Videli so, da je moderno preganjanje Cerkve čisto drugačno od nekdanjega. Je bolj zvito, bolj pretkano, bolj hinavsko kot včasih, da moraš dobro pogledati, če hočeš spoznati in presoditi usodne posledice ter strahotno moralno razdejanje, ki ga sejejo med mlade, ko gradijo domovino brez Boga.

Pri tem so se lotili sedaj še tistih izseljencev, ki jih pred letom 1948 niso mogli zaslepiti in vpreči v svoj voz. Iznašli so sedaj nov „voziček", katerega vajeti so manj vidne in katerega kolesa lepo tečejo. Ustanovili so „Izseljensko matico", ki naj bi privabila domov na obisk čim več rojakov, da bi z njihovim denarjem dobili čim več deviz; skrbi naj tudi, da bodo vzljubili rdečo ureditev rodne grude in da bodo o njej raznašali hvalo po tujini.

Upamo pa, da bodo naši dragi izseljenci že znali ločiti zrna od plevela. Ljubezen do domače grude je eno, ljubezen do rdečega režima pa drugo!

Ostanite zvesti, dragi rojaki, vsemu dobremu, kar ste ponesli iz domovine v tujino. Veselite se vsega dobrega v naši domovini, odklanjajte vse lažno in malovredno! Bodite zvesti Bogu in veri svojih očetov! Ostanite pa tudi zvesti svojemu narodu. **Širite dober glas o Sloveniji med tujci in z zgledom še naprej kažite lepe lastnosti poštenega, delavnega in nepodkupljivega Slovenca!**

P. J.

SPOMNIMO SE NAŠIH *velikih mož!*

MATIJA ČOP

(120-letnica smrti)

Kadar govorimo o Prešernu, se nehoté spomnimo tudi na Matijo Čopa. Bila sta neločljiva prijatelja, oba izredna moža: Prešeren kralj pevcev, Čop „velikan učenosti".

Čop se je rodil v Žirovnici na Gorenjskem 26. januarja 1797. leta. Prvi pouk mu je dal upokojeni župnik Pogačar. Ko je imel deset let, ga je poslal oče v Ljubljano. Tu je dovršil tri razrede glavne (osnovne) šole, štiri razrede gimnazije in prva dva letnika filozofije. Tretji letnik filozofije je dokončal na Dunaju, kjer se je seznanil s Kopitarjem. V šoli je bil vsa leta odličnjak. V jeseni 1817 je stopil v ljubljansko bogoslovje, sproti pa se je pripravljal za profesorja. Po dveh letih je napravil profesorski izpit, zapustil bogoslovje in odšel v službo na reško gimnazijo. Na Reki je ostal kot profesor dve leti, v Lvovu na Poljskem pa pet. Leta 1827 se je vrnil v Ljubljano. Ker ga profesorska služba ni veselila, je postal knjižničar ljubljanske licejske knjižnice. Vročega 6. julija 1835 se je šel s prijateljem Miho Kastelicem kopat v Savo pod Tomačevim pri Ljubljani in je utonil.

Čop je bil izredno nadarjen za jezike. Že v mladih letih se je naučil vseh glavnih evropskih jezikov — sedemnajst po številu. Naučil se jih je zato, da je lahko v izvirniku bral slovstvene umetnine raznih narodov. Prešeren je o njem zapisal, da je „dihur, ki noč in dan žre knjige". Čop je

sam malo napisal. Za Šafarikovo „Zgodovino slovanskega jezika in književnosti" je pripravil gradivo za slovenski del. Sestavek je izšel šele po Čopovi smrti. Na prigovarjanje prijateljev, zlasti Prešerna, je posegel v slovensko abecedno vojsko, ki jo je povzročil Fran Metelko, ki je izdal 1825 slovnico z novo abecedo. Čop je novi črkopis odklonil v znameniti razpravi **„Slovenska abecedna vojska"**.

Prešeren in Čop sta se seznanila že kot dijaka. Pravo prijateljstvo pa se je razvilo med njima po Čopovi stalni naselitvi v Ljubljani. Čopovo izredno znanje je bilo za Prešerna prava visoka šola za znanstvena, estetska in filozofska vprašanja. Čop je Prešerna poučil o antični in romanski metriki, o baladah, romancah, tercinah, stancah, sonetih, glosah in drugih pesniških oblikah, ki jih je ta vpeljal v slovensko pesništvo. Za Prešernovo pesniško mnogovrstnost se moramo zahvaliti Čopu. Čop je pomagal tudi pri „Kranjski Čbelici", v kateri so izhajale Prešernove pesmi.

Kako je Prešerna zadela nenadna Čopova smrt, vidimo iz tega, da mu je zapel pretresljivo žalostinko in mu posvetil „Krst pri Savici", eno svojih najlepših pesnitev.

„VAJE"
(Stoletnica dijaškega lista.)

Dijaška mladina je bila v vseh časih nositeljica napredka in novih hotenj. Svoje

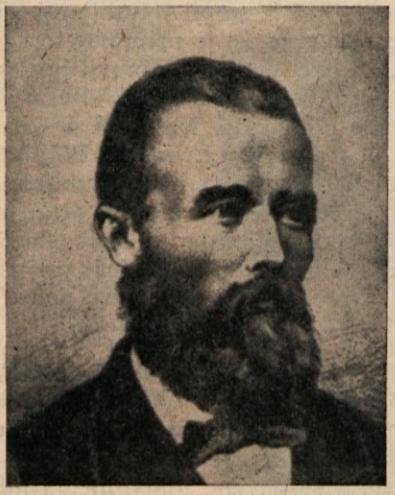

SIMON JENKO
(rojen 1835 — umrl 1869)

FRAN ERJAVEC
(rojen 1834 — umrl 1887)

ideje in ustvaritve je priobčevala v rokopisnih dijaških listih, ki jih poznamo v slovenski literarni zgodovini celo vrsto.

Med prve po času in pomenu štejemo **„Vaje"**, ki so jih v šolskem letu 1854/55 ustanovili ljubljanski osmošolci: Vaclav Bril, Fran Erjavec, Simon Jenko, Valentin Mandelc, Ivan Tušek in Valentin Zarnik. Vsi ti so bili literarno nadarjeni, zreli in razgledani preko svoje starosti ter goreči domoljubi. Vzornik jim je bil Levstik, ki je prav tedaj izdal svoje „Pesmi". Kaj je povzročilo, da so se odločili vajevci za lastno glasilo, ni popolnoma jasno. Fran Levec misli, da jih je razgibal katehet Globočnik, ki jim menda na neki proslavi oktobra 1854 ni pustil peti slovenskih pesmi. Anton Slodnjak pa trdi, da so že maja istega leta izdali prvi zvezek „Vaj". Pred samostojnim nastopom so se obrnili na Karla Dežmana, muzejskega varuha in pisatelja, ter ga prosili, naj začne izdajati slovenski leposlovni list. Dežman je obljubil, a pozneje se je začel izgovarjati, da ima v muzeju preveč dela. Tedaj je zbral podjetni Jenko svoje sošolce v literarni krožek in začel z delom. Ob nedeljah so se shajali na Mandelčevem stanovanju ter prebirali in ocenjevali, kar so med tednom napisali. Kar se jim je zdelo zrelo, so zapisali v zvezek, ki so mu dali naslov **„Vaje"**. Izšli so menda trije obširni zvezki.

V „Vajah" je priobčil Jenko nekaj svojih najlepših pesmi, kot so: **Slovenska zgodovina, Samo, Adrijansko morje, Angel tužnih, Pobratimija.** Erjavec je objavil spise: **Žaba, Črtica iz življenja Schnackschnepperleina** in črtico **Avguštin Ocepek.** Mandelc je napisal dve črtici iz dijaškega življenja. Ostali so prispevali manjše stvari. Popolne slike njihovega dela danes ne moremo obnoviti, ker se je en zvezek Vaj izgubil. Tudi po maturi so ostali vajevci združeni in so pridno sodelovali pri Janežičevem „Slovenskem Glasniku." Erjavec in Jenko sta postala priznana pisatelja, ostali so pisateljevanje počasi opustili: Bril je mlad umrl, Tušek je pisal prirodopisne knjige, Zarnik pa se je posvetil politiki.

JANEZ TRDINA
(50-letnica smrti)

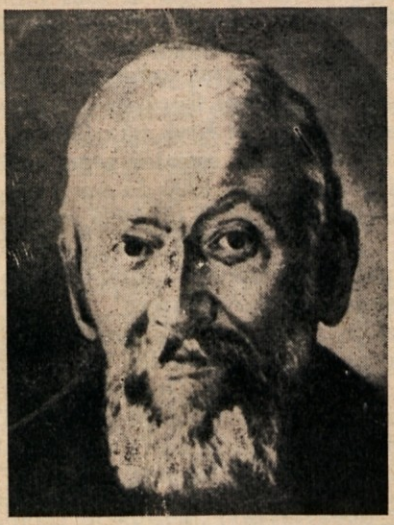

Janez Trdina (1830—1905) je v slovenskem slovstvu predstavnik narodopisne smeri. Izšel je iz narodnih pesmi in pripovedk. Že v gimnaziji jih je začel skrbno zbirati, a ni imel namena, da bi jih izdal take, kot so bile, ampak da bi jih dopolnil, razložil in napolnil s svojim duhom. Ko jih je začel priobčevati, so bili v njih samo posamezni motivi, vse drugo si je izmislil Trdina sam. Ker pa je dobro poznal ljudstvo, jim je znal vdihniti čar pradavnine.

Trdinovo književno delo delimo v dve dobi: v mlajšo, ki obsega njegova dijaška leta do 1852, in v starejšo, ki sega od 1881 do smrti 1905.

Najzanimivejše delo iz Trdinove prve dobe je **Pripovedka od Glasan-Boga** ali poskus narodne epopeje Slovencev. V njej je nanizal več narodnih pripovedk o Kralju Matjažu, Pegamu in Lambergarju, Ravbarju, psoglavcih itd. Hotel je ustvariti slovenski ep, kar je bila želja mnogih tedanjih pesnikov, a delo je zelo fantastično in nedograjeno. Mnogo boljša je novela **Arov in Zman.** Snov je vzel iz narodnih pripovedk o turških bojih okrog Kamnika, jedro pa je ljubezen med krščanskim junakom, ki pride v turško ječo, in turško deklico, ki junaka reši, a sama izgubi glavo.

Ko je postal Trdina profesor v Varaždinu in pozneje na Reki, je prenehal s pisanjem. Oglasil se je šele leta 1881, ko se je po prezgodnji upokojitvi naselil v Bršljinu pri Novem mestu. Kot upokojenec je prehodil vso Dolenjsko ter proučeval navade in značaj Dolenjcev. Zlasti rad je hodil na Gorjance, o katerih je krožilo med ljudstvom polno resničnih in izmišljenih zgodb, pripovedk in bajk. Med ljudstvom nabrano gradivo je Trdina po svoje umetniško preoblikoval in ga napolnil s svojimi mislimi in spoznanji. Tako so nastale njegove znamenite **Verske bajke na Dolenjskem** ter **Bajke in povesti o Gorjancih,** ki so osem let izhajale v „Ljubljanskem Zvonu." Med njimi so še danes najboljše slovenske legende, bajke in pripovedke, kot so n. pr.: **Cvetnik, Gospodična, Velikani, Volkodlak, Ptica Zlatoper, Vile, Divji mož, Gluha loza** in druge.

Istočasno je Trdina opisal svoje življenje in spomine v treh avtobiografskih spisih: **Spomini, Hrvaški spomini** ter **Bachovi huzarji in Iliri.** V njih je z neizprosno odkritostjo razgrnil svoje in tuje napake in tedanje žalostne kulturne in politične razmere.

Trdina je zajemal snov iz ljudstva in pisal za ljudstvo. Hotel ga je vzgajati in krepiti v narodni zavesti, ker je bil sam navdušen narodnjak. Njegov jezik je tako lep, da ga je občudoval celo Cankar, ki je znan po najboljši slovenščini.

JANEZ EVANGELIST KREK

(90-letnica rojstva)

„Mož, preprost in dober kakor vsakdanji kruh, genij ne za luksus, temveč za potrebo, genij širokih mas ..." S temi besedami je označil pesnik Župančič Janeza Evangelista Kreka, največjega slovenskega sociologa, politika, organizatorja, pisatelja in časnikarja. Ta izredni mož se je rodil 27. novembra 1865 pri Sv. Gregorju nad Sodražico na Dolenjskem, kjer je bil njegov oče učitelj. Gimnazijo in bogoslovje je dovršil v Ljubljani, bogoslovne študije pa je nadaljeval na Dunaju. Postal je stolni vikar v Ljubljani in profesor v bogoslovju. Takoj je začel tudi javno delovati.

Njegovo delovanje je bilo tako vsestransko in plodovito, da še do danes ni v celoti raziskano. Oglejmo si samo nekaj polj njegovega delovanja.

Socialno delo. — „Ločitve ne, zdaj združenja so časi!" to je bilo Krekovo geslo. Zavedal se je, da je slovenski duševni in gmotni napredek odvisen predvsem od kulturnih in gospodarskih organizacij. Zato je povsod ustanavljal organizacije, kamor je prišel. Najprej so se začeli pri njem zbirati dijaki. Poučeval jih je v filozofiji, apologetiki in slovanskih jezikih, zlasti v češčini, poljščini in ukrajinščini. K njemu sta zahajala tudi Oton Župančič in Ivan Cankar, čeprav je šolska oblast zbiranje prepovedala. Kadar je bil Krek na Dunaju, je zahajal v akademsko društvo „Danica" in vodil tam poučne tečaje o filozofiji in sociologiji. Od l. 1906 dalje je zbiral vsako leto okrog sebe pri Sv. Joštu nad Kranjem abituriente in visokošolce na poučne tečaje, ki so obsegali predavanja iz sociologije, apologetike in politike. Na tečaje so prihajali tudi Hrvatje.

Ko je študiral na Dunaju teologijo, je proučeval dunajsko krščansko-socialno gibanje. Že tedaj si je napravil načrt za bodočo gospodarsko, politično in prosvetno organizacijo Slovencev. Prva organizacija te vrste je bilo **„Slovensko katoliško delavsko društvo"** iz leta 1894. Iz te centrale so pognala podobna društva po vseh večjih slovenskih industrijskih krajih. Ustanovljena je bila tudi dolga vrsta konsumnih društev z lastnimi prodajalnami. Istega leta je ustanovil Krek **„Katoliško društvo za delavke"**, ki je prirejalo poleg predavanj, iger in petja tudi tečaje za gospodinjstvo in šivanje. Mnogo truda je posvečal **Slovenskemu delavskemu stavbenemu društvu**, ki je zgradilo pod njegovim vodstvom 103 delavske hiše v Ljubljani in okolici. Posamezna delavska društva je Krek leta 1897 povezal v **„Slov. krščanski socialni zvezi"** (SKSZ), kateri je bil od leta 1900 do smrti predsednik. V okviru SKSZ je bil 1906 ustanovljen odsek **„Orel"**. Delavsko organizacijo je Krek pozneje izpopolnil z ustanovitvijo **„Jugoslovanske strokovne zveze"**.

Krek je organiziral tudi kmečko ljudstvo. Sodeloval je pri ustanovitvi **„Zveze kranjskih posojilnic"** in **„Gospodarske zveze"**. Gospodarska zveza je polagoma postala centrala vsega kat. zadružništva na Kranjskem. Pri njej so bile včlanjene posojilnice, iz svojega osrednjega blagovnega skladišča pa je zalagala gospodarske zadruge. Zaradi lažjega dela se je 1903 od Gospodarske zveze odcepila **„Zadružna zveza"**. Gospodarska zveza je obdržala trgovske posle, Zadružna pa zadruge in njihovo poslovanje. Krek je bil predsednik obema centralama. Po njegovi zaslugi je dobila skoraj vsaka slovenska župnija svojo hranilnico in posojilnico ter zadružno trgovino, s čimer je bilo ljudstvo rešeno raznih oderuhov in verižnikov. Da bi dobili sposobne voditelje zadrug, so na Krekov predlog leta 1908 ustanovili v Ljubljani **Zadružno šolo**, ki je bila prva te

vrste v Avstriji in druga v Evropi. Po Krekovi zaslugi so odprli še **Slovensko trgovsko šolo** (1908), **Gospodarsko šolo** (1913), **Krekovo gospodinjsko šolo** pri uršulinkah v Ljubljani in uvedli **gospodinjske tečaje** po deželi.

Politik. — Krek je bil državni poslanec od 1897—1900 in od 1907 do smrti 1917. Večkrat je nastopil kot govornik in so ga šteli med najboljše govornike dunajske zbornice. Šuklje pravi o Kreku kot članu dunajskega parlamenta: „Smelo trdim, da med mnogimi talenti, ki jih je še imela avstrijska poslanska zbornica, ne najdem, izvzemši vodjo avstrijske socialne demokracije dr. Viktorja Adlerja in zgodovinsko prikazen Tomaža Masaryka, nikogar, ki bi ga mogel postaviti v isto vrsto s Krekom."

Krekovo delo je **majniška deklaracija** z dne 30. maja 1917. Koliko je storil kot poslanec za vojne begunce, je med drugim razvidno tudi iz tega, da so sklenili med vojno begunci iz vseh krajev Primorske, da bodo po vrnitvi domov delovali na to, da bodo imenovale vse prizadete občine — slovenske in italijanske oziroma furlanske — iz hvaležnosti „očeta dr. Kreka" za častnega občana (KGMD 1928).

Krek je bil zelo delaven tudi v kranjskem deželnem zboru, čigar član je bil od 1901 do smrti. Pod njegovim vodstvom je dosegla Slovenska ljudska stranka volilno reformo. Povzročil je odhod Slovencem sovražnega deželnega predsednika barona Heina. Boril se je za enakopravnost slovenščine in za gospodarski in kulturni napredek svojega naroda. Bil je pravi ljudski tribun, ki je znal poslušalce elektrizirati. Ni poznal strahu ali popuščanja, bil je do skrajnosti nesebičen, požrtvovalen, podjeten in pošten.

Slovstveno in časnikarsko delo. — Slovstveno delo je bilo Kreku večinoma samo pripomoček pri izvrševanju socialnega, političnega in organizatoričnega dela. Pisati je začel že kot tretješolec v alojzijeviški dijaški list **„Domače vaje"**, kjer je priobčil nekaj pesmi in črtic. Pokazal je toliko nadarjenosti, da bi postal dober pisatelj, če bi se bil temu poklicu ves predal. A ko je s 26 leti kot mlad doktor bogoslovja stopil v javno življenje, se je najprej posvetil časnikarstvu in znanosti. Mnogo let je sodeloval pri dnevniku „Slovenec". V njem je leta 1895 priobčil znamenite **„Črne bukve kmečkega stanu"**, ki so izšle nato kot prva Krekova samostojna knjiga. V „Domu in svetu" je izdal 1893 obširno tendenčno povest **Iz nove dobe**, kjer slika delavsko življenje na Dunaju v dobi prvega razmaha socialne demokracije. Ta povest je po snovi predhodnica Finžgarjevega romana „Iz modernega sveta".

Z delavskimi razmerami se je odslej Krek stalno bavil. Največje njegovo delo je **„Socializem"** (1901), ki obsega na 600 straneh osnovne pojme o družbi in zgodovino socializma do konca 19. stoletja. To delo je prvo te vrste v slovenščini. Urejal in pisal je **„Glasnik"** slov. kat. delavskega društva, pisal uvodnike v **Domoljuba**, v **Naši moči** pa je pisal članke in jo zalagal s prevodi. V **Katoliškem obzorniku** in **Času** je priobčil toliko razprav, da bi dale debelo knjigo.

Po Lampetovi smrti je prevzel Krek nadaljevanje **Zgodb sv. pisma** za Mohorjevo družbo. Dokončal je stari in novi zakon, skupno 1164 strani. Kot predsednik SKSZ je ustanovil **Vestnik SKSZ**, ki je prinašal načrte za predavanja in navodila za delo v izobraževalnih društvih. Sodeloval je še pri celi vrsti časopisov. Kljub temu delu pa je napisal vsako leto tudi kaj leposlovnega. Samo ljudskih iger je spisal sedem. Najbolj uspele so **„Tri sestre"**, ki so doživele lepo število uprizoritev. Nekaj Krekovih pesmi je tudi uglasbenih.

Krek je bil delaven kakor mravlja. Strokovnjaki sodijo, da je njegovih govorov 3000, število člankov pa dvakrat toliko. Kot človek je bil silno dober. Siromake je podpiral z obema rokama. V najtežjih trenutkih je bil poln dovtipov in dobre volje.

MATIJA PRELESNIK
(50-letnica smrti)

Matija Prelesnik, s pisateljskim imenom Bogdan Vened, spada med slovenske pisatelje, ki jim je smrt prej iztrgala pero iz rok, preden so se mogli do kraja razviti.

Rodil se je leta 1873 na Cesti pri Dobrepolju, umrl pa je že 1905 kot študijski prefekt in podravnatelj v ljubljanskem bogoslovnem semenišču.

Prelesnik se je oglasil s pesmijo in prozo že v alojzijeviških „Domačih vajah", pozneje v bogoslovnih „Pomladnih glasih", od koder je prešel v „Dom in svet", ki mu je ostal zvest do smrti. Njegove lirske pesmi so večinoma otožnega značaja. Kmalu se je oklenil epskih pesmi. V njih se je naslonil na klasicizem in epigonstvo zadnjih desetletij prejšnjega stoletja ter na narodno pesem. Najrajši je obravnaval slovensko starodavnost ob času pokristjanjevanja. Taka dela so: **Ingov pir, Ženitev Ferdulfa vojvode,** zgodba o trenju med Slovenci in Furlani v prvih časih po naselitvi, ter **Slavna zmaga Gojnika vojnika.**

Najbolj je Prelesnik uspel v pripovedništvu. Najprej je napisal dolenjsko povest **Nesrečno zlato,** nato je posegel v zgodovino polabskih Slovanov. Napisal je obširno trilogijo: **Naš stari greh, V smrtni senci** in **Vineta** (samo začetek). Za to delo je temeljito preštudiral zgodovino polabskih Slovanov in njihove krvave boje za obstanek in svobodo s sosedi v 11. stoletju. Zato je zgodovinsko ozadje romanov bogato in zanesljivo, v prvem romanu ga je celo preveč, da trpi zgodba. Drugi roman, ki je nadaljevanje prvega, je umetniško veliko boljši. Zgodba je napeta, osebe žive in dovršene. Tretji roman je ostal zaradi prezgodnje pisateljeve smrti nedovršen. Prof. Slodnjak pravi o teh romanih: „Prelesnik je bil najboljši pripovednik med drugo dominsvetovsko generacijo; kot rojenemu Dolenjcu mu je bilo pripovedovanje prirojeno, zlasti lep in bogat je njegov jezik. Nad njegovimi zgodovinskimi romani je razlit čar preteklosti."

Na Prelesnika smo v zadnjih desetletjih po krivici preveč pozabili.

MARTIN JEVNIKAR

Simonu Gregorčiču

(Ob 110-letnici rojstva)

Opeval mater domovino, vdovo zapuščeno,
bilá ni žalost manjša od Jeremije, domoljubnega preroka,
povzdignil pesem naroda si do nebeškega oboka,
proslavljal Sočo reko kot slovenski svet zeleno.

Le eno devo ljubil si, Slovenijo, preognjeno,
ob vzorih vzgajal si slovenske hčere, sine,
da bodo majke Slave čast in slava domovine,
z besedo tvojo, od nebeške glor'je orošeno . . .

S krvjo je tvojo vsa slovenska domovina poškropljena.
Kdaj se dvigne spet iz razvalin, pepela?
Ob tebi pesem iz gomile vre Zamejskega in Srečka Kosovela.
„O, domovina, vdova tožna, zapuščena!"

Junaške si oblikoval bojevnike Balkana,
Hajdukovo zapustil „oporoko",
a oljko nudil vsemu svetu v spravo si, slovensko roko; —
s strunami najbolj celi se slovenska in svetovna rana.

ESEN

SKRIVNOSTI NARAVE

Eden najskrivnostnejših pojavov v naravi je pač vsakoletno preseljevanje ptic selivk. Jeseni odidejo od nas, pomladi se vrnejo. Preletijo velikanske razdalje, na tisoče kilometrov, in vedno najdejo pot pod staro streho.

Ne odletijo pa vse ptice ob istem času. Vsaka vrsta ptic ima svoj čas, ki se le malo ali nič ne spreminja. Štorklja odleti v drugi polovici avgusta. Prve dni septembra nas zapusti kukavica; lastovke pa vztrajajo do konca septembra. Večina drugih selivk gre na pot od začetka septembra do konca oktobra.

Dolgo časa se sploh ni vedelo, kam letijo ptice. Nekako do Sredozemskega morja je bila njihova pot več ali manj znana. Potem pa kakor da jih je Afrika požrla.

Danes poznamo v glavnem poti in cilje ptičev. To so učenjaki ptičeslovci ali ornitologi določili s tem, da so v raznih deželah po svetu polovili na tisoče in tisoče mladih ptic in jim pred selitvijo pritrdili na nogo majhen kovinast obroček, na katerem so bili zapisani „osebni" podatki ptičevi: kraj, kjer so ga izpustili, datum in številka. Ako so kje potem po poti ali v zimskem bivališču ptiča ujeli, so mu sneli obroček in ga poslali na kraj odleta. Zgodi se pa le poredkoma, da ptiča najdejo. Zato je bilo potrebnih na sto tisoče takih poskusov, da so v teku let lahko določili pot posameznih selivk. Te poizkuse delajo od leta 1880.

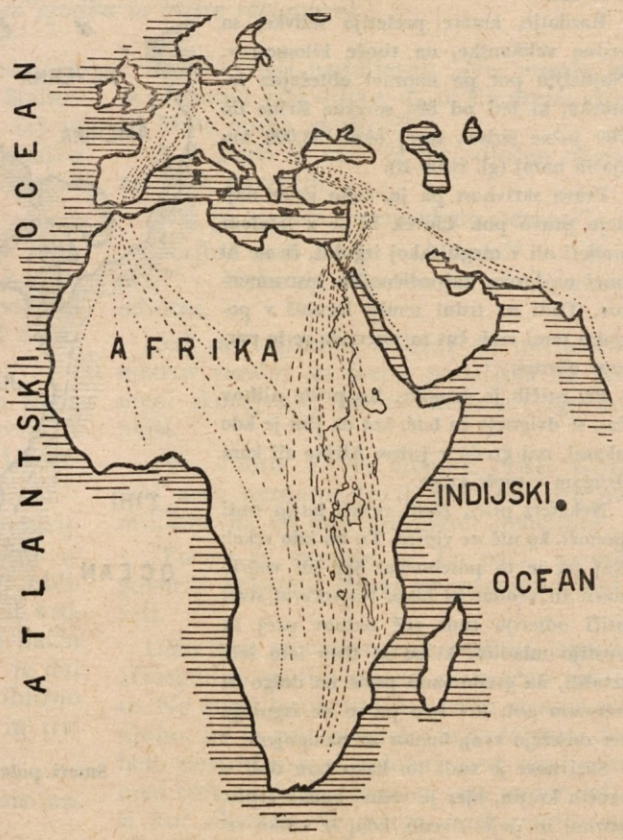

Na sliki vidimo začrtane poti poleta štorklje v južne kraje (v Afriko). (Risba A).

Tako so ugotovili, da prileti kukavica do Madagaskarja, lastovke iz Anglije pa do Južne Afrike. Zanimivo je, da do sedaj niso našli še niti ene lastovke od tistih, katerim so obročke nataknili na Ogrskem. Srakoper in kobilar se ustavita v gozdovih ekvatorialne Afrike.

Štorklje, ki živijo v severni Franciji in Nemčiji, imajo dve glavni poti. Tiste, ki živijo zapadno od reke Wesere, potujejo proti jugozapadu preko Francije in Španije ter zletijo v Afriko pri Gibraltarju, kjer je najožji prehod čez morje; od tam pa gredo v Južno Afriko. Druge, ki bivajo vzhodno od reke Wesere, letijo preko Balkana čez Bospor v Malo Azijo, Sirijo in čez Rdeče morje v Egipt in od tam spet v Južno Afriko (gl. risbo A). Vidi se, da evropske ptice ne marajo morja. Tudi otoki jim pridejo prav. Na Helgolandu počiva vsako leto na milijone ptic, ki prihajajo iz Skandinavije. Nekateri ptiči letijo preko Italije in od tam po najkrajši poti preko Sicilije v Afriko.

Pri preseljevanju ptice ne letijo zelo visoko: od 200 do 1000 metrov. Samo kjer so jim na poti visoke gore, kot n. pr. Alpe, se dvignejo tudi nad 4000 metrov.

Vse ptice ne letijo enako hitro. Pri nas je najhitrejša ptica divja raca, ki preleti 122 km na uro, torej precej več kot brzi vlak. Jerebica potuje s hitrostjo 80 km na uro, sokol pa 78 km na uro. Kavka in prepelica dosežeta 61 km, škorec pa 74 km. Ščinkavci so počasnejši: sa-

mo 52 km na uro. Med zadnjimi glede hitrosti sta v r a n a s 50 km in k r a g u l j z 41 km.

Razdalje, katere preletijo selivke, so vedno velikanske, na tisoče kilometrov. Najdaljšo pot pa napravi obtečajna lastovka, ki leti od 80° severne širine do 70° južne širine, torej okoli 33.000 km tja in nazaj (gl. risbo B).

Prava skrivnost pa je, kako ptice najdejo pravo pot. Človek bi se z letalom ponoči ali v megli takoj izgubil, če ne bi imel na krovu najrazličnejših instrumentov. Tudi na trdni zemlji izgubiš v popolni temi vsak čut za smer, da se le parkrat obrneš.

Pri ptičih je drugače. Ko pride njihov čas, se dvignejo in leté, kot da jim je kdo ukazal, naj gredó v Južno Afriko ali kam drugam v tople kraje.

Nekateri ptiči, zlasti pevci, letijo tudi ponoči, ko nič ne vidijo. Tu bo kdo rekel: Kaj pa je to posebnega! Saj jih vodijo stari! In vendar ni tako. Največkrat stari ptiči odletijo tudi več tednov prej in pustijo mladiče, ki so se tisto leto šele izvalili, da gredó sami prvič na dolgo in neznano pot. Pri tem pa se ne izgubijo ter dosežejo kraj, kamor so namenjeni.

Skrivnost je tudi to, kako tam doli v vročih krajih, kjer je vedno enako toplo, pozimi in poleti, vedó, kdaj se lahko vrnejo na sever, kdaj je tudi na severu znosno podnebje.

Smeri poleta obtečajne lastovke od severa proti jugu (risba B).

Zanimive poskuse glede ptičjega leta so delali v Franciji z golobi. Golobe, ki še niso bili nikjer, so iz srednje Francije z vlakom odpeljali v pristanišče Le Havre in od tam na široko morje 400 km daleč. Nato so jih izpustili. Vsi so našli pot domov; niti eden se ni izgubil. Podobne poskuse so delali tudi v Ameriki. Prav to, kako zadenejo pravo pot, je še vedno velika uganka.

Učenjaki ugibljejo o tem in raziskujejo ta pojav, a dozdaj so še vedno morali priznati, da si tega ne morejo razlagati. Veliko stvari je pač med nebom in zemljo, o katerih se človeškemu duhu niti ne sanja.

T. P.

ZNANOST V SLUŽBI ČLOVEKA

Pred nedavnim je dobila neka mlada katoliška misijonska postaja v Indiji nov kinoprojektor iz Združenih držav. Ob večerih naseljenci sebi in domačim vrtijo šaljive filme, ki so po težkem dnevnem delu vsem v prijetno razvedrilo.

Izkazalo pa se je, da filmske predstave na prostem istočasno služijo tudi drugemu koristnemu namenu. Plašijo namreč tudi divjačino, da ob večerih ne hodi po poljih okoli naselbin. V ta namen bodo odslej včasih v poletnih večerih vrteli filme tudi slonom, hijenam, opicam in drugim gozdnim živalim, ki delajo po njihovih poljih največ škode.

NE BOMO ŠE STRADALI

V vseh delih sveta (z izjemo komunistične Kitajske in Sovjetske zveze) narašča — po poročilu poljedelske organizacije Združenih narodov — proizvodnja živil hitreje kot pa število prebivalstva.

NOČNI „GEOMETRI"

(Šaljivo-poučna zgodba za bistre računarje)

Bilo je „Pri dobri kapljici". Tedaj so tam točili še zares dobro kapljico. Stalnemu omizju ni bilo nikoli dolgčas, saj je vedno kak član primesel kako zanimivo ‚kost', da so jo potem „glodali" pozno v noč.

Oni dan je učitelj Jože bral nekje zanimivo razpravo o jabolku, traku in zemlji. Še isti večer je poizkus ponovil med svojimi prijatelji v krčmi „Pri dobri kapljici".

S seboj je prinesel malo otroško žogo, debelo 6 cm. Preko srede jo je prevezal s trakom in je nato dal izmeriti trak. Ugotovili so, da je dolg skoraj 19 cm.

Potem je Jože trak snel z žoge, ga podaljšal za 1 m ter ga položil koncentrično okrog žoge, t. j. tako, da je imel trak obliko obroča, sredi njega pa žoga. Med krogelno površino in trakom je na ta način nastal vmesen prazen prostor, ki ga je dal izmeriti. Dognali so, da je bilo približno 16 cm razdalje med površino žoge in trakom.

Zdaj pa je dal učitelj omizju tole nalogo:

„Mislite si namesto žoge zemeljsko oblo. Tudi zemljo prevežite v mislih s trakom tako, da se bo trak tesno prilegel zemlji po vsej dolžini ekvatorja ali ravnika. Ta trak bi bil torej dolg 40 milijonov metrov. Sedaj pa ga podaljšajmo za en sam meter. To je seveda zelo zelo malo v primeri s celotno dolžino tega dozdevnega traka oziroma ekvatorja.

Vendar je jasno, da bo ta trak tudi zdaj nekoliko odstopil od oble, da se je torej ne bo več tako tesno tiščal. Zopet bo tedaj nastal majhen presledek med zemljo in trakom. Kaj pravite, kolikšen je ta presledek? Ali je ta praznina tolikšna, da bi mogel med trak in zemljo položiti svoj prst, mali prst, mezinec? Kaj menite?"

Odgovorili so, kot bi se zmenili, vsi enoglasno in odločno: „Izključeno! Nemogoče!"

Pa je učitelj nadaljeval: „No, morda je ta praznina vsaj tolika, da bi šla muha skozi? Mala muha, mušica?"

„Ne! Tudi to ne!" je bil odločen odgovor vseh navzočih.

„Kaj pa stenica, prestradana stenica?"

„Najbrž tudi ne." — „Morda?" — „Komaj!" — Nekateri odgovori so bili že manj odločni.

„Saj pri ogromni dolžini 40 milijonov metrov vendar en meter podaljška ne pomeni skoraj nič," so utemeljevali zgovornejši.

„No, dobro. Pa bi mogoče prišel skozi vsaj mali neznatni bacil, kakršnih gre na milijone na en sam milimeter debeline?"

„To pa že mogoče. — To pač!" so odgovorili nekateri, drugi pa previdno molčali.

Učitelj se je vzravnal in svečano izjavil: „Gospodje, motite se, vsi se močno motite. Ne samo bacil, tudi ne samo stenico ali muho, ne le prst mezinec, marveč pest, debelo pest bi mogel položiti med zemljo in med trakom, ki bi bil za en sam meter daljši kot ekvator. Se pravi, med zemljo in 40,000.001 m dolgim, okrog nje koncentrično napetim trakom bi bil tolikšen presledek (okrog in okrog), da bi se mogla po ekvatorju lepo sprehajati mačka, živa mačka, domača muca (z nedvignjenim repom seveda), ne da bi se trakú kaj dotaknila."

Prvi hip so vsi molčé strmeli, počasi pa so se začeli oglašati drug za drugim in so glasno ugovarjali. Kmalu so kar vsi vprek tako glasno debatirali, da je prihitel gostilničar ponižno vpraševat, kaj se je zgodilo. Na kratko so mu povedali, za kaj gre. Odšel je in se kmalu vrnil; s seboj pa je privalil sodček. Obnovili so poizkus z žogo na sodčku. Čez „trebuh" so ga prevezali s trakom, ta trak izmerili, nato ga podaljšali za 1 m ter izmerili razdaljo med njim in sodčkom. Ugotovili so zopet, da je 16 centimetrov.

Potem so privlekli iz sosednje sobe okroglo mizo. Ob njeni plošči so napeli vrvico

in jo izmerili. Nato so jo podaljšali za 1 m ter jo lepo napeli okrog mizne plošče. Izmerili so praznino in — spet je bil vmes 16 cm širok prazen prostor.

Zadovoljno si je učitelj Jože mel roki, okrog stoječi pa so se začudeno zamislili v poizkus . . .

*

Tedaj se je nekdo spomnil velikega okroglega vodnjaka pred ljubljanskim rotovžem in predlagal, da preizkusijo stvar še na njem. Z velikim hrupom so pozdravili predlog. Izposodili so si pri gostilničarju dolgo vrv in hajdi sredi noči na „znanstveno ekskurzijo". Glasno, kot se spodobi za navdušene iskalce resnice, so šli na delo.

Nekaj se jih je povzpelo na zidan vodnjak, drugi so se postavili okrog njega in napenjali vrv.

Tam izza vogala pa je vse početje opazovalo „oko postave" — stražnik, varuh reda in nočnega miru. Ko so bili najbolj pogloblјeni v meritev, je pristopil. Vzravnan in s strogim glasom, sklicujoč se na postavo, je opozoril „nočne geometre" na predpise glede kaljenja nočnega mirú.

Učitelj Jože je prav tedaj zlezel na vodnjak, da bi odzgoraj nadziral in vodil delo. V roki je še vedno krčevito držal žogo. Letá je bila v poltemi sumljivo podobna mali ročni granati. V čuvaju, vedno pripravljenem tudi na najhujše, je tista okrogla reč priklicala misel, da gre za nameravan atentat, za anarhistično namero. Odstopil je za korak, zgrabil puško v pripravljenost, nato pa napovedal vsem navzočim aretacijo. Nič ni pomagalo učiteljevo razlaganje o geometričnem problemu, nič smeh, nič kreg in kletve. Morali so vsi na stražnico, z njimi vred tudi „corpora delicti": žoga, vrv in meter.

Na policijski stražnici so skrbno in previdno pregledali žogo in na svojo žalost ugotovili, da v njej ni ekrazita. Izkazalo se je, da je aretiranim „anarhistom" šlo zares le za ugotovitev čiste znanstvene resnice. Tako so nočni ljubitelji geometrične znanosti zopet mogli veselo domov.

*

Prihodnji večer pa je učitelj bolj točno razložil ta neverjetni geometrični problem, rekoč:

„Obseg kroga je odvisen od polmera, ki ga zaznamujemo s črko r, in je zmerom enak $2r \times 3{,}14$. Zato je tudi dolžina trakú, ki se tesno prilega krogli, zmerom $2r \times 3{,}14$ metrov. Če zdaj podaljšamo trak za 1 m in ga napnemo koncentrično okoli krogle, dobimo nekak obroč, t. j. nov krog z 1 m daljšim obsegom. Ta novi obseg je torej dolg

$$[2r \times 3{,}14 + 1] \text{ metrov.}$$

Polmer tega novega kroga je

$$[2r \times 3{,}14 + 1] : 6{,}28, \text{ t. j. } \left(r + \frac{1}{6.28}\right) \text{metrov.}^1$$

Razlika med polmerom prvotnega in polmerom novega, podaljšanega kroga je tedaj zmerom

$$\frac{1}{6.28} \text{ m ali približno 16 cm."}$$

Prav med to razlago je kolporter prinesel najnovejši časopis, izdajo za naslednji dan. V njem je bila novica o nameravanem nevarnem „anarhističnem" napadu na rotovž in o hvalevredni čuječnosti stražnika; policiji da so zločinci poznani in so jim že za petami . . .

Bil je spet nov ‚casus bibendi', nov povod za pivsko veselje v gostilni „Pri dobri kapljici".

MILIČ

---

[1]) Ker bo najbrž marsikaterega bralca ta naloga zanimala, dajemo dodatno še kratko pojasnilo. — **Obseg vsakega kroga** izračunamo po stalnem obrazcu (formuli) **2r×3.14**. Pri tem pomeni **r** p o l m e r kroga, **3.14** pa je stalno, takozv. Ludolfovo število. (V našem primeru smo to število zaokrožili oz. skrajšali na 2 decimalki; navadno pa ga uporabljajo s 5 decimalkami, t. j. 3.14159). — Če nam je znan obseg kakega kroga, lahko s pomočjo prej navedenega obrazca izračunamo polmer tega kroga in sicer tako, da obseg delimo z dvakratnim Ludolfovim številom, t. j. 2×3.14 (= 6.28).

V našem primeru znaša torej za **1 m povečani obseg** kroga $2r \times 3.14 + 1$ metrov. Če pa hočemo dobiti polmer tega novega kroga, moramo po gornjem navodilu ta obseg deliti z 2×3.14 (t. j. s 6.28). Vsota $2r \times 3.14 + 1$ ima dva člena in sicer **2r×3.14** in **1**; vsako vsoto delimo s kakim številom na ta način, da delimo vsak člen te vsote s predmetnim številom. (Torej: ako delimo $2r \times 3.14$ z 2×3.14, nam ostane **r**; 1, deljena z 2×3.14 ali z 6.28 = $\frac{1}{6.28}$ m ali približno 16 cm.)

ZA NAŠE KMETOVALCE

(Nekaj kratkih koristnih navodil)

Za kmetovalca, ki obdeluje zemljo ter s sadom svojih rok preživlja sebe, svojo družino in vse druge stanove, je važno, da našo krušno mater-zemljo z umnim gospodarjenjem dobro izkorišča. Zato ne bo odveč, če bo v „Koledarju" našel kratek – seveda nepopoln – priročnik, ki mu bo skušal kot dober svetovalec pomagati pri delu.

Tudi danes moramo še vedno gledati, da bomo čim več dobili iz zemlje, zato pa je tem bolj prav, da uporabljamo pametne nasvete v poljedelstvu, živinoreji, sadjarstvu, gozdarstvu in vrtnarstvu.

Pravilno gnojenje

Ne bomo posebej govorili, da mora vsakdo čim temeljiteje **očistiti semensko žito,** tako da se izloči iz njega ves plevel in vse drobno ter slabo razvito zrnje, kajti sicer mu bo zrasel zopet le plevel in še slabši pridelek. Ustavimo se rajši nekoliko pri gnojenju.

Pravilno gnojenje je silno važno. Za **žita** je najprimerneje, da jih gnojimo pravzaprav samo z umetnimi gnojili. Hlevski gnoj namreč povzroča poleganje in ne nudi žitnim rastlinam hranilne snovi dovolj hitro in v pravem razmerju. Za **pšenico** in tudi za druge ozimine vzamemo na 1 ha 100–150 kg apnenega dušika, okrog 150 kg kalijeve soli in ravno toliko superfosfata. Kalijeva sol je neobhodno potrebna na lahki peščeni zemlji, učinkuje pa tudi na srednjetežki, črni in težki zemlji. Kalijeva sol in superfosfat pospešujeta zorjenje in tvorbo zrnja ter delata trdo slamo. Tako žito veliko manj polega in ga celo toča manj zbije. Umetna gnojila torej povečajo pridelek na dva načina: s svojimi hranilnimi snovmi in s tem, da zmanjšajo škodljive učinke ujm.

Katere rastline potrebujejo umetna gnojila in kakšna? – Veliko fosfata potrebujejo vse rastline, ki imajo zrnje, torej vsa žita, seveda tudi koruza in proso, dalje pesa, vse detelje in stročnice (fižol, grah itd.). –Detelje in stročnice ne potrebujejo dušika. – Za okopavine je potrebno gnojenje s **kalijem.** Največ kalija potrebujejo pesa, korenje, krompir in strniščna repa. S kalijem se poveča pridelek teh rastlin, poleg tega pa pesa napravi več sladkorja, krompir več škroba ter krompir in pesa mnogo manj gnijeta v kleti. Za deteljo in lucerno zadošča **gnojnica,** če je imamo dovolj, da lahko polijemo vse travišče. Ako ni dovolj gnojnice, je potreben kalij.

S hlevskim gnojem torej žitaricam ne gnojimo, pač pa moramo z njim dobro gnojiti rastlini, ki je v zemlji pred žitom.

Hlevskega gnoja hočejo repa, pesa, krompir (pšenica in rž le deloma). Lan in ječmen hočeta imeti krepko zemljo, ne marata pa svežega gnoja. Rajši počakata na drugo leto po gnojenju. Oves je zadovoljen s tem, kar so druga žita pustila v zemlji; če dobi tu in tam koš gnoja, pa seveda uspeva, da je veselje. Razne vrste žita, pesa, krompir itd. hočejo dovolj **dušika.** Detelje dobé potrebni dušik iz zraka.

Na zapuščena in dolgo zanemarjena tla umetna gnojila ne spadajo. Večkrat se sliši vprašanje: „Imam njivo, travnik, ki že mnogo let ni bil gnojen. Na njem nič ne uspeva. Katero umetno gnojilo naj uporabim?" Odgovor: Nobeno! Dokler ni v zemlji življenja, dokler ni v njej talnih živih bitij, bakterij, ki dajejo rastlinam življenje, ter apna, more samo hlevski gnoj ali kompost poživiti delovanje bakterij in zbuditi v zemlji življenje. Potem šele bo učinkovalo umetno gnojilo. Če pa so tla kisla, niti hlevski gnoj ne deluje, ker **manjka zemlji – apna.** Travnik, na katerem raste kisla krma, je treba potrositi zato z žganim apnenim prahom, naslednje leto pa s hlevskim gnojem.

Zemlja bodi godna!

Zemlja je godna, če je tako dobro obdelana, da jo sestavlja tako imenovani grudičasti in mrvičasti zlog, ki ohranjuje primerno vlažnost in zračnost v zemlji ter omogoča koreninam čim lažje razširjanje. To dosežemo, če strniščа takoj po žetvi plitvo preorjemo. Njiva praviloma niti en

dan ne sme ostati nepreorana. Z oranjem pretrgamo lasnice, majhne cevke, po katerih izpuhteva vlaga iz zemlje.

Ko zemljo preorjemo, ostane vlaga v zemlji, poleg tega pa podorjemo tudi strnišče, plevelno semenje itd. Strnišče segnije in se spremeni v gnojilo, semenje pa skali in ga nato lahko uničimo z brano. Na ta način dobi zemlja grudičasti slog, ki rastlinam najbolj prija.

Kompost

V vsakem gospodinjstvu se nabirajo razni odpadki, razne smeti, pepel, kosti, perje, koščki usnja in cunj, tudi premogov pepel, saje, cestno blato, pokvarjena krma, krompirjevka, zelen plevel in podobno. Vse to nam da kompost, ki ga spravljamo na kup, da se razkraja v dobro prst, **humus.** Vmes potrosimo žgano apno, ki pospešuje razkroj.

Na kompost ne spada dozorel plevel, da ne spravimo plevelovega semena nazaj na njivo ali vrt. Kompost polivamo tudi z gnojnico in straniščnikom, pa ne istočasno z apnenjem. V kupu naj bodo luknje, po katerih bo odtekala gnojnica.

Kompost je izvrsten posebno za travnike, vrtove ter v prvi vrsti za rastline, katerim hlevski gnoj ne ugaja. Ako skrbimo stalno za kompost, je najbolje, da imamo tri kupe: enega, ki ga uporabljamo, drugega, ki zori, tretjega, ki ga pripravljamo.

Krompir

Ali bi našli pri nas kmeta-posestnika, ki ne bi sadil krompirja? Tudi s svetilko pri belem dnevu ne! Krompir je naša poglavitna hrana.

Tudi za krompir je potrebno umno gospodarjenje. V prvi vrsti moramo **semenski krompir** dobro odbrati. Za seme so dobri samo pravilno razviti in srednje debeli gomolji, ki imajo močne, debele klice. **Rezanje gomoljev** za seme je škodljivo, ker prihajajo na ploskve, kjer je krompir prerezan, iz zemlje povzročitelji raznih bolezni in se tako vrednost krompirja iz leto v leto

MED HLEVOM, KOZOLCEM...

Med hlevom, kozolcem trava —
zelena ponjava.
Na sredi nad njó
kot zelen oblak
košato drevó —
in vmes sijaj sonca:
kakor iz lonca
razlit rumenjak.

Kozolec kaže rebra,
za njim leži trata
kakor zeleno zlata
narisana zebra.
Rjavi zatrep hleva
pozlačéno odseva
kot rep zlatoroga...

Ni bogve kaj
tale lepota uboga:
ta trava, drevó,
rumenjaku podoben sijaj,
te letve in zatrep strehe
in sence prozorna sivina; —
toda zame,
kmečkega sina,
dovolj je lepó:
v njej je čar tihe utehe
in bežne večerne omame...

GORAZD GOSPOSVETSKI

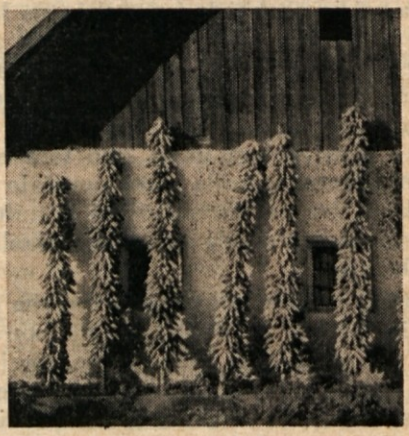

Jesenska idila na kmetih

slabi. Če ga že režemo, ga režimo vsaj na polovico in že nekaj dni pred saditvijo.

Krompir potrebuje veliko gnoja. Popolnoma nepotrebno in škodljivo je saditi krompir prezgodaj. V splošnem ga pred sv. Jurijem ni treba saditi, ker v zemlji segnije, dokler zemlja ni dovolj ogreta. Zemlja mora biti za krompir rahla; težja, rodovitnejša zemlja mora biti pred zimo globoko preorana, lažja in slabša zemlja pa globoko zrahljana.

Preden krompir izkopljemo, mora biti popolnoma dozorel. **Znaka za dozorelost** sta: koža je čvrsta in je ni mogoče več s prsti odrgniti, koreninice pa se povsem lahko ločijo od gomoljev. Ko ga izkopljemo, odstranimo pokvarjen in nagnit krompir; nato ga spravimo na suhem, kajti na suhem spravljen in shlajen krompir mnogo bolje prezimi. Gnil krompir ne sme ostati na njivi in tudi na gnoj ne sme, ker se z njim stalno širi bolezen. Ranjene in ogrizene gomolje odberemo za krmljenje in domačo rabo.

Klet za krompir naj bo suha, zračna, svetla in primerno hladna. V nobeni kleti naj ne manjka toplomer in toplota kleti naj nikdar ne bo nižja kot 2° in višja kot 8° C.

Naša živina

Ni vseeno, kakšno živino imamo v hlevih. Skrbeti moramo, da zboljšamo naše domače govedo. Za pleme moramo izbirati najboljše živali. **Zapisovati** si moramo vsaj dvakrat na mesec **količine mleka** vsake krave; telet dobrih mlekaric ne smemo prodajati mesariu in skrbeti moramo, da pride krava k dobremu plemenskemu biku. Biki morajo biti telesno dobro grajeni in imeti rodovnik, iz katerega beremo, kakšni so bili njihovi predniki.

Že mlado živino je treba utrjevati in jo pripravljati za pašo. Tele naj bo že po 8 dneh vsak dan dve uri redno na prostem. Živina potrebuje svežega zraka, mora se telesno gibati.

Hleve moramo redno zračiti in sicer tudi pozimi. Nadalje moramo skrbeti za pravilno steljo (zlasti pri betonskem podu) in za pravilen odtok gnojnice. Gnoj mora dnevno iz hleva!

Posebno skrb moramo posvečati **brejim kravam.** V drugi polovici brejosti naj dobiva taka krava kar najbolj naravno hrano: zeleno krmo in pašo poleti, sladko seno in nekaj detelje pozimi. Breja krava se mora mnogo gibati in ne sme biti predebela. Varovati jo moramo udarcev (zlasti na smrček). Če ji vime pred porodom močno naraste, je ne smemo predčasno molzti, ker jo to sili k prezgodnjemu porodu, poleg tega pa je tisto mleko drugačno kot navadno in je neobhodno potrebno teletu. Ko se krava začne teliti, ne smemo raztrgati mehurja, preden ni opravil svoje naloge, to je namazal porodno pot. Narave ne smemo popravljati, ampak ji le pomagati.

Prva pomoč pri živalskih nezgodah

Če se žival rani, se je držati naslednjih navodil:

1. Rana mora biti na miru, zato naj se žival po nepotrebnem ne premika.

2. Rana mora biti suha, zato je nikakor ne izpiraj s tekočinami. Če jo je treba očistiti, si roke razkuži n. pr. z žganjem, ožmi namočeno vato ali krpico, nato pa rano odgrni in namaži s svinjsko mastjo ali z namiznim oljem.

3. Rana mora biti popolnoma čista in vsaj prve dni zavarovana pred dostopom kužnih klic, pa se bo kmalu zacelila.

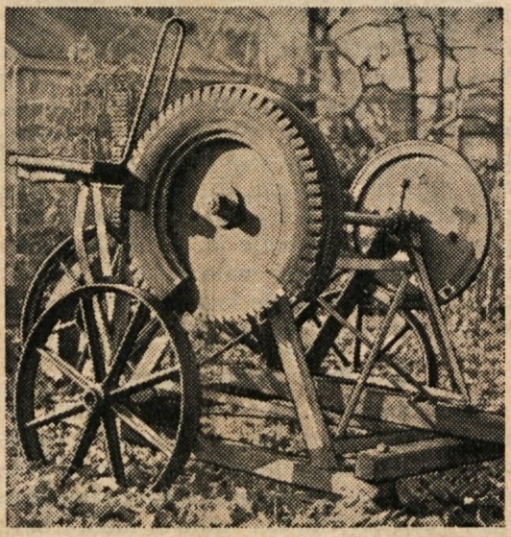

Znati je treba! — Neki ameriški kmet je spoznal, da se dajo izrabljene avtogume koristno uporabiti kot dobro varovalo pri žagi.

Živalske bolezni

Nevarni in pogostni bolezni sta slinavka in parkljevka. Ime pride od tega, ker imata izrazite znake v gobcu oz. na parkljih. Razen telet, pujskov in jagnjet živali navadno ne poginejo, pač pa krave zgubijo precej ali vse mleko, goveda shujšajo in so nesposobna za poljsko delo. Žival dobi najprej mrzlico, nato pa se pojavijo mehurčki na gobcu ali med parklji. Iz gobca se izceja slina. Drugi in tretji dan se pojavijo na jeziku in v gobcu kot grah ali oreh veliki mehurčki z rumenkasto ali svetlo tekočino. Pri svinjah se opazijo mehurčki na rilcu. Koža med parklji oteče, mehurčki se po nekaj dneh spremené v rane in kraste. Mehurčki nastanejo včasih tudi na seskih.

Oboleli živali pokladamo tekočo in lahko prebavljivo hrano, laneno seme, fino travo, nekoliko osoljeno pitno vodo in skrbimo za mehko in čisto steljo. Hude rane izpiramo s kamiličnim čajem. Parklje namažemo s katranom ali oljem. Mleko takih krav mora biti dobro prekuhano!

Druge nevarne živalske bolezni, ki so nevarne tudi človeškemu zdravju, so vraničnі prisad, steklina psov in smrkavost konj. V drugo skupino spadajo slinavka in parkljevka, goveja jetika (mleko!), koze, svinjska rdečica (nalezeš se je, če zakolješ bolno svinjo in se pri tem raniš), konjske garje, trakulje pri psih. Zato je važno, da si po vsakem dotiku z živalmi umijemo roke, vsaj preden jemo!

Ali sme segret konj piti mrzlo vodo? Sme, kadar pelje ali dela takoj naprej. Škodljiva pa je mrzla voda na vsak način, če konj potem stoji na prostem ali v hlevu. V tem primeru dajemo konju malo ogreto ali vsaj postano vodo. Še bolje je, da damo segretemu konju najprej malo sena ali rezanice ali malenkost sveže krme, vodo pa šele, ko se je popolnoma ohladil.

Boj zoper muhe v hlevu

Prva obramba zoper muhe v hlevu je snaga. Hlev mora biti pobeljen, v kotih ne sme biti pajčevine, okna morajo biti čista. Dobro je, če jih prevlečemo s tankim modrim papirjem, ker muham modra barva ne prija.

Lepe uspehe so ponekod dosegli proti muham z naslednjim sredstvom: svežo paprot povežemo v šop in jo namočimo v 2.5 gr arzenika (mišnice), 1 liter vode, 50 gr melase in četrt litra mleka. Potrebno bo dovoljenje zdravnika, ker je hud strup. Melaso lahko nadomestimo z medom, arzenik pa dobimo v drogeriji ali lekarni. Ta šop obesimo čez dan v hlevu. Muhe rade sedajo na sladko tekočino in se zastrupljajo. Zvečer je treba šop sežgati.

Zakaj svinje grizejo les, pijejo gnojnico in ližejo zid?

Če se to zgodi, krmljenje svinj ni pravilno. Z napoji, to je s preveč vodeno hrano krmljene svinje čutijo v želodcu nekakšno praznino, manjka jim za prebavo potrebnih trdih snovi in zato grizejo les, zid itd.

Take svinje moramo spustiti ven, da se nažro zemlje in ilovice, polagati pa jim moramo gostejšo hrano, zlasti surovo peso, kuhan ali parjen krompir, pomešan z otrobi. Na ta način se bodo redile in ne bodo več grizle lesa ali zidu.

Uredimo izsekane gozdove!

Gozd je naše bogastvo. Ako ga prekomerno izsekamo, ga moramo zopet zasaditi. Kapnike in druga preostala malovredna drevesa izsekajmo in odstranimo, praznine pa čimprej pogozdimo s primernimi drevesnimi vrstami, kolikor niso že same s takšnimi vrstami zarasle.

Za pogozditev so najprimernejše one vrste dreves, ki dobro prenašajo senco sosednih dreves, kakor jelka, bukev, gaber, manj pa smreka, gladki bor, brest, jesen, lipa in jelša. Za izsekane smrekove in jelkove gozdove, katerih drevje daje močno senco, prihaja v prvi vrsti v poštev jelka, ki je najbolj odporna proti senci, za močneje izsekane gozde pa tudi bukev in gaber. V ostalih gozdovih sadimo tudi proti senci manj odporne drevesne vrste.

Pri sekanju gozda pa upoštevajmo, da je gozd zelo varno premoženje, zato ga bo prodajal le tisti, ki denar res nujno potrebuje za vračilo dolgov, za postavitev ali popravilo gospodarskih poslopij ali za druge neodložljive potrebe.

Gnojenje sadovnjakov

Sadno drevje z vsakoletnim sadjem izrabi hranilne snovi v zemlji in te snovi mu

je treba redno vračati. Najvažnejši naravni gnojili za sadno drevje sta **hlevski gnoj** in **gnojnica.** Gnojiti moramo obilno, le potem gnojenje nekaj izda. Z gnojnico gnojimo bolj na pomlad, preden se začne zemlja prebujati.

Naravno gnojilo je tudi **kompost** in **lesni pepel,** prav pa pridejo seveda tudi **umetna gnojila,** med katerimi je najboljše za sadovnjake nalašč pripravljeno mešano umetno gnojilo. Najbolje je, če gnojimo sadovnjake prvo leto s hlevskim gnojem, drugo leto z gnojnico, tretje leto pa z umetnimi gnojili.

Gojimo več lepšega sadja! Skrbimo, da bo imelo sadno drevje **dovolj sonca,** korenine v zemlji dovolj hrane in **varujmo ga pred zajedalci!** Ne pozabimo zlasti na zimsko škropljenje, a tudi spomladi in poleti je treba nekoliko škropiti.

Ne odlašajmo s košnjo!

Pri poljskih opravilih včasih radi tekmujemo. Kar nerodno je tistemu, ki je zadnji spravil žito, proso, krompir s polja. Toda naglost včasih bolj škoduje nego koristi. Vsako delo zahteva svoj čas: krompir bodi res zrel, seno pravilno suho, zemlja ne premokra, ko jo obdeluješ, itd.

Edino pri košnji je drugače. Tam je tekma na mestu. Za košnjo je prav zadnji trenutek tedaj, ko je dotična rastlina v cvetju. Na travnikih se ravnamo po pasji travi in travniški bilnici ali tudi po visoki pahovki. Kadar te trave začno cveteti, je čas za košnjo. Pravilno gnojenje in zgodnja košnja je tisto čarovno sredstvo, s katerim lahko dvigamo prave zaklade iz naših travnikov.

Gojimo buče, sončnice in sojo!

Ni treba posebej opozarjati, da imajo buče, sončnice in soja v sebi mnogo redilnih snovi, da jih lahko uporabljamo za človeško hrano in za živinsko krmo. Te rastline so prav posebno važne zaradi olja, ki ga lahko dobimo iz njih. Zato v sedanjih časih gojimo te rastline in pridobivajmo iz njih čim več maščob!

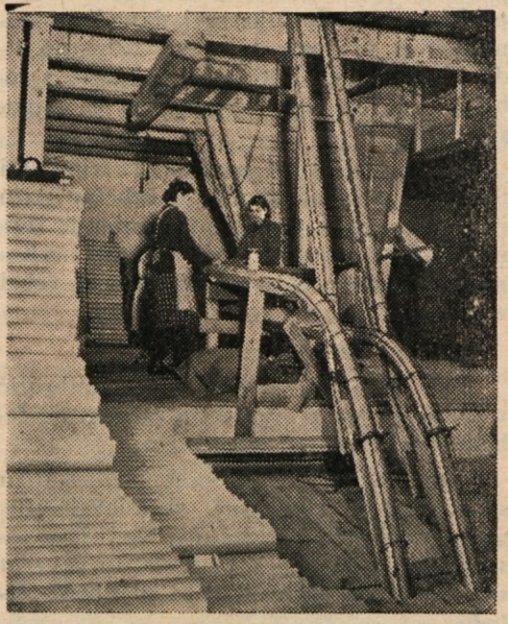

Koliko žagovine je še do nedavnega šlo v nič! V zadnjem času pa so jo razen v druge svrhe začeli podelovati tudi v brikete za kurjenje. (Na sliki: žagovina, že stisnjena v „brikete", prihaja po posebni pripravi v prostor za zavijanje oz. odpošiljanje.)

Msgr. VALENTIN PODGORC:

„KARNIKA" - plemenska čebela

(Nekaj misli o pomenu čebeloreje.)

Nedavno je prinesel neki koroški nemški list pomemben članek o čebeloreji in je prav, da povzamemo iz njega nekaj misli.

Treba je zopet enkrat resno opozoriti zlasti mlajše kmetovalce, na pomen čebeloreje. Pri starih kmečkih domovih je navadno stal tudi čebelnjak (ali uljnjak), danes pa ga skoraj več ni; tudi naši stari župniki so kaj radi sedeli ob čebelnjaku in poslušali, kako jim poje matica, da izvedo, bo li panj kmalu rojil ali ne.

Zakaj je v zadnjih desetletjih vse to nekako izginilo? In kako bo v bodočnosti? Zdi

se, da ljudska šola polaga več važnosti na zbijanje žoge in na smučanje kakor na priučevanje del, ki bi lahko dajala poleg živinoreje in polja kaj koristi in zaslužka.

Članek nato nadaljuje:

Najvažnejše pa ni pri čebeli, da nabira vosek in strd, temveč to, da daje našim rastlinam rodovitnost, ko leta od cvetice do cvetice: sadno drevje potrebuje čebele, ravno tako ajdova polja, saj nosijo one cvetni prah od cvetke do cvetke ter bogatijo s tem pridelek. Ne zadostuje torej, da sadimo sadno drevje, ni dosti, da sejemo koristno ajdo in ostalo; setvi je treba pomagati s čebelami, da bo postala rodovitna in blagoslovljena.

Res so čebelorejci pred petdesetimi leti tožili, da so čebele zbolele za čebelno grižo in da izumirajo. Griža je iz panjev le izginila in list piše: „V Avstriji in zlasti na Koroškem imamo eno najboljših vrst čebel vsega sveta."

List nato nadaljuje:

„Leta 1871. je Slovenec kmet Ambrožič v Mojstrani na Gorenjskem začel svoje čebele razpošiljati po vsem svetu."

Pisec teh vrstic ga je osebno obiskal in sta z ranjkim Homanom občudovala njegovo prvovrstno čebelorejo. Nad deset tisoč rojev je Ambrožič razposlal in ves svet seznanil s **kranjsko ali našo planinsko čebelo.**

Ambrožiča so kmalu posnemali tudi čebelarji na Koroškem in čebelno pleme, ki so ga od tod razpošiljali, je dobilo ime k a r n i š k o — „Karnika"[1]. — Po svetovni vojni je oživela trgovina s temi čebelami.

Posebne zasluge si je pridobil g. Pešec v Valburgenu na Koroškem. Če smo prav poučeni, je bil odličen čebelar pred Pešcem župnik Safron v Valburgenu, v kraju, ki je za čebelorejo izredno pripraven. Na Štajerskem je zaslovel g. Breznik v Kindbergu kot izboren čebelar.

Znano je, da cvet detelje vsebuje v dolgih cevkah veliko strdi. Otroci jo zato radi izsesavajo. Čebelarji so že v stari dobi ugibali, kako bi bilo mogoče vzgojiti tako čebelo, ki bi mogla nabirati med tudi iz teh deteljnih cvetov. Razne vrste čebel imajo namreč vse prekratke rilčke, ki pri detelji ne sežejo do medu. Po večkratnih poizkusih pa se je nekemu nemškemu čebelarju iz Oldenburga le posrečilo vzgojiti iz čebele „Karnika" novo vrsto, ki ima toliko daljši rilček, da more izsesavati deteljo in se polastiti strdí, ki je na deteljiščih.

Leta 1949. je v Oldenburgu neki panj s karniško čebelo dal 136 kg strdi; to je bil doslej največji pridelek. Povprečno nanosijo zdaj naše čebele okoli 104 kg medu.

Čebelar Pešec je začel izdajati tudi čebelorejski časopis, ki je izhajal v Št. Vidu ob Glini na Koroškem, potem pa v Valburgen-u. Pešec razpošilja zdaj svoje matice skoraj po vsem svetu.

Te vrste čebelo so začeli gojiti tudi v Luksemburgu, Holandiji in na Saksonskem. V čebelarski šoli Bad Hegeberg v Holsteinu prodajajo roje te čebele po 400 nemških mark (to je pribl. 2400 šilingov).

Tega znanega čebelarja vabijo na vse strani, naj pride predavat. Celo v daljno Pretorijo v Južni Afriki so ga povabili, da tam organizira čebelarsko farmo s karniško čebelo.

Ta čebela nanese letno dva do trikrat toliko medu kot druge vrste čebel in vrhu tega je ta čebela izredno krotka ter se prilagodi razmeram bodisi v mrzlih severnih ali v vročih južnih deželah.

V zadnjih letih so dosegli uspehe tudi v poenostavitvi pošiljanja teh čebel. Doslej so morali namreč razpošiljati cele roje z matico vred, kar tudi pri krotkem plemenu ni tako enostavno; zdaj pa pošiljajo le še matico in 25 čebel v mali škatlici, ki jo lahko oddajo po pošti.

*

Današnji čas beži z veliko naglico. Na vseh področjih opažamo vedno večji razvoj in napredek. Kar je bilo pred nekaj desetletji koristno in dobro, danes ni več moderno in sodobno in smo zavrgli. Ob tem razvoju pa je na žalost tudi čebelarstvo precej zaostalo vkljub njegovemu važnemu pomenu in bo potrebno več let temeljitega dela, ako bomo hoteli to važno gospodarsko panogo spraviti na primerno višino.

---

[1]) „Carniola" je staro latinsko ime za Kranjsko.

Kako čistimo madeže?

(Nekaj osnovnih pravil oz. navodil.)

Čisti špirit razkroji **trde madeže** kot n. pr. **smolo,** lake, pečatni in navadni vosek, stearin, oljnate barve, katran in kolomaz („šmir").

Očiščen terpentin pride v poštev za odstranjevanje **lakov in oljnatih barv.** — Mastne in oljnate madeže je redno treba **temeljito** odpraviti, ker se sicer zopet pokazejo.

Ako je madež na zelo občutljivem blagu, ga odstranimo na ta način, da nanj damo kašnato **zmes magnezije in bencina;** ko se ta zmes posuši, jo odstranimo s krtačenjem.

Madeže od piva odpravimo iz platnenega blaga z mlačno **salmiakovo vodo,** iz bombažnatega, volnenega in svilenega blaga pa z mešanico **bencina in vode** (vsakega pol).

Vinske madeže očistimo na sledeči način: oni del blaga, ki je zamazan, pomočimo v **zelo vroče mleko,** nato izperemo v topli milnici. — Zelo stare vinske madeže moramo čistiti z močno razredčeno **salmiakovo raztopino.**

Madeže od vode drgniti z mlačno mešanico **špirita in vode** (en del špirita na dva dela vode), nato izlikati s precej vročim likalnikom.

Mastne ovratnike pri suknjah lahko očistiš, ako stepeš surov rumenjak ter namažeš z njim umazano mesto. Ta rumenjak naj se na ovratniku posuši. Pozneje odstrani skorjo, ovratnik pa operi v mlačni vodi.

Blato iz svile odstraniš, če blatna mesta najprej skrtačiš z **mehko krtačo,** nato pa izmivaš z gobo, ki jo pomakaš v tekočino iz pol finega špirita in pol vode.

Čajne madeže v obleki ali namiznem prtu izperemo v mlačni boraksovi raztopini.

Čokolado iz perila poskusimo najprej odpraviti z vodo in milnico; če ne gre, pa z raztopino pol žličice galuna, pol žličice vinskega kamna in 10 žlic vode.

Kavo in mleko očistimo iz perila s pranjem v vodi z dodatkom boraksa. — Na volneni ali svileni tkanini pa namažemo madeže z mešanico rumenjaka ali glicerina, čez nekaj časa z mlačno vodo izperemo in še mokro zlikamo preko krpe ali pa zdrgnemo madež z bencinom ali razredčenim salmiakom. — **Črno kavo** odstranimo iz **temnega svilenega blaga,** če ga operemo v mlačni vodi, kateri smo dodali malo govejega žolča.

Kisline odstranimo z raztopino vode in salmiaka (4 dele vode na 1 del salm.), galuna ali sode. Ko madeži izginejo, izplaknemo še v čisti vodi.

Krvav madež, ki nastane n. pr. pri šivanju ali vezenju, takoj pokrijemo z mokrim škrobom (die Stärke); ko se posuši, zbrišemo s čisto krpico (cunjico). Če je treba, ponovimo.

Zastarelo kri odstranimo z močno solno raztopino ali z mešanico vodikovega dvokisa in vode (1 del dvokisa na 5 delov vode), končno izperemo v milnici. Madež na svili zdrgnemo s špiritom; pri **beli svili** oprezno uporabljamo ogljikov dvokis v istem razmerju z vodo, pri **volni** pa bencin in špirit. Volnene tkanine občutljivih barv zmencamo najprej v topli raztopini kuhinjske soli, preostali madež pa šele očistimo z bencinom; pri **beli volni** se dobro obnese vodikov dvokis (superoksid).

Nebotičnik v 10 urah! — Samo toliko časa je potrebovalo 61 delavcev, da so železno konstrukcijo neke 22-nadstropne hiše v New Yorku "oblekli" z aluminijastimi ploščami. — Če bi rabili navaden gradbeni material, bi potrebovali za to delo 10 tednov.

Nekaj koristnih nasvetov

KAKO OHLADIMO PIJAČE?

V vročih poletnih dneh se pijača v steklenicah kaj hitro segreje. Kako naj jo ohladimo?

Namoči navaden prtiček v svežo vodo. Nato ga za silo ožmi in posuj na gosto s kuhinjsko soljo. V tak prtiček omotaj steklenico ter jo nato postavi na prepih ali vsaj v senco in sicer najbolje na kak krožnik. Tekočina v steklenici se bo izdatno ohladila za žejno grlo. — Sol namreč uporabi za svoje taljenje toploto, ki jo odvzame vlažnemu prtiču. S tem damo steklenici mrzlo okolico.

JAJCA ČEZ ZIMO

V zimskih mesecih navadno preneha nesti večina kokoši, zlasti če jih ne krmimo s toplo hrano. Zato so tedaj jajca draga. Toda kako naj shranimo jajca, da bi ostala sveža in okusna tudi čez zimo?

V vsaki jajčni lupini je polno nevidnih luknjic, skozi katere prihaja zrak v notranjost jajca. Če pa z a m a š i m o te luknjice, da zrak ne more v jajce, tedaj lahko ohranimo jajcu za dalje časa njegovo svežost in okusnost.

Ker nimajo vse gospodinje možnosti in sredstev za nabavo dražjih pripomočkov za konserviranje jajc, zato dajemo nekaj bolj enostavnih in cenenih navodil:

Za krajši čas ohranimo jajca sveža, če jih zakopljemo v žito, pleve ali žagovino. Lahko jih tudi namočimo v močno osoljeno vodo, nakar jih posušimo in zakopljemo med pleve, kjer vzdržé po več mesecev. Še dalje časa ohranimo jajca, če jih postavimo v posodo, ki ima na dnu nad prst debelo plast čistega belega peska. V posodi je treba vsa jajca postaviti pokonci, tesno eno poleg drugega. Nato zalijemo vsa jajca v posodi z apnom do vrha. Tako vzdrže jajca 5 do 6 mesecev in ostanejo zdrava in sveža za vsakdanjo uporabo.

*

Steklena posoda ne poči, če jo postaviš na hladen krožnik, medtem ko jo polniš z vročimi jedili ali tekočino.

Krompir v kleti moraš večkrat prebrati, ker pričenja poganjati klice. Klet je treba večkrat prezračiti; gnil krompir je treba od zdravega ločiti. Vse poganjke moraš odščipniti, ker sicer porabi krompir zanje svoje redilne snovi. Že zgrbančen krompir osveži v vodi vsaj eno uro pred lupljenjem.

Mastno posodo z lahkoto umivaš, če dodaš k vroči vodi nekoliko kisa.

Plesnoba v perilu nastane, če ga — še vlažnega — zložiš. Ako plesnoba še ni prejedla tkanine, jo odpraviš, če opereš tako mesto v lugu, kateremu prideni nekoliko pepelike. Potem beli to perilo na soncu.

Najhujša poplavna katastrofa, odkar človeštvo pomni, je zadela lani v začetku julija Zgornjo Avstrijo, južno Bavarsko in ostalo Podonavje. — Slika nam kaže eno od popravljenih cest v mestu Oberndorf.

Emajlirana in pološčena posoda, zlasti beli umivalniki in ročke, dobé sčasoma rjave madeže. Odrgni jih s soljo in umij z vodo, nato pa izbriši s cunjo.

Surovo maslo hrani po možnosti v temi, ker mu svetloba škoduje. Najbolje je, da ga hraniš v lončenih posodah.

Svile, ki puščajo (izgubljajo) barvo, lahko napravimo v barvi bolj trajne, če jih prav na hitro speremo v okisani vodi, ki si ji pridala nekaj listov bršljana. Nato izperi svilo v slani vodi. Ta način je priporočljiv tudi za nogavice, ki puščajo barvo.

Perilo pozimi ne zmrzuje, ako raztopiš v zadnji vodi za izplakovanje par pesti soli.

Penjenje v vreli masti. — Vsak predmet povzroča v vreli masti penjenje. Pústi jo pri miru, da se bo enakomerno razgrela, pa se bo nehala peniti! — Ako vržeš v mast par zrn soli, še preden se je razbelila, se ne peni in ne poka tako zelo. Pri cvretju peciva

pazi torej na to, da ne vržeš preveč hladnih flancatov, krofov ali kaj drugega naenkrat v mast!

Neporabljen rumenjak se ne strdi, če ga deneš v zaprti posodi pod vodo.

Lahko rezanje surovega masla. — Surovo maslo se da rezati v lepe, gladke kose z nožem, ki ga poprej potakneš v vročo vodo.

Čiščenje plišaste prevleke. — Če je pohištvo prevlečeno s plišem ali s kako drugo tkanino in postane grdo, si pomagajte na ta način: v treh litrih mlačne vode razredčite veliko žlico amonijakove tekočine in poškropite s to tekočino predmetni kos pohištva. Ko se prevleka in pohištvo posušita, bosta kot nova in barve bodo dobile nov sijaj.

Mravelj se rešite (vsaj deloma), če mesta, kjer se pojavljajo, namažete s petrolejem ali če jih posujete z navadno kuhinjsko soljo. Razumljivo je, da imejte jestvine dobro spravljene in po možnosti v zaprtih posodah. Vedite, da utegne majhen košček sladkorja, ki vam je padel slučajno na tla, privabiti cel kup mravelj.

Aluminijasta posoda bo zopet kakor nova, če jo prekuhamo v vodi, kateri smo pridejali jabolčnih lupin ali rabarbare. Lahko jo odrgnemo tudi s poljsko preslico, splaknemo in posušimo, ali pa jo odrgnemo z zmesjo 50 gr vode, 2 gr boraksa (v prahu) in 5 kapljic salmiaka.

Bisernico (Perlmutter) očistiš z vodo, kateri si dodala nekaj ilovice. Z milom ne smemo čistiti bisernice!

Blago, ki je trdo in debelo, laže šivamo, če spodnji del šiva namažemo z milom.

Bolhe preženemo, če zmanemo nekaj materine dušice (Thymian) ali pelinovega (Wermut) listja in ga položimo med blazine. Prežene jih tudi česen. — Kadar ribamo tla, pridenemo vodi 5 odst. lizola ali lizoforma. Močnejše sredstvo je žveplena kislina, ki jo močno razredčeno nalijemo v lesene špranje v podu, špranje pa nato zadelamo z mavcem ali mizarskim klejem.

Ovenelo natrgano cvetje osvežimo, če potaknemo približno tri četrtine peclja v vrelo vodo in pustimo, da se voda ohladi. Oparjeni del stebla ostrižemo in denemo cvetje v vazo s svežo vodo, ki ji pridenemo tableto aspirina.

Čebula ne gnije, ako jo hranimo na suhem, zračnem prostoru. Gnitje preprečimo tudi, ako jo v jeseni za nekaj časa obesimo v dim, ki zamori gnilobne glivice in prepreči tudi predčasno odganjanje (v zgodnji pomladi).

Pogled na del Ljubljane z znamenitim gradom; p red njim (spodaj) nebotičnik.

† Zlatomašnik Ivan Serajnik

„Našega dobrega gospoda zlatomašnika Ivana Serajnika, župnika v Kotljah, bomo pokopali v ponedeljek, 14. junija, ob 10. uri. Župljani."

Tako preprosto, a s toplo ljubeznijo, veliko hvaležnostjo in globoko žalostjo so naznanili verniki v Kotljah pod Uršljo goro v Mežiški dolini smrt in pogreb svojega dolgoletnega župnika.

Vsem Koroščem je znana prelepa povest o Miklovi Zali. V hiši Zalinega zaročenca Mirka Serajnika je bil 20. maja 1877 rojen Ivan — iz starega, znamenitega rodu Serajnikov. Gimnazijo in bogoslovje je študiral v Celovcu. Odličen dijak, vzornega vedenja, je bil po 3. letu bogoslovja posvečen leta 1901 v mašnika. Nastavljen je bil kot kaplan v Prevaljah, nato pa kot provizor v Timenici ob Gospé Sveti.

Svetniški knezoškof dr. Josef Kahn ga je posebno rad imel, zato ga je poklical za svojega hišnega kaplana. A Ivanu ni bilo za čast ne za mesto in gospoščino, temveč si je želel med preprosto kmetsko slovensko ljudstvo. Šel je za župnika k Št. Danijelu nad Pliberkom l. 1907. Oskrboval je tudi župnijo Strojno, 1.000 m visoko, kjer že dolgo niso imeli svojega dušnega pastirja.

Vestno je skrbel za obe cerkvi, še bolj pa za žive templje Sv. Duha, za duše svojih župljanov, zlasti še za mladino, saj je bil odličen katehet. V Št. Danijelu bil tudi občinski tajnik in je mnogo storil za občane.

Leta 1914., ob začetku prve svetovne vojne vihre, je prišel na nekoliko lažjo župnijo Kotlje ob Guštanju. Tam je delil 40 let z župljani srečne in hude čase. Sam silno skromen je kupil vsako boljšo slovensko knjigo, jo posojal ljudem in tako širil prosveto in spodrival slabo berilo. Bil je tih, globok mislec, pa tudi globok pridigar.

Vedno vdan koroški domovini in kot vedno zaveden in odločen Slovenec je bil med nemško okupacijo v zadnji svetovni vojni izseljen v Banat, od koder je prišel pod gostoljubno streho cistercijanskega samostana v Stični na Dolenjskem[1], kjer je živel do junija 1945, ko se je mogel vrniti v Kotlje. Tudi v Stični je vneto deloval kot dušni pastir in je hodil pomagat na sosednje župnije.

Bil je vedno ponižen in kristalno čist značaj, zato so ga povsod spoštovali. V ponižnosti je brez zunanjega bleska praznoval zlato sv. mašo. Ponovno je prosil župljane, naj mu po smrti ne nosijo vencev, temveč naj rajši zanj molijo. Verniki so mu vestno spolnili to zadnjo voljo. Sam goreč častilec presv. Srca Jezusovega je vedno slovesno praznoval z župljani prve petke.

V noči od petka do sobote je vso noč umiral, izdihnil pa je v soboto 12. junija 1954 ob pol 6. uri zjutraj. Ob času, ko se je 53 let vestno pripravljal, da stopi pred oltar Gospodov, je stopil pred Večnega Duhovnika, ki mu naj bo za vse bogat plačnik.

KSAVER MEŠKO

---

[1]) Ta samostan je bil že med prvo svetovno vojno zatočišče beguncev in sicer tedaj večinoma Primorskih Slovencev (:med drugimi je pribežal tja tudi tedanji goriški nadškof Sedej in nekaj bogoslovcev). Med drugo svetovno vojno pa je nudil varno streho mnogim beguncem — zlasti duhovnikom —, žrtvam nasilnega velenemškega nacističnega režima.

Srečku Kosovelu

(Ob 50-letnici rojstva)

Goriškega se slavčka je pesem glasila
po temni naši domovini,
slovenski narod je budila,
bila je lek v trpki bolečini.

Ni Kras še moj imel Orfeja. —
Zdaj pokrajina tam je kamenita
polna pesmi tvoje in svita —
in borova smehlja se veja. —

Utonil nisi v temave oceana,
največji si slovenski bil bogoiskatelj,
i meni bil si vedno drag prijatelj,
ko bojeval sem proti zlobi favnov se in Pana.

Ostala verna tvoja pesem je globoka
v dobi temni in brezbožni,
ko verzi moji se glase otožni
do Slôva sinjega oboka.

ESEN

ZA SMEH IN KRATEK ČAS

Po pogrebu. — „Škoda! Tako značajen in pošten mož je bil!" — „Je res, samo ko bi nihče ne umrl, bi ne bilo nič značajnih in poštenih mož."

*

V boljši restavraciji. — Gost: „Gospod natakar, pri sebi imam pet šilingov. Kaj mi lahko priporočate?" — Natakar: „Drugo restavracijo!"

*

Oh ti profesorji — Stari profesor zgodovine se po uri vrne naglo v razred in vpraša: „Ali nisem pustil svojega klobuka v razredu?" — „Ne, gospod profesor, imate ga na glavi!" — „Potem pa le nisem tako pozabljiv!"

*

Pobožnost. — Berač pride neko nedeljsko dopoldne v gostilno, kjer kvartajo, in prosi kvartače miloščine. — „Ali te ni sram, da še med božjo službo beračiš?" ga zavrne eden kvartopircev. — Berač: „Oprostite, da sem vas motil med vašo pobožnostjo."

*

Drzen dečko. — Sv. oče Pij XII. se je sprehajal na vrtu ob ribniku pod cipresami. Nekoč sreča malega dečka, ki se je zmuznil skozi straže in igral ob vodi. „Kako, da si tako umazan," vpraša sv. oče. — „Če bi se ti, oče, igral v svoji beli obleki, bi bil še bolj umazan!" mu odvrne mali drznež.

*

Dopust. — Učenec prinese račun svojega mojstra in želi denar: „Mojster je dejal, da ne smem prej domov, dokler ne dobim denarja." — „Dečko, ti imaš res dobro. Tudi jaz bi rad tako dolg dopust."

*

Učitelj: „Mogoče je, da so na luni tudi prebivalci?" — Jakec: „Prosim, gospod učitelj, kam pa gredo, kadar je mlaj?"

*

Sinček: „Zakaj je bil pa Adam ustvarjen prvi in ne Eva?" — Oče: „Zato, da je mogel nekaj besed spregovoriti."

*

Vmes ena resna. — Nedavno je govorila sestra-učiteljica o vzgoji otrok. — „In sedaj glavno vprašanje: „Kdaj moramo začeti z vzgojo otrok?" — Proti pričakovanju se oglasi gojenka in pravi: „Dvajset let pred otrokovim rojstvom!" — To je velika resnica! Najprej morajo biti vzgojeni starši in se morajo vzgajati naprej, sicer svojih otrok ne morejo pravilno vzgajati.

Da ne bi pozabil. — Nekega gospoda, ki je obiskal norišnico, je tiho nagovoril bolnik in mu pripovedoval, da je prišel v zavod samo po pomoti. Prosil ga je, naj bi mu izposloval zopetno prostost. Gospod je rad obljubil in, ko se je poslavljal, ga je bolnik zadrževal:

„Pa ne boste pozabili name?" — „Gotovo ne!" — „Čisto gotovo ne?" — „Na mojo besedo!" odvrne gospod, vzame klobuk in se hoče posloviti.

V tem trenutku dobi od bolnika močno brco, da se opoteče k vratom. — „To naj bo za slučaj, če bi res pozabili!", pripomni bolnik.

*

Previdnost. — Včeraj so ga pokopali. Pa se je tako branil smrti. Dvakrat na dan si je snažil zobe. Dvakrat na leto ga je zdravnik temeljito preiskal. Nosil je v dežju in snegu gumijaste galoše, da se ne bi prehladil. Vsako noč je spal osem ur pri odprtem oknu. Jedel je rad svežo zelenjad, nikdar ni kadil in nič pil. Vsak dan se je sprehajal v svežem zraku. Včeraj pa so ga vendar pokopali. Zakaj? Pozabil je, da sme hoditi samo po desni strani ceste.

*

Cerkveni ključarji. — V neki cerkvi se je odtrgala vrv pri velikem zvonu. Cerkovnik ni imel druge vrvi, pa je javil škodo najbližnjemu cerkvenemu ključarju. Ta je sklical sejo. Seja je ostala brez sklepa, ker ni bilo denarja. Razgovor se je nadaljeval v bližnji gostilni: tam pa so toliko zapili, da bi s tistim denarjem lahko nabavili kar dve vrvi. Cerkev sama pa je po sklepu seje prerevna za nabavo. — To je bilo baje nekje na Škotskem.

*

Pri brivcu. — Starega Zmuznika so trli dolgovi. Nekoč je sedél ravno pri brivcu, ko vstopi eden njegovih upnikov in ga opomni na dolg. — „Počakajte vsaj, da bom obrit!" — „Rad počakam dotlej, da boste obriti." — Zmuznik vstane namiljen, se v naglici obriše in jadrno pravi: „Brivec! Premislil sem si, nosil bom brado." In gre svojo pot.

*

Angleški podkralj v Indiji je povabil na velik lov tudi mladega grofa. Po lovu je vprašal njegovega indijskega spremljevalca, kako se je mladi plemič izkazal.
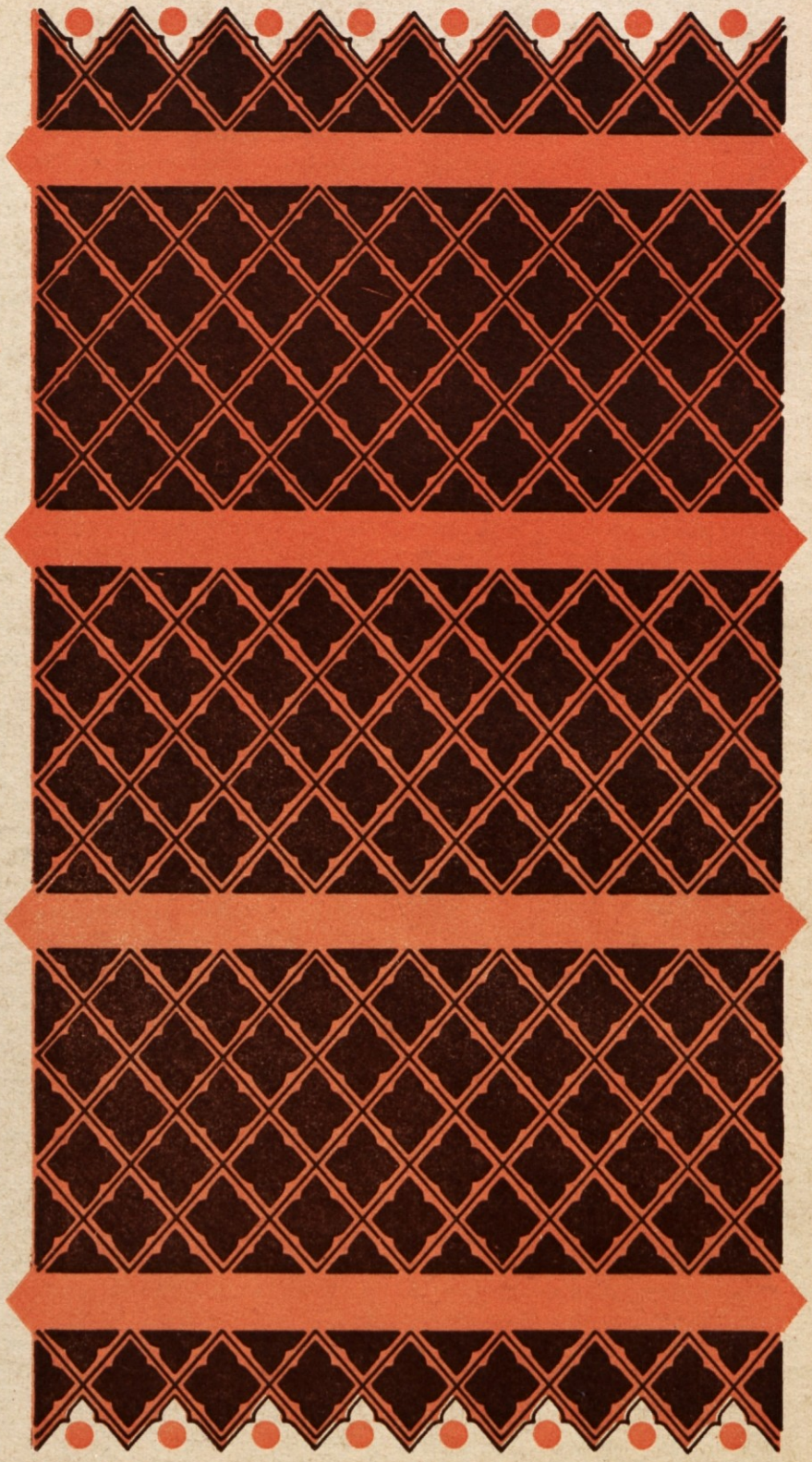
„Glejte," je rekel ta vljudno, „mladi gospod je odlično streljal, toda nebo je imelo usmiljenje z divjačino."